

V. 313.

JACOBI TOLLII
INSIGNIA
ITINERARII
ITALICI,

Quibus continentur
ANTIQUITATES SACRÆ.

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud { FRANCISCUM HALMAM, }
          { GUILIELMUM vande WATER, } Bibilop:
          M. D. C. XCVI.

JACOBI TOLLII

INSIGNIA

ET RERARUM

ITALICAE

Quibus continentur

ANTIQUITATES SACRAE

TRACTATUS DE RHENIUM

FRANCISCI HALMANNI
GUILIELMUS WATTE

M. D. C. XCVI

POTENTISSIMO & INVICTISSIMO
CÆSARI,
LEOPOLDO
MAGNO,
D.G. ELECTO
ROMANORUM IMPE-
RATORI SEMPER
AUGUSTO, P.F.

GERMANIÆ, HUNGA-
RIÆ, BOJOHEMIÆ,
DALMATIÆ, CROA-
TIÆ, SCLAVONIÆ,
&c. &c. &c.

R E G I,
A R C H I D U C I
A U S T R I Æ,
D U C I B U R G U N D I Æ,
S T I R I Æ, C A R I N T H I Æ,
C A R N I O L Æ, E T W I R -
T E M B E R G Æ, C O M I -
T I T E R I O L O R U M,
&c. &c. &c.

Triumphatori Gentium Barbararum,
Optimo Principi,
Felicitatem perpetuam.

Au-

AUGUSTISSIMÆ IMPERATOR,

On infœcundus ager accepta
plerumque femina diti reddit
cum fœnore : quod eo luculen-
tius est, & uberius, quo beni-
gniore fuit aeris temperie fo-
tus, adjutusque. At ubi cœlum tristius frugum
obstitit incrementis, parcius hæ proveniunt,
neque fatoris respondent exspectationi. Tua
Liberalitas, & animi Clementia, OPTIME
CÆSARUM, illa mihi Viennæ femina sup-
peditaverunt, quæ in has tandem excrevere
& maturuere spicas, quas nunc in Augu-
stæ Bonitatis Tuæ Ara adolendas oblatum
venio. Immitior aura e Brandeburgico
spirans Palatio, ad instar sævientis Boreæ,
diro femina Tua, ne exfurgerent, rigore
continuit. Tandem Divina illa discussa
adspiramine est : & ecce tenuiorem qui-
dem, sed tamen cum augmento segetem :
* 3 quam

D E D I C A T I O.

quam si tam benivolo acceperis animo ,
CÆSAR AUGUSTISSIME , quam favente
semina ejus præberi jussisti voce , habeo
certe , quod gratæ devinctæque AU-
GUSTÆ MAJESTATI TUÆ mentis stu-
dia felicissime mihi impensa gratuler. Nihil
vero mihi jucundius , quam quid , quan-
tumque SACRATISS. MAJESTATI TUÆ
debeam , publice testari. Decreveram hisce
THEOLOGICIS , quod argumentum non
tam meæ est Professionis , MEDICA subne-
ctere , & CORPUS CHIRURGIE GRÆ-
CÆ veteris Gr. Lat. Auctori itidem suo ,
SER. Principi COSMO TERTIO , Magno
Hetruriæ Duci , debita cum gratiarum
actione , laudeque , restituere , atque conse-
crare. Huic porro operi Chemicos adjun-
gere Poetas Græcos : ac tandem tertio
tomo , quæ ad mea cum maxime spectant
studia , id est , Monumenta vetera inedita
literaria , utroque sermone , prorsus ac ligata
conscripta oratione , complecti. Tua incredi-
bilis , AUGUSTISSIME IMPERATOR ,
in omne studiorum genus , præcipue vero
Me-

D E D I C A T I O.

Medicum, animi propensio, cum admirabili eruditione conjuncta, impulit me, ut animi mei sententiam paulo liberius hic exponerem: præsertim, quod, quum ex Italia primum redux ad SACRATISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ venerationem admissus essem, ipsa Tua Vox Augusta & diligentiam meam in describendo illo codice vetere Chirurgico probare dignata est, & porro me ad editionem ejus clementissime cohortari. Erat hic mihi campus vix ullis circumscriptus terminis, LEOPOLDE CÆSAR INVICTISSIME, totum illud SACRATISSIMÆ TUÆ MAJESTATIS studium, quo omnis doctrinæ cultum prosequeris, & remp. Literariam Liberalitate Tua Benignitateque mirifice complecteris, omni facundia, quantacunque in me est, honoreque verborum extollendi: Erat argumentum illustre, exoptatum, & ad perpetuitatem famæ accommodatissimum, Cæsaream Tuam Vindobonensem Bibliothecam meritissima laude & huic seculo, & omni, quæ sequetur, posteritati commendandi, deprædicandique: ni
fata

JACOBUS TORNER

D E D I C A T I O.

fata manus injicerent, morboque lento, & vitalia depascente, nimiam meam in his excolendis literis pertinaciam, nimisque non sufficientibus corpusculi viribus improvidam, castigarent. Utere igitur, OPTIME IMPERATOR, in admittendo hoc ultimo fortasse grati devotique SACRAT. CÆS. MAJESTATI TUÆ animi mei documento, ingenua Tua Clementia, & accipe simul vota ab eadem animi affectione proficiscentia. Deus Opt. Max. servet sospitetque SACRATISS. TUAM MAJESTATEM, omnemque FAMILIAM AUSTRIACAM perpetuum: eaque Imperiale fastigium Tuum gloria faciat effulgere, qua nullus ante Te Cæsarum eluxerit, nullus post Te eluceat. Hoc tota mente precatur,

POTENTISSIME ET INVICTISSIME
IMPERATOR,

SACRAT. CÆSAREÆ MAJESTATI TUÆ

Devotissimus

JACOBUS TOLLIUS.

LECTORI ERUDITO

S.

Xhibeo Tibi, Lector Erudite, partem promissorum; seu primum tomum INSIGNIUM Itinerarii Italici; qui inedita Theologica continet. Sunt autem ea Carmina mille ducenta admodum D. Gregorii Nazianzeni: tum Confutatio sectæ Massalianorum: item Ritus Receptionis Manichæorum: quæ tria e Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca descripta benignitati Inuictiss. Cæsaris LEOPOLDI MAGNI accepta referenda sunt. Reliqua duo, Testamentum Theodori Studitæ, & D. Macarii Narratiuncula, Joachimi Felleri b. m. Bibliothecæ Lipsiensis Academiæ Præfetti, Viri optimi, dum fuit, & mihi amicissimi, do-

* *

NUM

P R Æ F A T I O.

num sunt. Prioribus tribus notulas aliquas adpersi, prout aliqua notatu digna in Excerptis meis Theologicis, sed in alium usum collectis, occurrerunt. Nam a Bibliotheca adeo destitutus fui, ut ne unicum quidem Theologum inter perpaucos, qui furaces mali juvenis manus effugerant, numerare potuerim. Ergo, si quid minus placuerit, Lector Erudite, dona id malæ fortuna meæ: sicubi erravero, corripere benivole, & gratias tibi habebō gratissimas. Neque enim ex iis sum, qui vel arrogantia, vel invidia, vel pertinacia, summum me, & omnibus numeris absolutissimum in his literis jactitem, mihi que persuadeam. Tantum vero ab invidia remotus, ut cunctis viris excellentibus toto animo faveream. In agnoscendis vero erroribus meis facillimus hactenus fui. Castigavi nuper in Gallica mea Longini editione insanam eorum animi impotentiam, qui de lana caprina disputantes inaudita feminis salsamentariis convicia in se mutuo congerunt: non cogitantes, omnem eruditionis & eloquentiæ famam, quam sibi merito peperere, hac turpissima ac indelebili macula foedissime contaminari. Hos ego summos Oratores ac Poetas, purique sermonis Latini primas æque arroganter sibi vindicantes, facillime non in uno alterove, si mihi amicos irritare luberet, sed pluribus argumentis inconfutabilibus nec Poesios nec Rhetorices intima adyta unquam penetrasse facile ostenderem. Sed hæc non adeo ad Rempublicam spectant literariam. Quare saniozem ipsis mentem precor, ut
que

P R Æ F A T I O.

que omisso inani fastu, & invidia tempora sua utilitati
potius publicæ, quam mutuis animi irritamentis impendant.
Hoc amicis meis, quibus revera bene cupio, quorumque
laudes & ingenii decora nunquam non prædicare soleo,
brevis forsan fato concessurus, fidele monitum quasi testa-
mento lego: utque placido hanc meam admonitionem animo
accipiant, rogo. Hæc sunt, Lector Erudite, quæ te scire
volui, cui omnia leta, felicia, prospera toto animo voveo
& precor. Vale.

* * 2

S E-

D. GRE.

UB

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

S. O. E. T. R. I. E. S.

TRACTATUUM,

Qui hoc Volumine continentur.

D. GREGORII NAZIANZENI
Theologi Carmina Cygnea Inedita. pag. 1.

EUTHYMI ZYGABENI
Victoria & Triumphus de impia & multiplici exse-
crabilium Massalianorum Secta, qui & PHUNDAI-
TÆ, & BOGOMILI, nec non EUCHITÆ, EN-
THUSIASTÆ, ENCRATITÆ, & MARCIONITÆ
appellantur. pag. 106.

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆO-
RUM & PAULICIANORUM Hæresi ad puram &
veram nostram fidem CHRISTIANORUM conver-
tuntur. pag. 127.

Sancti Patris & Confessoris THEODORI
ad Discipulos suos Testamentum, Interprete
JACOBO SIRMONDO. pag. 179.

S. MACARII ALEXANDRINI
Sermo de excessu Justorum & Peccatorum: quorsum
scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quo-
modo se habeant. pag. 193.

D. GRE-

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Τῶν Κυγνέων Ἀσμάτων

Α Ν Ε Κ Δ Ο Τ Α.

D. GREGORII NAZIANZENI
T H E O L O G I

Carmina Cygnea

I N E D I T A.

A R G U M E N T U M

JO. LEUNCLAVII.

Verela est de hominum ingrata mente, qua ostendit in hac vita nemini laborum exspectanda esse præmia. Qui Constantinopolin venerit, quos labores exanclarit, narrat. Contraxisse tandem corporis ægritudinem ex gravissimis ærumnis: Tum invidia motos Episcopos sub debilitatis prætextu ipsum munere suo dejecisse. Subjicit inde, quales etas illa Episcopos habuerit, qui suam inscitiam Apostolorum exemplis excusare voluerint, in quibus & publicani, & piscatores exstitissent. Verum hanc objectionem varie dissolvit, & dissimilitudinem inter utrosque maximam esse probat. Addit, alios Episcopos esse adulatores, seque temporum ad rationes accommodare. Hinc originem malorum ipsam ostendit: sumi nimirum citra delectum, & nullo adhibito judicio, quoslibet, mimos, agricolas, opifices, publicanos, provinciarum præfectos rapaces; itemque præfectos ceteros, civiles ac militares, qui reapse rudes subito videantur idonei. Describit & simulationem gravitatis in moribus ac gestibus externis. Tandem eis longum vale dicit, obiterque ad virtutem & concordiam hortatur.

A

CAU-

CAUSA SCRIPTI.

GREGORIUS ab ipsis statim incunabilis ad instar
 Samuelis a matre Deo consecratus omni deinceps vi-
 tae tempore singulari ardore virtutem pietatemque
 coluerat, animumque Athenis una cum Basilio Ma-
 gno omni sacrarum, profanarumque scientiarum co-
 gnitione imbuerat: cujus & in Ponto deinde usus
 contubernio, ab eodem, quum a patre primum, qui
 Nazianzi erat episcopus, Presbyterii fuisset exorna-
 tus dignitate, invitus ac nolens Salsmorum consti-
 tuitur episcopus. Verum quum locum hunc infra dignitatem suam esse
 cerneret, ac merita, nullo episcopi ibidem functus officio inde discedit:
 a patre vero revocatus exoratur, ut vices suas jam senis suscipiat, & una
 secum Episcopatum tamquam vicarius administret. Eo mortuo, quum
 ab episcopis impetrare non posset, ut alium patri sufficerent successorem,
 Seleuciam se confert: ac paulo post Nazianzum revertitur. Hinc Con-
 stantinopolin ad SS. Trinitatis contra Arianos & Apollinaristas doctrinam
 tuendam a populo & Episcopis Catholicis evocatus, Catholicorum tem-
 plum tantum tunc temporis Anastasiae tenentium Episcopus creatur,
 confirmante per literas Petro Alexandrinae civitatis Episcopo: trien-
 nioque integro rem ita strenue contra Arianos, ceterosque gerit hare-
 ticos, ut ecclesiam Catholicam mirifice auget, veramque doctrinam
 late propagaret, insigni cum adversariorum dolore, qui jam in ipso ejus
 dignitatis ingressu ita suae partis plebem concitaverant, ut Gregorium la-
 pidibus petierint. Quum vero cum omni vita, tum & cultu victuque mo-
 nachum potius severissimae integritatis, quam tantae dignitatis ageret ac
 referret Episcopum: adhuc & altiores ob eruditionem, defensamque SS.
 Trinitatis doctrinam, spiritus gerere videretur, Ciceronianaeque imbe-
 cillitati affinis, ut ille consulatum suum, & expulsus urbe Catilinam,
 omnibus tantum non horis memorabat, ita & ipse confusus Arianos, &
 suam Triadem assidue praedicaret, ingentem sibi quorundam suorum
 Presbyterorum, aliorumque Episcoporum, conflagavit invidiam; qui,
 quod splendidius & luxuriosius viverent, vitam Gregorii severiorem in-
 star sibi esse exprobrationis existimabant. Accidit forte, ut interea tem-
 poris Maximus quidam Philosophus Cynicus, sed Christianas partes am-
 plexus, ex Aegypto Constantinopolin se conferret, a Lucio Ariano, qui
 Petrum Alexandrina sede expulerat, eamque per vim occuparat, flagris
 caesus, & in exilium actus. Hunc Gregorius, vir praesae simplicitatis, &
 omnis virtutis amantissimus, sed minus cautus, ac patens adulationibus,
 veluti martyrem aliquem non modo in contubernium recepit, sed & egre-
 gia praesentem laudavit oratione, quae sub Heronis Philosophi nomi-
 ne vigesima tertia est: adeoque nihil mali de nequam isthoc homine sus-
 picatus est, ut & ad intimam eum admiserit amicitiam. Verum evenit ei,
 quod

CAUSA SCRIPTI

quod illi in fabulis, qui eneſtam frigore viperam in ſinu fovebat. Maximus enim Ægyptios aliquot Episcopos Gregorio invidentes, auro corrupit, perſuaſitque, ut ſe in ejus locum ſubſtituerent. Diſtum factum. Illi namque prolatis aliis Petri epistolis, captata Gregorii abſentia, Maximum noctu convocatis quibuſdam ſuarum partium hominibus Episcopum creant. Quo facto ſequenti mane cognito, ingens tumultus plebis Gregorio addictæ ortus: & adnitentibus, qui eidem favebant, Episcopis aliis, Maximus urbe pulſus eſt, confirmatusque poſtpaulo ab redeunte in urbem Imperatore Theodoſio Gregorius, collata in eum Archiepiscopali dignitate, Arianis erepta: quos ea res tantum non in furorem egit; ſic ut & percufforem Gregorio ſubmiſerint. Imperator deinde Concilium Episcoporum Conſtantinopolin evocat, a quo Gregorii electio confirmatur, adnitente præcipue Meletio, Antiochiæ præſule. Quo mox mortuo, ingentes de ſucceſſore ejus inter Episcopos diſſenſiones ortæ ſunt. Quas cum fruſtra Gregorius componere fatageret, imprudenti nimium fervore ſucceſſorem ſibi quoque petit: privatam ſibi vitam, quam tot contentionibus, rixis, & calumniis obnoxiam dignitatem, potiorem dictitans. Arripere ſtatim æmuli, quod offerebatur, & accedentibus e Macedonia & Ægypto Episcopis, qui Gregorium non rite electum aſſerebant, ceteros in ſententiam ſuam pertraxere. Sero ſapiunt Phryges. Gregorius, qui promiſſimum hunc aſſenſum non exſpectarat, propria ſe captum videns ingenuitate animi, quamquam ſtatim facti pœnitebat, pudore tamen adductus in ſententia perſtitit, gravique ac luculenta ad Imperatorem & Concilium habita oratione, quæ inter editas xxxii eſt, ut Archiepiscopali ſeſe abdicare liceret dignitate, rogavit, impetravitque. Hinc ſtatim natæ hæ, quas hic e Manuſcripto Cæſareæ bibliothecæ codice promimus, querelæ: hinc illæ, ut ita dicam, lacrymæ, & ceteri threni: in quibus & patientiam, & animi robur, ac moderationem in tam probo viro merito deſideres. Scilicet nemo ſine vitiis: optimus ille, qui minimis urgetur. Ciceronem ſane nemo melius expreſſit vita, moribus, eloquentia, fortuna, uſque in exilium: & in exilio uter mollior, vix quiſquam dixerit. Fortior Carolus Quintus fuit, qui, licet eum poſiti imperii, regniſque filio traditi, ſtatim pœnituerit, dolorem tamen ſuum numquam non pertulit, ac diſſimulavit. Ceterum carmen hoc ſtatim poſt depositam dignitatem ſcriptum eſt; adeoque illud *de vita ſua* tempore præcedit. Hic enim lenius agit, neminemque nomine deſignat: illic liberius & acerbius; ac nominatim Maximum perſtringit, ceterosque perpetuum duraturis ſigmatibus inurit: aucto ſcilicet ex pœnitentia & accedentibus adverſariorum ludibriis, ac irriſu dolore, irritaque inde in hanc veluti vindictam ægri jam nimis animi perturbatione.

Εἰς ἑαυτὸν, καὶ Θεὸν

ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ.

- Ι**σως μὲν ἐχρῆσθ' ὡς κακῶδρον φέρειν
 ταῖς τῷ πατρὶσι ἐπιθέταις τυπέδρον,
 οὕτω πατρὶσιν ἀκαρετέρῃ καὶ τ' λόγον.
 Ὡς ἂν πλείως ἄμω ἠγωνισμένοι,
 5 καὶ μοῦνον ἐλπίζωμεν εἰτελέστερον.
 Ὡν γὰρ τέλεισθ' ἀμωσθ', εἰτελέστερσθ'.
 Ὡν δ' ἔτελεισθ', καὶ τὸ ἄλλο ἐμιπτες.
 Ὡς ἂν δὲ μὴ δόξαιεν οἱ κακοὶ κεραλεῖν
 τὰ πάντα, μὴδ' ἢ λαίεσθ' αὐτοῖς ὁ δρόμος,
 10 ἀνίστασθ' ἐδενός, τὸ μὲν πέρας
 τῶν παρήστω τῶν τελευταίων πυλῶν,
 ὅ πάντ' ἐλέσθ' καὶ κατὰρσθ' σὺ δίκη,
 ἂν λανθάνωμεν εἰθάδε πλοκαῖσιν.
 Αὐτὸς δὲ μικρῶ τῶς ἐμὲς λόγῳ πλῆξω
 15 φωνεῖς. φωνεῖς γὰρ οἱ κείνοντες ἔκτοπα,
 ψυχῶν ἀθώων ἐκχέοντες ἅματ' αἵματ',
 πάντων, ὅσας ἐπληθῶν, ἔς ἄκονόμεν.
 Ἐρῶ δ', ἂ λέξω, μηδὲν βύλαβέμενσθ'
 τὸ λοιδορεῖσθαι, φράσθ' ἀπηγορευέμεν
 20 Πᾶσιν μὲν, ἐμοὶ δὲ καὶ πλέον μισέμεν.

Οὐ

NOTÆ ad QUERELAM de EPISCOPIIS.

C Armen hoc rectius intelliget, qui primum
 illud ἐπιθέταις prius legerit, quo vi-
 tam suam D. Gregorius exponit, ἐπιθέταις,
 hic attinguntur, suse enarrat. Nos autem pu-
 cula tantum nonnumquam inde excerpemus, quæ
 ad hujus explanationem pertinere videbantur
 necessario; adjectis ἐπιθέταις nonnullis aliis, quæ suapte
 semet aliud agentis obtulerunt, ac veluti sub
 manu nata sunt.

V. 1. Ἰσως μὲν ἐχρῆσθ'] Verum hoc: estque
 in hisce vir sanctissimus aliquid humani pas-
 sus; optimi quidem consilii atque voluntatis,
 sed in ferendis injuriis aliquanto, quam oportebat,
 mollior, minusque a conviciis & acer-

bitate, quæ Christianum dedecet, temperans.
 Sed hæc ejus imbecillitas ceteris ipsius præ-
 stantissimis donanda virtutibus est, ac meritis;
 cogitandumque, nimisquam difficile esse,
 quum homo natus sis, hominem exuere.

Ibid. Ἐχρῆσθ' ὡς] malim ἐχρῆσθ' μὲν ὡς.

11. Τελευταίων πυλῶν] Sic Carm. 1:

Δόσω τὸ κείνῃ τῶν τελευταίων πυλῶν.

Ignem illum indicat, de quo Apostolus priore
 ad Corinth. 111, 13; qui quidem Catholica
 ecclesie ὁ καθάρων τῶ ἀνομήματ' α, revelan-
 turus cujusque opera, probaturusque, cujus sint
 generis. Verum perfecti Christiani est, depre-
 cari potius, quam imprecari supplicia & poe-
 nas. Infra vers. 495:

Τυχόν

De se ipso, & adversus

E P I S C O P O S.

Fortasse debebam, itidem ut factis me contineo,
 Quum vexor, ad illius me præcepta componens,
 Qui pro nobis passus est, etiam oratione tolerans esse:
 Ut perfecte certamen vitæ hujus absolverem,
 5 Et præmium perfectius exspectarem.
 Nam quorum labor perfectus est, & præmium est perfectius:
 Sicut imperfecto labori etiam præmium consimile respondet.
 Verum ne mali omnium potiri videantur,
 Neve levi prorsum cursu ferantur
 10 Adversante nemine, finem illorum equidem
 Extremo permittam igni,
 Qui cuncta juxta tum explorat, tum purgat.
 Tametsi hac in vita per fraudes quasdam nosmet occultemus.
 At nihilominus orationem hanc brevem contexam.
 15 Nam qui absurda proferunt, sicarii sunt
 Animarum effundentes innoxium sanguinem
 Illorum omnium, quos a me gubernatos vulnerant.
 Dicam autem hæc nihil reveritus.
 Conviciis quidem exagitare non fas est quemquam: & ut
 homines
 20 Cuncti ab eo abhorrent, ita peculiariter ipse vitium hoc odi.

Propte-

Τυχόν τι ἄλλην ὑψηλὸν πλασθήσομαι
 Πλάσιν, καθαρῶς τὰ φιλοτέπρω πύρι.
 Vid. & v. 53. in tetraſtichis vocat ἰσχατα
 καθαῖσια.
 13. Πλοκαῖς τισίν] Dolis, quibus ipsum ir-
 retiverant. Sic c. de vita sua:
 Εἰ μὴ τὸ πλεῖον τοῦ μίσου τὸ λάθριον,
 Νέαν ὄλεθρον, ἢ σπιλάδις, λοχοὶ βαδόν.
 Ἄλλοι λέγουσι ταῦτα, σιγησά δ' ἴσοι.
 Οὐδ' ἢ σχολῆ μοι πλεῖν ἄ γινώσκων κακά,
 Τὴν ἀπλότην καρδίαν ἀκουμαῖνα.
 14. Πλάξω] In MS. erat πλοσσω, vitiose,
 pro πλάξω. Leunclavius πλάξω legisse videtur.
 Sed nec sic se versio recte habet. Repone: *At
 brevi tamen ego meos sermone verberabo sicarios.
 Sicarii enim sunt, qui absurda proferunt: Sive,
 Homicidas. Homicidas enim sunt, qui impie ju-
 dicant.*

15. Φονίς] Ita fere Optatus Milevitanus lib.
 11: *Vos vivum facitis homicidium: latro jugu-
 gularis dat de morte compendium. Et mox:
 Valent quidem membris, sed erepta portant fu-
 nera dignitatis: de Episcopis expulsi.*
 Ibid. Οἱ κείνοτες ἐκτοπῶ] Nempe ipsum
 pluribus simul in urbibus Episcopum esse, id-
 eoque non rite electum Constantinopoli: qua
 de re vid. infra, v. 96. Mox pro ἐπλάττων lege
 ἐπλάττων: id est, *quoscunque formavi, quos rexi.*
 18. Μῦθον] Malim μῦθον, ἰουδαῖον. Vertam
 vero: *Neminem vero in his, qua dicam, indi-
 cabo; verius, ne quemquam calumniari vi-
 dear: qua res se per se illicita est, & mihi præ-
 primis exosa. Non enim quemquam nomine de-
 signabo, &c. Attamen id carmine de vita sua
 non impigre & peracerbe fecit.*
 A 3 21. Ου

- Οὐ γὰρ ὄνοματι τὰς λόγους ποιήσομαι,
 Τῷ μὴ δοκεῖν ἐλέγχειν, ἀ κρύπτειν χρεῖαν.
 Ἀλλ' ἐδὲ πάντων ἐξ ἴσης μεμνήσομαι.
 Μὴ μοι τοσῶτον ἐκδρομήσῃς τόμα.
 25 Πολλὰς γὰρ οἶδα καὶ λόγους τῷ κρείσσοντι.
 Ἀλλ' ὅς περ ἐν κακοῖς τε, καὶ κακῶν πέρας,
 Αὐτὸς κρατεῖσθαι, καὶ δαμαζέσθαι τὰ νῦν.
 Τεμεῖ π' χεῖρον ἢ μάχισσα τὸ λόγους.
 Τί τῆτο; δείξεις, ἀν μάχῃ ὡς τ' λόγον,
 30 Αὐτῷ παροδῆλως ἐκφανῆς κατήγορον.
 Τὸ δ' ἐν ἐμὸν τοῖστο. Βαλλέτω με πᾶς.
 Πόρρωθεν εἶμι τοῖς λιθοῖς ἡγεμοζυδύτι.
 Θάρρη λέοντα. Πάραδάλις τῶν ἡμέρων.
 Ἀσπίς πάχ' ἀν σε καὶ Φύροι δεδοκίματα.
 35 Ἐν ἐκτρέπε μοι, τὰς κακὰς ὀπισκοπάς,
 Μηδὲν φοβηθεῖς τῷ θρόνῳ τῷ ἀξίαν.
 Πάντων τὸ ὑψοῦ, ἐχέ πάντων δ' ἡ χάρις.

21. Οὐ γὰρ ὄνομα[τι] attamen ita exacte
 designatis iis, quos perstringit, ut nominasse
 non opus fuerit. Sed & alibi Maximum nomi-
 nat, in quem potissimum hoc carmen con-
 scripsit. Sic inter Jambica carmen in eum p.
 249, aculeatissimum est; cuius initium:

Τί ταῦτα; τολμάς καὶ σὺ, Μάξιμε, γράφειν;
 Γράφειν σὺ τολμάς; τῆς ἀνομιλίας ὅση;
 Carmine item primo p. 12: ubi ita eum descri-
 bit, ut pictor melius non potuerit:

Ἦν τις ποτ' ἡμῖν ἐν πόλει Σηλυδρίας,
 Αἰγύπτιον φάντασμα, λοστώδης κακόν,
 Κύων, κολύβη, ἀμφόδων ἱαπρέτης,
 Ἄρης, ἀφρονι πῆμα, κητώδης τίρας,
 Ξανθός, μελάνθεξ, ὄυλος, ἀπλοῦς τὴν τρίχα:

Et hanc quidem comam ejus eodem carmine
 adeo Satyricè exagitat, & adeo aspere, ut ni-
 hil supra; ut:

Δράσις δὲ τί τὴν καλὴν κόμην; πάλιν
 Ὁρέψις φιλεργῶν; ἢ μενεῖς τοῖον γέλωτος;
 Ἀμφω γὰρ αἰσχροῦ, καὶ τί τοῖν δυοῖν μέσον;
 Οὐκ ἔστιν ἑρμῆν οὐδὲ ἐν, πλὴν αἰσχρότης.

Quid! laqueum proponere inimico ad suspen-
 dium, ut nil de convitiis istis dicam, homi-
 nis est Christum sectantis? non videtur. A-
 gnosco hic igitur, ut Carmine xi appellat,
 σακίβριμον λόγον, ἰδὸν αἰνῆς. Ad comam vero
 Maximi & hoc Carmine vers. 660 alludit,
 quum ait: Ἐπίσχεῖς ἢ τρυφῆν, ἢ τὰς τρίχας.

Superius autem interpres c. 1, τὸ ἀμφόδων
 ἱαπρέτης non recte vertit, viarium servulius,
 quod nihili est. Repone, acer minister; ut apud
 Phædrum Canis: Quia videor acer, alligant
 me interdum. Ita enim de hoc Maximo Grego-
 rius eodem carmine:

— Τίς οὗτος ὡς ἐμοίγε Μάξιμῳ;
 Στέγης, τραπίζης, δειμάτων, βουλευμάτων
 Κοινωνός. Οὐδὲν μέγα· καὶ γὰρ τις ἢ μέγας
 Κύων, ὑλακίων δ' ἦεν τοῦς κακοφρονῶν.
 Καὶ τῶν ἡμῶν προθυμὸς αἰνίτης λόγον.

23. Ἐξ ἴσης] ab interprete hoc omissum est.
 Adde igitur, equaliter, sive, eodem modo. Et
 mox in codice erat vitiose ἐκδρομήσῃς, pro
 ἐκδρομήσῃς. i. e. Ne mihi adeo extra metas pro-
 curras sermo, seu lingua. Ἐκτὸς θρόνου Φέρεσθαι.
 Plato dixit. Sic Carm. de vita sua:

Καὶ αὐτὰ θάσσους ἐδραμύνη τῆ θία:
 ubi male quidam ἐδραμύνη malunt.

26. Καὶ κακῶν πέρας] Sic infra in Variis:
 Καίπερ πάσχων δινά, καὶ δινῶν πέρας.

27. Αὐτῷ] In exemplari Cæsareo erat δοξα-
 ζέσθαι, pro δαμαζέσθαι. Unde initio addubita-
 bam, an non potius foret τὸ κρηλείσθαι in κρηλεί-
 σθαι rhotare; sic ut utrumque ironice positum
 videretur; & ἄτος pro αὐτός. Sed hoc frustra
 fuit. Δαμαζέσθαι vero in suo etiam legisse vi-
 detur Leunclavius. Ita enim vertit: quæ le-
 ctio confirmatur illo versu e Monasticis: Ἡ

Propterea nominatim nihil proferam,
Ne proferre videar in lucem, quæ occultanda erant.
Nec item omnium mentionem faciam:
Nolim enim me tam loquacem esse.

- 25 Nam multos etiam novi, de quibus loquendum sit honestius.
Verum quisquis improbus est, & plusquam improbus,
Vinci se, domarique patiatur.
Vulnerabit orationis gladius, quidquid malum fuerit.
Et quinam sint mali, patebit deinceps, ubi meam orationem
oppugnans
- 30 Manifesto te tuimet ipsius accusatorem declaraveris.
Sic equidem affectus sum. Petat me jaculis, qui volet.
Jam dudum ad lapidum ictus ferendos me accommodavi.
Leonem vereri nolito. Pardalis animal mansuetum est, ac mite.
Fortassis etiam exhorrescentem te fugiet aspis.
- 35 Unum mihi quiddam modo vitato, malos scilicet episcopos,
Nihil folii dignitatem reveritus.
Omnium est eadem sublimitas, at non omnium gratia.

Pellem.

ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ δαίμαζέτω καλῶς.

28. Τίμω τὸ χεῖρον] Ita ferme Hieronymus ad Bonafum: *Disposui nasum secare fatentem: timeat, qui strumofus est.*

29. Τί τοῦτο; διέξω] Τί τοῦτο; *Quid enim?* sic v. 737: *Τι ταῦτα;* alias malim, *ὅτι τοῦτο διέξω.* D. Hieronymus adversus Ruffinum: *Quando sine nomine contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est.* Idem ad Nepotianum, de vita Clericorum: *Nullum lasi: nullius nomen mea scriptura designatum est: neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse de se, quod talis sit, confitebitur.* Habuit autem hoc: D. Hieronymus, ut erat Ciceronianus, e Ciceronis Or. pro lege Manilia, c. xiiii: *Ego autem neminem nomino. Quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri.* Sic & Phædrus prol. lib. iiii.

Suspicione si quis errabit sua,

Et rapiet ad se, quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conscientiam.

Idem, qui supra, Hieronymus ad Rusticum: *Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suam referunt contumeliam: Et, dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam: multoque pejus de se, quam de me judicant. Ego enim neminem*

nominabo: nec veteris Comædia licentia certas personas eligam, atque perstringam.

31. Βάλλω με πᾶς] respicit hic, quod ei in initio evenerat electionis, cum a populo lapidibus impetitus fuit. Sic infra in alio carmine inedito:

Βάλλετε, ταχέως μὴ πεφραμένους.

Σιγῇ βαθεῖα. Γενγυρίῳ· πέρρωτάτω,

& hinc statim ait:

Πόρρωθὲν εἶμι τοῖς λίθοις ἠμωσμένῳ.

id est, *Fam dudum memet ad excipiendos lapides composui.*

qua dere v. not. ad vers. 103. Sic & C. Jamb. 1.

Βάλλ' ἔστοχεῖτε τοῖς λίθοις.

& Carm. xxiiii: *Λιθαζέτω με πᾶς*

Ὡς ἐκ παλαιῶν τοῖς λίθοις

Ἄρισθ' ἠμωσμένον.

33. Θάρρει λέοντα] Sic & carm. de vita sua; leoni se confert:

Λέοντες ἡδὲν ἐχθρὸς, ἀλλὰ σήμερον

Πίθηξ ἔγωγος. Σὺ δὲ μικρὸν λέων.

35. Τοὺς κακοὺς ἐπιχόπους] in quos sæpius vehementissime invehitur, imprimis toto carmine xi; ubi inter cætera dicuntur

Ἀδελφείως χάσκαθες ἐν ἀλλοτριότητι προσώ-

ποις

Ἐστέρας, ὅσα δ' ὀνός, ὁμοῖα πῦσιν

ἔχουτες.

36. Τὸ

Τὸ κάδιον παρέλθε, τὸν λύκον βλέπε.

Μὴ τοῖς λόγοις με πείθε, τοῖς δὲ πράγμασι.

40 Μισῶ διδάσκαθ', οἷς ἐναντίον βίβλου.

Τὰ χρώματ' ἀνάγν τῶ πάφθ, βδελύττομαι

Γλυῖ ἔνδον ὀδμὴν τῶν σεσηπόταν μελῶν.

Πᾶς πῶτα; ἢ πὶ πῶτα; πᾶς λόγος αἰ

Κινῶν ἀμείνως, ἔχθ' ἢ νυῖ ὀφθαλμοῖς;

45 Ἀλγεῖνός ὄστιν, ἐξερεύεσθαι πάθου

Θεῶ, φίλοις, γονεῦσι, γείτοσι, ξένοις,

Εἰ δ' ἐν χρόνῳ τε ἢ βίῳ τοῖς ὑπερον.

Μικρὸν δ' ἀνοίσω τ' λόγον πορρωτέρω.

Μηδεὶς ποτ' εἶπη τοῖς πονῆσι πὶ πλείον

50 Ἐντεῦθεν εἶναι. Παύζεθ', ὅς φρονεῖ πᾶδες.

Ἀπαλή' ἐν νυκτὶ ἢ ζόφῳ πορευέσθαι.

Τὰς μὲν πυροῖ γ' ἢ, τὰς δ' ὀπιζοφοῖ θεός.

Ἔως τὸ πῦρ ἅπαντα φωτίζει ταῦτα.

Ἄλλου μὲν ἐξέλιπσε μοχθηρὸν βίον

55 Στέφανον, αὐπνῶν, δάκρυσιν τήκων μέλι,

Χαμυνία τε ἢ τροφῆν φενάμενον,

Καὶ

38. Τὸ κάδιον] Sic carm. xii,

Διπλῶς ἐστὶν ἕκαστον, οἷς λύκον ἀμφικαλύπτει.

39. Μὴ τοῖς λόγοις] D. Hieronymus ad Oceanum: Perdit enim auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur. Quare noster Basilium laudans c. LXIV, ait:

--- Σὺ δ' μόνον ἴσον ἔφηναις

Καὶ βίον μύθῳ, ἢ βιότητι λόγον.

Et sunt nonnulli, inquit Gregorius Magnus l. i. Dial. quos ad amorem patriæ celestis plus exempla, quam predicamenta succendunt. Noster in tetrastichis:

Ἡ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρέπον.

Μητὴ μὲν ἔλκειν, τῆ δ' ἀπαθείσθαι χερσίν.

Ἡ τοῖς διήσει τοῦ λέγειν πρῶτον, ἢ δεῖ.

Γραφικὸς διδάσκει τὸ πλείον τοῖς ἐκτύποις.

D. Augustinus lib. iv. de Doctrina Chr. c. 27: *Habet autem, ut obedienter audiatur, quantamque granditate dictionis majus pondus vitæ docentis.*

40. Μισῶ διδάσκαθ'] D. Hieron. in Epitaph. Marcellæ: *Erubescit enim quamvis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Idem ad Nepotianum de vita Clericor. Delicatus magister est, qui pleno ventre de*

jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os manusque concordant. Et in Apologia pro libris ad Jovin. Reprehensorem non audio; sequor magistros. Delicata doctrina est, pugnantem iclus dicitare de muro: & cum ipse inguentis delibutus sis, cruentum militem accusare formidinis.

41. Τὰ χρώματ'] Matthæi xxiiii, 27.

45. Ἀλγεῖνός ἐστιν] Carm. x:

Φάρμακον ἀλγός ἐστι ἢ ἡρι μῦθος οὐσιπέτῃ

47. Ἐἰ δ' οὖν] Saltē, si non, quasi ἰδ' οὐ Sic infra vers. 182:

Τὸν πρῶτον, ἰδ' οὖν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἔσχατον.

& inter varia:

--- δεῖρο φαρμάκου σου ὕδαρ.

Ἐἰ δ' οὖν, σὺ σῶτῃς ἐπι. καὶ παρηγορημα.

pro quo alibi dixit, ἰδ' οὐ φίλον σοι. Carm. de vita sua:

Γλαῖσταν τίς ἔχεις ἐνμαδῆ συνήγορον,

Ἐἰ δ' οὖν, ἐλευθέρων τε καὶ ζήλου πλείων;

Ibid. Ἐἰ δ' οὖν χρόνῳ] Carmine de vita sua:

Ἀκουσάτω πᾶς, δι' ἃ τὸν, ἰδ' ὑπερον.

49. Τοῖς πονῆσι πὶ πλείον] Hoc sibi vult Gregorius: Nemo sibi imaginetur homines probos, qui se affligunt Divino incitati amore, omnesque voluptates rejiciunt, felicius hic vitam

tam

- Pellem missam facito : lupum inspice.
 Noli verbis persuadere , sed rebus ipsis.
- 40 Odi doctrinas , vita quibus adversatur.
 Colores ac picturas sepulchri laudans , odorem
 Internum membrorum , quæ jam putruerunt , abominor.
 Quonam hæc pacto dicuntur abs te ? & quid sunt ? qui fit , ut ,
 Quum semper meliora quæque proferas , non etiam modo
 bona verba proferas !
- 45 Dolentis est , adfectionem animi velut eructare , deque cor-
 de promptam
 Exhibere Deo , amicis , parentibus , vicinis , exteris ,
 Atque etiam ad posteritatem.
 Lubet autem hanc orationem paulo altius repetere.
 Nemo umquam dixerit laborantibus , futurum , ut suis
- 50 Ex laboribus aliquem fructum percipiant. Fallitur , qui
 hoc existimat,
 Omnia nocte ac tenebris involuta fiunt.
 Alios enim in luce collocat , alios in caligine Deus ,
 Donec ignis extremus ille cuncta mortalium facta revelet.
 Alius quidem vitam permolestam & ærumnosam exhaustit
- 55 Gemens , expers somni , membra lacrymis tabefaciens ,
 Humi cubans ; cibo utens perexiguo ,

Solli-

tam degere , quam impios. Omnia in eadem
 versantur obscuritate , iisdemquevolvuntur
 tenebris: id est, eodem ignoto mortalibus fa-
 to agitantur. Probus, malus, eadem fruuntur
 forte. Πῶς hic κατ' ἔξοχον de probe viventibus
 dicitur. Impatientius hæc a Gregorio prolata
 sunt, velut Divinam accusante iustitiam, quod
 piis hic plerumque male sit, impiis autem
 bene; contra quam oportere fieri videtur. Sic
 Carm. v. de calamitatibus suis querens ait:

Πῶς ἂν Χριστὸν ἀνὰ τὰ κακοῦς μογῶμαι με-
 γάλῳσιν
 Ὀνομάζων, &c.

Postea tamen respiciens orationem luculen-
 tam scripsit, quæ XLII est, qua hoc argumen-
 tum elegantissime tractavit, ostenditque futu-
 ra bonis vitæ melioris præmia certa esse, &
 æterna.

51. Ἄπαρ'] Non sat belle interpres sunt
 posuit. Malim, feruntur, vel fiunt.

52. Τοὺς μὲν πυροῖ] τὸ πυρὸν hic pro in
 luce collocare ab interprete accipitur, notione
 minus usitata: alias enim candefacere, sive

ignire, vel igne etiam examinare significat.
 Quare, quum priorem verum considero,
 longe aliter ea mihi vox explicanda videtur;
 & pro malis, ærumnis ve inflammare posita esse;
 quemadmodum contra dolore, ira, &c. arde-
 re dicimur. Sequitur enim proximo versu,
 ἕως τὸ πῦρ ἀπάσῃ φωτίζει, seu potius φωτίζει
 τῶν: ignis scilicet ille purgatorius, de quo su-
 pra v. 11, ὁ πᾶν ἐδίψη. Sic & πύραυς v. 38.
 de examine ignis, & infra in Variis, de explo-
 ratione per ærumnas.

54. Ἄπαρ'] Se ipsum innuit. Quod ad
 vitæ purioris austeritatem attinet, prævit
 ipse suis, non secus ac docuit. Carm. 1, p. 12:

— Καρτερόντα κ' Ἰαλιουδαίαις,
 Εὐχαῖς, στυγαμοῖς, δάκρυσι, χαμυνναῖς,
 Γαστροῦ πικροῖς, ἀχραννῶν ἀσθησῶν,
 Οὐμοῦ, γέλωτος, κείλων ἐνταξίῃ,
 Τῆν σάρκα κοιμίζοντα πνευμάτιον κείπει.

Sic & D. Hieronymus ad Nepotianum de vita
 clericorum, jejunia, vigiliis, elemosynas cum
 chameuniis conjunxit.

56. Τροφή στυγερῶν'] Quæ Gregorio pa-
 nis sic.

B

- Καὶ νῦν μερίμνας, ὅτι θεοπνεύτοις γραφαῖς,
 Μάστιγι θ' αὐτὸν ταῖς ἔσω ξαίνων ἀεί.
 Τί μοι παρῆται μὴ δέον; τί δ' ἔδρασα;
 60 Ἀλλ' ὅτι τερπνὰ τῷ νέων ἐδρέψατο,
 Ἐπαύξεν, ἥδε, γαστρός ἐπλησεν νόσον,
 Πάσους ἐφῆκεν ἡδοναῖς, αἰοδήσει
 Κλεῖθρ' ὅσα ἔθηκε, πᾶλ' ἠΐασι ἄπερ.
 Κᾶπειτα τ' μὲν συμφοραὶ κατέδραμον.
 65 Οὐ συμφοραὶ μὲν, ἔγ' ἀπέλειπ' σοφῶν
 Τῶν δ' οἷάδ' ἔδεν, ὡς δοκεῖ τοῖς πλείουσιν,
 Ὑφ' ὧν ὀλεῖται καὶ τὸ φαίνεσθαι σοφόν.
 Ὁ δ' βύδρομῶν ἀπαντα, καὶ τὸδ' βύδρομει,
 Κεράπιτος εἶναι πῶ ἀρετῶν νομίζετο.
 70 Λόγος δὲ μαρτυρῶν αὐτὸς, ὅς λέγει ταῦτα.
 Ἄνω κατήμυθόν με τῷ ὄραμένων,
 Καὶ νῦν μόνους μινυῦντα τοῖς νοσμένοις,
 Ρίψαντα δόξαν, κτήνη, ἐλπίδας, λόγους,
 Τὸ μὴ τρυφᾶν τρυφῶντα, καὶ μάζη γενῆ
 75 Βίον γλυκύνουθ', ὕβριος ἐλευθέρων.
 (Ἡ πάντα δεῖ σε προσδοκᾶν, καὶ ἦς σοφός)
 Παρ' ἐλπίδας πῶς τῷ καλῶν ἀποπάσας
 Ἐκδημον ἤγαγε. Ὅστις, ὅσα ἔχω λέγειν.
 Εἴτ' ἐν τῷ θεῖον πνεῦμα, εἴθ' ἀμαρτυρίαις,

Ως

nis ficcus cum sale pro pulmento, vel obso-
 nio. Ita enim Carm. 1.

— Ἀυτὰρ ἐμοίγε

Μάστα φίλη, γλυκὺ δ' ὄψον ἄλλας.

— σκεδὴν δὲ τραπέζα

Νηφάλιον δ' ἐπὶ ταῖσιν ὕδωρ ποτόν.

ubi *νηφάλιον* ποτὸς sicut *νηφάλιοι θυρίαί*, quæ
 Memoriar, Musis, Auroræ, &c. offerebantur,
 solum aquam libando, ut est apud Scholia-
 stam Sophoclis *Oed. Colon.* p. 274. ex Pole-
 mon. Et *Carm. de vita sua* p. 12. a; ubi ad-
 versarios loquentes inducit:

— Ἀρτόσις ἡμῶν φίλη,

Σοὶ δ' ἐντέλεια, καὶ τρυφὴ ἐσθὲν ἄλλας.

ita enim illic legendum pro vulg. *τρυφῆς ἐσθῶν*
 ἄλλας. Tertullian. de cultu feminar. c. ix: *qui-*
dam ipsam Dei creaturam sibi interdiciunt, ab-
stinentes vino, & animalibus exultantes; quo-
rum fructus nulli periculo, aut sollicitudini ad-
iacent: sed humilitatem animæ suæ in viciis

quoque castigatione Deo immolans. Nota vero
 ratio est. Basilii M. Serm. 11. de jejuniis:
 ὅσοι ὑφαιρῶν τῆς σαρκὸς, τοσοῦτον ποίησις τῆς
 πνευματικῆς ἐνεργίας τῆν ψυχῆν ἀπεστῆλαι.

58. Μάστιγι ταῖς ἔσω] Non puto sacræ fla-
 gellationis jam tum cognitum usum, quem
 nunc facer ordo sapientissime lascivienti populo
 commendat. Gregorius autem noster doloris
 cruciatibus, quos peccatorum conscientia ad-
 hibebat, pro flagris usus est. *Cruciatia pectora*
 dixit Aufonius in *Ephemeride*:

Tacitum quum panitet, altaque sensus

Formido excruciat, tormenta que sera ge-
henne

Anticipat, patiturque suos mens saucia
manes.

59. Τί μοι παρῆται μὴ δέον;] Sic Pythago-
 ræi: Πῆ παρῆται; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ
 ἐτελέσθη;

60. Ἀλλ' ὅτι τερπνὰ] *Carm. 1. de vita sua*:

Ως

Sollicita mentis occupatione divinis in literis versans;
Semper denique flagris internis atterens sese; perpetuo
repetens

Cum animo suo: quid abs me omissum est? quid feci, quod
non oportuit?

60 Alius e diverso juveniles voluptates quasi decerpfit,
Lusit, cecinit, gulæ morbo satisfecit,
In omnes se voluptates immerfit, sensibus
Pessulum nullum obdidit, pullo similis equino, qui fre-
no caret.

Et tamen illum quidem calamitates obruerunt,
65 Quæ calamitates non sunt. Nam attingere sapientes nequeunt,
Quæcunque in hac vita eveniunt, ut plerique putant,
Qui perfectum sapientem non ex opinione constituunt.
Hic autem cunctis in rebus prospero successu utitur,
(Siquidem hoc est prospero successu rerum uti)
Et virtute præstantissimus esse videtur.

70 Huic orationi testimonio sum ego ipse, qui hæc dico.
Quum supra res adspectabiles positus essem,
Ac mente cum solis intellectibus versarer,
Abjecta gloria, possessionibus, spe, doctrina,
Delicias ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer:
exiguoque pane

75 Contentus jucundam vitam agerem, ab omni petulantia liber,
(Nihil non exspectandum tibi putato, tametsi sapiens sis)
Præter omnem spem a bonis his abreptum me quispiam
Longe abduxit. Et quis ille fuerit, non habeo dicere:
Divinusne spiritus, an peccata mea:

Ut

Ὡς δ' ἐν νέων ἀκμῇ τε καὶ φορῷ τρώσους,
Ἀλλ' ἂν σὺν ἄλλαις Φρυγίαις εἰστρομεμένων,
Ὅτω διζήμεν ἡσυχον βίον, &c.
63. Πάλλος ἠϊίας ἄτρε] Apud Ciceronem e-
quorum domitores equuleorum effrenatam
vim fame domare dicuntur: multo vero lasciviores
sunt, & impotentiores, quum nullo
continentur freno.

68. Ὁ δ' εὐδρομῶν ἀπαίλα,] Melius ver-
teris: Hic autem, ut in rebus omnibus, ita & in
hac prospero cursu fertur,

Virtute censetur esse præstantissimus,
illa vero siquidem &c. In exemplari Græco
non exstant. Forte legit Leunclavius, καὶ
τὸ δ' εὐδρομῶν, sc. ἐστὶ.

71. Ἀνα καθήμενον] Carm. v.
Πάντ' ἀμυδρῆς βίωτος ἀφύσγητος εἰς ἄλλα
ρίδας
Καὶ νοὸν ὑψιθεῖόντα τῇ διότῃ πελάζων
Σαρκὸς νοσφιν εἴηκα. Λόγος δέ μοι ηγεμόνευς
Πάντων μὲν κρατεῖν, πάντων δ' ὑπὲρ αἰ-
θήρα τιμῶν
Χρυσίως περιόρυσσον. Vide Orat. xxxiv.
74. Τὸ μὴ τρυφῆν] Lege, τῆ μὴ τρυφῆν.
77. Παρ' ἑλλοιδῆς τίς] Basilii: qui & antea,
quum Gregorius in Pontum fugisset, ne Sa-
simorum episcopus crearetur, eum tamen in
suam patriſque sententiam pertraxerat.

79. Εἰδ' ἀμαρτανῶδες] Carm. i, de vita sua:
B 2 Οὐκ

- 80 Ως ἂν δίκας πίσιμι τ' ἐπάροσως.
 Τὸ δ' ἐν παρόδῳ, σύλλογί τε ποιμένων
 Καὶ λαὸς ὀρθόδοξος, ἀλλ' ἔγω πλατῆς,
 Ἄρτι παρὸς αὐγὰς ἡλίας μικρὸν βλέπων.
 Ως ἂν ἴς ἔλθοι τὰ λόγῳ παρρησία,
- 85 Μικρόντ' ἀναπνεύσῃ τῷ κύκλῳ κακῶν,
 Δάλωντε γλωσσῶν, καὶ πολυχιδῶς πλάτης,
 Ὑφ' ὧν ἔκαμνον ὅσῃ ἔχοντες τι σκέπης.
 Οἷόν τι περὶνὸν ἐν μέσῳ βάτων ῥόδου,
 Ἡ' τις μέλαινα ῥάξ ἐν ἄρω βότρυι,
- 90 Οὕτω μὲν ἐν ἐπιπλήθον θύσεως ξένος,
 Ὄρεοις τε καμφθεῖς, καὶ λιταῖς πολυτροπῆς,
 Αἷς ἀντιδῶναι τῷ λίκῳ κακοφρόνων.
 Ἐπεὶ δ' ἐπιπλήθον κατωάδοσαν γλυῦ λιπῶν,
 Ἡ' πίστεως ἔρεσμα τοῖς πᾶσιν δοκεῖ,
- 95 Οὐ λαὸν, εἰδὲν τῷ ἀνασχέον ἐμοί.
 Ταῦτ' ἔστιν ἐχθρῶν πλάσματα, ψευθεῖς λόγοι,
 Φθόνος χαλύμματα ἀσφραγισμένα,
 Ὑμᾶς ἔρεσθ' ἀπίλοιπα βύλομα.
 Ὑμᾶς γὰρ ἐπεὶ μάστιγες μόχθων ἐμῶν,

T7

Οὐκ οἶδ' ἐμπυτῆ τὰς ἀμαρτίας πλέον,
 Αἰ ποικίλ' ἀνὰ μετὰ πάλαι διδασκασί,
 Μιμνήσκω, ὑπερξήσοις &c.

81. Σύλλογοί τε ποιμένων] Carm. 1, p. 10:
 τῆτοις, &c.

Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ χάρις τῶ πνεύματος,
 Ποικίλ' ἀνὰ μετὰ πάλαι διδασκασί, καὶ ἱερουργῶντων.

82. Καὶ λαὸς ὀρθός.] Carm. 1:

Ψυχῆς τελείας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως,
 Λαὸν βραχύν μιν, τῷ θεῷ δὲ πλείονα,
 Ὅς ἐκ ἀριθμῶν πλάθῃ, ἰδικὰ καρδίας.

Oratione vero xxxi non gregem illam fuif-
 se ait, sed potius ποιμῆτος τι μικρὸν ἔχον, ἢ
 λίκῳ ἀσφραγισμένῳ, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἀ-
 ριστον.

85. Τῶν κύκλων κακῶν] Interpres legit τῶν
 κύκλων κακῶν. Sed hic mihi κύκλοι circulos, seu
 conventus Arianorum & Apollinaristarum si-
 gnificare videntur. Alias enim τῶν ἐν κύκλῳ
 κακῶν rectius foret: sed lex carminis τὸ ἐν hic
 non admittit.

86. Δάλων τε γλωσσῶν] Huc refer, quā
 carmine de vita sua, ait:

--- Καὶ γὰρ ἐζητέον λόγους
 Δάλων βοηθῶν τούτους λόγους τοῖς γρηγορίαις.

Ὡς μὴ ἐπαίρουθ' οἱ μαθόντες εὐδὲ ἐν,
 Πλὴν τῆς ματαιίας καὶ κενῆς ἐγγλωσσῆς,
 Τῆς ἐν ψόφοις τε καὶ λάρυγγι κειμένης,
 Μῆτ' ἐνδοξομένη πλεκίαναις σοφισμάτων.
 ubi οἱ λόφοι eloquentia, seu literæ politio-
 res sunt profana, τῶν ἔξω· deinde:

Γλώσσαι δὲ λάβοι, καὶ πολυτροπῆς πλοκαί·
 Ἐξ ὧν τὸν ἀπλοῦν οὐκ ἐπιτῆς πίστεως,
 Ἴστοι τ' ἀράχης, σαφῆ δις ματῆρια,
 Τὰ καύφα συνδεδεῖται, ἰσχυροῖς γέλοις,
 Ἐμφοῖν, ἢ λιθοῖν ἐν στήθεσσι λόγοις.

Ibid. Πολυχιδῶς πλάτης] Apollinarista-
 rum, quorum errores Carm. 1 exponit,
 quosque gregie contudit

Κακῶς φρονοῦσας ἐν πολυχιδῶς πλάτης.

88. Οἷόν τι] Suavissima hæc est, & elegan-
 tissima comparatio, qua nescio an delicatior,
 venustiorve dari possit.

92. Αἷς ἀντιδῶναι] Nescio, interpresne ita
 verterit, an hypothetæ scripturam ejus assecuti
 non sint. Corrige leviter; quibus adversari
 hominis insolentis, seu potius, duri nimis ἐ-
 perversis, fuisset. Κακίφρων hic est durus, im-
 mitis, qui se flecti non patitur, nec exorari.
 Sic Carm. 1 de vita sua.

E45

- 80 Ut elationis pœnas darem.
 Hoc quidem manifestum est, impulisse me pastorum con-
 ventus,
 Et populum recte sentientem, qui tamen necdum amplius
 & copiosus erat,
 Recens adhuc consecutus, ut radios solis paululum intueretur.
 Factum autem eo consilio, ut alia doctrina libertas acqui-
 reretur,
 85 Et nonnihil ecclesiæ ex illis malis respirarent, quæ undique
 illas invaserant:
 Nimirum a linguis ereptæ garrulis, erroreque multiplici.
 Nam his rebus afflictabantur, quum præsidii nihil haberent:
 Instar elegantis rosæ, quæ medio in senticeto sita est:
 Vel tamquam acinus quispiam niger in uva necdum matura.
 90 Quapropter hoc modo religiosus hospes adveni,
 Obtestationibus sacris, & variis precibus permotus:
 Quibus adversati tantum homines insolentes fuissent.
 Ceterum postquam accessissem relicta Cappadocia,
 Quæ fidei propugnaculum esse plerisque videtur,
 95 Nequaquam deserto populo, cui aliqua necessitudine obli-
 gatus essem:
 (Nam illa sunt hostium meorum figmenta, falsique sermones,
 Invidiæ quædam velamenta, ingeniose excogitata)
 Quid porro factum sit, de vobis exquirere lubet.
 Nam vos laborum meorum testes estis.

Quid

- Εὐς ἔκαμψαν· καὶ ᾗ ἦν δρυὸς μόνος
 Ὁρήσις τοσοῦτος ἀντίδηται, καὶ λόγοις.
 94 H^o πίστει] Carm. de vita sua:
 Καὶ ᾗ ἀνθίσταν πατεῖς,
 Πίστι κρατούσα τῶν ὑφ' ἡλίον σχεδόν.
 95. Οὐ λαν̄ &c.] Exponit hoc ipsum
 Carm. de vita sua: ubi se numquam Saffimo-
 rum Ecclesiam attigisse, nec ullum ibi sacrum
 obtulisse refert, neque item paternæ post ejus
 mortem, cui succenturiatus viventi fuerat,
 gessisse curam, licet hoc sæpe rogaretur. v. su-
 pra v. 17.
 95. Οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων] Id est, qui cum
 nihil mihi erat negotii; quippe ejus nullam
 susceperam curam. Id enim expressissimis ait
 verbis Carm. 1 de vita sua:
 Ὅν οὐτε κήρυγμα, οὐδ' ὑπόθεσις κρατῶ.
 Et mox:
 Τῆς μὲν δουλείης οὐδ' ὄλωσ' ἐκκλησίας

- Προσηνάμην, οὐδ' ἔβρον λατρίαν μιαν
 Θιᾶ πάθεισι κείνῃ, ἢ συνύλασται λαῶ,
 Ἡ χεῖρα δίδου κληρικῶν ἐνέγγε τῶ.
 Et inde quidem Seleuciam se primum contu-
 lit: unde Constantinopolin venit,
 Πολλῶν καλοῦντων ποιμένων καὶ θεμιμά-
 των.
 96. Ψευδῆς λόγοι] Carmin. de vita sua.
 Εἰπέην ἀνάκη, καὶν δὲν μακροχρονίῳ,
 Τοῦ μὴ καθ' ἡμῶν ἰσχυροῦ ψευδῆς λόγου.
 Οἱ ᾗ κακοὶ φιλοῦσιν, ἀνδράσιν κακῶς,
 Εἰς τοὺς παθούσας ἐκτρέπει τὰς αἰτίας:
 Ὡς αἱ κακῶσι καὶ πλείον τοῖς ψευδισμοῖς,
 Ἀπτοὺς δ' ἐπικλύσασιν τῶν ἡκλημάτων.
 97. Ἀστοχῆς] Interpres εὐστόχως legisse
 videtur. Vertit enim ingeniose. Si tamen alte-
 rum illud preferendum videbitur, verten-
 dum erit, infelicitate; quod scilicet calumnia
 nimis aperta, & inepta esset, in-re tam aosa.

- 100 Τί σχῆμα, ἢ πρῶσαντες, ἢ βλάβειν Φέρον,
 Η' εἶπον, ἢ ἐπραξα τῆτ' ἐτ' ἄ τείτον;
 Πλιῶ ἐν γε τῆτο, τῆδ' κακῶν ἐφεισάμην,
 Ὡφ' ἂν λιθαθεῖς εἰσὶδα προοίμιον
 Ἐχρετέρησα. καὶ γὰρ βίσεβέτερον
- 105 Παθόντα τὰ χριτῶ με ἔτω καὶ Φέρον.
 Οῤα's, πένητες δια δαρῆνίαι θεῶ.
 Καὶ τῆτο δ' ἐγκλημ', εἰ δοκεῖ, ποιῶμεθα.
 Σῆς μὲν, πῆς εἶπεν, ὁτέων, ἀιοδηπικαὶ
 Φρένες. τὸδ' ἐβροῖς τοῖς ἐμοῖς ἐγνώρισσα.
- 110 Τὸ χαλκῶν μοι σῶμα φροντίσιν τακῆν
 Ἢδη νένευκεν· ἄλλο δὲναῖ δ' ὄκ ἐχω,
 Πλείω χρεωτῶν, καὶ τὰ πάντων εἰσφέρω.
 Τί ἂν παθοῖ πῆς συζυγίς σαθρῶ φίλω;
 Ἀλλ' ἀνιτέον μοι πρὸς τ' ἐξ ἀρχῆς λόγον.
- 115 Κέκλημ' ἐπηξα λαὸν ἐν μέσῳ λύκων.
 Ποίμνιῳ ἀνυδρον τοῖς λόγοις ἐπήγασα.
 Ἐπειρα πῆσιν τῶ θεῶ ριζομένιῳ,
 Τειάδ' ἐλαμψα τοῖς ὤριν ἐσκοτιζομένοις.
 Ὅπως πῆς ἡμῶ, ἐν γάλακτι φάρμακον,
- 120 Πειθῆς βία· καὶ τὰς μὲν ἦδη δεξιμαῖς,

Τὰς

102. Τῶν κακῶν ἐφεισάμην] Cujus rei rationem reddens c. 1, ait;

Δύο γὰρ οὕτω καλά κερδαίνειν παρῆν.
 Αὐτοὺς τε ποιῆν μετρίους τῶ μετρίῳ,
 Ἡμῶς τε δοῦσαν, καὶ τὸ φίλτρον λαμβάνειν.

103. Ὡφ' ἂν λιθαθεῖς] concitata impia plebe ab adversariis Anti-Trinitariis. Sic Carm. de vita sua:

Πρῶτον μὲν ἐξέλιξε καθ' ἡμῶν ἡ πόλις
 Ὡς εἰσαγῶνται ἀπὸ ἐνὸς πλείους θεούς.

& mox:

Λίθους παρήσω, τὴν ἐμὴν παιδαγωγίαν.

& c. v: Λαίμας κεφάδισσι βέβλημαι. Item c. x:

Λαῖς ἐμοῖ, κείνων δὲ τριῶν θεότης νεόπηκτος.
 Τοίοις ἀπὸ λουὸς ξενισαμῶ ξενίοις.

item Carm. LVIII,

Ὁὐ μὴν πάμπαν ἀτρωῖσιν, ἐπὶν λάϊσιν
 ἐδύχθη.

106. Πιθῆς οἶα δωρ.] Ita & in tetraſtichis:

Δῶρον θεῶ κάλλιστόν ἐστιν ὁ τρόπος.

Καὶν πάντ' ἀνέμης, οὐδὲν οἴσεις ἀξίου.

Ὅ καὶ πῆσιν δίδωσι, τούτο προσδωρ.

108. Σῆς μὲν, τις.] In distichis Jambicis:

Νοῦς ἐμῆριμνον ὅς τις βιβρώσκων ὁστέα.

& Carm. v:

Νοῦσιν τε στυγερῆ καὶ ἀργαλίαις μελιθόλαις

Τεχθέντ' ἐξαπίνης. Ἰὸς δὲ τε ἀνδρῶ μῆριμνα.

Ita enim illic legendum pro τεχθέντ', quod inpres natum vertit, quum labefactum rectius fuisset: vel, ut verius consulatur, fractum. v. hic vers. 557.

110. Τὸ χαλκῶν μοι.] Ita Carm. LX ad Diabolum: Σαφῆν ἐρισθένεισιν ἐνέλασ. Videtur enim ante hunc morbum corpore vegeto & firmo fuisse.

113. Συζυγίς σαθρῶ.] Ut illi, quos Mezentius apud Virgilium vivos mortuis alligabat, ut sic una putrescerent. Quamquam animus interire non potest, affici, corrumpique potest.

115. Κέκλημ' ἐπηξα.] Interpres legit, κικλημῆ. ἐπηξα. Ita Carm. LVII:

Ἐμπαγε μὴν ἀνέφηναι· καὶ ὡς κύκλον περὶ

κέντρον

Πάντας ἐπορευομένη ῥήμασιν ἐυσέβους.

& Carm. de vita sua:

Ἐπιμ.

- 100 Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium
 Vel verbis protuli, vel re designavi toto jam hoc triennio?
 Unum licet excipias, quod malis pepercerim,
 A quibus ingressu primo lapidatus
 Hoc ipsum constanter toleravi. Nam religiosum imprimis
 ac pium erat,
- 105 Quæ Christo acciderunt, eadem eodem animo pati.
 Vides, qualia pauperes offerant Deo.
 Hoc etiam, siquidem ita videtur, crimini mihi detur.
 Vermen ossium habet, inquit ille, qui tristitia patitur.
 Id verum esse, re ipsa per me declaratum est.
- 110 Corpus hoc meum aheneum curis maceratum, ac tabefactum,
 Jam elanguit: & aliud, ejus loco quod dem, nullum habeo,
 Plus debens quam dissolvere possim, etiamsi omnia omnium
 bona numerem. (amico?)
 Et quid obsecro pœnæ meretur, qui debili conjunctus est
 Enimvero redeundum mihi ad id, de quo sum exorsus dicere:
- 115 Laborari: Populum in medio luporum collegi:
 Gregi aqua carenti de meæ doctrinæ fonte potum præbui.
 Feci sementem ejus fidei, quæ est in Deo fundata.
 Trinitatis lumen illis patefeci, qui prius in caligine versa-
 bantur.
 Adeoque quasi coagululum quoddam eram in lacte, persuasionis
- 120 Vi cogentis pharmacum. Et alios quidem jam constrictos
 tenebam:

Alii

Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ πνεύματος
 καὶ βοήθους, καὶ λόγου συλλήπιόρας.

116. Πόσιμη ἀνδρῶν] Carm. de vita sua:
 Ὡς ἀν καταλύζαιμιν ἐπιστάσι βοῇ
 ψυχᾶς ἀνδρῶν.

Et post paulo:

Ὅς ἐστὶν ἐπιτήν, οὐδένος πεφρότῳ
 τῶν συμφοροσύλων, τῷ παρόντι ἀποστρέχειν,
 Ὡς τοὺς ἀνδρῶν ταῖς φανείσαις ἐκμάσι.

117. Ἐσπίρα πιστῶν] Elegantissime similitudinem hanc exsecutus est Carm. de vita sua:
 Ἦδη γεωργῶν ἡμῶν ἐν τοῖς πλουσίοις.
 Εἰ καὶ συνακτῶν οὐχ ὁμοῦ τευμῶν θήρος.
 Τούτων μὲν ἤ ἀρετῆ τῶν ἀκαθάρτων ἡμῶν.
 Οἱ δ' ἀμαλίξοντ'. εἰς δ' ἐβάλλετο σπάρθῳ,
 Οἱ δ' ἐν γάλακτι τῶν δ' ἐπιτε γῆς ἡ Φυῆ.
 Οἱ δ' ἐχλόαζον. οἱ δ' ἐδύμοισι στάχυς.
 Οἱ δ' ἠδύροντο. οἱ δὲ λευκοὶ πρὸς θῆρῳ.

Ἄλλας τιν' εἶχε, τοὺς δὲ θημῶν τις φίλος.

Οἱ δ' ἐκκρίνοντο. οἱ δὲ τῶν σίτων ἴσα.

Οἱ δ' ἦσαν ἄετος, τῆς γεωργίας πύρα.

ubi notandum, herbas, seu frumenta, ἐν γάλακτι εἶναι dici, quum semen pullulans necdum suum germen in luminis oras extulit.

118. Τριῶν ἑλαμψα.] Hic Gregorii nostri consulatus est, & defensa adversus Catilinam patria. Sic Carm. LVII omne sibi decus ait;

Τῆς μεγάλης τριῶδος ζυῶν σίλας, ἢ ἀναφαιναν

Ἀχρὶ καὶ ἀποδαπῶν ἤλυθον ἰνπατιδῶν.

120. Πιθῶν βία] Carm. I, p. 19:

Τούτων τις ἢ οὕτως ἀκίνητῳ τότε,

Ὡς μὴ τὰ οὐς γε τοῖς ἐμοῖς κλίνειν λόγοις; &c. ubi egregie docet, quomodo & populus in concione instruentus, & adversarii leniter ac dialogo confutandi sint.

124. Τῷ

- Τὸς δ' ἐφ' ὧς εἶχον, οἱ δ' ἔμελλον ἀντίκα.
 Πᾶσιν δὲ θυμὸς ἐκλίθη, τὸ πρὶν ζέων,
 Καὶ Φίλτρον ἦδη τῷ λόγῳ συνεκράθη.
 Ἐλπίς δὲ παντὸς, ἢ ῥοπή τις μετρία.
- 125 Ῥάμης τὸδ' οἶδεν ἄστυ τ' ὀδύχαιμον,
 Καὶ τ' ἀλίιστα Φημί τὸ πρῶτον γένεον,
 Οἱ μ' ἠξίωσαν ἢ λόγῳ τυχόν πνεον.
 Παρ' οἷς πλέον ἢ μικρὸν θύκλειας ἔχων,
 Ἡ πρῶτ' ἐν ἄλλοις πρὶς παντὸς Φέρων.
- 130 Καὶ γὰρ τοσούτων εἰσι πάντων κρείσσονες.
 Οὗτοί με ἢ παρόντα εἶχον ἐν λόγῳ,
 Καὶ νῦν ἀπόντος ἀπιπῶντα τὸς κακῆς.
 Πλέον γὰρ ἔδεν εἶχον ἢ τὸ πρὸ δεξιῶν.
 Οὐδ' αὐτὸς ἦταν ἔδεν. Ὡς πόλις, πόλις,
- 135 Ἴν' ἐκδοῦσθε καὶ τι ἢ τραγωδικόν·
 Ἀλλ' οἱ καλοῖτε κάθαροὶ συμποῖμνες
 Φθόνῳ βραγύντες, (ἴτε τὸς τραγωνίδας.
 Οὐ γὰρ Φέρει παιδεύειν ἢ ἀρχοντία)
 Καὶ τίω ἐμὸν λαβόντες ἐκγονοὶ πονῶν
- 140 Ἀρρωστίαν συνεργόν, ἣν ἀδείειδ' ἔδῃ
 Τὸς καὶ τι μικρὸν τῷ θεῷ κεκμηκότας,
 Τό, τε θρόνῳ τοσούτῃ μὴ σέργειν κρατῶν,
 Κόσμε βραγύνειον ἐν μάχῃς μεταχίμῳ.
 Ταῦτ' ἐν λαβόντες σὺν ῥοπή τῷ δαίμονι

Πρῶ-

124. Τῷ λόγῳ συνεκράθη.] Itain v. c. reposui, συνεκράθη. mox malim, καὶ ῥοπή τις μετρία.

125. Ῥάμης τὸδ' οἶδεν.] Carmine de vita sua:

Ῥάμης νεοεργῆς, ἐν γενεῇ ἄλλοις ἔδος,

Κωνσταντίνου πόλις τε, καὶ στήλη κράτους, ὅπου κρείσσονος principem significat, ut eodem Carm. ἀρχὴ καὶ ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὸ κράτος λιταῖς.

Aliquanto post:

Δὴ μὲν αὐτὸ δίδωκεν ἡλίου φύσις,

Δις τῶν δὲ Ῥάμης, τῆς ὅλης οἰκουμένης

λαμπτήρας, ἀρχαῖον τε καὶ νῦν κράτος, &c.

Et Carm. xii: Ὁ πλοστέρα Ῥάμης, &c.

126. Τὸ πρῶτον γένος.] Theodosium puto hic innui imperatorem, a quo se Carm. de vita sua honorifice exceptum tractatumque refert. Possit & ad quosdam ex Episcopis referri, quibus invitis Constantinopolin reliquerat. Malo tamen ad imperatorem ob se-

quentia, οὐδ' αὐτὸς ἦτον οὐδὲν. Carmine namque de vita sua raro se ad aulam sese contulisse scribit, ut Imperatoris favorem captaret.

134. Ὡς πόλις, πόλις.] Ut apud Sophoclem in Oed. Col. ὦ γάμοι, γάμοι, &c. Exclamationes enim istiusmodi Tragicis familiares sunt.

137. Φθόνῳ βραγύντες.] Carmine de vita sua:

Ἀλλ', οὐ γὰρ ἠσύχαζεν, ὁ φθόνος φθόνος,

Ὡς, πᾶν ἀλίιστα ἢ φανῶς, ἢ λαβρίας,

Ἄρχην κακῶν μοι τὸ κρατῶν ἐπιστάγει.

Et saepe alibi de hac Episcoporum invidia conqueritur: ut c. xii:

Ἰνὸς ἐπιπέρας ἐπιπέρας, οἷα μὲν ἴσθην

Ὁ φθόνος, ὅς ἐρῶν τῆλε βάλειν τεκίαν.

140. Ἀρρωστίαν συνεργόν] eodem Carm. xii:

Ταῦτα νόσος στυγερῆ, ταῦτα θεῷ θύρατις.

142. Μὴ σέργειν κράτος.] Non satisfacit mihi hic interpres: versus enim hic cum illo,

Alii prope aberant, alii statim idem facturi erant.
In omnibus autem iracundia flectebatur, quæ prius in eis fervebat.

Et doctrina mea jam benevolentia quadam erat temperata.
Idem de toto populo sperandum videbatur, cujus esset mediocris erga nos propensio.

125 Novit hoc felix vrbs Roma,
Et inprimis patriciis orti familiis cives,
Qui me forte aliquo etiam in pretio habebant:
Apud quos vel parum gloriæ consequi majus quiddam est,
Quam apud ceteros loco plane principe rebus in omnibus esse.

130 Tantopere cunctis aliis præstant.
Hi ergo & præsentem me observabant,
Et nunc, posteaquam ab eis absum, malos accusant.
Nihil enim præstare amplius hac in parte poterant.
Nec ut amplius mea causâ facerent, ipse postulabam. O civitas, civitas!

135 (Lubet enim more Tragico exclamare)
Præclari vero, bonique collegæ mei
Invidia rupti, (nostis illos arroganter temerarios.
Non fert institutionem rusticitas.)
Et ad institutum suum perficiendum debilitatem meam adfumentes,

140 Laborum molestiarumque subolem, cui quadam cum verecundia parcere debebant,
Qui vel parum Deo laborassent,
Quodque dicerent se tanti solii potestati non adquiescere,
Mundo tantis discidiis partes in diversas distracto;
Hæc itaque prætexentes cum favente numine

Me

καὶ τὴν ἑμὴν λαβόντες, coherere videtur. Dux-
scilicet causæ erant, quas prætexebant hi,
qui Gregorium e sede sua Constantinopolitana
expellere cupiebant: prima, quod agro corpore
esset, adeoque oneri non sufficeret: altera,
quod & ipse hoc onere liberari cuperet.
Dixerat enim in conventu Episcoporum:
Ἡμῖν δὲ συζηρήσατ' ἀδελφοὶ βίον,
Τὸν ἀκλόη μὲν, ἀλλ' ὁμοῖς ἀκλόδουσι, &c.
p. 26. Carm. de vita sua: Sic ut στίβου hic
amare vel delectari significet. Liqueat autem e

sequenti versu, qui sine dubio codici MS. in-
terpretis defuit, quia illum non vertit,
Τὰὐτ' ὄν λαβόντες, &c.
Vox enim ταῦτα plura quam solum morbum
respicit: & illud φίλτατοι, licet ironice dictum,
speciem tamen amicitiae adhibitam indicat,
quæ in eo, quod tanti solii potestati non acquiescerent,
locum nullum habuisset. Forte interpretes scripserat, me tanti solii, pro se, &c. alias ita explicem: Quodque meam
tanti solii potestatem ferre amplius non possent.

- 145 Προῦπεμψαν ἔνθεν ἀζμύνως οἱ Φίλιττοι,
 Ἐλατὲρ πν' ὄσκον ἐκ νεῶς βαρβαμένως
 Ρίψαντες. Ἡὸ γ' Φόρλιθ βύφρονων κακοῖς.
 Ἐπιτ' ἄρῃσι χεῖρας ὡς ἀγνοὶ θεῶ;
 Καὶ δῶρα πέμψουσ' ἐκ Φρενὸς καθάρσια;
- 150 Καὶ λαὸν ἀγνίσσοσι μυθικοῖς λόγοις;
 Οἱ καὶ ἐπεμψαν ἔνθεν ἐκ ποτηρίας.
 Οὐ σφόδρ' ἀκοντα, καὶ γ' ἡὸ αἰχθ' μέγα,
 Τύτων πν' εἶναι τῶν καπήλων πίστεως,
 Ὡν οἱ μὲν ὄντες ἔκγονοι Φορογράφων,
- 155 Οὐδὲν Φρονδῶντες τῶ παρεγγράφειν πλέον,
 Οἱ δ' ἐκ τραπέζης, τῶν ἐκείσ' ἀγαλμάτων,
 Οἱ δ' ἐξ ἀρότρων ἡλίω κεκαυμένοι,
 Οἱ δ' ἐκ δικέλλης καὶ σμυνύης πανημέρας,
 Ἄλλοι δὲ κώπην, ἢ γρατὴν λελοιπότες,
- 160 Ἀντλον πνέοντες, ἢ τὸ σῶμ' ὄψιμίνοι,

Λαδ

145. Αζμύνως] *Lei n'è radrone*, dicunt Itali: sicut Innocentius Papa XI Castelmaintio Anglorum R. Jacobi II legato discessum ex urbe in patriam, ni melius tractaretur, minitanti respondit. Ergo, ut est apud nostrum Carmine *de vita sua*:

— Οὐδ' ἴσασιν, καὶ θεός,
 Εἰ μή τι πλῆρον τοῦ μέσου τὸ λάβριον,
 Νέων ὄλιθ' καὶ σπιλάδες, λόχοι βάθους,
 Ἄλλοι λέγουσι ταῦτα, σιγήσω δ' ἐγὼ, &c.
 Ἄφω τετίμηκα ἰνκόλων συναινήσει.

Ut igitur errorem suum animadvertit, quippe qui hunc assensum tam facilem non expectaverat, poenitentia ductus exclamat:

Ταῦτα πατεῖς τοῖς φίλοις χαρίζεται.

146. Ὡσπερ πν' ὄσκον] Mirum hæc hic dicere Gregorium, qui Carmine *de vita sua*, p. 29, nil se magis appetisse scribit, atque ad Episcopos:

Ἄρατις ἡμᾶς εἴψατε κλήρον φορέ.
 Ἐγὼ δ' ἰωνῶς, &c.

Et mox:

Οὐδ' ἰδρῶσθην ἀΐθροθ, καὶ ἰὼν ἐκὼν
 Ἄπτιμι: πιδεὶ καὶ τὸ σῶμ' οὕτως ἔχον.

148. Εἰτ' ἀρούσι χεῖρας] In sacrificio Missæ; ubi & digitorum ea propter lotio: quæ in facris cum apud Judæos olim, tum apud gentiles sollempnis fuit. De Christianis manus, cum oraturi essent, lavantibus v. Tertullian de Oratione c. xi, qui ibidem manus quoque

tunc attolli, & in crucis imaginem expandi solitas scribit.

149. Καὶ δῶρα πέμψουσι] Id est, oblationes facient, & preces ad Deum pro salute populi. Sic Carm. lxxiv ad Basilium jam mortuum, & angelorum chorus infernum:

Πόντου, κατωπαδοκῶν τι μέγα κλέθ, εἰ-
 σιτι καὶ ἰὼν
 Λίτσομι ὑπερ κέθμου ἴστασο δῶρ' ἀνά-
 γων, &c.

Carm. x.

Αὐτὰρ ὄγε τρομερῆσι καὶ ἑναγίστιν παλάμῃσι
 Δῶρον ἀγνὴ Χρῆστ' ἑσάρκα χαρίζομενος, &c.
 Post sacrificium vero Missæ, oratione completa oratum pro Coëpiscopis, ut est apud Epiph. in Epist. ad Johannem Hierosol.

151. Ἐκ ποτηρίας] Neglexit hoc vertere interpres, vel forte in suo codice non invenit. Carm. x.

Ὡς ἰδὼν αἰσινλα ἔργα, κακοῖσφιόν τ' ἀλι-
 γμιν,

Ἄψ ἀναχυσάμῃσιν ἐκτός ἰθνηκὰ πόδα.

152. Καὶ γ' ἡὸ αἰσθ'] D. Hieron. ad Pam-machium: *Apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas, quam multi indigni possident.*

153. Καπήλων πίστεως] Quippe qui auro a Maximo corrupti fuerant; quoique Carm. *de vita sua* χριστιμπύρους appellat:

Τὸν συσφῆτον δὲ τὸν πολὺν χριστιμπύρων
 Τότε πῶσσομι, ἡνὶκ' ἀν καὶ βόσσορον

Εὐαδίας

- 145 Me amanter scilicet amicissimi homines ablegarunt,
 Quasi ejecto quodam onere de navi nimis gravata.
 Nam reapse, qui recte sapit, ac prudens est, non potest non
 improbis oneri esse.
 Qua re confecta non dubitabunt etiam tanquam puri ad Deum
 manus attollere,
 Dona que lustralia de corde promere?
 150 Non populum verbis mysticis sanctificare?
 Dimiserunt igitur ab urbe, *procul ut essem a malitia*,
 Non admodum repugnantem, quippe turpissimum erat
 Illorum me fidei cauponum in numero esse,
 Quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scribæ
 fuerant,
 155 Et aliud nil animo volvebant, quam falsas & subdolas ra-
 tionum depravationes:
*Alii de argentariorum mensa, quæque illic sunt oblecta-
 menta,*
 Alii ab aratris venerant, adusti a sole:
 Alii a ligone, vel bidente totum diem non quiescente:
 Alii remos, exercitusve reliquerant,
 160 Redolentes adhuc sentinam, vel corpus foedatum cicatri-
 cibus habentes:

Populi

Εὐαδία μίση τις ἀχράντου μύρου.
 154. Φερογράφον] Qui & πράκτορες φόρων
 hoc Carmine, & Carm. 1. περηκύτες: ut,
 κρατερὴν τε φέρειν περηκύτερος ὀμοκλήν. Cujus-
 modi Hellenius fuit, ad quem carmen scripsit
 XLVII pro Monachis suis deprecatorium. In
 eo extremo ait:

--- Ὁς λάχης αἶψ'
 Στῆσαι ἡμετέρῃ μέτρη δικαίᾳ φόρων.
 Καὶ στήσαις μεγάλῳ θεῷ σὺν ἀμύμονι
 χεῖρι,
 Ὡς κεν ἀγνοῖς στήσαις, μὴδ' ἑτεροκλίνα,
 Κέδισιν οὐχ' ὄσίοισι δαμῆσι φέρεις, &c.
 Item Julianus, ad quem sequens Carmen est
 XLVIII:

Σοὶ δὲ θεὸς χεῖρι σὺν φόρων εὐθέως ταλά-
 τον, &c.
 Φεῖδο μοι πῶχων, φεῖδο σὴ γραφίδι.
 ubi plura: unde liquet, extimationem tribu-
 torum in ipsorum manu fuisse, ac relatam
 in tabulis.

155. Τοῦ παρισγράφου] Id est, plus quam
 oportet, in libros rationum inferre, vel quod

ad summam vectigalis impositi, vel, quod ad
 nomina hominum, qui descriptione tribu-
 torum non continebantur. Sequens versus in
 codice Leunclavii defuisse videtur.

156. Τῶν τ' ἐκείσ' ἀγαλμάτων] Signorum.
 Sine dubio statuas intelligit, quæ forum exorna-
 bant: erant enim in foro mensæ argentariæ;
 unde *cedere foro* dicti, qui solvendo non essent.
 Sic in tabula Actorum Urbanor. apud Reines.
 IV, 4. *Aufidius mensarius tabernæ argentaria
 ad sentum Cimbricum cum magna vi aris alieni
 cessit foro, &c.*

157. Οἱ δ' ἐξ ἀρούρων] Sic Carm. x:
 Μᾶτε τις σὺν ἀροτρῇ, μὴ τέκτον, μὴ σκυ-
 ποσεργός,
 Μὴ θύρην μετέπων, μὴτ' ἔμπορον ἔργον
 ἑλευνον,
 Τῆλε μῆνοι, μὴδ' ἄλλον ἔχεις σημῶντα
 θεῶν.

160. Τὸ σῶμ' ἰστίμῆνοι] Dei Martis hi stig-
 matix fuere, quibus corpus plurimis cicatri-
 cibus in bellis ac præliis, veluti notis com-
 punctum. Sic scilicet suos Deum nonnulli
 habue-

- Λαῦ κυβερῆται τε, καὶ τραπηλάται,
 Πέφλυ' ὄσκι εἶξαι καὶ μικρόν ποτε.
 Ἄλλοι δὲ τεχνῶν ἐμπύραν τῷ ἀζώλιω
 Οὐπω τελείως σαρκὸς ἐκνεμευμένοι
 165 Ματιγίαι τε, καὶ μυλῶνων ἄξιοι,
 Περὶ καὶ τὸ τίμημα' εἰσενέκειν δεσπόταις,
 Μικρὸν πν' ἂν ἔυρωσι παύλαν τῆς πόνων,
 Ἐπιθ' ὑπερμαζῶσι, καὶ δῆμα πινῶς
 Κλέξαντες, ἢ πείσαντες; ἢ τυραννικῶς,
 170 Ἄνω τρέχουσι χεῖνταιροι παρὰ ἕρανόν,
 Πόλον φρέφοντες ἔτ' ἐκ κόπων ἐπι,
 Οὐδ' ἐξόπιθεν, ὡς τὸ φρὶν, νελευκότις
 Αὐτῶν δ' ἔχειν δοκῶντες τ' ἄνω κρατῶ.
 Ἀετὲρὰ λαλῶντες, ἔδὲ τῆς πόδας
 175 Αὐτῶν δεξιμῶν εἰδότες, ἢ ταῖς χεῖρας.
 Ἄλλ' ἔχαιμιζα ταῦτα, ἔδ' ὀπτικοπῆς,

Ω λῶ-

habuerunt literatos. Nam & Herculi se tradentes sacra accepisse stigmata apud Herodotum legimus. Ita enim ille lib. 11, cap. x111, de templo in Ægypti litore Canobico ad Taricheas: Εἰς τὸ ἢ καταφυγὸν οὐκ ἔστιν ὅτιος ἀνθρώπων ἐπιστάληται στίγματα ἰρὰ, ἐαυτὸν διδὸς τῷ θεῷ, ἐκ ἕξου τυτῶν ἀψασθῶν. Lucianus in Dea Syria, de Gallis Dea Syriae Sacerdotibus: Στίγματι δὲ πάντες οἱ μὲν ἐς καρποῦς, οἱ δὲ ἐς ἀγκύνας. Καὶ ἀπὸ τοῦδ' ἀπαντες Ἀσσύριοι στίγματηφροῦσι. Sic & lib. 11, Machabæor. 11, 28; Judæos legas, gentilium Ægyptiorum sacris initiatos, Bacchi insignibus, id est, hederæ foliis ἰστιμῶνους. Hippolytus lib. de Antichristo Antiochum Epiphanem tradit inter cetera Judæis imperasse, ut Libero Patri pompas agerent, κισσοῖς ἰστιφανωμένοι; quod longe diversum ab ἰστιμῶνους, ut mox videbimus. Quin & in sacris libris apud Ezechielem xi, vers. 1 v. is ritus exhibetur; ita enim illic: Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, διέλθε μᾶσιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ μίτωπα τῶν ἀνδρῶν, τῶν καταστεινάζοντων, &c. Item in Apocalypsi D. Joannis a bestia signati leguntur. Hinc Ptolemæus Philopator cognomen Galli accepit, ut est in Etymologico, διὰ τὸ φύλλα κισσοῦ καταστίζου, ὡς οἱ Γάλλοι. Si modo locus ille integer est, & non potius ibidem καταστίζου, ut aliquando ad Lucianum de Calumnia annotavi, legendum; quia sequitur: Αἰὶ γὰρ ταῖς Διονυσιακῆς τελετῆς κισσοῦ ἰστιφανοῦντο. Tunc

enim, ut hæc ratio valeat, ἰστιζοντε pro ἰστιφανοῦντο corrigendum. Coronari autem solitas in festo Dionysii Bacchas, & bacchantes, ex compluribus liquet scriptoribus. Nil enim tritius. Sic apud Athenæum l. v Callixenus de Bacchis ait: ἰστιφανωμένοι τινὲς μὲν ὄφρασι, αἱ δὲ σμίλαξι, καὶ ἀμπίλω, καὶ κισσοῖ. Et paulo ante de Satyris: μὲθ' οὗς Σάτυροι τι (σαράκοθια ἰστιφανωμένοι κισσοῖς χερσοῖς στίφνοισι. Ceterum quod Stigmatias attinet, alia Pictorum in Britannia notandi corpora ratio fuit; de quibus Claudian. Col. Stiliconis 11, 247:

*Inde Caledonio vallata Britannia ponto,
 Ferro picta genas.*

& Isidorus lib. 1x Etymol. cap. 11: *Scoti propria lingua nomen habent a picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmatibus notentur.* Vide & Servium ad 1v Æn. v. 146. Sic ego errantium in Africa Nomadum uxores filiasque vidi brachia elegantissime pictas; interque multiples figuras crucis quoque effigiem observavi. Hierosolymis autem, qui S. Sepulchrum visitant, equestrique ordini adscribuntur, Cruce Hierosolymitana in brachio signantur, ut in nonnullis amicorum istinc reversorum non sine aliqua vidi voluptate.

162. Πιφνη] verte potius: quantum videtur, ne hilum quidem concessuri sunt: id est, adeo magna laborant φιλαυτία, atque insolentia, ut, qui paulo ante remiges, aut mili-

Populi gubernatores, aut duces militum,
 Qui ne minimum quidem concessuri videntur:
 Nonnulli etiam opificiorum, quæ citra ignem perfici ne-
 queunt, gnari, qui

Ne fuliginem quidem de corpore integre abluerant:

165 Flagriones, ac pistrinis digni:

Qui priusquam pretium heris numerare queant,
 Si vel exiguam a laboribus quietem invenient,
 Lasciviunt insigniter, ac nonnullis de populo

Furtim suam in sententiam pertractis, vel persuadendo addu-

170 Tamquam crabrones ad cælum tendunt (ctis, vel vi,

Non amplius axem luteum vertentes,

Nec ut prius demissis capitibus:

Sed existimantes se in res superas imperium habere,

Proferentes sinistra, nulliusque momenti, nec pedes suos

175 Manusve numerare scientes.

An non hæc improborum sunt, vir optime, ac nequaquam

Episco-

tes desertores, ac fugitivi fuerunt, jam sibi po-
 puli magistratibus, & exercituum ducibus, si
 non superiores, saltem pares videantur.

163. Τίχρον ἐμπύρον] Ita & Carm. xi:

Μῆτις οὐκ ἀποτῆ, μὴ τίχλων, μὴ σκυτοστροφῶς,
 Μὴ θῆρον μεβέπων, μὴ ἐμπύρον ἔργων ἰ-
 λαίων,

Τῆλε μένοι.

165. Μαστιγίαι] Qui servorum abjectissimi
 & pessimi. Hi enim verberibus servilibus
 castigabantur, & in pistrinum detrudebantur.
 Notum illud Simonis Terentiani, in pistri-
 num te, Dave, dedam usque ad necem.

166. Πῆν καὶ τὸ τίμημα] Ad libertatem
 parandam. Sic & nunc apud prædones Africa-
 nos, præsertim Algeziræ, Christianis in ser-
 vitudinem illuc abductis, multa facultas dili-
 gentia sua pecuniam faciendi, qua se postea
 redimant. Nec facile id cuiquam negatur,
 qui aliquod callet opificium, concessâ hujus
 in tabernula aliqua exercendi libertate, pro
 quo in mensem binos patrono coronatos sol-
 vit argenteos, ac totidem Domino tabernæ:
 quidquid superest, ipsius est peculium servi,
 nec ab hero eripi potest, verante iudice; &
 hoc se tandem redimit: quod pauculis fit an-
 nis ab his, qui spe alienæ destituti liberalitatis,
 genium suum ad tempus defrudare malunt,
 quam perpetuum servire. Potest alias & de
 diurna accipi mercede, quam dominis confi-

cere & conferre debebant: nisi potius tributa,
 quæ Principibus pendebantur, hic significari
 existimandum est.

168. Ἵπερωζῶν.] Lascivia hæc a nimia
 satietate est: qualis equorum a copia pabuli:
 unde & apud nos proverbium est, de Haver-
 koornen steecken hem. Id est, avenæ nimis
 sumit, hæc pungitur, & ad lasciviam excita-
 tur. Μαζα vero hic de omni cibo accipitur.

170. Κάδραροι πρὸς ἄστρον] Nota fabula est
 scarabæi in Jovis sinum volantis, unde excussa
 post aquilæ ova.

171. Τὸν ἐκ κόπρων] Ut solent Scarabæi.
 Videtis notata ad Aufonium epigr. de Marco,
 cujus animam post mortem Pythagorica me-
 tempsychoσι in scarabæum transfiguram divi-
 nabat. Item Plutarchum de Iside & Osiride p.
 355. & 381. edit. Paris. Eusebium lib. 111
 Pr. Eu. c. iv. e Porphyrio, Suidam, in κά-
 δραροι, Aristophanem in Pace sc. 1, & c.

172. Νεκρωτότες] Neque nunc, ut ante, retrov-
 sum in terram respicientes, sed jam cælum se te-
 nere, caelestiumque rerum dominium existi-
 mantes.

174. Οὐδὲ τὲς πόδας ἀειμῶν] elegans in
 homines indoctos adagium. Ἀεσιπέδον λέγει est
 inepta dicere, & vel non ad rem facientia, vel
 sanæ doctrinæ prudentiæ non convenientia.
 Ἀεσιπέδον enim Græcis τὰ μωρὰ, ut contra τὰ
 δεινὰ, συντά. De hac Episcoporum ignorantia
 oratio-

Ωὲ λῶτε ; μὴ τοσῶτον δεχάϊως φρονεῖν,

ὧς τηλικῶτο πρῶσμα τιμᾶσθαι κακῶς.

Μηδ' εἰ λίαν μοι τὸ χθαμαλὸν σπαδάζεσθαι.

180 Οὐ γὰρ κακίον ἢ ὀπισκοπή. ἤρεων
Πάντως τιν' εἶναι, τ' δ' ἀρίτων ἐκλέγω
Τὸν παῶτον, εἰδ' ἐν, ἀλλὰ μὴ τ' ἔχατον.
Εἴπτε νομίζεσθαι τι δεῖ με τ' λόγον,
Καὶ νῦν μάλιτα ἐν ζάλῃ γλωσσαλγίας,

185 Καὶ τ' μεγίστων ἀγέων, καὶ συλλόγων.
ὧν καὶ μενόντων ἀσφαλῶς, κέρδῳ πλείον.
Καὶ μὴ μδρόντων, ἢ βλάβῃ πληρετέρα.
ὧν δὴ χάλεν σοι τὸς καλὰς ἐκλεκτέον.
Μόλις γὰρ ἂν τις τ' μέσων ἔτω τύχοι,

190 Εἰ σφόδρ' ἀγωνίζοιτο, τὸς καλὰς κρατεῖν.
Οὕτω γινώσκων, γνώμωνῳ ἀφευδεταιε.
Ἄλλ' οἱ τελῶναι, χ' ἀλιεῖς, ἤξσοί μοι
Εὐαγγελισαί, καὶ πένιτες ἐν λόγῳ,
Κόσμοι σαγηνεύσαντες βυτελεῖ λόγῳ.

195 Καὶ τὸς σοφὰς λαβόντες εἶσω δικτύων,
ὧς ἂν π' θαῶμα μείζον ἢ τὸ τῷ λόγῳ.
Καὶ γὰρ παρῆχειρον τῷ ποῖ πολλοῖς λέγειν.
Πρὸς ἕς βραχὺς μοι χ' σαφὴς ἄγαν λόγος.
Δός μοι τὸ πικρὸν τ' ὑποφύλων ἐνός,

200 Ἀχαικὸν εἶναι, πῆραν ὄντι ἐξημεδύον,
Ἀραβδὸν, ἡμίγυμνον, ὡς δ' ἀσάνδαλον,
Ε' φήμερον, πλαστῶντα ἐλπίδας μόνας,
Μηδ' εὐπαροσηγερὸν τιν' εἰς δόξαν λόγῳ,

Tz

orationem Gregorii xxix adire licet, qua eos gravissime perstrinxit.

177. Ἀρχαῖως φρονεῖν] οἱ ἀρχαῖοι, veteres, simpliciores; unde illud; *Homo antiqua virtute est fide.*

180. Ἡ' ὀπισκοπῶν] Rectius, quod pro varia lectione, ἢ ὀπισκοπή: quemadmodum & Leunclavius legisse videtur.

182. Ἀλλὰ μὴ τὸν ἔχατον] Maximum hic tangit improbe sibi suffectum; in quem post pluribus & vehementius invehitur, quem versu 550 ὁμοῦ μαθητὴν καὶ διδύκαλον δοκεῖν dicit. Erat enim tum temporis adhuc Catechumenus, quum per factionem Episcopus crearetur:

Acciditque ei licet dissimillimo, quod Ambrosio Mediolanensi, qui & ipse Catechumenus adhuc Episcopus factus fuit, non eodem tamen eventu.

184. Ἐν ζάλῃ γλωσσαλγίας] De qua carm. in suos verius:

Πολλὰς ὁρῶν γράφοιμας ἐν τῷ ὄντι βίῳ
Λόγῳ ἀμείτερος, καὶ ροῖας ἐυκόλως,
Καὶ πλείους ἐκείνου ὄντος ἐν πόντοις χέρον
ὧν κέρδος ἔστιν, ἢ κενὴ γλωσσαλγία.

Libanium hic notari puto.

185. Τῶν μεγίστων] Constantinopolis & Antiochia: ubi tum temporis gravissima erant contentiones, animorumque concertationes de successore Meletii. Vide Argumentum alterum.

186. Κίε-

- Episcoporum ? Non enim tam simplices nos esse convenit,
 Ut rem tantam non recte æstimemus.
 Etiamfi admodum mihi cara sint humilia.
- 180 Nam Episcopatus non est res mala. Esse
 Omuino aliquem oportet. Verum ego de præstantissimis
 Primum eligo, vel saltem non postremum:
 Siquidem aliquid mea valere debet ratio, (tium,
 Præsertim hoc tempore, in hac tempestate linguarum prurien-
- 185 Maximarumque civitatum ac cœtuum procella:
 Quæ civitates si retineantur in tranquillitate secura, magno
 id ipsum cum fructu sit:
 Sin autem, majus detrimentum percipitur.
 Quapropter eligendi tibi sunt boni ac præclari.
 Nam vix fiet, ut aliquis mediocrium sit in numero,
- 190 Etiamfi vehementer in hoc incumbat, ut bonos superet.
 Hæc sententia est judicii minime depravati.
 Verumenimvero publicani & piscatores Euangelistarum in
 Doctrinæque inopes mihi proferentur, (numero,
 Qui mundum universum oratione simplici tamquam everri-
 culo quodam complexi sint,
- 195 Et retribus suis sapientissimos doctissimosque ceperint:
 Ut eo majus scilicet per doctrinam Christianam prodigium e-
 Nimirum hoc plerique vulgo in ore habent. (deretur.
 Ad quos dissertatione quadam brevi, ac perquam dilucida
 utemur.
 Exhibe tu mihi fidem alicujus ex Apostolorum numero:
- 200 Ostende quendam, qui numos nullos habeat, qui peram al-
 ligatam non gestet,
 Baculo careat, feminudus sit, sandaliis non utatur,
 In diem vivat, sola spe dives & opulentus sit,
 Affabilitatem, comitatemque fugiat in loquendo,

Ne

186. Κερδος πλέον] Formula laudantis pro-
 bantisque: id est, tanto melius: ut alibi, κέρ-
 δος ἰσον.

191. Γνώμονος] qui stilus horas indicat in
 solario.

192. Ἀλλ' οἱ τελώνων] Τέτο πρόχειρον τοῖς
 πολλοῖς εἰς ἀπελογίαν τῆς ἀμωδίας, ut ait Orat.
 XXVII.

194. Σαγηνεύσαιτες] Carm. LXI:
 Οἱ κόσμον γλυκερῆσι θεῶ δόσασί σο σαγηνεύεις,

Οὔτε λόγους κρεττοῦσι πεποιδότες, &c.

197. Πολλοῖς λέγειν] Al. λόγοις.

200. Ἀρχαῖοι ἱναί] ex instituto Magistri,
 Matthæi x, vers. 9 & seqq. Non potest autem
 elegantior Franciscanorum severioris ordinis
 descriptio dari. Permite peram & baculum,
 Cynicos exprimi dixeris.

203. Μὴδ' εὐπροσήμερον] Lucæ x, 4.

205. Πρὸς λόγους ἀδόξους] Τῶν ἔξω scilicet.
 Atqui his ipse operam dederat, ut Carm. I:
 Τῶν

- Τῷ μὴ δοκεῖν θωπεῖαν ἰσχύειν πλέον,
 205 Μὴδ' ἀρχολοῦσθαι πρὸς λόγους ἀλλοδαίους.
 Τῶτων τις ἔστω, ἢ τὰ πάντα δέξομαι,
 Ἀφροσθεν, ἀισχρὸν, δυσγενῆ, βουλάτιω.
 Ὁ γὰρ τρόπος κέλυμμα τ' μοχθηρίας.
 Τῶτων τις εἴης, χ' ἀλιεύοις βασιλεύεις,
 210 Ἐπίτρε δάσσοιμόν σε ἀστέλων χοροῖς.
 Ἐν ἔν τι δός μοι, μὴ κατ' ἡρῆς δαιμόνων;
 Μὴ λεπρὸν ἐξέλοις, μὴ νεκρὸν τάφος;
 Μελῶν τε πῆξιν μὴ λάβοι παρεμβύθου;
 Θεὸς τὰ κάμωνι χεῖρα, ἢ σήτω νόσθου.
 215 Οὕτω με πείσεις τῷ λόγῳ καταφρονεῖν.
 Εἰ δ' ἐκ δυοῖν σοι τῷ ἑνὸς συσκευιδύς,
 Ἐπαινετὸ τε, ἢ κατηρηκειδύς,
 Τὸ μὲν λογίζῃ, τὸ δὲ πῶδατρέχεις ἐκάν,
 Κλέπτεις κακέρως τ' ὁμοίωσιν σφόδρα.
 220 Μαθηαῖον ἰὼ τελένης, ἀλλὰ τίμιον.
 Οὐχ' ὡς τελένης, ὡς δὲ πνευματικῶν γέμων.
 Πέτρῳ μαθητῶν ἄνεθ, ἀλλὰ πέτρῳ ἰὼ,
 Οὐχ' ὡς σαργνεὺς, ἀλλ' ὅτι ζήλῳ πλέως.
 Πείθει με τιμᾶν ἢ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.
 225 Σὺ δ' ἐκτρέπομαι, καὶν τι τ' σεμνῶν Φέρης.

Τῷτ'

Τῶν λόγων οἱ ἔρωσι ἐμὴ
 Θεσμὸς τις εἶχε· καὶ γὰρ ἐζήταν λόγους
 Δόξα βοηθῆς τῶν νόσθων τοῖς γνησίοις.
 Ὡς μὴ ἐπαφροῦν οἱ μαδόντες ἐδὲ ἔν.
 Quam tamen eruditionem, ut Carm. 11 ait,
 Πηνία οὐ διαπέδη Χρησθ' ἀρεταροῦται ἔθηκεν.
 quod & Carm. LXI ad Nemesium repetit. Mo-
 dum autem carmine tertio Jambico p. 193 in-
 dicat:

Καὶ τῶν μάθησιν τῶν παρ' Ἑλλήσι λόγων
 Ὡσπερ δικαστῆς ἔνομον ψῆφον Φέρων,
 Ὑπερηϊάδαυ τάξον, ὡς ἐσι πρέπον,
 Τῇ τῶν ἀληθῶν δεσμάτων παρησία
 Τῇ πεισίσθῳ τε τῶν γραφῶν θρασύα.
 Καὶ γὰρ δίκαιον, τὴν σοφίαν τῷ πνεύματι,
 Ἀναδῆν ἔσαν, ἐκ τῆς τ' ἀφισμένη,
 Δις ποῖαν ἔματ' τῆς κατὰ παιδείας.
 potest & simpliciter accipi de sermonibus alio-
 rum, quibus vacare non oportet, aut aures
 suas dedere: eis dōξαν λόγῳ vero exponi, ut
 eandem consequare facundia.
 208. Τῆς μοχθηρίας] μοχθηρία hic infelici-

tatem fordesque humilium natalium, & opifi-
 ciorum significat. Huc quadrant illa Juve-
 nalis:

Malo pater tibi sit Theristes, dummodo
 tu sis
 Æacida similis, Vulcaniaque arma capessas,
 Quam te Therista similem producat A-
 chilles.

Boni igitur mores, & emendata vita, dede-
 cus natalium, & humilis conditionis fordes
 corrigunt, & fulgore suo obruunt, ac obte-
 gunt. Ita enim hic versus explicandus est.
 Sic Nofter Carm. LII:

Κεῖσσοι ἄριστοι ἰόντα κακὸν γένος, ἢ κάκιον
 Ἐμμενευ ἐν γένεσιν· καὶ ῥόδον ἐκ τραχέως
 Ἐβλάστησε φυτοῖο, ῥόδα μὲν εἰσὶ ἀπὸ γαίης
 Ἡλθετε ἀκαθ' ἀπαλῶ, τῷ πυρὸς ἄξιος εἶ.

ut illic legendum videtur. Infra v. 224:

Πείθει με τιμᾶν ἢ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.

209. Ἀλιεύοις βασιλεύεις] non potuit quid-
 quam aptius venustiusque in eos dici, qui
 se inani gloria cum piscatoribus Apostolis com-
 para-

Ne plus efficere adfentando, quam docendo videatur:

205 Qui denique doctrinis externis & alienis discendis non fit occupatus,

Horum, inquam, si mihi monstres aliquem, nihil non admittam, concedamque: (bilis, bubulcus.

Tametsi linguæ nostræ non sit gnarus, tametsi deformis, igno-
Nam probitas ac mores rusticitatis imperitiæque velamen-
tum sunt;

210 Si horum de numero sis, etiamsi vel ranas piscari consueveris,
Nihilominus in angelorum cœtus te aggregabimus.

Itaque da unum aliquod mihi. Num malis a geniis obsessos re-
purgas?

Num lepra infectum mundare potes? num mortuum de se-
pulcro educatum vitæ restituere?

Num per te consequi potest, cui dissoluta membra sunt, ut
rursus consolidetur?

Impone manum ægrotanti, ac finem morbus habeat.

215 Sic nimirum mihi persuadebis, ut omnem doctrinam asperner.
At si de duobus compositis

Uno laudabili, altero vituperabili,

Quod laudem meretur, commemoras, quod vituperatio-
nem, libenter silentio præteris,

Subdole fraudulenterque comparisonem hanc instituis.

220 Matthæus erat publicanus, sed venerabilis:

Non ut publicanus, sed ut spiritu plenus.

Petrus Apostolorum Princeps erat, sed Ecclesiæ petra:
Non ut piscator, sed ut fervoris scatens.

Ut ipsa quoque retia venerer, probitas facit.

225 At te averfor, etiamsi quid habeas honestæ speciei;

Quod

parabant. Nam & ranæ in palati delicias hamis capiuntur, & reticulis: estque hoc puerorum aut rusticorum munus, qui piscatorum capropter affectare nomen non audent.

210. Αγγέλων χοροίς] ἄγγελοι hic Apostoli sunt Evangelii nuntii & præcones.

211. Μη καθύπερθε] num potis es miracula illa præstare, quibus Apostoli illi, quos incul- to & vulgari sermone usos imitari te dicis, excellere?

217. Ἐπαινεῖς] miracula faciendi potestatis. Ibid. Κατηγορεῖς] in comiti, tenuisque sermonis, infantie in dicendo.

222. Πέτρος] Hi duo versus a codice Leun- clavii abfuisse videntur. Quare eos e nostro addidimus.

225. Κεῖν τι τῶν σεμνῶν φέρεται] Pallium ni- grum. Etenim decipit frons prima multos. Capitur scilicet populus exteriore sanctitatis specie, vestitu, & gestibus blandiente. Τα σεμνὰ igitur illa sunt, quæ gravitatem habent, aut præ se ferunt, præsertim religionis. Sic Oratorium in solitariis Ægyptiorum Monacho- rum mansionibus σεμνέιον appellatum, apud Eusebium & Niceph. Callistum in Hist. Ec- clesiast.

- Τῶτ' ὅστιν ἢ πάγη τε, καὶ τὸ θήραρον.
 Γραφεὺς τις ἐμὶ τὰς καλὰς μιμήμεν
 Μορφὰς ἐν ἄλλοις καὶ σωφροσύμασιν μόνις.
 Ἡ' πᾶν τὸ κάλλει γράψεν, ἢ τὸ πᾶν πάρες.
 230 Κἀκείνο δ' εἶπέ, πῶς ἀπαιδωύτας καλεῖς,
 Τοῖσ'τοι ἂν λόγοι τε, καὶ συγγραμμάτα,
 ὧν κέμονομεν νοῆσαι καὶ μικρὸν λάθῃ,
 Οἱ τίς λόγοις ἀνοθεν ἐπιθεραμμένοι;
 Εἰς ἕς λόγος τοσούτ' αὐτὸς καὶ πόνῃ,
 235 Ὡς μὲν πᾶ πάντα τυγχάνειν ποιημάτων,
 Γλώσσης τε πάσης, καὶ Φρενὸς εὐμαθεύεας,
 Καρπὸν Φερέσης, ὑψὸς ἐξηγήσεων.
 Πόθεν βασιλεῖς, καὶ πόλεις, καὶ συλλόγους,
 Κατηγορῶντας, βυθύνοντας ἐν λόγοις,
 240 Πρὸ βηματῶν τε, καὶ θεάτρους ἐν μέσοις,
 Σοφῆς, νομικῆς, ἑλληνας ὠφρευαμίδους,
 Δημηγορῶντας, βυθομῶντας καίεια,
 Ἐπειθὸν, ἐξήλεγχον ἐν παρρησία,
 Εἰ μὴ λόγος μετῆχον, ἢ σὺ μὴ δίδως;
 245 Ἰσως ἂν εἴπῃς, ἐν ῥῶν τῶ πνεύματι,
 Λέγων ἀληθῶς· ἀλλὰ τῶν τευθεν σκόπη.
 Σοὶ δ' ἔμετετι πνεύματι; καὶ μὲν Φρονεῖς

Τῶτω

226. Τῶτ' ἐστὶν ἢ πάγη] simulatio scilicet illa gravitatis, sanctitatisque, qua vulgus circumveniri solet.

227. Γραφεὺς τις ἐμὶ] qualis ille Horatianus epist. de Arte Poët. ad Pisones:

*Amylium circa ludum faber imus et ungues
 Expresses, et molles imitabitur are capillos,
 Infelix operum summa: quia ponere totum
 Nesciet. Hunc ego me, si quid componere
 curem, &c.*

forte tamen melius hic legas: γραφεὺς τις εἰς ὁ τὰς καλὰς &c.

228. Ἐν ἄλλοις] ludit hic, faceteque hypocritas illos perstringit, qui infantiam suam exemplo defendebant Apostolorum. Pictoribus igitur illos comparat, vitia tantum corporis exteriora penicillo exprimere gnaris, cuiusmodi sunt vitiligo & lepra, quæ cutem firmis inarant, albisque squammulis obducunt: (& hanc speciem exteriorē ironice pulchram appellat;) ceterum purum, integrumque, & vere pulchrum corpus exhibere non valentibus.

232. Μικρὸν λάθος] τὸ λάθος hic est, quod in maxima rerum graviorum copia velut leviculum aliud agentes effugit: quod *humana rarum cavet natum*, ut est apud Horatium: vel quod etiam sponte veluti minutum negligitur: ὡς περὶ ἐν τοῖς ἀγῶνι πλάστοις ἐνὶ τῇ καὶ παρολιγαμῶν, ut Longinus meus ait sect. xxxiii. Et tamen, inquit noster, hæc minutia nobis affatim sudoris exprimunt, qui jam a prima adolescentiæ studiis innutriti sumus sacrarum istarum commentationum ac sermonum. Quid igitur αὐθιμοὶ doctores, heri magistri, hodie discipuli, illos adhuc seditissima sapientiæ magistros Apostolos, velut imperitos eloquii, ad velandam inscitiam & balbutiæ vestram in exemplum afferre sustinetis?

234. Λόγος τοσούτος] vilis ille, &c, ut vos vultis, τὸν ἰδιώτην ἰσχυρὸν ὁρᾶν sermo tantum nobis exhibet negotii, tantum exprimit commentationum; ac interpretationum, ut omnia his ferme referta scateant. Mox lego: Ὡς πάντα πληρῆ τυχεῖ.

238. Πό-

Quod aliud nihil est, quam decipula, meræque pedicæ.
Sum pictor, qui pulchras formas in exprimenda
Vitiligine, vel rimis imitari potest.

Quin tu potius pulchritudinem totam exprimis, vel prorsus
artem pingendi omittis. (doctrinæ voces,

- 230 Etiam hoc mihi declarato, qui fiat, ut tu rudes & imperitos
Quorum tot exstant libri atque scripta,
De quibus vel exiguum quiddam, quod abditum sit, nos
quoque vix intelligere magno labore possumus,
Ceteroqui doctrinis a prima ætate innutriti?

- 235 Quos quidem in libros tantum commentamur & scribimus,
Ut lucubrationibus omnia plena sint,
Quæ omnibus in linguis, & ab omnibus intelligentia mentis
acriore præditis (sint elaboratæ.
Quæ fructum peculiarem habet, enarrationum sublimitatem,
Qui factum, ut reges, civitates, cætus hominum,
Accusatores suos, magna dicendi facultate valentes,

- 240 Ante tribunalia, & mediis in theatris,
Homines item sapientes, legum peritos, Græcos supercilia
in signiter attollentes, (ferendo,
Concionando, commodeque & opportune doctrinam pro-
Persuaserint, summaque docendi libertate convicerint:
Nisi fateamur eos doctrina præditos fuisse? quod tu tamen
haudquaquam vis concedere.

- 245 Fortasse dices, id factum auxilio, nutuque S. Spiritus.
Vere dicis: at mihi deinceps hoc considera,
Num tu S. Spiritus non es particeps? Atqui maxime

Hoc

238. Πόθεν βασιλείς] Agrippam & Beroniam hic videtur denotare; sicut & cetera omnia ex Apostoli Pauli historia petita videntur, ut de civitate, Iconio, Act. xiv: de concilio Pharise & Sadducæor. Act. xxiii: item de Tertullo Oratore c. xxiv, de tribunali Gallionis c. xviii, de theatro Ephesiorum, c. xix, de Philosophis, & Arcopago Athen. cap. xvii.

241. Ἑλληνίας ἀφροαιμάτους] Secularis scientiæ & eloquentiæ fastu turgidos. Inprimis hic Stoicos notat, qui Paulum Athenis tamquam nugatorem una cum Epicureis explodebant, deridebantque, Actor. xvii, 18. Nota vero Stoicorum arrogantia est, alios omnes Philosophos præ se contemnentium: quos rursus

egregie deridet in Satyris Horatius, multoque etiam facetissime Cicero in orat. pro Muræna c. xxix, & seqq. De supercilio vero Philosophico, quippe re pervulgatissima, nil est, quod addam amplius; ne & illos offendam, quos ἰπὸν ἰδὼ καὶ τὰ βλέποντας, τὰς δὲ ὀφθαλμοὺς ἰπὸν τῆς κορυφῆς, ἀπαπλεγόμεναι, ut Alexis ait apud Athenæum l. vi.

242. Δημηγορήντας] Interpres & hoc, & sequens vocabulum nominativo casu legisse videtur, δημηγορήντες, ἐυσομέντες. Nec id mihi displicet. Noli tamen quidquam contra codicis fidem immutare.

245. Ἐν ῥῶν] alii, ἐν ῥῶν. Utrumque defendi potest, sed illud tamen alibi etiam usurpat.

- Τῷ τῷ μάλιστ'· πᾶς φθονεὺς ἐν τῷ λόγῳ
 τοῖς τῷ τῷ ἐκζητῶσιν; ἀλλ' ἦτοι μάττω
 250 Δίδως σὺ τῷ τῷ τῷ φύσιν τῷ πνεύματι,
 καὶ τοῖς δικαίοις, τῷ μὲν, ἐμπνεῖν τὸν λόγον,
 τοῖς δ' ἐμπνεῖσαι, ἢ πεφύλασιν σοφοί.
 οὕτως ἀφύκτως εἰδὲν τοῖς σοῖς λόγοις,
 ὧ ταῦτα λαλῶν σύγε παρθεύμας, καὶ μόνον,
 255 Ἄ μὴ λαλεῖσαι κρείσσον, ἀλλ' ἐνδον μῦθον.
 Ἄφωνον οἶδα πνεῦμα τῷ εἰσαπύαν.
 καὶ τῷ τῷ σιγᾶν κρείσσον, ἢ λαλεῖν κακῶς.
 τῶν μὲν λόγοις τίω γλώσσαν, ὡ θεῶν λόγῳ,
 ὅσοι λαλῶσιν ἐνδον, τῷ δὲ καὶ βάρβη,
 260 ὅσοι φουῶσιν ἀσπίδων συείγματα,
 πέμπουσι τ' ἰὸν ἐνδον ἀδελφοκτόνον.
 οὕτω μὲν ἐν σὺ· τίς δ' ἀπαιδεύει λόγον
 Ἄλλο γένοιτ' ἂν; ὡς δὲ τ' ἀληθὲς ἐχθρῶν,
 φρονεῖν τ' ἀμεινον, συντόμως ἐγὼ φεράσω.
 265 Ἦσαν πολ', ἦσαν θυμαθεῖς, εἰπέτε πινες,
 οὐκ θυμαθεῖς δὲ τ' εὐφρεπῶ πάντες λόγον.
 ἐχθρῶν γὰρ ἔπας· διττὸς ἡμῖν πᾶς λόγῳ,
 λέξετε τε, καὶ νῆς· αἱ μὲν, οἷον ἐκτοθεν
 ἐσθμῶν, ὁ δ' ἐνδον σῶμα ἡμφιεζόμενον.
 270 καὶ τοῖς μὲν ἀμφω καλὰ, τοῖς δὲ γάτερον,
 ἢ ἀιχρὸν αὐθις, ὡς μάθησις, ἢ φύσις.
 ἡμῖν δὲ, τῷ μὲν ἐκτὸς ἐ πολὺς λόγῳ,
 ὅπως ποτ' ἐξῆ, τῷ δ' ἔσω λίαν πολὺς.
 ἐν νῶ γὰρ ἔστιν ἡμῖν ἡ σωτηρία,
 275 Πλιὺ ἐκλαλεζόμενα τε, καὶ διλεζόμενα.

Πηγῆς

251. καὶ δικαίοις] Interpres Apostolos vertit. Mox pro ἢ πεφύλασιν legit, ἢ πεφ. vel necesse est, fatearis eos fuisse doctos. Alias, si ἢ re-ctius videbitur, vertendum: unde docti, sive sapientes fuisse visi sunt.

255. Ἄ μὴ λαλεῖσαι] calumnias, scilicet, quibus sanctissimos viros impetis, quum eos inficitiae arguis, qua ipse plenus es: qui, ut puteris sapere, caelum vituperas.

256. Ἄφωνον οἶδα πνεῦμα] respicit hic ad illum, cui Christus eiecto malo spiritu loquelam reddidit, Matth. ix. 32. 33.

260. Ἀσπίδων συείγματα] venena lingua-

rum maledicarum mortifera. Maximum hic notat, de quo Carm. ad invidios:

τὸ πλῆρες ἰὸν ἀφθονῶν, τὸ τῷ φθόνῳ

δεινόντε καὶ φεικῶδες ἐργασίον,

ut & Episcopos ceteros sibi invidentes, de quorum calumniis saepius queritur.

265. Ἦσαν ποτ' ἦσαν] ut, ἦσαν ποτ', ἦσαν ἀλλήλοισι Μιλήσιοι.

Ibid. Ἐυμαθεῖς] fuere olim cum Prophe-
 tae, tum Apostoli, si qui unquam alii, eru-
 diti, & omni doctrina sacra imbuti; at non
 omnes eadem facundia praediti; non omnes illa
 eloquen-

- Hoc ipso te efferis. Cur igitur illis doctrinam invides,
 Qui eam inquirunt? Enimvero vel frustra
 250 Tu naturæ id ipsum spiritus tribuis,
 Quod ipse quidem doctrinam Apostolis inspiraverit,
 Apostoli vero inspiratam acceperint: vel necesse est fatearis,
 eos fuisse doctos.
 Sic inevitabiliter per tuasmet rationes implicaris,
 Qui alacriter hæc, & sola quidem garrere potes,
 255 Quæ potius non efferres, sed intra te contineres.
 Agnosco equidem spiritum mutum, verum adversariorum.
 Quem tacere præstat, quam male loqui.
 At enim illorum solve linguam, ô Dei fermo,
 Qui iusta rectaque proferunt: horum autem linguam obstrue
 gravatam pondere nimio,
 260 Quicumque sibilos aspidum edunt,
 Et per eos immittunt virus, quo fratres suos perimunt.
 Atque hæc quidem est sententia tua. Et quo pacto queat aliter
 Loqui homo rudis ac imperitus? Ut autem vere se res habeat,
 Et qui rectius sentiendum sit, equidem breviter exponam.
 265 Erant, si umquam alias, olim quidem erant ingeniosi homines,
 Non tamen omnes in eloquentia conveniente ac præclara.
 Sic enim res comparata est. Duplex est omnis oratio:
 Nam & verba continet, & mentem: quorum illa quidem
 sunt velut externus
 Amictus quidam; hæc vero internum est aliquid, simile cor-
 pori, quod amictu vestitur.
 270 Et his quidem ambo vel bona, vel mala sunt: illis alterutrum,
 Pro ratione naturæ, aut institutionis.
 Nos externa non magni facimus,
 Quocumque tandem modo affecta sint: internum vero quod
 est, magnopere amplectimur.
 Nam in mente nobis sita salus est:
 275 Ita tamen, ut ea per sermonem efferatur, & indicetur.

Quæ-

eloquentia seculari, qua censentur oratores,
 pariter exornati.

267. Διττός ἡμῖν ὁ λόγος] προφορικός καὶ
 ἐνδιάθετος.

269. Ἐξήγησα] ita fere Cicero, & Quinti-
 lianus. Sic Synelius de Providentia *mentem ver-
 bis amicti ait, ut corpus vestimentis.*

271. Ἡ ἀίχρὸν αὐτίς] lege, Ἐς ἀίχρὸν αὐτίς.

272. Τῷ μὲν ἐκτός] λόγος τῆ προφορικός, ora-
 tionis, non a teo magna apud nos est cura: at
 τῷ ἔσω, τῷ ἐνδιάθετος, longe alia ratio est. Men-
 tem enim, seu sapientiam, maximi facimus.

275. Πλὴν ἐκκαλεσθῶ] Scire tuum nihil est,
 nisi te scire hoc sciat alter.

- Πηγῆς τί κέρδιον ἔστιν ἐμπεφραγμένους;
 Τί δ' ἠλιακῆς ἀκτῖνος, ἢ κρύπτης νέφους;
 Τοιούτων ἔστι νῆς σοφὸς σιγῶντος,
 Οἷον ῥόδου τὸ κάλλος· εἰ κέλυσέ σκέπη,
 280 Οὐκ εὐπρεπέες τὸ περὶ τὸν· ἐκφαίνῃ δ', ἔπειν
 Αὔραις βαγεῖσα τὸ τόκον θαλερίση.
 Εἰ δ' ἢ τὸ κάλλος ἐσκεπαζμένον,
 Οὐδ' ἂν πῆσ ἦρ' ἦν χέρις ἔπιμις.
 Οὐδὲν πλέον ζητῶμεν, ὡς ἔγω λαλεῖν,
 285 Ὡς οἱ δοκῶσιν βυτελεῖς τὰ ἔργα λόγου.
 Εἰ δ' ἔν, παρῆσσι πᾶς ἐκείνων ἐμφάσις.
 Αὐτῆς ποτῶ πῆ κ' ἔμελλ' ἴης σὺ λαβεῖν.
 Εἰ μὲν γὰρ ἔδεν εἶσιν οἱ γεγραμμένοι
 Λόγοι, τοσούτων πᾶς ἐπαζόμενι χερόν;
 290 Ἢ πᾶς θαλάσσης ψάμμον ἠελθῶν ματίω,
 Νύκτας συνάπλων ἡμέραις ἔν τοῖς πόνοις,
 Ὡς ἂν πῆσ ἔλθοι εἰς γε ρυτίδας λόγου;
 Εἰ δ' εἶσιν, ὡσπερ εἶσιν, οὐ γεγραμμένοι,
 Μὴ δῶς ἀρχαῖους τῶν δικαίων τὰς πόνους.
 295 Πέζενέ μοι τίω λέξιν, ἀγροκοσμή.
 Οὐδὲν διοίσου· οἶδα κ' βαίνειν κέτω.
 Λιτὴν τεράπεζα πολλάκις μοι Φιλτέρα
 Τῆς ὀφιοποιῶν χερσὶν ἐξησχημένης.
 Εἰδῆς δ' ὁμοίως· ὡς δὲ κάλλος εὐπρεπέες,
 300 Οὐχ' ὁ γράφουσι χεῖρες, ἢ φύσις δ' ἔχῃ.
 Ὁ νῆς ἀνεῖτω, κ' τοδ' ἡμῖν δεκτέσθ.
 Οὐδὲν τὸ κομψόν, ταῖς γέλῃσι δάσομεν.
 Μὴ μοι τὰ Σέξτε, μηδὲ Πύρρωνος πλέκε,

Χεῖ-

276. Πηγῆς τί κέρδος] Vid. Senecam Epist. vi. Theophyl. Simocatus huiusmodi homines agricolis comparat, agros ubere frugum copia florentes possidentibus, sed qui nihil metant. Habet & nonnulla in hanc sententiam Stobæus p. 225, & Theognis v. 767.

281. Οἰατερίζη] quum in calathum funditur orbis, & tota rubentium foliorum panditur ambitione, ut ait D. Hieron. ad Pammachium.

285. Ὅσοι δοκῶσιν] emendandum iudicavi, ὡς οἱ δοκῶσιν.

286. Ἐμφάσις] id est, præsta tu mihi modo illorum, quam præteris, illuminandi animi

divinam facultatem, qua velut caelestes radios mentibus nostris immittunt. Vide notata ad Carm. v. 8.

290. Θαλάσσης ψάμμον] v. Adagiographos. 294. Μὴ δῶς ἀρχαῖους] i. ne ita despicias eorum scripta, & contempnas, ut quasi pulvere & situ digna videantur: sicut illa, quæ neglecta araneorum telis oppleri solent. Notum illud: Nam tui Catulli Plenus sacculus est araneorum.

295. Πέζενέ] utere humi serpente stilo; non exigo a te sublimem elatamque facundiam.

Ibid. Ἀγροκοσμή] Cassiodorus l. i. variar. in

- Quænam utilitas est fontis obstructi?
 Quæ radii solaris, a nube si tegatur?
 Tale scilicet quiddam est, mens silentio tecta,
 Quale rosa, cujus venustatem folliculus
 280 Non admodum elegans occultat: profert autem jucundissi-
 mam adspectu pulchritudinem suam,
 Quum foetus ejus auris adaper tus oculis intuendus exponitur.
 Quod si venustas ejus semper tecta maneret,
 Nulla veris amœni esset gratia.
 Nihil requirimus amplius, quam ut eorum more loquare,
 285 Qui simplices in doctrina videntur esse.
 Saltem exhibe nobis illorum radios:
 Nam cupio splendoris tui partem aliquam consequi.
 Quod si libri scripti nihil sunt,
 Quamobrem mihi tam diuturno tempore sum passus illudi?
 290 Cur absque fructu maris arenam numeravi?
 Quum quidem noctes in laborando cum diebus jungerem,
 Ut saltem in ipsis rugis doctrinam aliquam adipiscerem.
 Sin recte præclareque scripti sunt, ut sunt,
 Noli tam egregios sanctorum virorum labores araneis dare.
 295 Quod orationem attinet, pedes esto; rusticoque dicendi ge-
 nere & imperito utitor. (novi.
 Nequaquam idcirco dissidebimus. Etiam ipse me demittere
 Tenuis mensa sæpenumero mihi gratior est ea,
 Quæ cupediariorum manibus est instructa.
 Idem de veste judico. Sic & pulchritudo insignis ac decens est,
 300 Non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta.
 Mentem quis habeat: & satisfaciet nobis.
 Nihil argutum, & elegans requirimus: potius id concedimus
 aliis hac in parte studiosis.
 Noli mihi Sexti ac Pyrrhonis more tuas orationes necere:

Valcat

in Præfat. Dicitio semper agrestis est, quæ aut sensibus electis per moram non comitur, aut verborum minime proprietatibus explicatur.

299. Κάλλος ἐν πρεπέσι] malim, ὡς τὸ κάλλος ἐν πρεπέσι. Cicero in perf. Oratore, c. xxiii: Fucati medicamenta candoris & ruboris omnia repellentur, elegantia modo & munditia remanebit. Plura videlicet apud Quintilianum & Auctorem Dial. de causis corr. eloq.

301. Ὁ νῆς ἀείρω] mens asurgat: hæc al-

ta, hæc sapientia exculta fit, non exteriori verborum specie exornata: & hoc nobis sufficet. Interpres vertit, mentem quis habeat; ac si legisset, ὁ νῆς παρῖσω: vel potius, ὁ νῆς ἀν' ἑσῶ.

303. Μὴ μοι τὰ δίζητε] gravissima est Gregorii nostri querela orat. in Athanasium de iis, qui obscuras illas subtiliter disputandi artes in ecclesiam invehebant. Ἡν, inquit, ὅτε κημάσει τὰ ηὐτίμα, καὶ καλῶς ἔρχη· νῆκα τὸ μὴ ὀρεσσὶν τῆτο, καὶ κατὰ λατρίαν τῆς Θεολογίας.

- Χρυσίτω Θ ἔρρη, μακρὰν ὁ Σταγειρίτης.
 305 Μὴδὲ Πλάτων Θ σέγγε $\ddagger$ βυγλωπίαν.
 Ρίψον τὸ χάλι Θ , ἂν τὰ δόγματ' ἀποπέφῃ.
 Ἐμφιλοσόφῃ τῇ βύτελεια τῶ λόγῳ.
 Ἡμῖν ἀρέσκεις, καὶ ἀπαιδύτως λαλιῆς.
 Δίδαξον ἡμᾶς ὡς θέλεις, δίδασθε δέ,
 310 Τίς ἢ τριάς μοι, πῶς ἐνίξεται θεός,
 Καὶ τέμνεται αὐθις, ἐν σέβας, Φύσις μία,
 Μονὰς, τριάς τε, ἀγγέλων δὲ τίς Φύσις,
 Κόσμος τε διασῆ, καὶ παρονοίας εὐδίκης,
 Καὶ πολλὰ μὴ δίκαια τοῖς πλείστοις δοκῆ.
 315 Ψυχῆς τε, σώματός τε τίς λογός, νόμων
 Πρώτης τε, δευτέρας τε, σάρκωσις δὲ τίς
 Τῶ καὶ νοητῶν πλείστον ἐξετηκότ Θ ;
 Καὶ τῶ ἀνίστων μίξις εἰς δόξαν μίαν;
 Νέκρωσις εἰς ἔγερσιν, ἕρηνός παλιν,
 320 Ἀνάστασις δὲ, καὶ κρείσις τίν Θ λόγῳ;
 Ἡ τίς δικαίσις, τίς δ' ἀμαρτωλοῖς βί Θ ,
 Πῶς ῥεῖ τὰ πάντα, φάσθε μοι, πῶ δ' ἴσαται;
 Εἴ σοί π τῶτων ἐτρανώθη πιθύματι,
 Τὸ σύμπαν, εἴτε καὶ μέσως, εἴτ' ἐσδεῶς,
 325 Ὅσον κεχάρηχ' ἢ κατάρσις σῆς Φρενός.
 Μὴ με φερήσης· εἰ δὲ πάντῃ τυφλὸς εἶ,

γίας, καὶ ἐπιτεχνον ἐδὲ παράδοξοις εἰς τὰς θείας
 αὐλάς· ἀλλὰ ταυτὸν ἢ ψήφοις τε παίζουσι, τὴν
 ὄψιν κλειπτέσαις τῶ τάχει τῆς μεταβολῆς, ἢ
 κατορχήδων τῶν θεατῶν παιτοῖσις καὶ ἀνδρογύ-
 νοις λογίζουσι, καὶ ποῖο θεῶ λέγουσι τὴν καὶ ἀκέραιον
 καινότερον, καὶ ἀπείροτον. Τὸ δὲ ἀπλὸν τε καὶ ἐν-
 ῥηθὲς τῶ λόγῳ εὐσέβεια νομιμίζετο· ἀφ' ἧ δὲ Σέξ-
 τοι καὶ Πύρρονες, καὶ ἡ ἀντίθετος γλώσσα ὡσπερ τι
 νόσημα θεῶν καὶ κακῆθες τῶ ἐκκλησίαις ἡμῶν
 ἐισιφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παιδευσις ἔδοξε, &c.
 ἢ, τίς Ἰερουσαλὴμ ὀδύνηται τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν
 καὶ σκοτομίαν;

Ibid. Σέξτε] Empirici, qui Pyrrhonias no-
 bis reliquit Hypotheses, Pyrrhonis πλοκάς
 continentes.

307. Ἐμφιλοσόφῃ] non vidit vim vocis
 interpres. Verte igitur: *Pondera rerum trade
 tenui licet sermone*: id est, tracta mihi res alta
 speculatione peruestigandas, cujusmodi sunt
 præcipua & obscurissima Theologiæ, seu Phi-
 losophiæ sacre, mysteria; sive ea, quæ post-
 paulo memorat, dogmata.

308 Ἡμῖν ἀρέσκεις] egregia in hanc sen-
 tentiam epistola Senecæ est LXXV: ubi inter
 cetera: *Non mehercules jejuna esse & arida volo,
 qua de rebus tam magnis dicuntur. Neque enim
 ingenio Philosophia renuntiat: multum tamen
 opera impendi verbis non oportet. Non delectent
 verba nostra, sed profint. Si tamen contingere
 eloquentia non sollicito potest, aut si parata est,
 aut parvo constat, adsit, & res pulcherrimas
 prosequatur.*

310. Τίς ἢ τριάς μοι] cujus defensione con-
 tra Arium & Apollinariistas unice & jure se no-
 ster jaçtat: qua de re multa carm. I, *de vita
 sua*: & passim ad fastidium usque. Hic enim,
 uti dixi, est nostri Ciceronis consulatus. Vide-
 tur autem Gregorius ostendere hic velle, quan-
 tum inter illum, quem hic tangit, Maximum,
 atque ipsum interfit discriminis, quum ille
 nihil, ipse præclara illa Arcanorum de Deo &c.
 Carmina & Orationes ediderit.

311. Καὶ τέμνεται αὐθις] durissima, fateor,
 hæc

Τί

- Valeat Chryſippus. Longe abs te Stagirenfem illum ablegato.
 305 Noli facundia Platonis ſtudioſus eſſe.
 Rejice venuſtatem orationis eorum, a quorum decretis ac
 doctrinis abhorres.
 Saltem mihi diligenter in doctrina ſimplici verſare.
 Magnopere nobis acceptus es, etiamſi rudi & impolito ge-
 nere ſermonis utaris.
 Doce nos, ut voles, modo doceas,
 310 Quæ mea ſit Trinitas: quo pacto Deus uniatuſ, (natura,
 Ac ruruſum diſtinguatur; quippe qui unum ſit numen, unaque
 Trinitas & Vnitas. Quæ natura ſit angelorum:
 Mundique duplicis: quæ juſtæ providentiæ ratio; (re.
 Tametſi multa non juſta, nec æqua plerique videantur eveni-
 315 Quæ item ſit animi, corporiſque ratio: quæ legum,
 Primæ, ſecundæque: quid ejus incarnatio,
 Qui omnes intellectiles res plurimum ſuperat,
 Et quid inæqualium naturarum in unam gloriam miſtio?
 Mors ad reſurrectionem, ruruſumque cælum;
 320 Quæ reſurrectionis & judiciï ratio?
 Quæ futura ſit juſtorum; quæ peccatorum vita: (ſint?
 Qui fluxa ſint omnia, declarato mihi, & ubi tandem ſtatuta
 Quod ſi quid horum a ſpiritu perſpicue tibi patefactum eſt,
 Sive adeo totum, ſive mediocriter, ſive infra ipſam quoque
 mediocritatem;
 325 Quantum videlicet mentis tuæ purgatio capere potuit;
 Noli me quidquam celare. Sin es omnino cæcus,

Quam-

hæc mihi viſa de Deo loquendi formula. At-
 tamen ſic & alibi, ut Carm. Jamb. xx111:

Οἱ τὸν θεὸν μὲς τὸν μὲγαν
 Οὐκ ἐδικαίως τομαίς
 Τίμνεσιν· οἱ μοι τὴν μίαν
 Πάντων Ἰαπεροῦν
 Ἄνω τιθίντις, καὶ μίεσον,
 Κατὰ τε τὸ τρίτον.
 Τίμνεσι δ' εἰς θεὸν μὲς, καὶ
 Οἷδ' μὲγαν βροτῶν
 Ἄνω τιθίντις, ὡς ἀνὴρ
 Ἀδάμ πεπρωκότῳ.

& carm. in Apollinariuſ:

Ὁ τοῖς τίμνεσι τὴν θεότητα δυφορῶν
 Οὐ καὶ σὺ τίμνετε τὸ θεὸν τὸ σύνθετον;

quam pauci de Deo Deo digna loquuntur!

312. Ἀγγέλου δὲ τίς φύσις] vide carmen
 Arcanor. vi.

313. Κόμους τε διασῆ] v. Arcanorum Car-
 men iv.

Ibid. Προνοίας οὐδίας] vid. Carmen Arcan.
 v. & Jambicor. 11.

314. Καὶ πολλὰ μὴ δίκαια.] ſic Carm.
 Jamb. 11.

Ἡμῖν δ' ἄγει μὲρ εἰς θεὸς, τὸ πᾶν τὶδε
 Σοφῶς ἐλίεσαν καὶ πλέκον, ὡς ἀνὴρ θεῶν,
 Τοῖς αὐτὸς αὐτῆ νύμμοσι τε καὶ λόγοις,
 Καὶ μὴ τὰ πάντα δεξιῶς ἐρίφει δοκῆ.
 Πολλὰ γε μὴ κἀμνεσι τῶν σοφωτάτων, &c.

315. Ψυχῆς] vide Carm. vii.

Ibid. Νόμων] vide Carmen viii.

316. Σάρκωσις] de qua carmen eſt Jambic
 cum adverſus Apollinariuſ, p. 247.

321. Ἡ τίς δικαίως] vid. Carm. Jamb. xix.

326. Μέμει ἐρησείης] melius, ἐρησῆς.

E

327. Τί

Τί χειραγωγῆς μὴ βλέπων; ὦ τῶ σκύτης

Τῶ μὴ βλέποντι χρωμένων διδασχάλῳ,

Ὡς εἰς βόθρον πέσῃ ἀγνοία, ἅμα!

330 Οὗτοι μὲν ἔστω· οἱ δὲ, κ' ἦσον κακόν.

Ἀγνοία γὰρ κακόν μὲν, ἀλλ' ἦσον κακόν.

Τί δ' ἂν τις εἴποι καὶ κακῶν μεμνημένῳ;

Εἰσὶν γὰρ, εἰσὶν ἀθλιώτεροί πνες,

Δύστην, ἀπευκτὰ τῶ βίβ κούβουματῶ,

335 Τῶ πίπῃ ἀμφιδέξιοι, καιρῶν νόμος,

Οὐ τῶς θεῶ σέβοντες, εὐεπτοί λόγων

Παλιρόθεντες, ἢ κλάδων μετὰ κλίσεις,

Ὡπτες γυναικῶν, τερπνὰ δηλητήρια,

Μικροῖς λέοντες, πῆς κρατῶσι δ' αὐ κύνες,

340 Πάσης τραπέζης εὐφυεῖς ἰχνεύμονες,

327. Τί χειραγωγῆς] Notum adagium, cae-
cus caecum ducit. Matth. xxiiii. 16.

328. Τῶ μὴ βλέποντι] al. βλέπωντι διδασ-
χάλῳ.

331. Ἀγνοία] & hunc versum e nostro Co-
dice addidimus, quem Leunclavius in suo de-
sideravit.

334. Τῶ βίβ κούβουματῶ] Tesserarum in hac
vita iactus: qui perquam varii & inconstantes
sunt, ἄφ' τὸ εὐτροφόν, non secus ac fortuna
domina. Martialis in Apophoretis: *Cam stete-
rit nullus vultu tibi talis eodem.* Carm. vi:

Οἱ δ' ἄλλοι περὶ οἰκίους ἔνθα καὶ ἔνθα
Πίπῃσι, πεισῶν τε κυλί(ζ)ουσι τέρψιν ἔχουσι.
At orat. xxxiii. κούβουματῶν λόγων ἀπὸ πτες καὶ
ῥαδύς appellat hereticos volubili lingua
disertos, ut hi sententiis mutabiles: quam vo-
cem pro κούβουματῶν interpretes non recte acceperunt.
Κούβουματῶν enim est, qui se in caput praecipitem
dat, ut delphines in mari solent. Vid. infra v. 396.

335. Τῶ πίπῃ ἀμφιδέξιοι] ἀμφιδέξιοι sunt,
qui utraque manu aequè bene ac celeriter u-
tuntur. Dicuntur & ancipites in sententia,
consiliis, & vita. Gregorius hic de Episcopis il-
lis loquitur, qui inter Arianos & Catholicos
medii, utrique parti pro temporum ratione
se venditabant. Carm. de vita sua Chamae-
leontes illos appellat.

Χαμαιλεόντων, καὶ τρέπον πολυπέδων,
Πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χροῶν.
& ἀμφιδέξιοι, ubi de Nicena fidei professione:
Ταύτην ἑαυτῶν ἀληθεῶς ἐπιφροῦσι,
Τῶν ἀμφιδέξιοι ἀλλήως θεολογῶν,
Ὅτι ταῦτα δεξιάζουσιν, οἷς χεῖρῃ κρατῶν.

Μῖσοι γὰρ ὄντες· ἀφροῦσι δ' εἰ μῖσοι
Καὶ μὴ προθίως κλήσις σφάντας.

Ibid. Καιρῶν νόμος, &c.] temporarii, qui, quo
fortuna vultum vertit, inclinant. Sic Carm. ix:

Πολλοὶ γὰρ καιροῖσιν ἐπιφροῦσι ἦτος ἔχουσιν.
& Carm. de vita sua Episcopus dicentes inducit:
Διλευοῦν καιροῖς τε καὶ λαῶν πόδοις.
Ἄετι δίδοντες τὸ πνεῦσι τὸ σκαφῶν.

item ibid.

Δέλα καιρῶ γὰρ φασὶ τὰ πάντα.

Vide & Carm. xii.

336. Εὐεπτοί λόγων] hoc nomine etiam &
hi, & ipsi auditores orat. xxxi i insigniuntur;
ubi ita de his loquitur. Σήμερον σύνθετοι, καὶ ὁ-
μοδοξοί, ὡς ἔτα φέρουσιν ἡμᾶς οἱ ἀγνοῦντες· ἄφρο-
νοι ἀντιφρονοὶ καὶ ἀντιδοξοί, ἐὰν ἀντιπνεῦσι τὸ πνεῦ-
μα· μετὰ τῆς ἐχθρῆς καὶ τῆς φιλίας καὶ τὰ ὀνό-
ματα. καὶ τὸ δευτέρου, ἐκ ἀιχνομιῶν τοῖς
αὐτοῖς χεῖρῃσι τῶν σφάντων ἀφροῦσι, ἐδὲ
ἐπὶ τῶν αὐτῶν βεβηκαρῶν, ἄλλοτε ἄλλως ποιήσας
ἡμᾶς τῆς φιλοεικίας, εὐεπτοῦν μετὰ βολῆς τῆς
ἢ ἀμπαυῶν.

Ibid. Εὐεπτοί λόγων] notum in inconstan-
tes adagium. De Euripo nostro Carm. i i i:

Εὐεπτοῖς δ' ἂν ἄνωπα θεοῦσιν πόρον, ἐδὲ
ἐπιφροῦσι

Παρθμόν ἄλλος κλήσις, παλιούτοισι φέβροισι
Μαινῶντων· πόντῳ δὲ φέει, καὶ φέει θεῶν
ἀνείσιν.

Ὡκίανος δ' ἂν ἔλκιστ' ἀπὸ χροῶν, εἴτ' ἐπὶ
χέροισιν

Ἐσχέτ' ἐπεγοῦροισι μετὰ ἄσαν φροῦσι.

337. Κλάδων μετὰ κλίσεις] i. qui tam facile
ab omni fortuna, quam rami à ventis, mo-
ventur

- Quamobrem alios quasi manu ducis, ipse nihil cernens? ô
 insignem caliginem
 Illorum, qui nihil videntes opera tua seu doctoris utuntur,
 Ut simul utrique cadant in foveam ignorationis! (sunt.
 330 Sic quorundam scilicet comparatæ res sunt. Alii minus malum
Ignorantia namque malum quidem est, sed minus malum est.
 Quid autem dicat aliquis, si malorum mentionem faciat?
 Sunt enim, sunt infeliciores quidam
 Misera & abominanda vitæ ludibria, (porum,
 335 Quod fidem attinet, in utramque partem parati, colentes tem-
 Non Dei leges, Euripi doctrinæ,
 Hinc inde fluctuantes; ramorum flexus,
 Adulatores, dulcia mulierum venena,
 Parvis leones, at rerum potentibus canes,
 340 Cujuslibet mensæ ingeniosi pervestigatores:

Poten-

ventur. Carm. x:

Κλιμάριοι καιροῖσι, δόνακις πολὺκαμπτοὶ
 ἀήταις.

338. Ὡς πρὸς ἡσυχίαν] nulla hisce facilior
 & paratior ad inflammandam Ecclesiam mate-
 ries, jam ipsis Apostolis notata, & graviter
 perstricta. Ita Simon magus hæresin condidit
 Helena meretricis adjutus auxilio. Nicolaus
 Antiochenus, omnium immunditiarum reper-
 ter, choros duxit femineos. Marcion Romam
 præmisit mulierem, qua decipiendos sibi animos
 præpararet. Apelles Philomenen suarum comitem
 habuit doctrinarum. Montanus immundi spiri-
 tus prædicator, multas ecclesias per Priscam &
 Maximillam, nobiles & opulentas feminas,
 primum auro corrupit, deinde hæresi polluit.
 Arius, ut orbem deciperet, sororem principis
 ante decepit. Donatus per Africam, ut infeli-
 ces quoque satentibus pollueret aquis, Lucilla
 opibus adjutus est. In Hispania Agape Elpi-
 dium, mulier virum, cæcum caeca duxit in fo-
 veam: successoremque sui Priscillianum habuit
 Zoroastris Magi studiosissimum, & ex Mago E-
 piscopum: cui juncta Galla non gente, sed no-
 mine, germanum huc illucque currentem al-
 terius & vicina hæresos reliquit heredem. D.
 Hieron. adversus Pelagianos: ubi in hanc sen-
 tentiam plura. Et, ne vetera atque obsoleta
 arcessamus, habuit, habetque hoc seculum
 homines complures hoc sibi adjumento fa-
 mam, opes, voluptates, & quid non? pa-
 rantes. Quare jam non miror alterum sexum
 alicubi tantopere amari; nam ab illa ætate

ignem quidem, quem οἱ βασιλικοὶ inter In-
 credibilia Palæphati referunt, at non hæreses
 metuas. Alia Jesuitarum ratio est, qui virtue
 sua & pietate ad exemplum Jesu, Lucæ
 vii, 5, non Marias tantum Magdalenas, &
 Susannas, & de familia Herodis fervorum,
 libertorumve uxores, sed ipsas Principes ac
 Reginas ad se alliciunt, ex iisque sectatrices
 suas faciunt: non opum, non hereditatum, non
 tacitarum voluptatum, non luxuriæ, non ex-
 piscandorum per ipsas e maritis arcanorum
 causâ, ut maleferiati adversarii ex invidia
 jactitant, sed confirmandæ, tuendæ, augen-
 dæ religionis Catholicæ causâ. Non tangit
 tam sanctos homines tam indigna societate ac
 nomine Jesu, quo præter omnes Christianos,
 sicut & omni virtutum splendore, effulgent,
 vitiorum adeo abjectorum contagio: supra
 omne convicium, supra omnem maledicentiam
 eorum integritas est. Et hinc apparentium illis
 semper matronarum in Collegiorum atriiis fre-
 quentissima statio, in hoc signo carnis & mundi
 illecebras, & Diaboli fraudes facile vincuntium.
 O terque quaterque beati, beataque!

Ibid. Τερπνὰ δηλητήρια] adulatores, qui,
 ut simia prolem, quos complectuntur, necant.

339. Μικροὶ λέοντες] Carm. xi:
 Ὡς πρὸς ἐριδενίων χιταμαλοὶ, χθαμυλοῖσι
 λέοντες.

340. Ἰχνημόνες] Hesy chius: ἰχνημόναι, οἱ
 τῶν ἰχνημόνων λεγόμενοι. Aliud est ichneumon,
 animalculum Ægyptiacum Crocodilo inimicif-
 simum, ejusque fomnos explorans. Hic sunt
 cœni.

- Ούρας κρατάντων ἐκλείδοντες, ἔ σοφῶν.
 Τὸ πρὸς χεῖρα πιμῶντες, ἔ τὸ συμφέρον,
 Ὡς ἀν κακὰς ποιῶσι καὶ τὰς πλησίον.
 Εἶπω πὶ τέτων καὶ σοφῶν, κελεύσετε;
 345 Ὡς μὲντις εὐγένειαν, ὅς δ' εὐγλωπίαν,
 Πλεῖτον τις ἄλλῳ, ὅς δὲ κομπάζει γένῳ,
 Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, ἐξ ὅτ' ἀδύξασί π,
 Παιῖσον αὐτὰς γνωρίμας πομπείας.
 Σοφῶν δὲ καὶ π· ἔ γ' εἰδότες λόγων
 350 Γλῶσσαν ἔδησαν τῷ λαλιτέρων ὁμῶς.
 Εἰ δ' ἴω τις ὀφθαλμῶν καὶ χερῶν ἔεις,
 Καὶ πῶτ' ἀν ἡμῶν ἐξεκόψατ', ὦ σοφοί.
 Ταῦτ' ἔ πρὸς ἀγαθῶν ὕβρις; ἔ βλάβη σαφῆς;
 Τύτων ἀνέξελά τις; ὦ μυστηρίων!
 355 Ἡδὴ χεδὸν τι τ' ὅλης οὐκ ἐκδύσης
 Οἶαν λαβόντες ἐκ θεῶν σωτηρίας,
 Ὡς σφόδρα χράμεθ' ἀναξίους τοῖς πρῶταίς;
 Βοήσομ' ἔ ψευδῆ μὲν, ἔχ ἡδιστα δὲ.
 Σκηνὴ τις, ὅμοι, παίζετ' ὑπερεπέτερα.
 360 Νῦν τὰ πρῶτα πεία, τὰ πρῶτα δ' ὑπερον.

Αἰσχρὸν

ccenipeta, laudiceni, coenarum venatores, &c.

341. Οὐρας κρατάντων] ejusmodi multa apud veteres de pseudophilosophis querela est. Solus sufficere queat ad hosce cognoscendos Lucianus, qui eos elegantissime suis depingit coloribus.

342. Τὸ πρὸς χεῖρα] id est, verba secunda, auremque juvenantia, loquentes. Quare Carm. x de se ipso ait:

Οὐδὲ μὲν εἰς πρόσθερος εἰς ἱεροῖς ἐνὶ χεῖρα
 ρεις &c.

Φθίζομι μὲν ἔσσι τερπνὰ, τὰ πνεύματος ἐκ-
 τοθι ἰψίας,

Ὡς κεν εἶμι πρόφρων, φίλτρον ἔχων
 πλοῦτων.

348. Γνωρίμας πομπείας] ut ille, qui Dianæ templum incendit: & Italus ille Marchio, quem nullius rei magis poenituit, quam quod divertentes ad se Rom. Imperatorem & Pontificem non de turri, quam ad perlustrandam civitatem conscenderant, præcipitasset: nullum enim celebrius umquam factum fore.

350. Γλῶσσαν ἔδησαν] erepta scilicet facultate populū docendi. Sic Carm. LXIV:

Ἴστε τὸσδ', ὡς Βασίλειος ἐς ἕρωδον, ὡς πο-
 τείσας,

Γρηγόριος δ' ἐπὶ γῆς, χεῖρασι δεξιῶν
 φέρων.

pro λόγων, λόγων restitui.

Ibid. Τῶν λαλιτέρων] non hic in malam, sed in bonam partem fumitur, de iis, qui non loquentiores, sed eloquentiores sunt.

353. Ταῦτ' ἔ πρὸς ἀγαθῶν] sic & præfat. in Carmina sua:

Ταῦτ' ἔ πρὸς ἀγαθῶν ψεύδους ἐχὼ διπλῆς;

355. Ἡδὴ χεδὸν τι.] versio Leunclavii hic minus bene se habet. Corrige: *Quum vero jam tantum non universo terrarum orbe optabilem a Deo salutem acceperimus: veræ nempe fidei, quæ nunc passim sub Theodosio Imperat. restituta est, Ariana impietate profligata, quæ sub Constantio & Valente totum fere orbem terrarum infecerat, & occuparat.*

357. Ὡς σφόδρα] in quos supra totum carmen a Gregorio scriptum undecimum diximus.

Ibid. Ἀναξίους] Oratione XXI, quæ Athanasii laudes complectitur, ἰσθῶς illos & παρρηγιῶντες ἱερέας appellat, καὶ τὴν ἐπισημῶν
 705

Potentum fores, non doctorum hominum terentes:
 Quod gratum est aliis habentes in pretio, non quod utile,
 Quo malos etiam proximos suos afficiant.

Vultis aliquid de his belle sapienterque proferam?

345 Nobilitatem alius, alius facundiam,
 Alius opes, alius suum genus jactitat. (possint,
 Nonnulli, quum nihil habeant, quamobrem aliquid esse videri
 Ipsa sibi improbitate nomen famamque conciliant.
 Etiam illud argute factum ab ipsis: quum doctrinæ rudes &
 expertes essent,

350 Linguam meam vinculis quibusdam constrinxerunt, quod
 loquacioribus evenire solet. (nibusque meis
 Quod si qua fuisset vobis, viri sapientissimi, cum oculis ma-
 Contentio; etiam illa mihi ademisteris membra.

Non hæc manifesta est injuria, petulantiaque?

Num quis hæc æquo ferat animo? ò pietatis mysterium,

355 Quod jam prope per orbem universum est propagatum,
 Quali a Deo salute accepta,
 Quam indignos antistites habemus! (dissima auditu.
Elatiore voce dicam non falsa quidem, sed quæ non jucun-
 Scenæ cujusdam, ut arbitror, præstantioris instant ludi.

360 Nunc larvas, deinceps ipsas facies intuebimur.

Pudet

τας ἀναξίως, οἱ μὴδὲν τῇ ἱερουργίᾳ προεστει-
 κόντες, μὴδὲ τὰ καλὰ προτυλοποιήσαντες, οὐκ
 τε μαθητῶν καὶ διδασκαλοὶ τῆς εὐσεβείας ἀνε-
 δέκνυνται, καὶ πρὸς καθαρῶν καθάρσει. Χθὲς
 ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς. Χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω,
 καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον παλαιὸν τὴν κακίαν, καὶ
 ῥητοῖοι τὴν εὐσεβείαν. ὃ ἔργον χάριτος ἀνθρώπι-
 νης, ἔ τῆς τῷ πνεύματος. οἱ ὅταν πάντα διεξέλ-
 θωσι βιαζόμενοι, τελευταίον τυρανῶσι καὶ τὴν
 εὐσεβείαν. ἂν ἔχῃ ὁ τρίτος τὸν βασιλεῖον, ὁ βασιλεὺς
 δὲ τὸν τρίτον πιστεύει, παρὰ πολὺ τῆς ταπεινῆς
 δουρατοσύνης. οἱ πλείους ἴσως ἑαυτῶν, ἢ τῶν
 τῷ λαῷ ἀνομιματῶν τῆς εὐσεβείας ὀφείλουσι, καὶ
 πάντας τῶν ὄντων τὸ ἔπιτρον ἀμαρτανῶσι, ἢ τῷ δε-
 δεικνυμένῳ συγγνώμης ἀμειβόμενοι συγγνώμῶντες, ὡς ἂν
 μὴτε ἀνομιματῶν κακίαι, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντες,
 ἢ τῇ προσηλυτικῇ τῆς ἀρχῆς τὰ ἑαυτῶν συκαλοποι-
 ῶντες. Id est: adulterinos, & infittios Presu-
 les, eoque munere, quod profitentur, indignos:
 qui, cum nihil prius ad sacerdotium attulerint,
 nullas arumnas virtutis causa pertulerint, di-
 scipuli simul magistrique pietatis creantur, aliof-
 que ante purgant, quam ipsi purgati fuerint.

Heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri profani,
 hodie sacrorum antistites: veteres vitio, pietate
 rudes & recentes; (quod gratia ac favoris hu-
 mani, non spiritus opus est) qui quum cetera
 omnia violenter pervaserint, ad extremum
 ipsam quoque pietatem tyrannide premunt: quo-
 rum non mores dignitati, sed dignitas moribus
 fidem adstruit, ordine admodum præpostero: qui
 denique plura pro suis, quam pro populi peccatis
 sacrificia debent, ac prorsus duorum alterum
 peccant, vel quia venia ipsi opus habent, ultra
 modum alius ignoscetes, ut sic vitium non modo
 reprimatur, sed etiam doceatur: vel quia im-
 perii acerbitate peccata sua obtegunt. Eosdem
 orat. xxix in init. Ἀθήνησιν σοφὸς vocat,
 καὶ χειροτοντῶν ἱερολογεῖ, εἰς ἀρχὴν τὸ ἱερόσυ-
 λόντων πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. Quod ipsum & hoc
 Carmine ait.

358. Βοήσομ] & hic versus ex iis est, quos
 Leunclavius non vidit.

360. Νῦν τὰ προσωπῆα] sic Carm. LXIII.
 de feminis ambitiosius comitis,

Ὡς ἱεροποιῶν, καὶ προσωπῆα φέρει.

- Αἰσχρὸν μὲν εἶπαι, ὡς ἔχει Φράσω δ' ὄμωσ.
 Ταχθέντες εἶναι τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Κακῶν ἀπάντων ἐμὴν ἐργαστήριον.
 Σιγῇ βοῶντες, κὰν δοκῶμεν μὴ λέγειν.
- 365 Πρόεδρο ἢ κακία, πονεῖτο μηδὲ εἰς.
 Κακὸν γίνεσθαι, τῷτο συνθρομάτῳ,
 Καὶ λῶον· ἠδὲ περὶ Ἰσαίῳ νόμῳ.
 Μόλις γὰρ ἂν τις ἐκ βίας διδάσκαλῶν
 Νεύσειεν εἰς τὸ κρείσσον· εἰ δ' ἔχοι τύπτει
- 370 Μοχθηρὸν, ἦλω, ῥῆσ κτ' ἄρα ῥῆσ τρέχων.
 Τὸ δ' ἄλλιον, βολαῖς μὲν ἠλίξ Φασί
 Κένειν νεοτῶν ὄψιν ἀετὴν πασιφῶσ.
 Ἐξ ὧν νόθον μὲν, καὶ τὸ μὴ, γινώσκεμεν.
- 375 Ἡμεῖς δὲ πάντας ῥαδίως καθίζουμεν,
 Ἐὰν μόνον θέλῃσι, λαῶ ὡρθάται,
 Οὐδὲν σκοπῶντες τῷ νέον, ἢ τῷ παλαιῷ,
 Οὐ φράξιν, ἢ λόγον τι, ἢ συνουσίαν,
 Οὐδ' ὅσον ἦχον γνωρίσαι νομίζομεν.
- 380 Οὐδὲ ζῆλον πύρωσιν ἐνδεδεισμένους,
 Ἄλλ' αὐτοῖον Φανέντας ἀξίους ζῆλων.

Εἰ γὰρ

362. Ταχθέντες εἶναι] Carm. xi:
 Ἰμῶσ δ' εἰσορῶν τις ἐναστῖον οἶδρον ἰδύνοι.
 Καὶ τῶσ μὲν οὐνεκ ἀφ' ὑμετέρης κακότητος.

Carm. de vita sua in initio:

Λαῶ πρόδροι, τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Ψυχὰς τρέφειν λαχόντες ἐνδὲ τρεφῆ,
 Αὐτοὶ δὲ λιμώτῳτες· ἰατροὶ παιδῶν,
 Νικεοὶ βερούστας ἀφ' ἰσοῖσ ἰσομασι.
 Τρέφον ὄδηγοὶ τῶν ἐπιτεκνῶν ἰσως,
 Ἀς ἐπὶ ἀδύγησαν, ὡς ἰδύνομασιν.
 Οἷσ μὴδ' ἐπὶ ὁδῶσ συντομώτατον
 Σαυτοῖσ, διδάσκαλο τ' εἰσοχῶτατον.

& in Tetrastichis;

Ἰμῶν λέγω μάλιστα τοῖσ τῷ βήματος,
 Ὁφθαλμοῖσ εἶναι μὴ σκότες πηλημένον,
 Μὴ καὶ πρόδροι τῷ κακῷ φαινόμενα.
 Εἰ γὰρ τῷ φῶσ τοῖστο, τὸ σκότος πόσον;

tibi τὸ ἰμῶν λέγω formula est aliud agentes ex-
 citandi, ut animum ad ea, quæ dicuntur, ad-
 vertant. Sic Lucianus in Philopatriæ: Σοὶ λέ-
 γω, ὁ καλὸς Κρατία, ἐκ αἰετῶν ἰμῶν ἐπιβουμένωσ τὰ
 πολλὰ, &c. Ovidius in Epist. Acontii ad Cy-
 dippen:

Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.

& in Priapejis:

Heus, inquit, tibi dicimus, Cinade.

363. Κακῶν ἀπάντων] Quis enim vereatur
 scelus, cuius in suggestu gremii complicem videt?
 Incassum personam fictæ severitatis inducit, cum
 anavus pecuniam ambitum dissuadet; cum legibus
 parendum censet injustus. Calliodorus Variar.
 l. i. ep. iv.

364. Σιγῇ βοῶντες] tale illud Ciceronis in
 Q. Cæciliū, c. vi: etiamsi taceant, factis
 dicunt. Nostro Carm. iii fucate facies Μαχ-
 λουσις εἴλαί τε, καὶ ἢ λαλιόντες ἔλαχοι.

365. Πρόεδρο ἢ κακία] Verte: Improbitas
 jam pontificiam sedem obtinet: vel, malitia jam
 præsidet. Vid. infra vers. 642. & seqq. ubi istius-
 modi submitti Episcopus ait a Diabolo, quo
 facilius ecclesiam evertat.

366. Κακὸν γίνεσθαι] Forte rectius, κακοὶ
 γίνεσθε· τῷτο &c. Ita certe interpretes legit.
 Carm. xi:

Εἰς νόμος εἶσι, κακίσοι ἔχον πλέον.

368. Μόλις γὰρ ἂν τις] ita & Socrates, ni fal-
 lor, ad Laidem apud Ælianum, Scilicet,

---- facilis descensus Averni est.
 At revocare gradum, superasque evadere
 ad auras,

Hoc opus, hic labor est.

Ergo

Pudet me quidem dicere, quo pacto res nostræ comparatæ
sint, sed canam tamen.

Quum ordinati, constitutique simus virtutis doctores,
Omnium malorum officina fumus.

Tacite clamamus, etiam si non videamur loqui: (piat.

365 Sceleratum habemus antistitem: nemo boni quid laboris susci-
Mali evadite. Hoc maxime compendiarium est, (tur.

Et optimum. Nimirum ipsum antistitis factum pro lege duci-
Etenim vix aliquis omni a doctoribus adhibita vi
Propendet ad meliora. Quod si autem formam & exem-
plum habeat

370 Improbum, captus est: similis est rivo per declivia currenti.
Cujus rei causa est quædam hujusmodi. Proditum est literis,
aquilam (solis sic explorare,

Singulari quadam industria pullorum suorum oculos ad radios
Ut per eos fetum genuinum ac spurium mox agnoscat:
Quorum alterius patrem se fatetur, alterum de nido suo de-
turbat.

375 Nos vero cunctos facili motu adducti collocamus
In antistitum folia, modo ipsi velint:
Nequaquam recentium, aut priscorum, vel actiones
Considerantes, vel doctrinam, vel conversationem:
Immo ne sonum quidem numismatis exploramus.

380 Non eos antistites facimus, qui aliquo temporis spatio fue-
rint examinati:

Sed qui suomet judicio digni videntur.

At

Ergo recte noster paulo ante;

Ποιῶτω μηδὲ ἐς.

369. Εἰ δ' ἔχοι τόπον] sic Carm. x Episco-
pi dicuntur

Παντοῖς κακίας ἐκ ἄλλοις, ἀλλὰ τύπος.

Terent. Andria: Quod si magister accedat ad
eam rem improbus, animus agrosus parvo mo-
mento huc illuc impellitur.

370. Ῥῆε κατὰ πρῶτον] Carm. xi:

Τεῖα μὲν ἠγχιτῆρες, ἐδ' ἑσπεται ἰσχυρῶς λαός.

Πρόφρονες ἐς κακίαν καὶ ἠγχιτῆρος ἀνευθῆν.

Ut enim Synesius ait de Provid. Κακία μὲν ἀν-
τοδιδακτον, ἀριστη δὲ συνποίη κτῆται. Vid. infra
v. 721. Sophocles:

Ταχέια πειδῶ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

371. Βολαίς μιν] Carm. lxi:

Οἱ δ' αἰτοὶ τίκτες, καὶ ἐξ ἰσπίτες ποσάδες.

Tertullianus de Anima cap. viii: Solem noctuæ
nesciunt oculis: aquila ita sustinent, ut nato-
rum suorum generositatem de pupillarum audacia
judicent: alioqui non educabunt, ut degenerem,
quam solus radius averterit. Vid. & Scholiasten
Homer. Ἰλ. β'

377. Τῶν πάλαι] οἱ πάλαι hic non prisci sunt,
sed qui jam diu fuere Catholici Christiani.

379. Οὐδ' ὅσον ἔχον] ut exploratoribus
monetæ moris est. Sic Perseus in Sat. de fidelia:

---- sonat vitium percussa maligne.

380. Πύρωσιν] examen auri per ignem, κα-
θαυραμένη χρυσόσειον, ut ait Carmine vi i. Tem-
pus autem morum explorator est. Non enim diu
latet simulatio. Da un picciol pertugio, ut ajunt
Itali, se vede giorno. Noster infra inter varia:
Πύρωσις οἰμοῦ τῆτο, καὶ τίρωγα.

383. Χεί-

- Εἰ γὰρ πῶς ἴζω, ὡς τ' ἐξελεσμένον
 Χείρω τίθησιν ὡς τὰ πολλ' ἐξοσία,
 Τίς ἂν περιβάλοιτ' ἢ Φρονῶν, ὄν ἀγνοεῖ;
 385 Καὶ εἰ ποσὸν τιῶ ἐμὲ ἔργον μόνου
 Ψυχῶ κυβερτῶν ἐν βίᾳ τελευμίας,
 Πᾶς παντὶ δώσεις ἀνέχνας λαῶ πῶς;
 Πλεῖν, ἢ καταδύσαι πῶ σκάρθ' ἀσπιδὸς ἔχεις;
 Πόθεν λίθοι μὲν δυσπόρευτοι τῶν καλῶν;
 390 Καὶ γῆς ἀράματ' ἔσπευ παντὸς φέρειν;
 Ἰπποῦ δ' ὁ μὲν κέλιτ' ἐν μέσῳ πολὺς.
 Τὸν δ' ὑγιεῖν τρέφουσιν οἴκοι πλοσίων.
 Οὐδὲ παρέδρατ' ῥαδίως διείσκειαι,
 Μηδὲν πονηθεῖς, πρὸς φάτος τιῶ ἀξίαν.
 395 Ωὖ τ' ταχέας τῶν τρόπων μεταφροφῆς!
 Πρωτῶν κυλίματ', (ἐν κύβοις τὰ τῶ θεῶ)
 Ἡ καμικὸν πρὸς ὄσωπον, ἀθρόως τετῆν
 Τῶν ὑπελεττίπων τε καὶ μικρῶν ἐπὶ,
 Πέφλυεν ἡμῖν ἔτ' ἄσπεδος νέτ'.
 400 Πολλὴ τις ὄντας ἢ χρεῖς τῶ πνεύματ',
 Εἴγ' ἐν προφήταις ἢ Σαβλ' ὁ φίλτατ'.
 Χθῆς ἦδα μίμων καὶ θεάτρων ἐν μέσῳ,
 (τὰ δ' ἐκ θεάτρων ἄλλ' ἐξελάζετω)
 Νῦν αὐτὸς ἡμῖν ἢ ξένη φεωρία.
 405 Πράβου φίλιππῶ, καὶ θεῶ πέμπων κόων,

383. Χείρω τίθησιν] Honores enim mutant mores. Sic in tetraſtichis:

Καὶ γὰρ κακὸς καλῶν, ἔχει τὸς κάτω.

Τὸς δ' ἢ, ἢνίχ' ὑψωθῶσι, πίπτοντας μέγα.

387. Πλεῖν ἢ καταδύσαι.] Interpres, πλὴν εἰ καταδύσαι, legit. Sed & defendi vulgata potest, ut sit interrogationis nota post τοσού; & tum vertendum: Navigarene, an demergi navem mavis? Navis de ecclesia, item de reputatione est. Sic apud Horat.

Ο navis, referent te in mare venti, &c. Sed altera lectio potior est.

390. Καὶ γῆς.] Non omnis fert omnia tellus.

India mittit ebur, molles sua tura Sabae.

394. Μηδὲν πονηθεῖς.] in Maximum hæc dicta sunt, qui rerum erat divinarum imperitissimus. Sic Orat. 1: ἡχανθὴν ἕως τῶν ἀλλων, ὅσοι μηδὲν τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους, μέγα

μῶρ' ἔν, εἰ καὶ μὴ πολλῶν χεῖρας, ἀνίπτοις χρεῖσιν, ὅδη λέγεται, καὶ ἀμύνητος ψυχῆς, τοῖς ἀγνοητάτοις ἑαυτοῦ ἐπεισάγων, καὶ πρὸν ἀξιογνώστῳ προσίτην τοῖς ἱεροῖς, μεταποιεῖται τῶ βήματος, εὐλογοῦντάς τε, καὶ ὠθέντα ἀπὸ τῆς ἀγνῆς τρέπιζαν, ὡς περὶ ἐκ ἀρετῆς τύποι, ἀλλ' ἀφορμὴν βίᾳ τῶν ταύτην εἶναι νομίζοντες.

396. Πρωτῶν κυλίματ'] Vide not. ad vers.

334. Interpres hic legit ἢ κύβοι, vel κύβων, pro ἐν κύβοις; minus recte, prava deceptus distinctione. Non nego vero talos a tessaris diversos esse. Sic enim Sophocles apud Eustath. in Homer. Il. κ': Καὶ πρὸς ἀ πεντάγωνοι, καὶ κύβων βολαί. E quibus duobus locis talorum figura pentagonos & volubilis cognoscitur. Victoriā, seu Venerem quinto die natam in Fortunitis p. 205 & 206 ostendimus: quæ & cap. 11 de numero quinario confuli poterunt.

Ως

tonus

- At enim si scimus plerumque fieri, ut antistitem delectum
Potestas ipsa pejorem efficiat:
Quis mentis compos eligere velit eum, quem ignorat?
385 Et si tam magni res laboris est, tantum animam
Meam in decumanis illis vitæ fluctibus gubernare,
Quo pacto committas, ut tam numerosi populi cervices
cuivis subicias?
Nisi forte tibi studio est naviculam velle mergere.
Qui sit, ut magni quidem pretii gemmæ difficulter conquiri
390 Et non cujusvis loci sit aromata ferre, (possint,
Ut equorum item malorum magna sit copia,
Quum generosos tantum domus locupletum alant:
Antistes vero facili momento reperitur,
Qui nihil antea præstiterit, & novitius ad dignitatem accedat?
395 O subitam morum mutationem!
Res divinæ modo sunt jactus alearum, cuborumque.
Si larva comica subito imponatur
Alicui de hominum genere vilissimo,
Statim ille nobis prodit recens factus homo religiosus.
400 Magna profecto gratia spiritus est,
Si jucundissimus ille Saulus vatum in numero sit.
Heri mimorum & spectaculorum in medio versabaris;
Et quæ post spectacula perpetraveris, alius inquirat:
Nunc ipse nobis spectaculum quoddam novum & inusitatum
exhibes. (excitatum mittebas,
405 Nuper equorum perquam studiosus eras, & Deo pulverem
Ut

tonius in Augusto, c. lxxi: Talis enim ja-
ctatus, ut quisque canem, aut senionem miserat,
in singulos calculos singulos denarios in medium
conferebant, quos tollebat universos, qui Vene-
rem jecerat Ita enim illic legendum, pro talos,
puto. Plura videlicet apud Demsterum in Paralip.
ad Rosin. l. v, c. 1. ubi obiter senarius veteris
Poëta a Suida allatus levi correctiuncula emen-
dandus est, legendumque:

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν ἰσοκλάτατος, pro ἰ-
σοκλάτατος.

Id est, Optimus ad jaciendum, vel in jactu
felicissimus: non autem consultor optimus, ut
illic versum legitur. Plura Cæl. Rhodiginus,
Hadrianus Junius in Animadversion. Alexan-
der ab Alexandro, alique suppedibunt.

397. Ἡ κωμικὸν] interpres, ἐκ κωμικὸν πρ.

ἀδ. τὰ δ'.

401. Εἰς ἐν προφ.] Sic Carm. x:

Θάυμα μὲν ἔδ' Σαῦλ, χάριτος ξένος,
ἀλλ' ὑποφύτης.

403. Τὰ δ' ἐκ θιάτρων] suspiciosissima est
hæc per speciem ignoscendi tacendique accu-
satio. Fortean Maximi commercium illud
cum feminis innuit, de quo in Jambicis ad
eundem:

Ὦν σὺ εἰ κύκκος, αἷς ἰνηχεῖς μουσικόν,
Ὅταν βιάσιν ὡς Ζεφύρος κατὰ πτερόν
Ἀδελφὸς πρᾶξιαις ἀμύνας ἀπλωρῶν.

Quæ & ipsa allegorica sunt.

404. Ἡ ξένη θεωρία] malim, εἰ ξένη θεω-
ρία.

405. Καὶ θεῶν τίμπων] non potuit acerbius
quidquam dici, nec urbanius.

F

407. Πίπ-

- Ὡς ἄλλ' ἄνθρωπος, ἢ νόημα; θύσεβη.
 Τὸ δ' αἶψον, πίπῃαν τις ἄρματιλάτης,
 Ἡπίς τὰ δεύτερ' ἵπτωσ' ἐν δρόμοις Φέρον·
 Ἴππων δ' αἴης σοι κῆφ' ἀντετύπητο,
 410 Ὡς ἐκ Φρεσῶν πεσόντι ἢ μεμνόντι·
 Νῦν θύγαλῆς τις, καὶ βλέπων αἰδῶ μόνῳ,
 Πλῶν εἰ λαθῶν περὶ σφῆς ζεχαῖον δεσμοῖς,
 Ὡς λοξὸς οἶμα πῶσθ' ἐκφυγῶν βίαν
 Χειρὸς καθευθύνεσθαι εἰς ταυτὸν τρέχῃ.
 415 Χθές ῥητορεύων πᾶς δίκας ἀπιμπόλεις,
 Στρέφον ἄνω τε καὶ κείτω πᾶ τῶν νόμων,
 Ἐξ ὧν ἀπόλλεις, ἕς ἔσωζεν ἡ δίκη,
 Σταθμῆ δικαίῳ χρώμεν τῶ πλείονι.
 Νυῦ μοι δικαίης, καὶ Δανιὴλ τις ἀθρόως.
 420 Χθές μοι δικάζων σὺν ξίφῃ γυμνασδῶν
 Τὸ βῆμ' ἐποίεις ἔννομον ληστῆιον,
 Κλέπων, τυραννῶν, ἢ παρ' πάντων τῶν νόμων.
 Ὡς ἡμέρος μοι σήμερον! ἔδ' ἐδῆτά τις
 Οὕτως ἀμείβῃ ῥαδίως, ὡς σὺ τρέπον.
 425 Χθές ἐν χορευταῖς ἐσφρέξ ἡλυδαῖς,
 Γάμων δὲ κήρυξ ἦσθα λυδαῖς ἐν μέσασι,
 Ὡδᾶς λυγίζων, καὶ ποτοῖς γαυρᾶμεν.
 Νῦν σωφρονιστῆς παρθένων ἢ συζύγων·
 Ὡς σε τὸ κελὸν ὑποπῖον ἐκ τῶ πρὶν τρέπῃ!
 430 Σίμων μᾶγ' ἄλλ' ἄνθρωπος, σήμερον Πέτρ' Σίμων.

Φδδ

407. Πίπτων τις] Ex Homero noster hanc sumfisse videtur, ubi ludos in funere Patrocli factos describit.

410. Ὡς ἐκ Φρεσῶν] non secus atque auriga e curru. Qui Pythii Apollinis afflantur aura, mente excidunt. Huic equorum auram noster comparat, quæ illum mente, ut aurigam curru, excussit.

411. Νῦν ἐστὶς αἰδῶ] habitu, vultuque in modestiam composito.

Ibid. Βλέπων αἰδῶ μόνῳ] κάτω νύαν. Apud Aristanetum lib. i epist. xix: Ἐκπλήθισμα, ἢ τῶν θεῶν, πᾶς ἀθροῦς ἀπαντα μεταπέπληκται ἢ γυνή. ubi inter cetera argumenta matronalis verecundiae, νύαν τε κάτω. Oculi vero pudoris indices & sedes sunt: ut in notis ad Longinum fufius ostendam. Contra ὀφθαλμοὶ σοφῶ-

ρῶν καὶ ἀπεφειρόμενοι, καὶ μαυρῶν βλέποντες a nostro in Juliano arguuntur, invectiva II.

412. Πλῶν εἰ λαθῶν] Naturam expellas furca, tamen usque recurret. Venusta vero est illa naturæ, cui vis facta, cum ramo comparatio. Sic Carm. 17:

Ὡς τε φυτόν παλάμῃσι μετὰ κλάμῳ κομῆοντος, Γυρῶσα πρῶτην ἐμπάλην εἰς κελύνην.

418. Σταθμῆ δικαίῳ] ironice. Longinus ἀειλύφας fecit. ult. Οἱ γὰρ ἐπὶ κείῳ ἴδῃ τις δικασθεῖς ἐκ αἰ ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν ἐλευθερος, καὶ ὕμνος ἀν κείῳ ἤσαντο. Interpres hæc non cepit. Corrige igitur versionem, & repone: Ἀμύσσι, seu regula, iusti usus plus danti manu, pro δικαίῳ, legendum est δικαίῳ.

426. Γάμων τε κήρυξ] al. κήρυξ. Quod quid sit, nescio. Per præconem vero in Græcia apud

- Ut alius quispiam preces, aut cogitationes religiosas.
 Ejus autem causa mutationis hæc est: forte cadebat auriga
 Vel equus in cursu victus: (quidam,
 Aër autem equorum levis te reverberabat,
 410 Tamquam mente captum, & furore correptum.
 Nunc itaque compositis es moribus, & tantum verecundiam
 vultu præ te fers,
 Nisi forte clam ad mores pristinos recurras,
 Tamquam ramus incurvus, qui vim manus
 Dirigentis effugiens pristinam ad formam redit.
 415 Heri oratoris munere fungens jus fasque venale habebas:
 Leges fusque deque volvens,
 Quibus eos perdebas, quos justitia salvos esse volebat;
 Æqua lance illorum in causis utens, qui plus largiebantur.
 Nunc autem subito judex & Daniel alter factus es.
 420 Heri gladio nudato pro tribunali sedens (cum,
 Id ipsum faciebas esse legitimum quasi quendam latrocinii lo-
 dum cleperes, tyrannidem ac vim usurpares, præsertim in
 leges ipsas. (quidem
 At quam hodie mihi mitis ac mansuetus es! Ne vestimentum
 Tam facile mutare quis queat, ut tu mores mutas.
 425 Heri temet inflectebas inter effeminatos tripudiatōres
 Nuptiarumque eras præco inter lascivas Lydias,
 Cantilenas quasdam flexili volubilique voce concinens, &
 in comotationibus superbiens.
 Nunc tam virginum, quam in conjugio degentium modera-
 tor es, ad modestiam eos continentiamque revocans.
 Quam tua virtus ex moribus suspecta est?
 430 Heri Simon magus eras, hodie Simon Petrus.

Heu

apud Rhodios novam nuptam in thalamum vocatam, deductamque, e Plutarcho discimus in Problem. v Brisson de nuptiis. Lydia femine tibicines sunt, in nuptiis & festis adhiberi solite.

427. Ωδῶς] fescenninos, carmina obscena nuptiarum, ἀσματα ἀνορθῶν, καὶ μέλη θηλύνοντα καρδίας τόνον, ut ait Carm. 111 Jamb. quibus, ut hic, & αὐλὸς jungit, & χορείαι ποσηκῶν βακχυμάτων.

Ibid. Ωδῶς, λυγίζων] verbum hoc turpem quandam & inhonestam in cantu gestuque

mollitiem significat. Sic & orat. xxi ἀνδράγωνα λυγίζματα appellat p. 380, τὸ σπαστόν καὶ κατεργασμένον τῆς θεολογίας καὶ ἑστύχρον, quo auditores falli solent, non secus ac spectatores ψήφοις decipiuntur τῆν ὄψιν κλεπτάσαις τῶ τάχει τῆς μεταβάσεως. Ita & Carm. 111 Jamb.

Ἄλλο δὲ ἐπέων ἔθνος ἀβλιώτερον τῶν ἀπέων τὴν δόξαν ἐξορχυδρῶν, Μελῶν λυγίζμοις συνήματα κλώντες φάσιν. ita enim illic legendum pro λυγίζμοις: ut liquet ex epist. xl 111 ad Gregor. Nyssenum.

- Φῶς τῆ πάχης! Φῶς, ἀντ' ἀλώπεκος λέων.
 Σὺ δ' εἶπέ μοι, βέλπιτα, καὶ προάκτορος Φόρον,
 Ἡ καὶ τραπὲ πιν' ἐκλελοιπὸς ἀξίαν,
 Πόθεν πένης ὢν, εἴθ' ὑπερβαλὼν Κύρον,
 435 Τὸν Μῆδον, ἢ τ' Κροῖσον, ἢ Μίδαν πόροις,
 Πλήρη τ' οἶκον δακρύων κεκτημένη,
 Μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα, καὶ κρατεῖς θρόνος,
 Ἐπειτα πάντα συλλαβῶν ἔχεις βία;
 Τέλῳ, τραυῶν καὶ θεῶ μυστήρια,
 440 Οἷς ἔδδ' ἑαρεῖν προσβλέπειν ἐχρησῶ ἴσως
 Τῆς μὴ λίαν πορρωθεν ἡυτρεπιδύσας,
 Τὸ λαιτρὸν, ἢ καθαρισ, ἐξήμειψέ σε;
 Μείνον· φανήτω καὶ τί σοι φθονήσομεν;
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· τῷ χρόνῳ τί δὸς μόνον.
 445 Αἰτῶ σε μικρὰν τὸ πῶτα προσεζήμιαν.
 Εἰ δὲ καθαρθεῖς σήμερον δάρα θεῶ
 Βρύεις τ' αὐτὸν βόρβορον ἐκ ραθυμίας,
 Πηγῆς μδύσης, ἢ βρύξ πᾶ πλὴν κακία,
 (Ἡ γὰρ πλύσις καθαρσις ἐ πάντως τρόπῳ,
 450 Τῶν δ' ἐκφυέντων ἐκ τρόπῳ βλασημάτων)
 Σαφῶς τὸδ' ἴδι, πένθιμῳ ἢ σωτηρία.
 Ὅσα τὸ πλὴν μδν, δεξιά γων ἐλπίδες.
 Νῦν δ' ἔδδ' τῶτο. Ἐν χρεῖμ' ἐνὸς θεῶ.
 Ἐγὼ δὲ μὴ κακὸς πς· δεξέσθ' τὸδδ'.
 455 Καὶ κηρὸν ἂν φέρωμεν, ὅς τύπας πάλα
 Τῆς πλὴν λαινθεῖς, τῆς καλῆς μεταγέσθῃ.
 Γενῶ Ζαχαῖ· τοῖς μὲν ἡδικημένοις
 Μὴ πλεῖον, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, εἰ δοκεί,

Μόνον

431. Ἀντ' ἀλώπεκος] i. pro humili & abjecto adulate infolens & superbus, minaxque dominus, v. Adag. sic Carm. x:

Οὐδὲ δὸρην βασιλῆος ἔχων βελαιροῦ λέοντος
 Κεύθει κερδῶνι ἔνδοσι δελοσυνῃ.

in praefatione autem in sua Carmina:

Πῶτος ἡμῶν ἀσπίς, νῦν δ' αὖ λέων.

432. Προάκτορος Φέρον] φορολόγος. Esaias cap. iv: Ἀκός μὲν, οἱ προκτορες ὑμῶν καλαμῶντι ὑμᾶς. Vid. supra φορολόγος.

436. Δακρύων] id est, spoliis, & bonis, quae vi doloque, multis cum possidentium lacrymis in domum tuam congestisti.

437. Εἰς τὸ βῆμα] id est, unde nobis tam subito episcopus ades, qui de suggestu populo praeccepta recte vivendi tradas

442. Ἡ καθαρσις] al. ἦ, vel ἡ.

444. Ἐμὸν τὸ κέρδος] non recte hoc vertit Leunclavius. Rectius: valde id mihi placet. Id est, me sic juveris: nam, quae dicis, mihi grata sunt. Sic infra v. 502: Ἐμὸν τὸ κέρδος πεδύτω μόνον λέγων.

445. Τῶ πῶτα] alii τῶ χρόνῳ. Sicut & interpretes.

446. Ἐκ ραθυμίας] per segnitiam. Neglexerat hoc addere Leunclavius.

453. Εἰ

- Heu nimiam celeritatem, heu! pro vulpecula leo prodisti.
 Velim autem mihi dicas, vir optime, qui tributorum exactor
 Vel aliquam in exercitu dignitatem reliquisti, (eras,
 Qui factum sit, ut, quum pauper esses initio, deinde tam
 factus opulentus, ut superares Cyrum
- 435 Illum Medum natione, vel Cræsum, vel Midam divitiis.
 Domum totam lacrymis refertam possidens,
 Ad suggestum transieris, & folium occuparis,
 Omniaque per vim complexus obtineas,
 Ad extremum etiam in Dei mysteria tyrannidem exercens;
- 440 Quæ ne adspicere quidem audacter oportebat eos,
 Qui non diuturno prius tempore forent præparati?
 At lavacrum, & lustratio te immutavit?
 Opperrere non nihil. Re illud declarato. Non invidebimus.
 Meo consecutus es hoc cum commodo. Saltem aliquid tem-
 pori concede.
- 445 Breve scilicet abs te spatium temporis postulo.
 Quod si repurgatus hodie per Dei gratiam
 Scates eodem socordix cæno, *ob ignaviam*
 Manente fonte, de quo priora vitia scaturiebant,
 (Nam ablutio non profus est indolis ipsius lustratio,
- 450 Sed eorum germinum, quæ ex eo nascuntur)
 Scito salutem tuam luctuosam esse.
 Quippe prius superabat adhuc spes bona:
 Quæ hoc modo amittitur, unicum solius Dei donum.
 At vero, ais, satis est aliquem malum non esse.
- 455 Hac ratione te ceu ceram amplectemur, quæ, pristinis figuris
 Non elegantibus molliendo deletis, alias accepit.
 Fac Zachæus sis, ac fraude quidem per se circumventis
 Non amplius quam sortem ipsam, siquidem ita visum fuerit,
 Resti-

453. Ἐν χάρισμα] id est, non bis datur, repetiturve baptismus, quo priora peccata abluuntur. Veteres in hos satis severi fuerunt, qui post baptismum in idem peccatorum cœnum revolverentur. Vide vers. 493, & seqq. Quare nonnulli baptismum in ultimum vitæ diem protrahere conati, ut sic puri mundique a peccatis morerentur. Vid. D. Chrysostomum homil. Εἰς τὸ ἐννοίας, nostrum Orat. XL, Augustini Confess. &c. Imo etiam nescientes nec sentientes in morbis baptizati, ut est apud D. Au-

gustin. l. IV. Confess. De quo & canon existit Concilii Laodicensi c. l. Hi vero, qui in morbis baptizabantur, ad Presbyterium non admittebantur, juxta canonem LVII Concilii Neocæsariensis.

455. ὁ τύπος πάλα] rectius, ὁ τύπος πάλα, & μοχ, μεταγραφῆς, pro μεταγραφείας.

457. Γενὲ Ζαχαρίας] Lucæ XIX, 8.

458. Τὸ κεφάλαιον] id ipsum, quod eripuit: ipsam saltem sine fœnore summam, seu sortem restitue.

- Μόνον κατέφες· ἔ γ' ἤ φέρεις τὸ ἔ νόμος.
 460 Τοῖς δ' αὖ πένησιν εἰσένεχ', ὅσον θέλεις.
 Καὶ τότε Χερσὸν ἐπάσεις ἀξίως,
 Εἰ δ' ἔνδον ὄντων σκύλων, ἰὺ μικρὰ δὲς
 Πένησιν, οἷς τυγχάνειν ἐλευθεροῦ,
 Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ', εἰ θέμις λέγειν.
 465 Πῶς γ' δίκαιον, τίω βλάβει μὲν τίω ἐμῷ
 Ἄλυτον εἶναι, σοὶ δὲ τὸ χεῖρα μ' ἔχων
 Τὸ μὴ δίκαιε δῶναί σε τῷ τολμημάτῳ;
 Ἐχῆς χεῖρα; τῷ δ' ἀλλοτριῶν γενεῶ
 Πόρρωθεν· ἕτως ἢ καθαροῖς παντελής.
 470 Εἰ δ', ἦνικ' ἦδα ἔ χεῖρα μάλ' ἴσοι,
 Εἶχες τὰ μὴ σὰ, μηδὲ πάντ' ἐξεπλύνε,
 Οὐκᾶ τὸ ἐξῆς, παντὶ δ' οἴομαι σαφές.
 Ζήτη χεῖρα· νῦν γ' οἶδ' ὀφειλέτῳ.
 Κἂν ὁ θεὸς σε λίαν ὑψηλὸν φέρῃ.
 475 Ὡν ἠδικαίκαμν γ', ἐχ ᾧν πῖαίκαμν,
 Τὸ λυτρὸν ἐξάλειψ· ὥστε παντελῶς
 Σωτῶν καθαίροις· ἀλλὰ νῦν μὴ γελῶ,
 Ἄλλως καθαίρων αὐτὸς ἐσπλωμένῳ.
 Εἰ μὴ μόνω σοι τᾶπο ἐκ θεῶ γέρας,
 480 Ὡς ἂν γράφῃ χεῖρ βασιλέως πρὸς χεῖρ,
 Τὸ ἕ ἁροσεπαινεῖσθαι σε τ' τυραννίδῳ.
 Εἶδ' ἐδὲ τὸ λυτρὸν ἐκκαθαίρει παντελῶς
 Τᾶς, ὡσπερ εἶπον, τ' χεῖρ δεδεμένους,
 (Θεὸν γ' ἐπὶ' ἐδὲ εἰς σοφίζεσθαι,
 485 Τὸν συνδέοντα ἕ σοφᾶς σοφωτέροις,)
 Τίς ἂν καθῆραι τῷ μὲ χεῖρσιν κακῶν
 Τᾶς αὐτοῖς ἐσθλωδέντας ἰλύθ' βάρθ,

Καὶ

459. Οὐ γ' φέρεις.] ut secundum legem quadruplum restituas. Mox malim, καὶ τότε σοι.

462. Σκύλων] al. σύλων, id est, pignori- bus, quæ pro fenore sumisti.

464. Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ'.] vertere malim: optis de Deo, ejusque justitia, spes nobis abiit. Actum est de Divina justitia.

466. Ἐχων] id est, τοσῶτον ἰχθῶν, ὥς ἵ σοι μὴ δῶναί δικαιο. Pro σοὶ al. σοί. Minus bene.

468. Ἐχῆς χεῖρα.] Ἐχῆς hic legit interpres. χεῖρα hic pro baptisimi gratia & ef-

ficacia ponitur. Quam & gentiles affectarunt suos quoque baptizantes, ut est apud D. Augustinum l. vi, c. v, de Baptismo contra Donatistas.

474. Ο' θεῖος.] Urbanus Papa in epist. de rerum communione: Quod autem sedes Episcoporum in ecclesiis excelsè constituta & preparata inveniantur in throno, speculationem & potestatem judicandi, & solvendi atque ligandi a Domino sibi datam materiam docent.

486. Τίς ἂν καθῆραι] Origenes sane iis, qui regene-

Restituas : (quando, quod lege præscriptum est, ferre non potes)

- 460 Verum pauperibus, quantum omnino vis, afferas.
 Hoc modo Christum egregie convivio excipies.
 Quod si spoliis domi repositis, exili beneficentia
 In pauperes exercita, consequutum te putas, ut sis immunis
 a crimine designato, (qui fas est.
 Nimirum ipso numine ad quæstum abuteris, si quidem ita lo-
- 465 Nam quo pacto æquum sit, meam quidem noxam
 Indissolubilem esse, tuam vero gratiam hoc juris habere,
 Ne multeris propter facinora perpetrata?
 Habeas scilicet Dei gratiam. Verum fac longe alienis a bonis
 Absis: sic tua lustratio perfecta erit omnibus numeris.
- 470 Quod si eo tempore, quo Dei gratiam consequebaris,
 Facultates non tuas possidebas, non etiam integre ablutus es.
 Nam, quod porro restat, quo minus efferam, metu præpe-
 dior, quamquam id nemini non esse perspicuum arbitror.
 Gratiam quærito. Animadverto te debitorem esse,
 Tametsi thronus admodum te in sublime ferat.
- 475 Nimirum, quæ improbe & injuste commisimus, per lava-
 crum abolentur,
 Non, sicubi jam halucinamur. Quapropter integre
 Te purga: neve committas, ut irridearis,
 Quasi qui alios purget, ipse maculis pollutus sit.
 Nisi forte tu solus hoc a Deo peculiare munus habes,
- 480 Instar eorum privilegiorum, quæ ad gratificandum alicui
 manu Imperatoria subscribuntur:
 Ut præter ipsam tyrannidem, qua pœnas omnes respuis,
 etiam laudem merearis.
 Sin ne lavacrum quidem omnino purgat eos,
 Qui gratiam sic acceperunt, ut dixi:
 (Nam Deum argutis suis nemo circumscribere potest,
- 485 Qui quidem versutos & ingeniosos etiam modis argutioribus
 constringit, & capit)
 Quis quæso post absterisionem vitiorum lustret eos,
 Qui rursus in cœni se profunditatem demergunt?

Qui

regenerati iterum ad peccata pristina prola- remiam.
 buntur, Baptismum non aquam salutis, sed 496. Τῆ φιλοζωῆς πύλη.] Vide notas ad
 ignem perditionis esse dicit Homil. iv in Hie. vers. xi.

497. Πλάτ

- Καὶ τῷ ἀνωθεν εἰκόνθ' ἰδὼν ἀξίαν
 Καθυβρίσταντας ἑρπετῶν ἢ θηρίων
 490 Μορφαῖς, ἀφ' ὧν ποιόμεθα, ζηλωμένων,
 Πλάτης γὰρ ἄλλθ' ὁ τρέπθ' καθίσταται,
 Ὃν ἔργον ἐκείψαι τε καὶ πόρρω βαλεῖν.
 Οὐδὲν γὰρ ἔστι δεύτερον κατάρσιον.
 Ἄπαξ γεγέννημί· εἴτ' ἀνεπλάσθην θεῶ.
 495 Τυχόν τι ἄλλῃ ὑπερον πλασθίσουμαι
 Πλάσιν, κατάρτεις τῷ Φιλοτρόπῳ πυρί·
 Νῦν δ' ἔδην οἶδα Φάρμακον, πλέω δακρύων,
 Ἐξ ὧν συνάλωσις μὲν ἔρχεται μόγις,
 Οὐλαὶ δ' ὅμως ἰδύσιν, ὡς ἐμὸς λόγθ',
 500 Τῶν πρὶν κακίτων τραυμάτων κατήγηροι.
 Εἰ δ' ἔστι, ὅστις καὶ πλέον θάρρει θεῶ,
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· πειθήτω μόνον λέγων·
 Εἴποι πᾶχ' ἂν τις, ὡς ἑπισκόπων χέρες,
 Τότ' ὃν μέσω κήρυγμα, λατρῶν τις χείρας,
 505 Ἄς τ' ἐκβοᾶνδν, ὡς ἀνάξιοι, μέσας
 Φωνάς, διδόντες τίω κατάρσιον τῇ κλίσει,
 Καὶ τῷ τυραννήσαντι δῆθεν πνεύματι,
 Κρίσει δικαίων καὶ σοφῶν ἑπισκόπων·
 Οὐς θάπτον οἶμα τῶ μύσσει τι λαμβάνειν,
 510 Ἡ τ' ἑαυτῶν λαμωσέτηθ' ἀποσπόμεν.
 Ρᾶον κακῶ γὰρ ἢ καλῶ μεταστία·
 Γνώση δ' ἐκείθεν, ὡς ἀληθεύς λόγος.
 Κρέας γὰρ εἰ φαύσειεν ἡγιασμένον
 Ποτὶδ, Μιχαίας Φισίν, ἢ βραβῆ τινός,
 515 Οὐκ ἂν ποθ' ἀγνίσειεν, εἰ φαῦσαν τύχοι.

497. Πλὴν δακρύων] Tertullianus de Pœnitentia, c. vi: Peccator ante veniam deslere se debet, quia tempus pœnitentia idem quod periculi & timoris. Ablolutionem tamen Confessio præcedebat: quam sequebatur conscientia purgatio sacrificio & manu sacerdotis, ut est apud D. Cyprianum de lapsis.

503. Ἐπισκόπων χέρες] impositio manuum in veteri ecclesia triplex erat, Ordinationis scilicet & Benedictionis, quæ duplex. Ad hanc enim referenda, quæ baptizatis impertiebatur: ut & lapsis ac pœnitentibus, interveniente oratione. v. Cyprianum de lapsis, Hieron. adversus Lu-

ferianos, Nicephor. Callist. l. vi cap. 11 Hist. Eccl. Isidorum lib. vi, 19 itemque Balduinum ad Optatum Milevitanum p. 92, ac Justellum ad Canones Eccles. Univ. & Concil. Afric. At hic de ordinatione, seu consecratione Episcopi sermo est. Κλίσις est genuflexio. Genibus enim flexis hanc accipiebant: non secus ac οἱ καποπίπτοντες. Το τυραννήσαν πνεῦμα est in victa vi animos movens spiritus. Ironia hic.

504. Τότ' ἐν μέσω κήρυγμα] hoc scilicet, quod inante ordinationem Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorumque, &c. in ecclesia fieri solebat. Nemo enim ex hisce ante ordina-

Εκ

- Quique cælestis imaginis dignitatem
 Per scelus deformant, ac in reptilium, belluarumve
 490 Figuras commutant, quas quidem æmulando qualitates
 easdem consequimur?
 Etenim affectus noster alius quidam quasi formator nostri est:
 Quem abjicere, ac longe ablegare, magni res est laboris.
 Nulla namque restat altera lustratio.
 Semel procreatus sum, deinde instauratus Deo.
 495 Fortassis alio quodam modo deincepsingar
 Per mitem ac benignum ignem, sive explorationem lustratus.
 Nunc aliud remedium, extra lacrymas, nullum plane scio.
 Quibus quidem lacrymis vix obducta vulnera consenescent.
 Nam cicatrices de mea quidem sententia nihilominus remanent,
 (trices.
 500 Pessimorum vulnerum, quibus adfecti prius eramus, accusa-
 Quod si quis est, qui majus etiam aliquid sibi de Deo pollicetur,
 Equidem hoc ipsum in lucro ponam. Tantum id oratione
 sua mihi persuadeat.
 Fortasse dixerit quispiam, Antistitum manus,
 Et denuntiationem, quæ fit ad omnes, aliam quandam esse
 lavacri gratiam:
 505 Itemque voces illas, quas nos indigni proclamamus,
 Quum ipsa inclinatione purgationem largimur,
 Etiam spiritui scilicet, qui tyrannidem exercuit,
 De judicio sanctorum & sapientum antistitum.
 Quos equidem arbitror potius piaculi participes fieri,
 510 Quam sui splendoris puritatisque aliquid cum aliis commu-
 nicare.
 Facilius enim mali quam boni participes reddimur.
 Quam autem sit hæc vera oratio, licebit hinc animadvertas,
 Si caro consecrata & sanctificata rem aliquam (vates
 Poculentam aut esculentam attigerit, negat omnino Michæas
 515 Ab ea sanctificari ac lustrari, quod attingitur.

Quum

stinabatur, quam a quovis ex populo scita-
 tum esset, ecquis, quod objiceret, inveniret.
 Postea illud præconio publico in ecclesia factum.
 v. Canones Eccles. Universalis.

Ibid. *Ἀσπερὶ τῆς χάριτος*] id est, gratia quædam,
 quæ sit ad instar baptismi: beneficium,
 quod lavacro baptismi conferri queat, quippe

peccatorum ablutionem præstans.

505. *Ὡς ἀνάξιτος*] formula ejus, qui ordinabatur,
 præ modestia hæc dignitate indignum se fatentis. Quare rectius verteris: *quas-
 tum pronuntiamus, indignos nos esse profi-
 tentes.*

512. *Κεῖνος ἴδιος*] al. *κεῖνος γὰρ.*

G

528. O

- Εκ τῆς δ' ἀνάγκης ἀγνὰ κοινοῦσθαί·
 Ταῦτ' ἐν ὀφείλει Παῦλ' ὁ πεπενημένον,
 Ἐν οἷς τυποῖ Τιμόθεον ἐξ ἑπιτολῆς,
 Νόμον πίησι, μὴ παρχειρῶς πᾶς χεῖρας
 520 Ἀγειν ἐπ' ἄλλον, μηδὲ κοινῶς τρόπον.
 Ἀρκεῖν γὰρ ἡμῖν Φόρτον οἰκείων κεκῶν.
 Ἐγὼ δὲ λατρὸν, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸτό σοι·
 Τίς ἐγυῶταί τ' ἄλλοι, χεῖρας διχα
 Δεικνύει, ὡς ἔμνηξε καὶ βάθ' ἡ χεῖρας,
 525 Ἀλλ' ὅσα ἑπιτολῆς, ὡς βαφὴ τις ἐκ πάσας
 Ἡ λαμπαρῆς, ἥς καὶ τὸ καλὸν ἐκπλυτον;
 Ἐγὼ δὲ καὶ τῆθ' ἡ κείφαρσις παντελής·
 Ὁ βαθμὸς ἡμεῖν σε· ἄγγελον βλέπω.
 Τῆθ' ἐν ὀπίσθῳ, καὶ σέβων ἐμὰς νόμους,
 530 Δώσθ' ἡμεῖς, ἐν δὲ τῶν δόξασιν.
 Ὁ δ' ἐκπὸς ἔδεν' οἶδε, πλεῖν βιδοξίας,
 Ὅρον πῆταθ' τὸ καλὸν τῆς πίστεως·
 Ὡς τῆθ' ἡμῶν αὐτῶ μηδὲ ἐν λογίζεσθαι,
 Τῶν σῶν δὲ πικρὸς ἴσθαι κατήρηθ'·
 535 Πῶς τῆθ' ἐπὶ, εἰπέ, πείσομεν δόξαν λαθεῖν
 Ἀλλῶ, παρ' ἡμῶν δεδῶκεσθαι τῶν ὀρίν βίω;
 Πῶς γλώσσαν ἐμφραξομεν, ἢ πῶν λόγους;
 Πειρομεν γὰρ ἔδὲ τῶν ἐμῶν νόμων,
 Οἱ πάντοθεν ἔξισον ὡς ἀγαλμά π
 540 Τὸν παρὰ τῶν, ὡς μὴ τι τῶ λαθ' λάσθ'·
 Καὶ τῶν ἀφῆσθαι· τῶν χεῖρας δόξῃ κατῆν·
 Πάντες τεθῆσθαι σ'· ἔδ' ὁ μῶμος ἀπῆται·
 Εὐθὺς μετ' Ἡλίαν σὺ τῶ σιμνὰ λάγα·
 Πῶς ὦν ἀπειρῶν καμαθῆς ἀνω κατήν
 545 Τῶν ἐκπονηθῶν τε, καὶ ποθηθῶν

Πολ-

528. Ὁ βαθμὸς] gradus ille Episcopalis dignitas est: ἄγγελος autem angelicæ puritatis hominem hic significat.

531. Ὁ δ' ἐκπὸς] Hæreticus, vel gentilis, qui extra ecclesiam.

538. Ἐμῶν νόμων] ut supra v. 529, σέβων ἐμὰς νόμους· νόμος hic disciplinam, & institutum vitæ, a Gregorio sibi suisque præscriptum significat. Alias & de religione Gregorii, seu vera de sacris sententia accipi possit. Ariatorum, aliorumque pravis dogmatibus opposita, qui hic extranei, sive οἰκτὸς nominan-

tur, ut antea Gentiles, & Judæi non credentes in Jesum Christum.

540. Ὡς μὴ τι τῶ λαθ' λάσθ'] rectius vertetur, ne quid habeat de plebe, scilicet vitii: verum ut sit quam emendatissimus, & absolutissimus. Interpres, & al. βλαθῆ. Non male.

541. Τὴν χεῖρας δόξῃ κατῆν.] interpres legit, σὺν χεῖρας, δόξῃ κατῆν.

542. Ἀπῆται] malim ἀπῆται.

545. Τῶν ἐκπονηθῶν] non hæc ad τὸ ἀνω, ut interpres fecit, sed ad τὸ ἀνωθεν referenda sunt. Repone: Quomodo igitur superiora, id est Episcoporum

[scilicet]

Quum e diverso, si quid impuri contigerit, omnino pollutio-
nis particeps fiat.

Hæc quia Paulo homini divino persuasissima erant,
Idcirco Timotheum per epistolam formans, & instruens,
Legem fert, ne promte, vel expedite,

520 Alii manus imponat, neve committat, ut alienorum ipse
morum particeps fiat.

Etenim sufficere nobis propriorum malorum onus.
Verum enimvero sit hoc etiam tibi lavacrum, siquidem ita
videtur. (potest,

At quis certi quiddam polliceri de indole ac moribus alicujus
Abique temporis aliquo spatio, quod ostendat baptismi gra-
tiam ima quoque absterfisse,

525 Nec tantum in superficie splendorem quendam esse,
Velut haustum ex herba quapiam colorem? quippe talis
splendoris elegantia & venustas facile elui potest.

Sed enim esto, prorsus esse te ablutum per hoc, ac purgatum.
Cur non enim gradus ipse te immutaverit? Angelum equi-
dem video.

Sentit itidem de te, quicumque fidelis est, measque leges colit:

530 Largietur illud tibi, doctrinæ cedens.

At extraneus quispiam nequit bonitatem fidei nostræ
Aliter definire, ac metiri, quam honestate famæ.

Ac sua quidem facinora prorsus non computat,
Tuorum vero acerbus est incusator. (opinionem

535 Quo pacto persuadebimus huic, quæso, ut aliam de nobis
Admittat, præter illam, quam ex nostra antea acti temporis
vita concepit? (verbis?

Qui linguam ejus obstruemus, quibus obsecro rationibus &
Nam aliorum de nobis opinionem omnino negligere leges
meæ vetant, (stitem poliunt,

Quæ quidem ab omni parte quasi quoddam simulacrum anti-

540 Ne quid sit, quod populo detrimentum adferat.

Ceterum hoc quoque concedam, ac tua quidem gratia, te
videlicet magna in existimatione apud extraneos esse. (re.

Admirantur te scilicet. Ne Momus quidem ipse audet te tange-
Ipsum Eliam honestate famæ te superare demus.

Qui sit, ut homo rudis & imperitus supra illa sedeas,

545 Quæ à multis elaborata sunt, & expetita?

- Πολλοῖς · τέθηπάγ', εἶγε σοὶ ποτ' ἰδύμην.
 Τὸ γὰρ φρόνημα εἶδεν κτλ μαθεῖν εἶα,
 Πάθον τὰ μὴ παροσόντα βραδύως ἔχειν.
 Ἄλλ' ἔχε τὸτο· ἀλλ' ἐκείνο πῶς φύγης,
 550 Ὁμῶς μαθητῆς καὶ διδάσκαλος δοκεῖν,
 Θήροντα γήγων, ὡς ὀδόντες τῶν σῶν,
 Δέον διδάσκειν ἐκμαθόντα τὸ νόμος.
 Τίς ἢ τοσαύτη σύλχυσις τῶ πρᾶγματι;
 Πόθεν τὸ δόγμα εὐωνον ἔπει γίγνεται;
 555 Πύκτις κτλ εἶδεις, ὅστις εἰ τὸ πρὶν χρεα
 Πρὸ βάλλεις, εἰδ' ἐσκέψαι' εὐχαρον γαστρῶν.
 Οὐδὲ γαστρῶν μήπω τῶ πόδε παρ' ἀσπασίας.
 Αἰλῶς δὲ τίς ποτ' εὐφρογῶν ἀυτημερῶν
 Τέτμηκεν, ἐξήκτισεν, ἠγωνίσαστο;
 560 Γραφεὺς δὲ τίς ποτ' ἄκρῳ ἠκόσθη ποτὲ,
 Μὴ πολλὰ μίξαις χρωμάτων μορφώματα;
 Εἰρητόρευσεν δ', ἢ νόσος τίς ἤλασε,
 Πρὸ πλείονων λόγων τε, καὶ νοσημάτων;
 Μικρὰ γ' ἂν ἦσαν αἱ τέχναι πηρήματα,
 565 Εἰ τῶ θέλειν ὑπὸνχε τὸ κτᾶσθαι μόνον.
 Τὸν δὲ παρῆδρον δεῖ κελευσθῆναι μόνον,
 Εἶναι καλόντε καὶ γὰρ τὸν παρῆδρῶν.
 Καὶ τῶτ' ἐκείνο, πρᾶξις ὅστις ἢ φύσις.
 Χειρὸς κελεύει, καὶ κτίσις παρῆδρῶν.
 570 Καὶ τῶτο σιγῶ· πῶς δὲ σὺ βλέπων κτᾶσθαι
 Τῶτον μένοντα τῶ θεῶ παρῆδρῶν,
 Ὑψαυχενεῖς τε, καὶ θεῶν τρεῖς κρᾶτος,

Ἄλλ'

scopi. sed eas sede eorum rudis et imperitus, que a multis &c. Et mox: Namque animi tui elatio, ut quidquam discas, vetas: Indoctos autem hos Episcopus c. x. ἡνδίας ἐραγῶν, & πολυμπίως vocat.

550. Ὁμῶς μαθητῆς] Sic vers. 640:

Ἰσως μαθητῆς ἔτῳ, ὃ νῦν διδάσκαλος.

Satyricè magis id expressit Carm. de vita sua:

Ἐπίσκοποι, νῦν μακρόντες τὸν θεόν·

Διδάσκαλοι χεῖς, καὶ μαθητῶν σήμερον.

Τελειοτοιοὶ, καὶ τελειοὶ διότιρον.

552. Δέον διδάσκειν] ille enim præceptor optimus est, qui ea prius bene didicit, que alium docturus est, ut est apud Platonem in

primo Alcibiade. Et recte Aristoteles lib. 1. Oeconom. c. vi: Οὐ γὰρ εἴοντε μὴ καλῶς ἰσοδοκῶν καλῶς μιμεῖσθαι.

553. Τίς ἢ τοσαύτη] Synesius de Insomniis extremo: Ὁλας δὲ εἶδιν ἐπαίειν μοι δοκῶσι τῶ τῆς μελιτῆς ὁμοματος, ὅτι φασὶ δι' ἄλλο σπερδᾶζομαι. Οἱ δὲ τὴν παρῆδρῶν τέλος ἠγνῆται, καὶ τὴν ὁδὸν, εἰς ὃφ' ὁ δεῖ βαδίζειν, ἠγάπησαν. Τὴν γὰρ μελιτῆν ἀγάνα πεποιήνται. Noster in Maximum:

---- ὦ καιρὸ φρογῶς!

Ὡσπερ μύκητας ἀβρογῶς ἀνατρεῖχεν

Σοφῶς, εραγῶν, ἰουγνῆς, ἐπισκόπος,

Μηδὲν προμοχθῆσαστας εἰς μοῖραν καλῶ.

& mox:

Κυρί-

- Abs te quidem expetita umquam esse, mirum mihi fuerit.
 Nam animi elatio & arrogantia ne quidem permittit, ut ali-
 quid discatur, (non habent.
 Facile persuadens hominibus, ut ea se habere credant, quæ
 Num locum hoc in te non habet? Quinam igitur evitabis,
 550 Ut ne simul discipulus ac magister esse videaris,
 Acuentem acuens, quemadmodum dentes suum facere solent?
 Nam tum demum docere debebas, ubi doctrinæ leges per-
 didiciffes.
 Qui fit, obsecro, ut in hac parte tanta sit confusio? (fit?
 Qui fit, ut doctrina tam vili pretio redimi, compararique pos-
 555 Pugil nullus est, qui non antea manum (xerit.
 Adversariis objecerit, nec standi commodam rationem dispe-
 Non stadii cursor ullus, qui antea pedes suos non exercuerit.
 Nemo item mentis compos eodem die laborem exercitationis
 Suscepit, eundem absolvit, ac decertavit.
 560 Quem umquam pictorem exstitisse summum accepimus,
 Qui non varias colorum formas prius miscuerit?
 Num quis oratoriam professus est, num morbos abegit prius,
 Quam vel orationes plures habuisset, vel morbos inspexisset?
 Nimirum artes non magni essent pretii,
 565 Si earum comparatio sola in voluntate sita foret.
 At vero in antistite fatis est, si saltem jubeatur
 Esse subito bonus, virtuteque præditus.
 Quod quidem est illud, quod proverbio fertur, dictum factum.
 Christus imperat, & creatura statim producitur.
 570 Verum hoc quoque silentio prætereo. Quo autem pacto fit,
 ut tu conspicies
 Adstitem aliquem Dei manenentem inferiore gradu, (tas?
 Nihilominus cervicem attollas, & foliorum potestatem expe-

Cur

Κυρίως τὴν μὴ μαθῶν τοξενίαν.

Πτεροῖς Φερίδω πρὸς Νίση μεταρσίως.

Ἀρχαί τὸ βάλισσά, ἡδὲ μὲν τὸ εἶδιναι.

Fusus hæc multo exsequitur pag. 21 & 22. Orat.

1: ubi eos severe simul & vere ob crassam re-

rum sacrarum ignorantiam castigat, ac tandem

subjicit: ἔχ' ἔτω κῆρον τέτο καὶ πεπατημένον

πρόβλημα, ὥστε διέλθωμ' ἐπὶ μόνον καὶ ἐνὶ σοφόν.

555. Πόκτης μὲν εἰδείς] Plutarchus in Perseo:

Θιμιστὸν ᾧ ἐκ ἔστιν, ἔτε τὸν μὴ βάλλοντα κατι-

σοχεῖν, ἔτε τὸν μὴ μῦθοντα κορυτῆν, ἔθ' ὅλως τὸν

ἠπρωκτον ἰσπορογέην.

556. Εὐκαιροὶ γάσων] v. Fabrum de re Ath-
 letica, alia est γάσις νυχθήμερος vers. 578, cu-
 jusmodi nostro & γάσις πάνυχος alicubi voca-
 tur: quum nempe in vigiliis noctes diebus
 continuantur, præcipue in basilicis martyrum,
 uti illo seculo sollempne, teste Hieron. adv. Vi-
 giliantium. Quæ Latinis *Statio* dicta.

558. Ἀλλες δὲ τίς] Lapsus hic est interpres.
 Muta, & lege: *Aut quis mentis umquam com-
 pos eodem tibiis die secuit, expolizit, decer-
 tavit?*

G 3

574. M^h

- Α'λλ' ἔχ' Φείσασαι, ἔδ' ἔπιπέμεις θρόνοις,
 Μὴ βῆς ἐλαύνης κρείσσονας βοηλάτας;
 575 Σκόπη γ' ἔσται, εἰ χολή σοι καὶ βλέπειν.
 Οὐτ' χαμῆνης, καὶ κόνει βεβερωμένῃ,
 Καὶ σάρκα ἐξίτηξεν ἀργυρναίς,
 Ψαλμαδίαις τε, καὶ γαστρί νυχθημέραι,
 Καὶ νῆσος ὑψ' ἐν πάχῃς ἐκδημίαις.
 580 (Τί γ' ἄφοις δὲν εἰσφέρειν τ' χθὲν ὄλον,
 Σκώληξι τ' εἶναι δαφιλετέραν τροφίῳ,
 Γενῶντα, καὶ τρέφοντα τῆς γεννωιδύας;)
 Καὶ δακρύων ἔζηξε πηγαῖς τῆς σπύλας,
 Εἴ περ πν' εἶχε καὶ βραχὺν ῥαντίσμασιν,
 585 Οἷς βάλλεθ' ὅστις καὶ σφόδρ' ἀπὸ πηλῶ βίβη,
 Τύποις τε σαρκῶν ἐσφραγίσθαι τιμίαις
 Ἐσκληρότων θυγῆ τε, καὶ πολλοῖς πόνοις,
 (Οἷς ἢ παλαιὰ γυῖσις ἐτρέφασέ με
 Εἰς γλυκ' τραφέντα καὶ πηλιεὶ μιντέρα)
 590 Ρίγη τε, πένη, καὶ φρονὶς ῥακάμασι,
 Ποτῶν λαβεῖν ἔνδυμα τῷ ἀφθαρσίαν.
 Καὶ γαστρός ὕβριν ὀνδρεῖ κατ' ἤμβρισε
 Τροφῆν, τὸ φησκειν μιμνήσκου καθ' ἡμέραν.
 Τροφήν γ' οἶδεν ἀγγέλων ἀπλὴν Θεόν.
 595 Οὐδ' ἔπειθ' ἄπενος νῦν, ἢ δ' ὅτε ζάπλισθ' ἦν,
 Α'λλ' ἐκβολὴν ἔστρεξε, καὶ κῆφ' ἔπλετο,

Ρίψας

574. Μὴ βῆς ἐλαύνης] v. Adag.

575. Οὐτός χαμῆνης] non potest sui obli-
 visci vir optimus, at nimium φίλαυτος, &
 hisce, que commemorare passim non cessat,
 (ut olim Tullius in consulatu suo partum depul-
 sæ exstinctæque Catilinarie conjurationis decus)
 gloriolæ ac jactantiæ instrumentis nimis ἐπηγε-
 μένος, sic Carm. xi:

--- Ο' δ' ἄλκιμος ἄλλον ἐλαύνει,
 Πολλάκι τὸν ἄριστον ἐνδραστήσαντα θρόνοις,
 Γηραιὸν, σάρκιστον τετρομένον, ἕρποντοφίτην,
 Κίχμον ἀτιμάζοντα, θεὸν μὴ ἀμύμονα ἐχούσα,
 Καὶ νέκυν ἐζωίσιν, θυπόλον ἐδδλὸν ἀνακτος.

Conferatur & Carm. v, ubi plura. Neque illic
 hæc gloriam suam immunem Divinæ fuisse
 animadversionis diffiterur, additque:
 Αἶν ἀγνωσίῃσιν, ἀναξ, κοτεις μεγάλασιν.

576. Οὐτός χαμῆνης] hic locum habet in
 Gregorio nostro illud Senecæ l. v. controversf.

xxxi: *Loguax est virtus; nec ostendit se tan-
 tum, sed ingerit.*

576. Κόνει βεβερωμένος] sic Carm. iv:

Εὐνὴ μοι σφῶς ἐστὶ τὰ φήρα σάκκος ἱερυμένος,
 Καὶ κόνις ἐν δαπιδῷ δάκρυσι δινομήνη.

579. Ἐκ πάχῃς] e mole corporis: corpus
 enim mentem degravat, ut ait in distichis
 Jambicis:

Νῦν λεπτὸν ὄγκος ἐκδιόκει γαστέρος.

ergo omnis sanctorum cura fuit, ut corpus ex-
 tenuarent. Sic Carm. lxx:

Κόπλει σάρκα παρχειῖς ἐν εἰδίσι πᾶσιν ἄριστον
 Εὐχαῖς, φροντίαις, φροντίσιν, ἀργυρναίαις.

siquidem, ut ibidem ait,

Τὰς παρχειῖς σάρκας, καὶ γαστέρα ὄγκον ἔχουσιν,
 Ἡ λεπτὴ χερεῖν εἰσόδος ἢ δύναται.

Quo & fabula spectat Horatiana de mustela.

583. Καὶ δακρύων] hinc a deo acriter Episco-
 pos objugat Carm. de vita sua, qui ἐκλαύσει

τῷ

- Cur non trepidas, & ad ipsos thronos exhorreſcis,
 Metuens, ne boves agas te bubulco præſtantes?
 575 Sic enim mecum rem conſiderato, ſiquidem etiam videndi
 tibi otium eſt.
 Alius humi cubans, & eroſus a pulvere,
 Carnes tabefecit vigiliis,
 Pfalmorum concentibus, in ſtatione noctem diemque durante:
 Denique mentis extra molem corporis ad ea, quæ ſuſum
 ſunt, peregrinationibus.
 580 (Non enim committendum putat, ut molem hanc terrenam
 totam in ſepulcra inferat,
 Nec vermibus cibum largiorem præbeat,
 Quos & gignat ipſe, & ortos ex ſe nutriat.)
 Idem lacrymarum fontibus maculas ſuas abſterſit,
 Siquam vel exiguam habebat adſperſam ſibi, (ſapiens.
 585 Quemadmodum vitæ hujus cæno reſpergitur quivis etiam
 Præterea notis in carne pulcherrimis obſignatus eſt,
 Quæ per preces, multosque labores, ac moleſtias, in ipſo exa-
 (Quibus olim facta illa deguſtatio me adſiſxit, (ruit,
 Ad terram tendentem, abjectam humilemque matrem)
 590 Per frigus item, per famem, per viles & laceras veſtes,
 Dum immortalitatis veſtem conſequi cupit.
 Etiam carnis petulantiam ciborum inopia compeſcuit,
 Quotidie cibum unum petens, nimirum mortem.
 Scit enim unicum eſſe cibum angelorum ſimplicem, Deum.
 595 Alius nunc quidem pauper eſt, verum aliquando erat, quum
 divitiis abundaret.
 Nimirum malebat exonerationem quaſi navis fieri, ut levius
 & expeditius navigaret;

Ab-

τὰ σφῶν κακὰ,

Καὶ ταῦτα χωρὶς δακρύων ὁ καὶ ξένος,
 Ἀδάκρυτος ἐκλάλῃσι ἀρωστημάτων.

586. Τὸ ποῖς τε σαρῶν] credo genuum
 callo. Sic de Afella Hieronymus in ejus lauda-
 tione, genua ejus præ orandi aſſiduitate callo
 obducta fuiſſe refert. Niſi forte catenæ illius
 ferreae impreſſa carni veſtigia ſignificare volue-
 rit, de qua v 604.

588. Ἡ παλαιὰ γῆσις] al. χιῶσις. Minus
 bene: guſtationem enim pomi in Paradifo in-
 nuit: unde nobis laborum omnium origo,
 niſi potius ita explicandum videatur, *ἠγορητο*

guſtus jam olim ab adoleſcentia mihi cognitus
 me conſecit. Mox pro τῶν μωτηγ, alii τα-
 πεινὴν μάτην prætulere.

590. Πεδῶν] ita in veteri libro legebatur:
 pro quo πῶδων ſubſtituerim.

593. Τὸ θῆσκεν] non recte hic ſe habet
 interpretatio. Corrige:

Et carnis petulantiam inopia contudit cibi.
 Quotidie mortem emulatus abſtinentia.

596. Ἐκὸλον ἕσπεξε] ut navigantes ſolent,
 quum tempeſtatibus jaſtantur. Alibi:

Μηδὲν πῶλοτον ἀδικα πᾶν ῥιψας βάρος
 Βίε ματαίς, καὶ πικρῶν τῶν ἐνδύοι-

597. P^o

- Ρίψας πένησιν, ἔ βυθῶ, τὸ Φορτίον.
 Οὐτ' Φυγῶν πόλεις τε ἔ δῆμα κρότας,
 Καὶ πλὴν ζάλλω, ἢ πάντα πέν μέσωσφ' ἔφει,
 600 Τῆ νῆ τὸ χάλκ' τῶ Θεῷ συνήμισσε,
 Μόν' τὰ θεῖα ἔ μόνω κοινέιδυ'.
 Οὐτ' τὸ καλὸν σῶμα, (πᾶς γ' ἔ καλὸν
 Τὸ τ' ἄλειπτον;) μαργάροις συνέκλεισε
 Δεσμῶϊσιν σιδηροῖς, λαθρίω κομμήματι,
 605 Σφίγγας ἑαυτὸν ἔδεν ἠδικηκότα,
 Ὡς μήποθ' ὑβρίσειεν ἂν ἐλεύθερ'.
 Καὶ συνδέαν αἰδοῖσιν αὐτῶν τ' πλάνω.
 Τέτω τὸ πνεῦμ' ἔτηξε γράμματι βάθη
 Λύσαντα πολλῶν ἐσφραγισμένων φρεσῶ.
 610 Τοιαῦτα χάλη ἔ σύ μοι φράζειν τὰ σά.
 Οἶκ', γυνὴ σφραγῶσα, πενήτων ὁδός,
 Κτήσις, κελυγαί, περὶ ἄσπερες, βοά, δίχη,
 Ἀπαντα μετὰ φροντίδων ἔ περὶ σμάτων.
 Τραπέζα φλεγμαίνουσα τ' ἔδωδύμων,
 615 Ταῖς ὀφιοποιῶν ἔ κερματίων πλοκαῖς,
 Γῆς ἔ θαλάσσης καρποφορέντων ἐντέροις,
 (Ἐξ ἂν ὁ νοῦς βαπτίζετ', ἔδ' ἔχ' πλάτ'.)
 Μύροις, γέλωσι, ψαλμάτων συναυλίαις,
 Οἷς κυβάλων δαῖ ἔ ποδὸς ψοφημάτων.
 620 Ἄλλα δὲ λύσαντες ἔμπλεοι τῆς συμφύτης,
 Νοσοῦντες, οἰδαίνοντες, ἔβλῶμενοι
 Γυναῖξιν, ἄρῃ νυμφίοι, τὸ μέτερον,
 Οὔπω λύσαντες πατάδας γαμπλίας,
 Ἡ' ἔ πόθοις συζῶντες ἔζύρις ἐπι,

Περί

597. Ρίψας πένησιν, ἔ βυθῶ] tacite Philo-
 sophum Cratetem, vel alium, ut quidam vo-
 lunt, carpere videtur, qui opes in mare abjecit,
 demergere illas, quam ab iis demergit malle
 dicitantem. Potuisset enim in egenos multo
 illas sapientius distribuere. Carm. xviii: ubi
 de Cratete:

Φασὶν τὸν αὐτὸν, ἄς τινες δ' ἄλλοτινά,
 Τῶν φιλοσοφῶντων ἐξ ἴσθ' φρονημάτων δεσ.
 v. Carm. p. 208.

604. Δεσμῶϊσιν σιδηροῖς] Tantum religio po-
 tuit suadere malorum. Carm. xlvii, de mo-
 nachis quibusdam:

Οἱ δὲ σιδηρήσειν ἀλυκτοπέδιαις μογίσαι,
 Τήκοντες κακίην σὺν χροῖ τρηκιδίω.

607. Αἰδοῖσιν αὐτῶν] lege, αἰδοῖσιν αὐτῶ
 πλάνω. Mox pro ἔτηξε interpres legit ἔδειξε.
 Sed nec ita sequentia se bene habent. Malim:
 ἔδειξε γραμμάτων βάθη λύσαντι ποικῶν ἐσφρα-
 γισμένων φρεσῶ, ultima in ἐσφραγισμένων produ-
 cta ob sequentes consonantes. Quod si cui τὸ
 ἔτηξε magis arriserit, pro τέτω, τέτοι reponen-
 dum erit.

611. Γυνὴ σφραγῶσα] Episcopis enim tunc
 temporis uxores habere licitum erat. Hac &
 liberis exceptis, nulla verior Episcoporum hu-
 jus

Abjecto illo in pauperes onere, non in profundum mare.
Et ea tempestate, quæ in medio rerum humanarum cursu
omnia volvit, & agitat,

- 600 Pulchritudinem mentis suæ Deo applicuit,
Solus cum solo res divinas tractans.
Alius pulchrum corpus suum; (& qui non pulchrum sit
Præstantissimorum hominum corpus?) unionibus inclusit, &
Ferreisque vinculis, ornamento clandestino, (constrinxit,
605 Semet illigavit facinore nullo designato,
Ut ne umquam solutus ac liber insolenter se gereret,
Constringens nimirum sensus in se ipso, qui a natura sunt er-
ronei ac vagabundi.
Alii spiritus literæ profunditates commonstravit,
Solvens & aperiens ea, quæ multorum mentibus obsignata
sunt & occulta. (rato.
610 Talia sunt horum ornamenta. Nunc tu mihi tua commemo-
Nimirum ea sunt domus, uxor lasciviens, liberorum actiones;
Facultates, operarum præfecti, exactores, clamores, supplicia,
Cuncta curarum negotiorumque plena;
Mensa tibi celebribus abundans,
615 Cupediariorum ac temperaturarum argutiis,
Quæ maris ac terræ fructus intestinis afferunt,
(Quibus ipsa mens sic demergitur, ut latitudinem, spatiumve
se explicandi non habeat)
Abundans item unguentis, risu, cantilenarum concentibus,
Qui & cymbala, & strepitus pedum saltantium requirunt.
620 Alii furore insito nativoque pleni,
Morbo nullo laborantes, nitida cute conspicui,
Recens facti sponsi, &, ut moderate quid dicam,
Nondum apertis nuptialibus thalamis,
Vel etiam suis cum amoribus innuptis adhuc viventes,

Prius-

jus seculi dari possit descriptio, quam quæ hic
exhibetur.

612. Κελευσαι] proprie in navibus hi, qui
remiges celeusmate ad opus excitabant.

619. Ἄλλοι δὲ λύσσης] non cepit hæc Leun-
clavius. Λύσση hic est libidinis æstus, ἢ λύσση-
σι οἱ ἱρωμανεῖς. Sic Phocylides:

Πολλοὶ ἢ λύσσησιν πρὸς ἄρσενά μιν ἔρωτος.

Noſter c. LXIII:

Ὅπως λύσση βορβορὸς ἐστὶ νέων.

Vertendum fuerat:

Alii immato libidinis astro conciti,

Æsuiantes, iurgentes, perperato & nitida
corpore,

Ut mulieribus placeant, sufficiantve, re-
cens sponsi, &, ne quid nimis,

Nondum apertis &c.

ſic Carm. xi:

Ἀρτίγαμοι, ζείοντες, ἔτι χυδαίοντες ἴδιον,

Καὶ κλέπτει φυσικὸν πυρὸς, φαινοσιν ἔχοτες

Ἡερίην φιλοτήτα, ὅτ' ἀμφαδίην ἀλινδία.

H

618. Πα-

- 625 Πρὶν ἢ παρειῶν ἀνδρῶν κοσμήματα
Θεξίν χαλύψι, παντελῶς δεπχνούσι,
Νέοι τὸ σῶμα, ἢ τρώπον νεώτεροι,
(Ἡ' καὶ παλαιῶν ἡμερῶν, πλήρεις κακῶν)
Ἐπιτ' ἀσάρκων εἰσι τέκνων ἀροσάται,
630 Ἄ πνεῦμα πικτῆ σαρκὸς ἐξενώδρον.
Τιμῶν πάθη μαθόντες, οἷς πεπόνθασι,
Συνήγροοι σφῶν ἐν κακοῖς ἀλλοτείοις,
Διδόντες ὡσπερ λαμβάνουσ' ἐξοσίαν.
Οὔτοι μὲν ἔπος· καὶ τὰχ' ἀν καὶ βελπίδης
635 Αἰτῶν γενόμηνοι καλύοντα τοῖς θεόνοισ.
Τὸ γὰρ κρατεῖν ἢ ἀφρονα ποῦ χειρόνα,
Ὁ δ' ἐκρεατῆς ἔθηκεν ἡμιτωμένῳ,
Κάτω νενεκῶς, ἀρὸς θεὸν μόνον βλέπων,
Στέργων μαθητῆ χάρα, ἢ μὴδ' ἀξιῶ
640 Ἰσως μαθητῆς ἔτῳ ὁ νυῦ διδάσκαλῳ.
Εἶπερ τὸ κρατεῖν ἢ τόπω γνωρίζε'.
Τοιαῦτ' ἐν ἡμῶν ἰαχύνει τὸ βάσκαλον;
Οὔτω σοφίζετ' εὐτόχους πονηταίς,
Ὅταν δῆμόν πιν, ἢ πόλιν πληῆξαι θέλη,
645 Πρὸς οἷς ἐκείτῃς πειραταί, καὶ σιωτομον
Νόμον δίδωσι πονηταίς τὸ ἀροσάτιω.
Ἐπειτα χαλκὸς χρυσὸν ἡμιτωμένῳ,
Ἡ' ἢ χαμαλιέονῳ ἕκτασις χρύδαίς,
Πάγων, κατηφῆς ἦθῳ, αὐχένῳ κλάσις,
650 Φωνὴ βραχεῖα, πιστὸς ἐκνευαμένῳ,
Ναθερὸν βάδισμα, πάντα, πλιῦ φρενὸς, σοφὸς,

Τὸ

628. Παλαιῶν ἡμερῶν] obscurius est τὸ antiquorum dierum. Malim:

Quin potius nequitia senes, scelerum pleni.

631. Τιμῶν πάθη] D. Hieronymus adv. Joh. Hierof. Natura hominum prona est ad clementiam: ὃν in alieno peccato sui quisque miseretur.

640. Τὸν βάσκαλον] Diabolum.

649. Πάγων] non pictor elegantius hypocritam descripsit. Αὐχένῳ κλάσις opponitur ὑψυχύνει φρονηματι. Nimis tamen affectata hominum erat effeminatorum, ut est apud Dionem Chrysost. de Regno & Tyrannide: item Clementem Alex. Paedagog. l. III, c. XI. Elías c. III, 16, de filiabus Jerusalem: καὶ ἰπο-

ρεύθησαν ὑψηλῶν τῶν χαλκῶ. Noster Carm. LIX;

Ἐσοι σοὶ πάγων τε βαδὸς, καὶ σακκίως ἴσος.

Κ' αὐχέν' ἐπιθρῶσιον δοῖματα καινὰ τίθει.

& paulo ante:

Ὡς ἐνὶ σὺνδῶ, ὡ νεάνισκέ, καὶ ἀχρὸς καυτοπόδῃσες.

Αὐχμυρὸς τε κόμην, φειδύλαβὸς τε μόνις!

Καὶ ζώνης διαρῆ τὸ χιτῶσιον, ἥτε μιλαινα

Διπλοῖς εὐτάκτως ἔλκετ' ἐς ἀστρογάλας.

650. Πιστὸς ἐκνευαμένῳ] Puto hic aliquid latere vitii. Series enim efficii ad severitatem exterioris habitus aliud quid requirit. Forte, χιτῶν ἴσκ.

651. Ναθερὸν βάδισμα] compositus scilicet incessus ad gravitatem. Vocat hoc κατὰ νόμ-

φίας

- 625 Priusquam genas ornamento virili, nimirum
 Pilis, vestitas habeant, omnino prima lanugine,
 Corpore juvenes, moribus & affectibus juniores,
 (Vel etiam antiquorum dierum, vitis referti)
 Præferti scilicet ac antistites sunt liberum carne non procrea-
- 630 Quos spiritus absque commercio carnis gignit. (torum,
 Quum affectiones illas animi habere didicerint in honore,
 quibus antea laborabant,
 Alienis in vitis suimet ipsorum patroni, (sumant.
 Concedentes peccandi licentiam aliis, itidem ut ipsi eam sibi
 Et horum quidem hujusmodi est ratio. Quod si forte se
 ipsos vincere,
- 635 Meliusque se gerere velint, per ipsa folia impediuntur.
 Nam imperium atque potestas ex homine stulto pejorem
 efficit. (pers,
 Interim continentia præditus aliquis stat omnis honoris ex-
 Vultu demisso, Deum solum intuens,
 Discipuli locum boni consulens & amplectens, cui fortasse
 ne par quidem est
- 640 Ille discipulus, qui modo doctoris sibi munus usurpat;
 Siquidem antistitis potestas ex loco non pendet.
 Tantumne virium in nobis invidum illum habere?
 Nimirum ita nos argute circumscribit malitia sua successu
 non carente,
 Quum populum aliquem, vel urbem vexare cogitat.
- 645 Quem quidem præter conatum singulorum animos tentat,
 & legem (bitatis constituens.
 Compendiariam, brevemque fert, nimirum antistitem impro-
 Tum vero cernimus deinceps æs auro vestitum,
 Vel coloris in chamæleonte mutationem,
 Barbam, mores tristes, cervicis inflexionem,
- 650 Vocem pertenuem, hominem fidelem habitu ornatuque tan-
 tum expressum, ac repræsentatum, (cepta mente:
 Incessu lentum, rebus in omnibus sapientia præditum, ex-

Quæ

Quæ βαδίζεν Libanius p. 570. Petronio appel-
 latur *incessus arte compositus*. Videtur de hoc
 Clem. Alexandrinum p. 253, Athenæum l.
 xii p. 525, A. Gellium l. ix, cap. xi, Bo-
 chartum in Phalego l. iv, c. xix. Aristænetus
 lib. i, epist. xix, τὴν ἀπὸ βαδίζεν dixit,

ubi & inter illa modestiæ specimina βαδίζοντα
 ἐν ἡγεμονίᾳ φωνῆ. Contra apud Apulejum lib.
 i i Miles. Speciosus & *immeditatus incessus* lau-
 datur. Nam modestus incessus, & vultus com-
 positus indicia bene educati hominis sunt: cu-
 jus ideo magna apud Græcos cura fuit, ut plu-
 ribus

H 2

- Τὸ ἄρῶτον ἐν ἄρῶταις τε τῷ νυκτὶ καλῶν,
 Ἐφ' ἃδ' τὸ σελήν, ἢ Σαμῆλ διπλοῖς,
 Σκίμπες ταπεινός, ἔδ' ὅλας δεξιμύμῳ,
 655 Τὰ πρὸς κάρμιον παρθένων κοσμημάτων
 Λίνα περιφίσηαν τε ἔ σακκύμῳ,
 Τὰ πρόθεν ευχῆς σύμβολα προσκείμενα.
 Πῶς μὴ πὶ ῥήξω ῥῆμα τῷ ἐμοὶ ξενῶν;
 Οὐκ ἂν διωαίμῳ μὴ πὶ ἔ θυμῷ φέρειν
 660 Κίβευμ' ἔπιχες, ἢ τρυφῶ, ἢ τὰς τέχας.
 Τί ἔ πὶ μὴ σά, ἔ τὰ σά ζητεῖς ἔχει;
 Χωρεῖς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν οὐσίματα.
 Χωρεῖς τὰ Μερρῶν καὶ Σιλωάμ ρεύματα.
 Τὰ μὲν γὰρ ἔδ' ἐ γουστὰ, τῷ δὲ καὶ νόστοι
 665 Ἡπῶντων πρώτων ἀγγελῶν κινεμένων.
 Διπλῶν φυτβείας ἀμπελώνα, διασὰ δὲ
 Σπειρείς· τὸ δ' ἔδυμ' ἐν δυῶν ὑφαζιμένων.
 Τὰ δ' ἔχ' ὁμοζυγῆντα συζυγῆ πίδεις·
 Ἀπιγύρευθ' δ', εἴπερ οἶδα, τῶ νόμῳ
 670 Τὸ πλεκτόν, ἐκκλίανθ' ἔ διασὸν τρόπων.
 Ἄλλος γυναικῶν κόσμος, ἄλλ' ἄρρένων.
 Ἄλλο κολοίων ὑψῶ, ἄλλο δ' αἰετῶν.
 Αἰσχρὸν μεγάλων μίμησις ἐν μικροῖς λίαν.

Μικρο-

ribus docet Casaubonus ad Athen. p. 55. qui & variis vocabulis corruptum & lascivum incessum notaverunt. Unde apud Athenæum lib. xiv, p. 643. Καλλασίδας βαίνειν, & lib. xv, p. 685, κομοσανίδα βαίνειν. Apud Heliodorum in Æthiopicis βλακῆδες, ἀσπὶ βαίνειν: de quo & Suidas in ἀσπὶ βαίνειν respici poterit, item Hesychius in σαλακωνίσα, & σαλεύσα. Ita enim appellabant ἀσπὶ καὶ μετὰ τρυφῆς βαδίσει. Sic & Iesaias filias Sion castigat τοῖς ποσὶν ἀμαπαίξουσαι, cap. 131, 16.

653. Ἐφ' ἃδ'] Ἐπωμίδα, superhumorale, palliolum ex auri filis intextis Hyacinthi, cocci, & purpura subtegmini, & stamini byssino mira pulchritudinis, in modum caracallarum sine cucullis: Hieronymus de veste Sacerdotali. Versum præcedentem huc potius referendum puto, quam ad antecedentem vocem sapientia. Quare verterim: Quodque in his, qua nunc pulchra habentur, primum est; Ephod venerandum &c. Id est Episcopalis dignitatis insignia, quæ nunc omnium animis oculisque pulcher-

rimarum videntur. Διπλοῖς autem Samuelem memoratur i Reg. 11, 19, ubi mater eius Anna διπλοῖδα μικρῶν ἑαυτῇ fecisse dicitur: quod ipsi genus indumenti perpetuum fuit, sic ut ex eo facile a Saulo Samuel agnosceretur, quia erat διπλοῖδα ἀναθεσθημένος, i Reg. c. xxviii, v. 14.

654. Σκίμπες] interpres σκίμπων legit, vertens Scipionem. Quod miror; nil enim minus hic convenit respectu alligationis. Melius, sellam humilem, necdum totam vestitam seu reviviscam: nisi quis grabatum maluerit: hunc enim Attici σκίμπος appellabant.

655. Παρθένων] interpres κοσμημάτων λίαν περιφίσηαν τε καὶ σακκύμῳ, legit. Margini codicis adscriptum erat pro varia lectione, α. κοσμημάτων. Malim tamen retinere quod in nostro Codice est, κοσμημάτων, & pro λίαν legere λιῶν, α λιῶν: estque lineum reticulum, quo virginæ capillos colligebant; κόσμητος, vel ἱμλόκιον, vel τριχάπιον: de quibus consulendi Suidas, Hesychius, Pollux. Lucretio Anademata, redimiculum. Homero πλατὴ ἑνα-

δίσκου

Quæ quidem sapientia princeps est inter prima mundi bona bonum.

Cernimus & venerandam Ephodum, & Samuelis diploidem, Scipionem humilem, prorsus non alligatum;

655 Capitis ornamenta virginibus peculiaria
Valde constringentem, & in morem sacci componentem, ut turgida sint: (expofita.

Ab anteriori parte notas, ac signa precationis hominum oculis Quo pacto non proferam verbum mihi ceteroquin insolens? Equidem id non possum, nedum iræ ludibrium ferre.

660 Tu vel deliciis illis, vel comis abstineto.
Cur & tuæ quæ sunt, & quæ tua non sunt, habere desideras? Separati sunt Myforum ac Phrygum limites.
Diverfa Merrhæ Siloæque fluenta.

665 Superabant, posteaquam primum ab Angelo movebantur.
Duplicem conferis vineam: duplicem
Sementem facis: veste duplici de materia contexta uteris.
Non copulanda sub jugum unum conjungis.

670 Ut quæ morum diverforum connexiones haud ferret.
Alius mulierum cultus, alius virorum.
Alia graculorum sublimitas, & aquilarum alia.
Turpis est magnorum in parvis admodum imitatio.

Parum

δι' ἑαυτοῦ. De re ipsa D. Hieron. l. 11 ad v. Jovinian.
Coma in occipitium frontemque torrantur.

658. Πᾶς μὴ τι ῥῆμα] sic Carm. xi:
Φθίνωμαι ἐκ ἐθέλων ῥῆμα, ἀτὰρ λόγον ἔκ-
ταδε ῥῆμα

Ψυχῆς, αἷς ὅτε κύμα βιῶμενον ἔκταθε λάθρα
Πνεύματι, καὶ σπέρματι ὑποτρέχον, ἐκ
ἐπίστα

Καὶ χλαῖναι, καὶ πᾶσι τι διακρίσει διαπίσει
Ῥηνυμένης ἄδινος ἀνὰ σῶμα: τοιαῦτα πεπονη.

660. Ἡ τρυφή] τρυφή hic mihi fictam illam modestiæ speciem, vel etiam nigram tunicam significare videtur, cui Maximus, quem hic tacite perstringi e capillis liquet prolixioribus, ἐνδύθησθε. Non enim coma istiusmodi Philosopho conveniebat Christiano: unde & Carm. i. ea ipsi ablata dicitur, cum ad sedem Constantinopolitanam aspiraret. Sic infra v. 686:

Ῥῆμα τὸ φαῖον προσδραμῶν χιτῶνος, &c.

Καὶ ἢ ἐν τέτοις ποτὲ τρυφᾷτε.

662. Χαῖρις τὰ] usus est noster hoc adagio & alibi, ubi & auctorem ejus Alemaonem citat. Ita enim Carm. xviii, p. 209:

Χαῖρις τὰ Μυσῶν καὶ Λυδῶν ἑστίματα,
Ἀλκαμῆος δὲ τις τὸδ' αἰτίσει ποτὶ.

ubi τὰ Μυσῶν restituendum interpret quoque vidit, qui Mysos vertit, sed in voce Λυδῶν nihil mutavit. Item pag. 20 Carm. 1:

Χαῖρις τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἑστίματα.
unde & ibidem Φρυγῶν pro Λυδῶν reponendum videtur. Item p. 249, Præfat. in Carmina sua:

Χαῖρις τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἑστίματα.
Χαῖρις κολοῖν καὶ τῶν ὑλῶματι.

663. Τὰ Μερῆας] Μερῆα, Mara, fonsaque amaræ, Exod. xv, 23.

666. Δικλῆν φυτ.] Vid. Deuteron. xxii, 9, 10, 11.

672. Ἄλλο κολοῖν] Vid. Adag.

673. Δίχρον μεγάλων ῥίμ.] Sic &

- Μικροσπεπές γάρ· οἱ Φαρᾶν Φαρμακοὶ
 675 Σαφῶς σε πειθέτωσαν ἰσορέμνοι.
 Ἀλλ' εἴπῃς εἶναι τῶν σοφῶν ἐπιτάδακας,
 Μῆ μοι μόνῳ τῆ ῥάβδον εἰς ὄφιν τρέπτειν.
 Ζητῶ τὰ πάντα, κ' εἶναι τῆ μέγαν Λάραων·
 Εἰ δ' οἰτέταξαι σὺν μάγοις Αἰγυπτίων,
 680 Εἰ καλόν, ἐξάσκησον εὐθείας ὄλον.
 Οὐδεὶς φθόνῳ σοὶ τῆ καλῆς μιμήσεται.
 Εἰ Φαῦλον, ἐκπὸς ἤθι· Φείσῃ τῶν ἐρῶν.
 Ἐμὸν γ' ἴδι, καὶ ὑποκρίνη σοφῶς·
 Ἀποτερεῖς με καὶ σὺ τῆ μίαν ἀμνάδα.
 685 Μοιχεύει τὸ χῆμα· τίς Νάθαν Φεῶσι;
 Ῥήξω τὸ Φαῖον πορροσφραγῶν χιτάνιον,
 Εἰ πᾶ λαοὶ μὲν· καὶ γ' ὅν τέτοις ποτὲ
 Τρυφᾶτε, ἄσπερ βρώματων ὅν χείροισιν,
 Ὅταν πάθητε πληζμονῶν ὅν πικροῖς.
 690 Ῥήξον πὶ καὶ σὺ τῶν ἐμῶν, ἂν τε λάβῃ,
 Τῶν μαλθακατέρων τε καὶ νόθων ἐμοὶ.
 Τέτων τί ἂν γένοιτο ὀδινώτερον;
 Ἐγὼ Λάβαν τῶ λυχνῆ· πίπσιμα δὲ
 Τῶ πολλὰ μοχθήσασθ' ὅτι ποιμένῳ,
 695 Νυξίν παγέλλῃ, ἠλίω κεκαυμένῃ.
 Αἰχρῶν μὲν ἐν ἀίχισιν ἢ τρώσῃ πλάσις.
 Ὅμως φύλασσε, καὶ μ' ἐπωανέτιω ἔχεις.
 Νῦν δ' οἷόν ἔστι τῶν, καὶ τῶν πορροσφερές;
 Ἀρ' ἔστι καὶ πᾶσι καὶ τι τερπνῶν πλάσματι
 700 Σπασθῆς μετὰ ξύ; καὶ γέλωσ ὅν δακρυοῖς.
 Γαλλῶ καθίζῃ μῦθῳ εἴσω παταδῶ.
 Νύμφη γ' εἶχε, νυμφικῶς ἐσαλμῶν.
 Ἐδνα, κρόπι, γέλωτες· ἡ λῶ λαμπερὸς γάμῳ.

H' δ'

Inops, potentem dum vult imitari, perit.
 apud Phædrum lib. 1 de rana bovis imitari cupiente magnitudinem.

680. Εὐθείας ὄλον] al. εὐθείας ὄλον. Quod forsitan rectius. Sic infra v. 753:

Ἄνα φανέντα εὐθείας κινήμασι.

682. Ἐκπὸς ἤθι.] extra cancellos confisse. Id est, ne tibi Episcopalem dignitatem arroges. Φείσῃ τῶν ἐμῶν, id est, ἐκπὸς ἡμετέρου, Carm. xi, ubi de cancellis his ab impudenti-

bus hominibus, passim sacram sedem invadentibus, perruptis ac violatis fufius agit.

684. Ἀποτερεῖς με] 11 Reg. xii, 3, 5.

685. Τὸ Φαῖον] nigro enim pallio Philosophi Christiani uti sunt: ita & monachi nigra subucula vestiti, apud D. Hieron. adv. Jovinian. l. 11.

694. Ποιμένῳ] Jacobi, Genes. xxxi, 40.

696 Αἰχρῶν ἐν ἀίχισιν] malorum pessima est hypocrisis. Vid. Juven. in impudicos Philosophos.

697. Ο'

Parum enim hoc decet, ac ineptum est. Venefici hoc tibi Pharaonis

675 Perfuadeant; de quibus in historia sacra perscriptum legimus.
Quod si umquam sapiens ut esses, operam dedisti,
Noli solam mihi virgam in serpentem convertere.
Desidero abs te, ut per omnia sis magnus ille Aharon.

Quod si magorum Ægyptiorum in numero & collegio es,
680 Siquidem recte facis, totus in eo studio velut adflatus a numine temet exerceto. (debet)

(Nec enim quisquam invidere tibi præclaram imitationem Sin male; subsistas extra nos, & a meis abstineto.

Nam mea scito esse, tametsi aliud argute simules.

Nimirum tu quoque me unico spoliis agno. (indicabit?)

685 Adulterio quasi quodam vitiatur habitus. Quis hoc Nathan Equidem accurrens fuscum illud palliolum tibi discerpam,
Si te prehendero. Nam ea quoque nonnunquam Pro deliciis quasi quibusdam usurpatis, quemadmodum interdum cibus vilioribus vescimini.

Quum magno coemtorum pretio fatietas vos cepit.

690 Vicissim tu mea discerpito, si quid deprehenderis Aliquanto mollius, ac minime mihi germanum, ac conveniens. Quid hisce statui possit æquius?

Tu, qui Laban es, albos habeto foetus: maculosi vero

Pastoris illius sunto, qui magnos labores exantlarit,

695 Noctu a frigore læsus, interdiu a sole adustus. Enimvero rerum omnium, quæ turpes sunt, turpissima est in moribus simulatio.

Nihilominus hoc tibi servato: me laudatorem habes.

At qualenam hoc est? & cui consimile? (licet!)

Num obsecro jucundo quodam figmento in re seria ludere

700 Licet vero. Etiam risus in lacrymis.

Felem in thalamo nuptiali fabula collocat

Tamquam sponsam, cultu sponsalitia exornatam.

Munera sponsalitia, plausus, risus, omnia aderant ut in splendidis nuptiis. Ea

697. Ὅμοις φύλασι] ἴσ. τὴν τρίτην πλάσιν. |
Persiste in illa simulatione, ut, si non caste, |
saltem caute.

698. Καὶ τῶν προφαιρῶν] interpres legit, |
καὶ τῶν πρῶ. al. τό. rectius illud τῶ.

699. Ἀἰετῶν] sic Carm. xxii:

Πρὸς ταῦτα καὶ τι μυθολογῆσαι σοὶ δέλω,
Ἐὶ δὲ τι πείζῃσιν ἐν μέτω τῶν συμφορῶν;

703. Ἐδνα, κροτοί, &c.] versus hic Leun-
clavio aut præteritus, aut non lectus est.

Ibid.

- Η δ' ὡς ἴδεν μὴν ἀγαπήσει ἐν τῷ μέσῳ,
 705 Νύμφη μὲν ἰὺ, γαλήνῃ δὲ τῷ Φανένῳ γῶ
 Ἐπιδραμῶσα δειπνὸν εἶχεν, ἔ γάμον.
 Τοῦτος ἔστι πᾶς νόθος διδάσκαλος.
 Τὸ γὰρ πεφυκὸς ἔ παχέως μεβίταλα.
 Ἀλλ' ὄστροφός τις ἔστ' ἐν τοῖς πρᾶγμασι,
 710 Ὀν ὄστροφός τις, οὐτελής τε ὄστροφός,
 Τείβων παλαιῶν καὶ νέων κινήματων.
 Ο δ' εὐσεβὴς μὲν, ζήσιμος δ' αὐτῷ μόνῳ.
 Τίς ταῦτα φησὶν; ὡς λίαν χακώτερος!
 Οὐδεὶς γὰρ ἔστιν, ὅστις αὐτῷ ζῆ μόνῳ.
 715 Οὐτ' ἐν χαλῶν τις, ἔτε μὲν τῷ χειρόνων.
 Ἀλλ' ἄσπερ ἔστ', ἔ τῶν ἀσπασαί, ἀσπασαί
 Εὐαδίας μετέχεν, ἢ δυσωδίας,
 Οὐτω πῆχιστα τοῖς πέλας πινύμεθα,
 Καλοῖς μὲν ἦπτον, τοῖς χακοῖς δὲ καὶ λίαν.
 720 Μᾶλλον γὰρ θιμίμηνον ἢ πονηρία.
 Εἰ δ' ἔστ' ἡμῖν καὶ ὄστροφός ἂν τύχοι,
 Εἰ μὲν κακίος καὶ πονηρίας πλέως,
 Τῆτ' ἐστ' ὅ καὶ νῦν, γάμον ἀρχὴν τῶν ξύλων.
 Εἰ δὲ κακίος, αὐτὸς ἐν τῷ πυρὸς
 725 Ἡ γὰρ μὲν πορεύεται Ἰσραὴλ μέγας
 Πρὸς ἰὺ ἅπαντες ἀβήδομεν γῆν ἐλπίδῳ,
 Καὶ μὴ κυκῶν τις, μηδ' ἀσπασαί ἂν τύχοι,
 Πρωτεύς σοφιστὴς εἰς κλοπὰς μοσφωμάτων.
 Ἡ καὶ Μελάμωσος, ἢ τις ἄλλος ἀσπασαί,
 730 Πᾶσιν ταῦ πάντα βραδύως τυπύμηνον
 Πρὸς ἅ ἅπαντων ἀσπασαί κατὰστροφὴν.

Πᾶς

Ibid. *Γέλως;*] nil enim nūptiis hilarius. Sed hic Pefcenninos intelligi putem, de quibus D. Cyprianus de habitu Virginum: *Quaedam non pudeat nubentibus interesse. Et inter illam lascivientium libertatem sermonum colloquia incesta miscere: &c.*

708. Τὸ γὰρ πεφυκὸς] *Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*

710. Ὀντελής τε πρὸς.] al. ὄστροφός, & ita interpres: vertit enim, *legis*. Malim tamen alteram retinere lectionem, & exponere: *Et omnibus numeris absolutus praesul.* Non enim de pio illo altero dubitari poterat, quin & ipse

legis defensor foret. Sequens item versus minus feliciter expressus est. Repone: *veterum simul et novorum animi motuum peritus.* Pro κινήματων, al κινήματα legunt, minus recte. Id est, novit hic artes tractandi animos hominum, prout hoc vel illo modo se habent, aut moventur, tam Catholicorum & veterum, quam Arianorum & Apollinaristarum, qui recentiores. Infra v. 759:

Τοῖς τῶν ὄστροφός.

v. 753:

Ἐνθεῖος κινήμασι.

712. Ο δ' εὐσεβὴς μὲν] sc. Gregorius noster,

- Ea vero, quum murem in medio procurrentem vidisset,
 705 Sponsa quidem erat, sed felis. Nam in murem conspectum
 Irruens cœnam minime nuptialem sumsit.
 Tales sunt omnes Doctores spurii & adulterini.
 Nam quod a natura nobis adhæret, non facile mutatur.
 At enim is, quem tu non laudas, cum agilitate magna versatur
 710 In negotiis, & legis antistes est,
 Veterum recentiumque motus vestigans atque terens.
 Hic vero tuus religiosus ac pius, sed sibi soli utilis.
 Quis hæc ait? Quam is est improbus!
 Nam nemo est, qui soli sibi vivat,
 715 Neque bonus neque malus.
 Sed quemadmodum hic aër ejus, quod forte attraxit,
 Vel fragrantiam, vel foetorem acquirit, (ximi nostri,
 Sic nos etiam quam celerrime tales evadimus, quales sunt pro-
 Ac boni quidem rarius, mali vero ut plurimum.
 720 Quippe procliviores ad imitationem mali sumus.
 Quod si nunc antistitem habeamus,
 Si pessimus sit ac improbitatis plenus, (rum potiri.
 Nimirum hoc est, quod dicitur, Rhamnum imperio ligno-
 Sin optimus, rursus populus Israëliticus
 725 Præcedente columna ignis iter facit (tendimus.
 Ad terram in exspectatione positam, ad quam omnes con-
 Etiam si non sit quispiam in circulis, & foro multum diuque
 versatus:
 Vel Proteus ille furtim varias in formas sese convertens:
 Vel Melampus, vel quis alius instabilis,
 730 Quamvis in figuram se facile conformans
 Ab subitam rerum omnium conversionem.

Quo

ster, quem ut nimis præfractum & severum ferre non poterant.

716. Ἀλλ' ἄσπερον ἔτος] sic Orat. 1: Οὐ γὰρ ἔτος ἔτι δυστοκοῦ βαφῆς μεταλαμβάνει βροχίας ἰφαιμίας, ἔτι δυσταδίας, ἢ τῶ ἰναντίο, τὸ πλησιάζει, ἔτι νοσηρὰ τις ἔτος ἐνκόλας ἀναχέεται εἰς τὸν αἶρα, καὶ Διὸς τῶ αἶρος ὁμιλεῖ τοῖς ζώοις ἀτμίς, ὃ δὴ λοιμὸς ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, ὡς Φιλῆς τάχιστα τῆς τῶ προσιώτες κακίας ἀναπιμπλάσσει τὸ ἰσάκκοον.

718. Οὕτω τάχιστα] τὸ ποιούμενα ἀ ποιῶ hic derivatur, id est, eadem qualitate imbuo, similem reddo, efformo, effingo. Inprimis hoc in aëre locum obtinet.

720. Μᾶλλον γὰρ ἐν μέρει.] Vid. Juv. Sat. xiv, & Plutarchum de audiendis poetis, & in Alcibiade p. 350, Hieronymum ad Lætam, &c.

726. Κυκλῶν] rectius κυκλῶν. Et ita interpretes legit.

729. Μελάμπους] qui & ipse in varias se figuras mutare noverat, ut in fabulis est. Vid. Schol. Hom. Odyss. λ'. & ὁ, Schol. Theocrit. eid. γ'. Herodot. l. ii, Plin. l. vii, 33, &c.

730. Πᾶσιν τὰ πάντα] Χαμηλιότατον καὶ πολυπόδων πρόπος Πολλὰς τιτίντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χροῖας, ut ait Carm. de visa sua.

- Πῶς ἔν' ἀχρηστον, εἰπέ μοι, τῶν χαλῆς,
 Πρὸς ὃν βλέποντες βελτίως γενοίμεθ' ἂν;
 Ἡ' πῶς ἀειστον περὶ τῶν καὶ δεξιῶν,
 735 Πρὸς ὃν βλέπον σὺ τὰς ἐμὰς ἀφ' ἡμῶν;
 Τὸ τοι ἀειστον καὶ περὶ τοῖς σοφοῖς.
 Τὸ δ' ὀφθαλμοῦ μάστιγα πιθανά τ' ἔστιν.
 Ἐκείνῳ εἰς ὡς σε φίλῳ, ἔστι δ' ἐγὼ.
 Ἡ' καὶ γεφύων ἀειστος ἔστί σοι δοκεῖ,
 740 Οὐχ' ὅς γε γράφει κινέμεν' ἀπλοῖς χράμασι,
 Ζωῆς τις, ἢ Πολύκλειτος, ἢ τις Εὐφράνας,
 Ἄλλ' ὅς μὲν ἀνηραῖς τε καὶ πανταχῶς
 Βαφῆς ἀμορφα σώμα' ἐξεργάζετο;
 Ὡς Καλλιμάχος καὶ Κάλαις ἦσαν, ὡς δοκῶ,
 745 Μόλις γράφοντες εἰκόνας τῶν εἰκόνων.
 Ταῦτός ἐστι πᾶς ἀνὴρ πολύτροπος.
 Ταῦτ' ἐν ὄρατι ἔκαμνες θύρεῖν πομπήν;
 Ὡς μικρὸν ἐξωδάκας· ἐκαλύπτομαι.
 Ὡς περὶ λογιστὴν ἐκκόπτει τὸ περὶ τῶν.
 750 Κόσμων μέλη σοὶ, μειζόνων δ' ἐμοὶ λόγος.
 Ἐν ἔργῳ ἔστιν ἔτι ἱερέως, καὶ μόνον,
 Ψυχῆς καθαίρειν ἐν βίῳ τε καὶ λόγῳ,
 Ἄνω Φανέουσι σιθῆσι κινήματα,
 Γαλιῶν, ὑψίκεν τε, πᾶς θείας μόνων
 755 Ἀκτιδῶντες ἐμφάσεις τυπώμενον,
 Ὡς περὶ κατόπιρον ἐνδοθεν μορφόμενον,
 Ἀγίας τε πέμπειν περὶ φρεσὶς ὑπὲρ τέκνων,
 Ἐὼς ἂν αὐτὸς περὶ φρεσὶν καθάρσιον.
 Τὰ δ' ἄλλα ἀφείδω τοῖς πᾶσι σὺ τελετέροις.

Οὕτως

736. Τότοι περὶ τῶν] erravit hic Leunclavius. emenda: *Nimia est insolens garrulitas etiam sapientibus odiosa est: ingenua autem et pudens oratio maxime ad persuadendum apposita est.* Vide infra vers. 764, & seqq.

738. Ὡς σε φησὶ] ita v. c. interpres vertit, quasi ὡς σε φησὶ legisset: verum tum quartus pes pro jambo spondæus est. Forte fuit; ἐκείνος ἐστὶν, ὡς σε φησὶ. 1. Sic ille, qualem eum predicat.

743. Ἀμορφα] anima carentia, quæ corporis forma est & vita, qua desituntur εἰκόνας τῶν εἰκόνων.

744. Καλλιμάχος καὶ Κάλαις] Vid. Plin. Hist. nat. ubi fusc de pictoribus.

746. Πολύτροπος] Protei instar mutabilis, numquam idem, Chamæleon passim colores mutans, πᾶσιν τὰ πάντα βελτίως τοπέμενος, ut paulo ante dixit.

748. Ἐκαλύπτομαι] quod solebant ii facere, qui pudore afficiebantur. Sic Socrates caput in Convivio apud Platonem pallio contextit de amore verba facturum. Et hinc velatum semper caput Pudicitia in nummis & marmoribus: idemque novis nuptis flammeo obnuptum. Contra apud Platonem γυμνή τῆ κεφαλῆ aliquid agere, vel dicere, *citra pudorem* significat. Ideoque & Honori sacra facientes capite aperto crant,

Quo pacto igitur inutilem vocas illum, dic mihi,
Quem intuentes meliores fieri possumus?

Vel qui præstantissimum ac industrium antistitem,

735 In quem tu intuens meos despuis?

Esto scilicet; multi sapientibus adversentur:

Quod generosum est, lubenter obsequitur, ac fidem eis habet.

Tu quidem ille sis, qualis mens tua: ego autem hic ero.

Num præstantissimus tibi pictor videtur esse,

740 Non qui res vivas simplicibus exprimit coloribus,

Ut Zeuxis quidam, vel Polycletus, vel Euphranor:

Sed qui floridis & apricis coloribus

Efficit informia quædam corpora, (& Calais,

Quorum erunt in numero mea quidem sententia Callimachus

745 Vix imagines imaginum pingentes?

Talis est omnis homo versutus.

Hoc igitur respiciens in reperiendo pastore laborabas?

Parum certe studii impendisti. Me quidem pudet.

Antistitemne putabas rationarium esse?

750 Stercora tibi curæ sunt. Meo iudicio unum est maximum

Sacerdotis, & quidem solum, opus,

Nimirum animos vita doctrinaque purgare,

Divinis homines motibus fursum ferendo:

Utque sedatus sit, & fursum erectam mentem habeat, &

solos in se divinos radios

755 Absque maculis habeat expressos,

Tamquam speculum intus conformatum:

Ac sanctas pro liberis suis oblationes mittat Deo,

Donec eos efficiat divinam oblationem. (possunt.

Cetera missâ faciat, ac relinquat iis, qui ea rectius tractare

Sic

toerant, teste Plutarcho in Quæst. Rom. quia honor nemini pudorem incutit.

749. Ὅσπερ λογιστὴν] id est, qui tantum curam gereret redituum ecclesiæ. Cujusmodi homines astutos & vafros esse oportet, & ut supra v. 708, ἐυσβέφους ἐν τοῖς πράγμασιν. Opum enim ecclesiæ, pecuniarum, donorum, vasorum, redituum, &c. λογιστὴς τοῖς γράμμασι τῶν προσώτων, ἢ ταμιεὶν τῆς ἐκκλησίας, continebatur, atque annotabatur. Quibus vero eorum cura committebatur ab episcopo, λογιστὴς dicebatur: ut liquet e Carm. 1. p. 24.

753. Ἀναφανίτω] id est, apud superiores,

cum Deo versantem, sive caelestia tractantem & cogitantem. Non vidit hic interpres, quantum potuit. Patet id e Carm. XVIII:

Ἐν ἔργον αὐτῆ φυσικὸν τε καὶ μόνον.
Ἄνα φέρειται, καὶ συνάσπεται θεῷ,
Αἰεὶ τε πάντῃ πρὸς τὸ συλλήνως βλέπειν.

Vid. infra vers. 803.

755. Ἐμφάσεις] Vid. notas ad Carm. v. 8.

757. Ἡερ(φουρα] oblationes, sacrificia precum, pro populo, qui τέκνα Episcopi. Ἡερ(φίρεω de sacrificio missæ dicitur. Sic noster Carm. 1:

Οὐδ' ὅσον λατρείαν μίαν θεῷ προσενίχθην.
vid. & in operibus p. 495.

- 760 Οὕτως ἀν' ἡμῶν ἀσφαλῶς ἔχει βίβλιν.
 Ἐπεὶ δὲ σοι μέγιστον ἢ παρρησία,
 Ἐἴτω μὲν· ἔδ' ἐμοίγε φαίνε] βραχὺ,
 Εἰ σὺν λόγῳ τε χρώμεθα, καὶ μελείως.
 Ὅμως ἀκυσσον, ὡς ἔχῃ· τῷ γὰρ σοφῷ
- 765 Πλέον τὸ σιγᾶν, ἢ τὸ σὺν ἀπειτέρχειν.
 Καὶ σὺ μὲν ὅτι καὶ τὸ θάρσος ὡς θάρσος.
 Τῷ δ' εὐγένεια καὶ τὸ συντελεῖν λόγον.
 Εἴ περ δὲ χαρὸς ἐμπέσοι παρρησίας,
 Οὐδὲ μαχητῶν τ' ἐπῶν, καὶ πηλίκων
- 770 Ἐπὶ κατορθῶν, πηλικεύτα γνώσεις.
 Γνώση, τί κέρκωψ, καὶ τί βρυχάται λείων,
 Ὅταν τὸ μὲν σὺν ἐκπύουτ' ἀνθρώπων,
 Κάμπιοντος εἰς γῆν τῷ κακῷ συνειδότης.
 Ὅδ' ἂν ἀληθῶς λαμβάνηται ραδίως.
- 775 Τρόπος γὰρ ἔδεν ὅτι πιθανώτερον.
 Οὕτως ἔλαπιν κἀνθάδ' ὁ τείβων ἔχῃ,
 Ὅμως δὲ λαμπερὸς ἐν μέσοις κατήξει],
 Ἀλλοίριαν τραπέζαν ἐκκαρπύμενον],
 Περιφρονᾶν ἅπαντας ὡς ἀμδλώματα
- 780 Τοσῶτον, ὅσον αὐτὸς ἀπειφρονητέ].
 Ἐν τῷτ' ἔχον φεῦδασμα λαμπερὸν τ' πόλιν,
 Ἐφ' ᾧ σε δεῖ καὶ μάλλον ὀλλυοσθαι κακῶς.
 Πλείους γὰρ ἔγω δημηγοροῦν τὸς κακῶς.
 Κάνθων δὲ τίς ποτ' ἀσικῶν ἄλλῃ πλέον
- 785 Κάνθων] ἐζήτησεν ἀγροίκῃς φέρειν;
 Ἄλλ' ἔστιν ἄσικε] ὅτι, καὶ οἰκῇ πόλιν.
 Τί ταῦτα; πῶς μὴ ταῦτα συμπεράτῃ κακοῖς;

Παῖς

764. Τῷ γὰρ σοφῷ] unde noster c. lrv:

Χείριστι θῆκα θύρτομα· τὸ δ' αἴτιον, ὡς κε
 μάβοιμι

Μύθῳ μέγιστον φέρει, παντὸς ἐπικρατίαν.

765. ἢ τὸ σὺν ἀπειτέρχειν] Id est, inani
 voluntate verborum huc illuc evagari. Sic
 Platoni ἢ ἀπειτέρχεσθαι ἰταυρία, vulgaris ami-
 citia est, epist. vii.766. Σὺ μὲν γὰρ] al. καὶ σὺ μὲν ἐστίν, &c. Sic
 Carm. xv:Ὅμοιος δὲ, θάρσος πρὸς τὰ μὴ πολυπραγ-
 ματεῖαι·
 quare rectius verteris:

Tibi namque confidentia pro fiducia est.

θάρσος enim in bonis fiducia, θρόσος in malis
 rebus audacia est. Vid. & orat. iv. p. 113. &
 Schol. Homer. l. i.767. Τῷ δ' εὐγένεια] verte: huic autem in-
 genua verecundia videtur sermonis quandoque
 finem facere.770. Ἐστὶ κατορθῶν] melius interpretabere,
 si reponas:Et quantum in facundia certamine prava-
 leat, tum demum senties.Alias infra v. 791, οἱ καθ' ἑαυτοῦ βίον, pii homines,
 probique, qui omnes virtutis partes implent.

771. Γνώση, τί κέρκωψ] sic Carm. xlii:

Παῖς

- 760 Sic vita nostra secure transigetur.
 Quia vero tu maximum quiddam esse putas libertatem oris,
 Esto fane: ne mihi quidem exiguum quid esse videtur,
 Siquidem ea cum ratione, ac moderate utamur.
 Et tamen audi, quo pacto se res habeat: sapientis viri
- 765 Silentium majus quiddam est, quam longæ ambages tuæ.
 Tibi confidentia & temeritas idem sunt. (nem abrumperet.
 Ille vero generosum ac nobile quid ducit etiam posse oratio-
 Quod si tempus incidat, quo sit oris utendum libertate,
 Proh! quam insignem præliatorem esse cernes eum, qui ce-
 teroqui mitis est? (possit.
- 770 Animadvertes id temporis, quis sit, qui egregie hoc præstare
 Quid simiæ adulantis cauda, quid leonis sit rugitus, cognosces.
 Quum medius homuncio exspuetur,
 In terram se demittente mala conscientia;
 Et quum invictus ille facile capietur.
- 775 Nihil hoc esse verisimilius puta. (succumbit.
 Sic nimirum etiam hac in parte veterator indagatorque tuus ille
 Et tamen inter alios insignis sedet
 Aliena mensa fruens,
 Omnesque tantopere velut abortus præ se contemnens,
- 780 Quantopere ipsum contemni, ac nihili fieri oportebat.
 Unum illud, quo se jactitet, habet: urbem splendidam scilicet.
 Qua ipsa de causa magis tibi pereundum erit.
 Nam hoc modo plures improbos efficis.
 Et quis umquam, obsecro, urbanus asinus majoris fieri voluit,
- 785 Quam rure degens quispiam?
 Nimirum asinus est asinus, etiamsi in urbe habitet.
 Quid de his dicam? Qui fieri possit, ut non hæc pro im-
 probis faciant?

Παύσαι λόντι μέγας κίρκωπος φέρων.
 772. Όταν τὸ μέσον] Leunclavius male
 legit τὸ μέσον, vertitque, medium. Nec cetera
 valent: quare corrige:
 Quum humana illa tua concidet atque
 despuetur loquentia,
 Deficiente illam in terram mala conscientia.
 At meus hic sermo, nulli conscientia mor-
 sui obnoxius, facile accipietur.
 Probitate oratoris nil ad persuadendum
 effoacius est.
 Oratorem itaque virum bonum esse debere

Qui
 multis Quintilianus ostendit in Instit. Orat. Ci-
 cero de Orat. l. 11, c. 43: Valet igitur multum ad
 vincendum, probari mores, insinuat, & facta,
 & vitam eorum, qui agent causas. Et post pau-
 lo: Tantum efficitur sensu quodam ac ratione di-
 cendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio.
 778. Ἀλλοτριῶν τροπιζῶν] alieni carpens.
 Episcopatus fructus. Τροπιζῶ enim hic de Epi-
 scopali sacra mensa accipitur; & hæc pro Episco-
 patu: estque signum pro re signata. Sic Carm. xi:
 Οἷον δὲ ἀφ' ἀλλοτρίου τροπιζῶν, Στρατό-
 μων, σείνοντες.
 l. 3. 768. Ed.

- Πᾶς δ' ἰδρῶμι δὲ μὴ σαφῆς ὄλιαν ἦν,
 Πάχσοι γὰρ π' ἔσοφοι τῶν ἔσοφῶν,
 790 Ὅταν κακοῖς μὲν θύρῃ τὰ πράγματα,
 Λυπερὸν δ' ἔχωσιν οἱ καθ' ἑαυτοὺς βίον.
 Ἡ' τὸτ' ἀεικλῆ, ὡς περ εἰ ζάλη τινί
 Πάντα φρεσὶ μὲν μικρὸν ἐκκλίναντά τι,
 Πάντων ἀνω τε καὶ κάτω δονεμένων,
 795 Ἐν ἀσφαλείᾳ τὰς βραχίαις ἡμέρας
 Θέσται, τὸ γῆρας δ' εἰ καλῶ γῆσαι τέλει.
 Θρόνος μὲν εἴ ἔχοιτε, καὶ τυραννίδας
 Ὑμεῖς, ἐπεὶ καὶ πρῶτα ταῦτ' ὑμῖν δοκεῖ.
 Χαίροιτε, ὑβρίζοιτε, παλαιαρχίαι
 800 Κληροδοτε· κόσμος ὑμῖν εἰκέτω μέγας.
 Τόπως ἀμείβοσθ' ἐκ τόπων, τὰς μὲν κάτω
 Βάλλοιτε, τὰς δ' ὑψῆτε· ταῦτ' ὑμῖν φίλα.
 Χαρεῖτ'· ἐγὼ δὲ συτραφῆσομαι θεῷ,
 Ὡς ζῶ, πνέωτε, καὶ πρὸς ὃν βλέπω μόνον,
 805 Ὡς πρὸν γενέσθαι μ' ἢ τεκῆσθ' ὑπέχετο,
 Ὡς κίνδυνοί τε συῆσαν, καὶ νυκτῶν χρείαι.
 Τῆσσι τε θύσω νῆ' καθ' ἑαυτὴν κινήματα,
 Ὡς γὰρ ἐφικτὸν, πρὸς λαλῶν μόνω μόνῳ.
 Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τὰς κακὰς ὑπερκαλῶν,
 810 Οἷς εἰ πρὸς ἀχθεῖ, θύρῃ, ὃν ζητεῖ, λόγος.
 Τὰ δ' ἀλλὰ ἐκείθεν, ὧ φίλοι, λελέξεσθαι.
 Πλὴν ἐξιτήμιόν τιν' εἰ δοκεῖ λόγον,
 Βραχὺν μὲν ἀλλὰ χρησίμων, δέξασθε με

Ως

788. Ἐδρῶμι δὲ] possit & disjunctim legi, ἐν δρῶμι δὲ; vertendum vero, probis ac recto virtutis tramite decurrentibus. Sequitur enim, πάχσοι γὰρ τι &c. Sic nosse alibi:

Τὰ μὲν δὲ μίχελ τὸτ' ἰδρῶμι δὲ ἡμῖν ὁ λόγος.

799. Χαίροιτε] Carm. xiv:

Ὡς πάλιν ἰερῆς· ἐγὼ θύρῃ· ὧ καὶ ἀλιτροὶ
 Γένοιτο, ἐκέτι με φερέτε, ὡς τὸ πάρος.

801. Τόπως ἀμείβοσθ'] i. e. per me vobis licet Episcopatus mutare, & ex una in aliam urbem transire; licet id mihi vitio verteritis, νόμος ἐρέσθαι, ut Carm. i, ait, τὰς πάλιν τὴν κοίτης, veluti Canonibus prohibitum: non ego tam severe vobiscum agam, quum hæc leges jam exoleverint. Antherus Episc. Rom. ad fratres per Baticam & Tholosanam provincias

Episcopus: De mutatione vero Episcoporum, unde sanctam sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cujusquam aut dominatione. Exemplum Petri, Eusebii, Felicis. Non enim mutat sedem, qui non mutat mentem, nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutatur. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos sacerdotes: sic quoties utilitas, aut necessitas exposcerit, supradicto modo & mutare, & inthronifare potestatem habent.

801. Τὸς μὲν κάτω] ut me, & Paulinum. Extollite vero Nectarium, & Flavianum.

803. Ἐγὼ δὲ συτραφῶ.] Carm. de vita sua:

--- Χα---

- Qui non prosperitate rerum fruentibus certa perniciēs fit?
 Accidit etenim quiddam sapientibus etiam viris ab ipsorum
 persona alienum,
 790 Quum improbis secundæ res sunt,
 Et virtutem colentes tristem agunt vitam.
 Num igitur optimum fuerit, ut quis tamquam in tempestate
 Omnia pervertente paulum deflectens,
 Dum cuncta fursum deorsum agitantur,
 795 Paucos vitæ dies in tuto collocet,
 Ac senectutem in tranquillo statuat?
 Quamobrem & vos solia retinete vobis, & tyrannides,
 Quando illa vobis prima videntur esse.
 Valete; insolentes estote: Patriarchatus (cedat.
 800 Per fortes inter vos distribuite. Magnus hic mundus vobis
 De locis aliis in alia migrate: hos dejicite,
 Illos attollite. Nimirum hæc jucunda vobis sunt.
 Pergite. Ego me ad Deum convertam,
 Cui vivo & spiro, ad quem solum respicio: (ceder:
 805 Cui me mater mea promisit ac devovit, priusquam in lucem
 Cui me tam pericula, quam benigna infomnia conjunxerunt.
 Ei mentis meæ puros motus consecrabo,
 Quantum ejus fieri poterit, solus cum solo colloquens.
 Hæc ad vos improbos pro bonis dicta sunt: (rebat.
 810 Quod si cui sunt ea molesta, reperit oratio nostra, quem qua-
 Cetera vobis, amici, altera in vita dicentur.
 Unum tamen quiddam, si videtur, a nobis accipite,
 Velut in discessu a vobis nostro prolatum, breve illud quidem,
 Veluti

— Χάρις πολλὴ φίλοις.
 Οἷτοι διδάσκατόι μοι τοῖς ἀνω σφραγῖς
 Πάντων ὑπερβύβαντα τῶν πλανημάτων
 item:
 Ζητῶ τιν' οἰκῆν ἐκ κελῶν ἱερμῶν,
 Οὐ μοι τὸ δέξασθαι μοῖρα ζητῶμενον.
 Ἐλπίς τε κήρη τῶν ἀνω γραττοσφῶν.
 809. ὦ περὶ Ἰνιδίαν] Carm. I, de matre:
 Αὐτὰ παῖδά πατρὸς ἀφίενος γόνου
 Ἰδῶν ἐν οἴκῳ, πρῶτον ἐν ποταμῶν φίλον,
 Θεῶν προσαιμίλλῃσι, καὶ δεῖται πέθου
 Τυχῶν. Ἐπεὶ δ' ἦν δυσκάλεικτος τὴν φρένα,
 Δάρον δίδουσι, ὄντις ἤξει καθεῖν.
 806. ὠ κινδύνοι] tempestatis scilicet, ut fu-
 se eodem carmine primo exponit.

Ibid. Καὶ νύκταν χέρας] Carm. IV,
 Καί ποτε μοι κηροσῶντι παρὶς αὐτοῦ ὄνερος,
 Ἐλκων ῥηίδιος ἐς πέθον ἀφθορίας.
 Δοικὴ μοι δοκίμοσιν ἐν ἑμάσιν ἀργυφίαισι
 Στεφάπλεν παρθενικῆ πλῆσιον ἰσάμε-
 ναί, &c.
 Vid. & Carm. XII.
 809. Ταῦτα προσημύμῃ] ad Presbyteros hæc
 dicuntur, de quibus fuse agit Carm. Jamb.
 XXIII:
 Οἱ δ' ἔ λῆθον δυσμνείας,
 Ἀλλ' ἐμφανείας ἀργῶν.
 Ἐμβρολῶντες, εἰ κακοῖς
 Δοκίμῃν ἐπιτελείς, &c.
 810. Οἷς εἰ τις] al. ὡς τ' ὄσις

- Ὡς οἱ πατέρας λαμβάνοντες ἐν τέλει
 815 Φωνάς, ἔπισηψαι τε μνήμης ἀξίας.
 Μεθ' ἃς λόγος πῖς ἔχέτ' ἐξακίετα,
 Ὡς καὶ πλέον μέναισιν ἐν βάθει Φρενός.
 Ἄλλον τιν' εἰ λάβοιτε Γρηγόριον, Φίλοι,
 820 Φείδοιθε μάλλον· εἰ δὲ μὴ, τὸ δεύτερον,
 Εἴητε καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τοῖς πλησίον,
 Ὑμῖν τε αὐτοῖς οἱ τῆος ὁμόφρονες,
 Ἐὖς κρατεῖσθε τοῖς ἴσοις παθήμασιν.
 Ἦν τ' αὐτὸς ἐσώδαζον εἰρήνῃ, ἀεὶ
 825 Σπέρνοιτ' ἀφέντες τὰς ἰδίας ἀρρώστιας,
 Ὡς ὅταν τὸ κοινὸν ἐκταραχέσεται ἀθλίως.
 Καθὼ παρήσω τὸ μὲν, εἴτε πῖ πλέον
 Ἄλλων Φρονέων, εἴτε μ' ὁ μακρὸς χρόνος
 Ποιεῖ τραχυὴν τε, καὶ τὰ πλείω δύτροπον.
 Εἴτ' ἐν πεπληγῶς ἐκ μέθης τ' ἔνν μόνος,
 830 Μέθῃ τετραδάσῃ τὸς αἰώνος οἴομαι.
 Νομίζεσθ' ὡς βύλασθε· πλεῖν μέμνησθέ με,
 Τῶ πολλὰ μοχθήσαντες ἐν Φίλων τρέποις,
 Καλὸν δ' ἔχοντος τ' λογισμὸν ἀσφαλίῃ,
 Τότε ἐκλύον με τῶν χακῶν γῆρας ποδῶ.
 835 Οὕτω τάχ' ἂν μοι τῶν Φίλων ἀπεισαιοτό τις,
 Πάλιν γαρήσις, ἢ Φθόνος σὺνέρεχτα.

818. Ἄλλον τιν'] scriptum hoc carmen, antequam Nestarius ei successor esset designatus. Sic & alibi, pag. 251 operum, part. 11 :

Ἄν ἄλλον ἔσρητ' ἀντ' ἑμῶν, τιμῆσατε
 Τὸ σπῆλον ἡμῖν πνεῦμα τῷ συνηγόρῳ.

823. Ἦν τ' αὐτός] qua de re Carm. LVII :

Τίς δὲ μέθῃν κρυόντα τ' ἰεροδιδάσκων ἱερῶν
 Στήσει, τὸς Φιλίης εἰς ἔννεμον προμά-
 χους ;

Τῶ μὲν ἑμοὶ πάθος ἦεν, ἐπεὶ θεὸς ἄδῃ κελύει, &c.

Exsequitur autem id fufius Carm. de vita sua, quum in Paulini caussa, post Meletii mortem, Episcopi mirifice inter se contenderent, aliumque alii contra Gregorii sententiam Antiochie Episcopum substituerent. Vid. & Carm. xii

ad Constantinopolitanos sacerdotes; ubi, quod neutri se parti vel orientalium, vel occidentalium adungere voluisset, per invidiam fedesua se expulsum queritur.

825. Ὡς ὅταν τὸ κοινὸν] de eorum dissidiis orbem terrarum incenditibus, Carm. ix agens ait :

Χαίρετέ μοι ἱερῆς ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντες.
 Χαίρε προῶδες τυφε, χαίρε πόλις μεγάλη.

& Carm. x :

Ὡς οἱ μὲν ἰερῶν ἱερῶν ἀπὸ δῆρον ἔχοντες
 Ἀντία κυμαίνοντες, ἐπασυτέροισι κακοῖσι
 Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτερεῖς εἰσὶ μα-
 χητάς.

Εἰρήνην βοῶντες, ἐφ' αἵμασι κυδιώντες.

Vid. & Carm. xii.

829. Εἴτ'

Εἰς

- Veluti paternas voces & admonitiones
 815 Memoria dignas extremum excipientes,
 Secundum quas ab eis amplius nihil auditur:
 Quo ipso fit, ut eo firmius ima in mente hæreant.
 Si alium quendam Gregorium, amici, acceperitis,
 Videte, magis ut illi parcatis. Sin autem, restat alterum,
 820 Ut vos erga proximos & vosmet invicem recte geratis:
 Qui eatenus concordēs esse consuevistis,
 Quatenus iisdem affectionibus indulgetis.
 Præterea pacem, cuius ego studiosus fui,
 Semper diligite, condonantes alter alteri suas infirmitates:
 825 Per quas resp. misere perturbatur.
 Itidem ego, quod in me peccatum est, remittam: sive plus
 Aliis sapimus, sive me grandis ætas
 Asperum ac morosum in plerisque facit:
 Sive solus adeo mente læsus ex temulentia
 830 Vos homines abstemios ab ebrietate vexatos arbitror.
 Vos quidem de hoc, ut vultis, statuite: mei tamen estote
 memores,
 Qui amicorum in moribus molestias multas exhausti,
 Et patronam egregiam habeo nimirum rationem,
 Ac senectutem hanc, quæ de malis me liberat.
 835 Sic fortassis amicorum quispiam mecum in gratiam redierit;
 Sepulta lucta, quam invidia comitatur.

829. Εἰτ' ἐν πεπληγῶσι] Familiare hoc non ebriis modo, ut sobrii sibi ipsi videantur, aliosque vino madidos & bene potos existiment, sed & ictero laborantibus: qui quum ipsi flavo colore suffusi sint, ceteros omnes eodem infectos videre sibi videntur. Unde Varro apud Nonium petita ab his similitudine ait: *Nam ut arquatūs & qua lutea non sunt, & qua sunt, lutea videntur: sic insanus & sani, & furiosi videntur esse insani.*

836. Πάλης θανάτου] extincto jam de sede Constantinop. dissidio, quæ invidiæ materia fuerat: seu potius civiliter jam mortuo vestro, cui invadebatis, Gregorio. Sic Carm. i.

Μίαν χριστιανὴν νεκρότητ' ἔχει θεία.

nisi illic ἔχει potius legendum. Sed & alibi sæpius se quasi mortuum deplorat. Idem eleganter se Carm. XLVIII inter ἀτάφους νεκρούς numerat, ubi Julianum tributorum descriptorem, ut sibi parcat, rogat. Ceterum Carm. ad inimicos itidem ait:

Οἱ συνόχαι, τίθηκα τῷ φθόνῳ μέγισ.
 Εἴωα λήξει, καὶ δύσει φθόνῳ τ' ἡμέρ.
 Ἐχθροὶ, φίλοι, ἀπῆλθον· ἐυφημήσατε.
 Νῦν δ' ἔπι εἰμι τῆς μάχης μεταίχμιον.

Attamen Carm. in invidos ne sic quidem invidiam in se cessare queritur:

Πᾶσι θανάτου καὶ φθόνου συντίθεσθαι.
 Πρὸς ἧδ' τὸ τένον ἢ μάχη· τὸ δ' ἐκ ποδῶν
 Οὐτ' ἀντιπύλαι, καὶ τετρίμητ' ἀφθόνας.
 Ἐγὼ δὲ καὶ τίθηκα, καὶ βαστακνέομαι.

Eis ἑμαυτὸν λόγος.

- Λέγῃσιν οἱ μισῶντες, (ὡς δ' ἔμοι δοκεῖ,
Λέγῃσιν ἔ δικαία.
Πῶς γὰρ δίκαιον τὰς φίλας ᾤφρονεῖν;
Ὡς μὴ θεὸν λέγοιμι,
5 Ὡς πρὸς θεὸν κείτῃ πάντα, καὶ γνώσκῃσιν,
Σαφῶς ὄξυ βλέποισι.)
Ἀλλ' ἐν λέγῃσιν τὰ φθόνῳ νικῶμενοι,
(Φθόνῳ παθῶν δίκαια,
Τήνοισι τὰς ἔχοντας, ὡς ἄξιον.)
10 Τί γὰρ, ἀγρή, λέγῃσιν;
Λέγῃσιν, ὡς ἀπὸ μετ' ἐδουλοῦμαι
(καὶ γὰρ δοκῶσι τῶν)
Κωνσταντῖνα βαλόντες ἐκ τῶν ἀστεῶν
Ἀποφύωσαι· θυγε.
15 Βαρὺς γὰρ αὐτοῖς, καὶ θρασυῖς ἡμῶν γέμων,
Τέμων ὄδῳ ἀτρέπῃς,
Ἐθῶν πατρώων καὶ νόμων ἀσφραγιστοῦ,

Εἴπερ

Eis ἑμαυτὸν] Adscriptum erat Viennensi Codici, Τὸτο μίτρον ἀδιάφορον ἐστίν: in quo, ut & in Florentino Bibliothecae Mediceae altero (duos enim illic cum Viennensi apographo contuli) versus hi omnes perpetua serie ad instar solutae orationis decurrebant. Verum in altero Florentino ita, uti hic illos exhibemus, distincti erant; sic ut singuli versus Jambici senarii suum sibi Anacreonticum habuerint subjectum. Quare ἀδιάφορον potius, id est diversi generis, quam ἀδιάφορον hoc metrum dicendum videtur. Ceterum scriptum est hoc carmen Arianzi, extremo ferme Gregorii vitae tempore, quum illic contabescente sensum corpore soli divino cultui quod reliquum erat vitae consecraret, omnibus semet aliis negotiis exuens. Estque Apologeticum adversus obtrectatores, qui cum criminari non desinebant, quod, quum enixe rogaretur, Nazianzi Episcopatum admittere recusaret: superbiae hoc ejus assignantes, quippe cui haec ad Constantinopolitanam sedem comparata nimis vilis, nec se digna, infraque sua merita esse videretur. Respondet igitur tam prave consilia factaque sua interpretantibus, reddiditque hic eorundem rationem.

5. ἢ πρὸς θεὸν] Philemon:
Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρὸν,
Ὁς ἐργῶν δικαίων ἠδεται, καὶ ἀδικίας.
Tertullianus de Penit. c. vi: *Quantasculque tenebras superstruxeris, Deus lumen est.*
8. Φθόνῳ παθῶν δίκαια] Incertus in Anthologia l. i. c. LXXXIII:
Ὁ φθόνος ἐστὶ κακίον, ἔχει δὲ τι καλὸν ἐν αὐτῷ,
Τῆκε γὰρ φθονῶν ὄμματα καὶ καρδίην.
Plufcula in eandem sententiam habet D. Augustinus, Serm. LXXXIII de tempore; sive qui eorum sermonum alius auctor est. Noster orat. XXVII: ὡς ἀπόλοιτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἡ διαπάτη τῶν ἐχόντων, ὁ τῶν παθόντων ἴσος, τὸ μόνον τῶν παθῶν ἀδικιάτων τε ἄμια καὶ δικαιοτάτων: τὸ γὰρ, ὅτι πᾶσι διοχλεῖ τοῖς καλοῖς: τὸ δὲ, ὅτι τῆκε τὰς ἐχοντας.
9. Τηκοῦν.] itae Florentino Codice restituit pro eo, quod in Viennensi erat, Τῆκε γὰρ. Basilii M. de invidia: ὡς περὶ γὰρ ἴσος σίδερον, ἔτσις ὁ φθόνος τὴν ἐχουσαν αὐτὴν ψυχὴν ἀναλίσκει. Et hinc Alexander M. apud Curtium l. VII, c. XII, de Meleagro: *Iram quidem tenuit, sed dixit, invidios homines nihil aliud quam ipsorum tormentum esse.* Aeschylus Agamemnone:
Δούλομαι

De se ipso. Carm. II.

Dicunt obtrectatores mei (ut mihi vero videtur,
 Nil æqui bonique dicunt:
 Quid enim iniquius, quam amicos desplicere?
 Ne Deum dicam,
 5 Cui omnia patent, & liquido cognita sunt,
 Acutum cernenti:
 Dicunt tamen invidia victi,
 (Invidia affectionum justissima:
 Tabefacit enim, quos possidet, ut æquum est.)
 10 Quid igitur dicant, audifis.
 Dicunt scilicet, se me infelicem
 (Ita enim opinantur)
 Constantini ejicientes ex urbe
 Spoliasse supercilio. Euge.
 15 Gravis enim ipsis & insolentiæ eram plenus,
 Vias secans hætenus non tritas,
 Patrii moris, ac disciplinæ corruptor:

Si

Δύσφρων ἢ ἰὸς καρδίαν προσήδημος
 Ἄχθεις διπλάζει τῷ πεπαιμημένῳ νόσῳ,
 Τοῖς τ' αὐτὸς αὐτῆς πημασιν βαρύνεται,
 Καὶ τὸν θυραῖον ἕλθον εἰσορᾶν τίθει.

13. Βαλέντης] graviter de hac invidorum
 malignitate noster conqueritur extremo Carm.
 de vita sua: ubi eos jactasse refert, se invi-
 tum throno expulisse Gregorium.

Ἐνὸς φίλοντος πάντας ἐκροτήσατε·
 Εἰ γὰρ φίλοντος τῷ θεῷ! καὶ τῷδε με
 Στερέετε κομπάζοντες, οἷς ἀπαχρῶσα·
 Εἰ δ' ἔ φίλοντος, ἐντριπέτε τοῖς κακοῖς,
 Χθῆς ἐθεροῦσα, καὶ δῶκετε σήμερον.

14. Απωφρώσων] elegantissimum hoc ver-
 bum est: id est, ajunt se me de superbiæ
 quasi fastigio, non secus ac de fede Constans-
 tinopolitana dejecisse. Habuimus supra non-
 nulla de supercilioso fastu. Supercilia nempe
 sedes superbiæ, ut est apud Plinium in Hist.
 nat. Superbia, inquit l. xi, c. xxxvii, ali-
 ubi conceptaculum, sed hic sedem habet. In
 corde nascitur: huc subit, hinc pendet. Nihil
 altius, abruptiusque invenit in corpore, ubi so-
 litaria esset. Quoniam vero omnis fere digni-
 tas nonnihil habet fastus, & inprimis, quæ
 minimum debebat, sacra, ideo Carm. xv ait:
 ὁ δὲ θεῖος, ὄφρως ὀνείρων. Et hinc illa in Juno-

nis tutela apud Festum, quæ regnorum & di-
 gnitatum præfes Dea est. Demetrius Phaler.
 apud Diogenem Laertium dixisse fertur, μὴ
 μικρὸν εἶναι μέρος τῆς ὄφρως· ἄλλ' ἡγὰρ ἐπι-
 τήσασθαι δυνάσται τῷ βίῳ.

15. Βαρός ἢ αὐτοῖς.] quia severitatem ejus
 ferre non poterant, ut supra diximus: quam ipsi
 fastum, & confidentiam appellabant, qui glo-
 riæ Gregorii invidabant. Hinc epist. 18 ad Bo-
 sporium: Οὐκίτι βαρὺς ὑμῶν ἔσται Γρηγόριος ὁ βα-
 ρύς· ubi male alii ἔ βαρὺς legendum existimant.

Ibid. Ἐμὴν γέμων] Flor. i. ἡμῶν πλείως,
 quod ab interprete. Sic postpaulo: καὶ πνύ-
 ματος γέμωντες.

16. Τίμων ὀδὺς ἀτελείας] Ita & Lucretius
 meus lib 1:

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
 Trita solo.

& eum imitatus Virgilius l. 111 Georg.

----- Fuvat ire jugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.

Quod ad nostrum vero attinet, hunc ea de
 causa καινόδοξον invidentes ejus gloriæ Episco-
 pi appellabant, ut ipse ait Carm. de vita sua,
 quod ab eo doceretur doctrina fidei, ἢ τελείδος

Εἰς τὴν συνῆγε τὴν σέβασμῶν φύσιν,
 Ἡς ἦν παρ' ἡ Νίκαια Φεορτισθεῖον.

K 2

NiG

- Εἴπερ νόμος τῆ Φαῦλα,
 Πλῆτες, τύφες τε, θρύψατος, Φιλαρχίας,
 20 Τῶν νυῦ ὀπικρατύντων.
 Οὔτω γάρ εἰσι τλώ φρόνησιν ἀθλιοί,
 Ὡς ἔ λέγειν ὀκνησιν,
 Ἄ χεῖ λερώντων ἐσχάλυπτεσθ' ἰὺ ἀρέπον
 Ἀλλων ἀπεχθαιρόντων.
 25 Οὔτω πὶ τυφλόν ὄστιν ἡ μοχθηρία,
 Καὶ τὸ φροεῖν βλάπιστα.
 Οὔτοι μὲν ἐν ἔρροιεν ἐκ μέσας λόγας.
 Οὐδὲν ὡσὺς ἡμῶς ταῦτα,
 Οὔθ' οἱ κακῶς λέγοντες, [εἰ χεῖ] δεξίως.
 30 Πείπωσαν ὡς θέλουν.
 Γλώπτης γὰρ ἔδεν ὄστιν θύπροφώτερον.
 Λέγει πὶ χὺ ὡσὺς ἡμῶν.
 Πολλοὶ πῶδ' οἱ λέγοντες ἀκρεβέτερον,
 Ὡς ἀφθόνως λέγοντες.
 35 Ἄ δ' οἶομ' εἰπῶν τλώ πνων εἴσειν βλάβειν,
 Τάδ' ὄστιν εἰπεῖν κρεῖισον.

Πολύς

Nisi potius, uti arbitror, hæc ad vitæ ejus rationem ab aliorum Episcoporum victu discrepantem referenda sunt. De qua infra ad v. 22.

19. Φιλαρχίας] ita in Epistola LV ad Procopium; ubi de Synodis agens ait: Ἐχω μὲν ἕταως, εἰ δὲ τάλιπτες γράφειν, ὡς πάντα σύλλογον φεύγειν ἐπισκόπων, ὅτι μηδὲ μιν συνόδα τέλος εἶδον χρῆσαν, μηδὲ λύσιν κακῶν μᾶλλον ἐρηκείας, ἢ προσθήκην. Αἱ γὰρ φιλοκεικία, καὶ φιλαρχία λόγος κρεῖιστος. Egregiam vero laudem! Nil tamen verius. Legantur acta, inprimis Concilii Ephesini secundi.

22. Ὡς ἔ λέγειν] nimirum ἀγροικον ipsum esse, nec scire vivere, aut tueri dignitatem suam; verum potius eam dehonestare nimis vili cultu. Quare orat. trigesima secunda ad hunc eos modum perstringit: Τάχα δ' ἂν καὶ ταῦτα ἡμῶν ἀνείδισαν, καὶ ἡ ἀνείδικασιν τὸ δὲ τῆς τροπέλης φιλάτιμον, τὸ δὲ ἰδιώτες ἀιδεσιμον, αἱ δὲ πείδοι, τὸ δὲ σοβαρον πρὸς τὸς ἐπιτοχάροτας. Ἡ γόνον γὰρ, ὅτι πρὸς ὑμῶν, καὶ ὑμῶν ἢ ἀμιλλα, καὶ εὐαγγελιῶν τῶν εὐδοκίμωνάτους, εἰ μὴ ἔχουσιν, ὅποι τὰ ἰαντῶν ὀφύσιν. Καὶ δὲ πῶδ' εἰδεν μὲν ἡμῶν τῆν γασίον κατατροφῶσι τῶν πτωχικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ πῶδ' ἀ κρησῶν τοῖς ἀναγκαιῶς, καὶ τῶν θυσιασησίων καταφύγωδα.

ἴσποισ δὲ φήροδαμ τρυφεροῖς, καὶ δὲ φρον ὑπεραίρεσθαι ἀελαμπρως, προπομπιουδαί τε, καὶ ἀεποπυζοδαί, καὶ παντας ὑποχωρεῖν ἡμῶν ἀσπτε θηλοῖς, καὶ ἀελαζοδαί, ἢ καὶ πῶδ' ἂν εἶναι θηλος ἐπερχομῶς. Εἰ ταῦτα δὲ μὴ γέγοτε, παρρηλυδαί, χαλεπῶς δὲ μοι τῆν ἀιδίαν ταῦτην. Ἄλλον προσπαδαί τὸν ἀριστοτα τοῖς πολλοῖς. Ἐμοὶ δὲ τῆν ἐρηκείαν, καὶ τῆν ἀγροικίαν δότε, καὶ τὸν ἴδον, ἢ μόνω, καὶ ἄρα τῆς εὐτελείας ἀριστοδμ. Et hæc quidem nimis in publicum utilia sunt, quam ut Græce tantum legantur. Subjiciam igitur latinam Billii versionem, ut & Græca ignorantibus non nihil hinc capiant emolumentum: Quin hæc quoque fortasse nobis exprobraverint, (jam enim exprobrarunt) quod nec mensa lautæ & opipara, nec magnifica veste utimur, nec splendide in publicum prodimus, nec ad eos, a quibus convenimur, gravitatem & fastum adhibemus. Nesciebam scilicet nobis cum consulibus, & prefectis, clarissimisque belli ducibus, qui tot opibus, copiisque circumstantur, ut, quo sua præciant, non habeant, emulationem & certamen esse: illudque oportere, ut & nobis, pauperum bonis, ad luxum & delicias abutentibus, venter undique comprimatur, & necessaria in res superfluas effundantur, atque altaria

εἶσα

- Si vitiosa disciplina merentur nomen,
 Quum divitiæ, fastus, deliciae, ambitio
 20 Eorum, qui nunc sunt, dominantur, ac prævaleant.
 Adeo enim infelici mente sunt,
 Ut ea dicere non vereantur,
 Quæ si qui alii dicerent inimicorum,
 Audientes decebat erubescere.
 25 Adeo scilicet cæca est improbitas,
 Ut & ipsam mentem lædat.
 At hi valeant, abeantque in rem malam.
 Nil enim ista ad nos:
 Ut nec illi, qui male de nobis loquuntur, licet non absurde.
 30 Loquantur, ut volent.
 Lingua enim nil est flexibilis.
 Dicat illa & adversum nos aliquid.
 At multi sunt, qui exactius veriusque de his sentiunt;
 Quippe qui absque invidia loquuntur.
 35 Quæ vero regerens illorum sistere posse noxam putem,
 Ea dicere præstiterit. Faci-

ipsa ructibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lascivis ferri, sellisque & curribus magnifice attolli, ac cum fastu & pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere; atque omnes nobis, perinde ac belluis de via decedere. & in utramque via partem scindi ac distrahi: aut etiam tantam præemittium turbam esse, ut procul conspicuus incessus noster sit. Si hac gravia vobis & acerba fuerunt, præterierunt: hanc injuriam mihi condonate: Antistitem alium, qui multitudini placeat, create. Mihi autem solitudinem & rusticitatem date, ac Deum, cui soli etiam per tenuem victum cultumque placebimus. Ita & orat. xxvii victum suum frugalem, & vestitum tenuem, secessusque ac solitudinis captationem dolori iis fuisse indicat: ubi & Gabonitis eos pejores esse dicit: quippe quos ἐδὲ εἰς ἑλοφορας καὶ ὑδροφορας τὸ πνῦμα τὸ ἅγιον προσέδραστε, μίχρα, ἀν' προσώπῳ τοῖς ἰσραῖς μὲν τὰ τοῖστων τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ εἰσμάταν.

23. Εἰς καλὴν ἰσθμῶν. Habuimus superius hoc verbum: nonnullaque de capitis in pudore velatione attulimus: quam & novis nuptis olim usitatam fuisse notum est: cujusmodi Psyche Apulejanae apud Sponium in Miscellaneis exstat exemplum. Velo quinetiam noctis usi in concubitu nuptiali Lacedæmonii, non vestis

tantum. Arabica vero femina faciem ita totam tegunt, inquit Tertullianus de velandis Virginibus c. 17, ut uno oculo liberato contenta sint dimidiam frui lucem, quam totam faciem profuturæ. Nec alia etiam nunc vitæ ratio atque institutum apud eosdem Arabes atque Turcas, Persas, ceterosque orientis ferme omnes populos est, mulierumque facies velo textæ, foliis oculis ad prospectum liberis. Videtis & Pausaniam l. iii de Penelope, & Aristotelem lib. ii Rhet. c. xvi.

27. Ἐρροῖεν ἐκ μῆσος λόγῳ] pro εἰς κέρως. Sic Carm. de vita sua:

Οὗτοι μὲν ἐν ἔρροῖεν ἐκ μῆσος λόγῳ,
 Εἰ μὴ σέβονεν ὡς ἐν ἀνδρωπαῖον Διόν.

29. Οὐδ' οἱ κακῶς λέγοντες] in Viennensi Codice statim post hæc verba sequebatur: Ἄδ' οἰομ' ἑπῶν, &c. At in utroque Florentino erat: Οὐδ' οἱ διέλιες φέτωσαν ὡς δέλωσαν, cum quatuor sequentibus versiculis. Quare quum carmen hic claudicaret, subjeci de meo εἰ καὶ, addidique illud διέλιες e Florentinis Codicibus. Recte, an secus, tui, lector, erit arbitrii.

31. Γλώττης φ] sic de occasione in Carm. de vita sua:

Καίρῳ φ' ἔδεν εἶν' εὐεργατώτερον.

rursus ibidem de lingua:

Γλώττης δὲ λάτρῳ καὶ πολυεργῶι πλοκαί.

- Πολὺς γὰρ ἔστιν εἰς τὸ χεῖρον δρόμῳ,
 Κἄν μηδενὸς κινῆσιν.
- 40 Λέγουν, ὡς ἄδραν μὲν ἡσῶμαι θρόνον,
 Ὡς τῷ, ἀφ' ὧν κατῆλλον.
 Τὸ δ' αὖ πένθεις, κ' εἰς ἀπὸ πύου,
 Τὰ σφᾶν σαφᾶς λέγοντες.
 Ὁ γ' πέπονθε, τῆτο καί τις οἶεται.
 Ἄλλ' ὅσκι ἐγὼ πέπονθα.
- 45 Τοῖς μὲν προσήχθην, τῷ δ' ἀπὸ χθην ἐχ' ἐκόν,
 Οὐπω θεῶ τυπῆνθες.
 Τοῖς μὲν προσήγαγέ με δῆμῳ, ποιμνῆς,
 Καὶ γλώσσαι αὐτῶν πνεῦμα.
 Λαὸν γ' ἐξελὼ ἄχθιον καταρτίσαι
 50 Σπερρῶ βίῳ, λόγῳ τε,
 Πολλὰς καμῶντα δογματῶν κατὰδρομαῖς,
 Ὡς καὶν μίσθῳ κλύδων.
- Τοῖς δ' ἐπροσήγαγ' ἡ λύσις ἔσώματι
 Καθ' ἡμέραν θνήσκοντι.
- 55 Ἡ μὲν καλοὶ τε κἀγαθοί, (τίς ἀντερῆ;))
 Καὶ πνεύματι γέμοντες,
 Ὅν ἦν φθόν, καιροῖς τε σφῆν πῆ μῆδρον
 Κακῶς κακῶς βλέπουν.
 Ὑψιθρόν θ' ἔδραγμα λαὸν ποιμνῆ
 60 Τὸ προσέθεν ἐπ μείζω.

Ἄλλ'

37. Πολὺς γὰρ.] ita priore Carm. v. 370:

Ἔς κατὰ προῆς τρίχων.

Plutarch. in vita Artaxerxis: Ἰσὶα γὰρ τις ἡ
 παρῖα, καὶ κατάντης ἐπὶ τὸ βυλόμενον· βέλον-
 ται δὲ οἱ πλείστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν κα-
 λῶν, καὶ ἀγνοίαν.

39. Λέγουν] objiciebant scilicet, uti dixi-
 mus, adversarii & invidi Gregorio superbiam,
 quod ecclesiam dignitate inferiorem Constans-
 tinopolitana contemneret: hujus enim curam
 eum quidem admisisse, verum patriae Nazian-
 zii antistitem esse nolle, dicentes.

43. Ὁ καὶ πέπονθε] Florentinus alter. Ὁ
 γ' πέπονθε, ταῦτα καὶ τις οἶεται. Unde admisi-
 illud γ', quod magis convenire videbatur. Si
 quis & ταῦτα malit, quam τῆτο, A quoque
 pro Ὁ reponat, oportet. Sed haec leviuscula
 sunt. Noster orat. xxviii: Πάντα ἂν οἱ τεχνι-
 κοὶ παρ' ἄλλων τὰ ἑαυτῶν τὰ μὲν κωλύουσιν,

τά δὲ ἔποιον. Et orat. xxviii: ὅτι τοῖς ἄλλο-
 τλοις κωλύουσι πάθειον.

46] Τυπῆνθος] τυπῆν hic est animum men-
 temque dirigere, formare, & agenda inspira-
 re. Alibi pro designare, vel jubere, usus est,
 ut in Carm.

Ἄ τοῖς πότοις τυπῆσιν,

Ὅσοι φιλοῦν ἕσθιν.

48. Γλώσσαι αὐτῶν πνεῦμα] eloquio scilicet
 pollentem. Sic in Carm. de vita sua:

Ἐπιμύην ἡμᾶς ἡ χάρις τῶ πνεύματος,

Λαῖς βοηθῆς, καὶ λόγῳ συλλήπτουρας.

Ὡς ἂν καταψύξαιμεν εὐσθῆσιν ῥῆν

Ψυχᾶς ἀνύδρους καὶ χλοαζέσας ἔτι,

Τροφῆν ἔλαϊν συσκευασθῆ λύχνῳ τὸ φᾶν.

De eloquentia sua Carm. i. Jamb. ait glorians:

Φωνῆ ἔχων· πόλις συ, καὶ λαμπρῆς θρόνος.

Ἰσημι γλώσσαν· ᾧ καλῆς τυραννίδος!

Λαμπροὶμι λύχνος λυχνίας ὑπερτέτις,

Ὅλην

- Facilis enim est in pejus, ac prona decursio,
 Etiam si nemo propellat. (posse,
 Ajunt hi boni viri, ut excelsos accipiam thronos, induci me
 40 Ut hunc, unde dejectus sum:
 Pauperes autem, & tenues despuiere.
 Meum scilicet animum ex suo æstimantes.
 Ut enim quisque affectus est, ita & alium affectum existimat.
 Sed alia mihi animi sententia est.
 45 Illos quidem admisi, hos vero repudiavi, at non volens;
 Verum ut me præformabat Deus.
 Illis me adjunxit populus, pastores,
 Et linguam meam exposcens spiritus.
 Plebem namque oportebat horridam componi
 50 Severa constantique & vita, & sermone,
 Quæ multis quassa opinionum tempestatibus,
 Ut navis mediis jactabatur fluctibus.
 His autem me negavit tabes corporis
 In dies tantum non morientis singulos.
 55 Eramus strenui, bonique; (quis enim negaverit?)
 Et spiritu, animisque pleni:
 Neque, ut nunc contemti, temporumque pessimorum
 Abjecti videmur pessime malitia.
 Nec plebem video celfo pastori subditam
 60 Numerosiorum nunc esse, quam sub me fuit.

Sed

Ὅλη καταστροφή τοι μὲν οἰκονομία.
 Vide & infra Carmen de Anastasia.

49. Ἀγέρον] tumultibus & vexationibus Arianorum atque Apollinariistarum exasperatum, efferatumque: veletiam incultum, longaque negligentia horridum; ut apud Horatium

Neglectis urenda filix imascitur agris.

58. Στεφῶ βίω] Carm. de vita sua: ubi hac de re agit:

— Ἐδοξαμεν φῆν θεῶ τινος
 εἶναι βίω τε καὶ λόγῳ τῶν γνωσμένων.
 Καὶ πᾶς αἰὶ ζήσαντις ἀγροικὸν βίον.

51. Πολλὰ καὶ κερμοντα] eodem loco:

Θαυῶσα τ' οὐκ ἔστιν ἐξ ὑπὸ τῆς μύτης
 εἶχε τι μικρὸν ζωτικῆς σπέρμα πνοῆς, &c.
 ubi deinde Apollinariistarum, ceterorumque sectas memorat. Videlicet hac de re orationem xxvii.

43. Τοῖς δ' ἔπροσέγγαγε] Nazianzenæ ecclesiæ, cui præesse refugit ob corporis imbecil-

litatem, eique Eulalium Episcopum dedit; Arianzi ipse quietam vitam degens, & curis negotiisque omnibus humanis longum vale dicens.

54. Καθ' ἡμέραν] sic orat. xxxii: Τί διὸ γρηγορῶς ὑμῶν διὰ τὸ, καὶ ἀνάνδρως, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς ἐπέην, ἀποθνήσκοντες τὴν ἡμέραν, ἢ τῷ σώματι μένον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν;

55. Ἡ μὲν] rectius ἡμέρα, & mox pro οὐ ἴον, ὡν ἴον. Nec deterret me mutatio numeri, quæ mihi in initio nonnullam in percipienda auctoris sententia facessivit molestiam.

58. Οὐδὲ καλῶς] ita v. c. sed locus corruptus est: nec video, qui commode restitui possit, nisi legamus, καποῖς κακῶς βλαπτοσιν.

59. Ὑψιθένης ποιρῆμος] Nectarii, qui mihi in Constantinopolitana sede successit: cujus ego hac in vinea non majorem adhuc video, copiosiorumque vindemiam, quam sub me cultore fuit.

61. Χεῖ-

- Α' Μ' ὄσα ἐμόγη, πλιὺ ὅσα χεῖσσι χερός,
 Ὡτὶ καὶ τὸ φαρρῆν εἶχον.
 Οὐκ ἠγνόων Ἰωάν, ὅς φεῖς λόγον
 Ἐφουγεν, ἀλλ' ἐλήφθη
 65 Κλύδασι, κλήρω, θηλείω, γαστρί, βερίσθ.
 Ἐξ ἧν ὁ κήρυξ κήρυξ.
 Α' Μ' εἶχον ὡς πῖς ἂν ἐλευθερῶ
 Ὁρόων τε, κινδύων τε.
 Τὸν γὰρ δὲ πυκνὸς εἰς θεῶν κοινῶν
 70 Ἐσπυδον, ἠσύχασον.
 Ἐπεὶ δ' ἅπαντες, ὡς νεκρῶ δυσωδία
 Γύπες, κατέφασάν με,
 Καὶ λαὸν ἐσπύδασον θύωνος τομαῖς.
 Πᾶς ἠγάγες με, Χειτέ,
 75 Ζωῆς χαλινῶ τ' ἐμῆς, καὶ καρδίας,
 (Σὸν γὰρ τὸδ' ἔστιν ἔργον.)
 Ὡς Λάζαρον με τετραήμερον τάφω
 Ἐξηγάγες βοήσας.
 Αἰνίσταμ'· οἱ δ' ἐπίηξαν· ἀλλὰ, Χειτέ με,
 80 Καὶ σάρακα τιώδε πῆξον,
 Ἦν σίγα κέχρημ', ὦ Φέρων ζωῆ ἐμῆ
 Πᾶσαν γ' ἔδωκα δῶρον.
 Καὶ λάκκον ἔκτισ' ἀγέων θηρῶν μέσος.
 Εἰ δ' ἐκτασῖς λέοντας
 85 Ἐφραξε χεῖρα, [τὸν δ' ἔσωσε Δαυιδῆλ,
 Καὶ νῦν λέοντες· σῶζε.
 (Τί λοιπὸν, ἢ σφὰς τῆς κακῆς περὶ κοπεῖν;
 Ἠτήμεθ', ὦ κἀκίχοι.)
 Τῆς μὲν κατέφασαν εἰδύκοις πτωρείαις,
 90 Καὶ πῖς χαλῶν ὀργῆς πῖ,
 (Τὴν ἀρεστον γὰρ χεῖρα πῖς σε δέξει),
 Πείσιν μᾶς εἰνοίας;)

Τῆς

61. Χεῖσσι χερός] in Florentino altero fuit, χεῖσσι χερός. Nil hic intelligo: puto tamen restitui debere, πλὴν ὅσ' ἔχρησεν θεός: nisi quantum mihi concessit, et indulget Deus.

65. Θελείω, γαστρί] malim θηλείω γαστρί· βερίσθις hic ejectionem in littus significat.

66. Ἐξ ἧν ὁ κήρυξ κήρυξ] sic ferme Herodo-

tus Euterpe, c. XLIX: ποιῶσι, τὰ ποιῶσι.

69. Τὸν γὰρ δὲ πυκνὸς] in Florentino utroque fuit, τὸν γὰρ δ' ἐπύκνω. Quod rectius videretur, nisi in sequentibus deesset copula. Forte fuit, Τὸν γὰρ δὲ πυκνῶν. Sic in Jambicis: Πυκνῶν αἰεὶ λόγοις τε καὶ νοήμασιν.

71. Νεκρῶ δυσωδία] Florentini: δυσωδίας-lege,

- Sed hoc meum non est decus, verum, qui ita voluit, Dei.
 In quo tum & meam collocaram fiduciam.
 Non ego Jonæ ignorabam historiam, qui jussu Dei
 Effugere volens deprensus
 65 Tempestate est, sorte, ceti ventre, & in terram ejectione;
 Et hinc nolens volens factus præco est.
 Alia mea ratio erat, qui liber eram,
 Esseque volui, thronis, & periculis:
 Quique firmata mente ad numinis consortium
 70 Festinabam, quietemque captabam.
 Postquam vero omnes, ad instar vulturum,
 Me velut fœtens cadaver circumstetere,
 Populumque Dei facilibus pro lubitu lacerarunt scissuris,
 Quo pacto me traxisti, Christe,
 75 Qui vitæ meæ, pectorisque frenum es?
 (Tuum enim hoc opus est)
 Ut olim quatruiduanum Lazarum sepulcro
 Vocatu me tuo eduxisti.
 Refurgo ego: illi obstupescunt. Verum tu domine,
 80 Quæso & hoc confirma corpusculum,
 Quod tibi fero acceptum: cui & offerens vitam meam dicavi,
 Omnemque dono dedi.
 Vixi & in fovea immanes inter feras.
 Quare si tuæ umquam manus
 85 Extensio leonum continuit ora, & *Danielem servavit*:
 En & nunc leones adsunt. His eripe me:
 (Quid reliquum, quam ut seipsi circumspiciant mali?
 Victi sumus, o mortalium postremissimi.)
 Et quosdam quidem justis coerceas pœnis,
 90 Alios vero laxata nonnihil ira tua
 (Quis enim non temperatam tuam ferat manum?
 Quis unius sectionem nutus?)

Per-

lege, *δυσώδεις*. Vultures odorem cadaverum e longinquo sentiunt. Vulgatissimum est veterum dictum, *si vultur es, cadaver expecta*. Ita ergo circumsteterunt, & aggredi Gregorium voluerunt adversarii, ut vultures cadavera solent. Innuit autem morbum suum, quæ occasionem Episcopis Ægyptiis præbuit, ut Maximum clanculum Episcopum

Anastasiae crearent, & Gregorium expellere conati sint.

84. Ε'φευξε χερῶν] corrupta sunt hæc, deficitque pars versus, quam supplevi de meo, mutato χερῶν in χειρῶν, ut sibi pes constaret.

89. Κατσίγγυς] al. κατσίγγυς. Repofui κατσίγγυς.

92. Περίω] al. τερίω. neutrum sat placet, uti

L

Τὴς δ' ἐκφοβοίης, τὴς δὲ δοξάζοις, ἀναξ,

Ὅσοι δοξάζουσί σε·

95 Ἀ' μιν', ἄμυνε πῖς φίλοις. Τεθνήκαμεν·

Ἐπιζκοπὴν ποίησον

Τῶν πρὸς σὲ χεῖρας εἰδοῦτων αἶρειν μόνον.

Γελάσιν οἱ κἀκίσοι

Τὴν σὴν παρρησίαν, ἣ δὲ κειμήσιον ἴσως

100 Δοκῶσι τῷ Φυσσαῖον.

Τὸ μικρὸν αὐξοῖς ποίμνιον, καὶ ποιμνία,

Τὸν μικρὸν ἐκ μεγίστου.

Σὺ δ' ἂν θέλοντες καὶ μικρὰ πάλιν μέγας

Τοῖς σοῖς θεοῖσι γενοίμεθα.

uti nec τὸ κρείσσιν, quod aliis forte occurrere, & arridere possit.

104. Τοῖς σοῖς θεοῖσι] in caelis, ubi mihi in Sanctorum concilio sedes parata est. Sic

Πρὸς τὴς Φθονῶντας.

Ἐξ ἧς θεῶν παροῦστος ἐκλιπὼν βίον,

Πολλαῖς προσβλήμασι καὶ κακοῖς τεταραμένους·

Ἀντιπρὸς γὰρ ὁ Φθόνος, πόρρω θεῶν

Βαλεῖν θέλων με, καὶ λαβεῖν ὁμόσκοπον·

5 Πόθεν φίλοι μοι δυσδιωκτοὶ, καλοὶ κακοί;

Ἐν εἰσι πάντες, ἐξ ἴσων δρώντες κακῶς·

Πόθεν λόγον τοσούτον ἐκδημιον φέρων

Πόλι τισαύτη, καὶ τί πλείον κερδάναι,

Ἦν οἶδα παρὰ τὴν ἀφ' ἡλίας βολάν·

10 Ὡς δὲ νόσωτε, καὶ κακοῖς παρὰ τῆς αἰτίας.

Πύρωσις οἴματι τῷτο, καὶ τέρω μόνον

Δόξης τύχοιμι Χριστὸς σὺν τῷ ἀφθόνου.

Ἄλλο

Πολλαῖς προσβλήμασι] rectius est, quod in duobus legitur Florentinis, προσβλήμασι; id est, versor, circumagor; unde & προσβλήτοι, procellae, fluctus, tempestates, quibus naves in alto jactantur. Sic orat. XXI: Ὅσα ἐν μίση παρὰ φέρωσι προσβλήματα καὶ προσβλήματα. Et Carm. v Jamb.

Τί δὲ προσβλήμα τῶν βίης τεταραμένους; 8. Τὸ πλείον] correxi, reposuique τί πλείον.

9. Ἐφ' ἡλίας] Florentini ambo ἀφ' ἡλίας,

quod & melius. i. e. urbium orientalium. Ita & Sophocles in Ajace, Ἀφ' ἡλίας βολάν, i. a. folis ortu. Constantinopolis autem Romae, quae Occidentis caput, opponitur. Alias & legi possit, ὑφ' ἡλίας βολάν.

11. Πύρωσις] ignis purgans, ut ille fornacis, quo metalla ab immunditiis expurgantur: Respicit hic autem πῦρ illud φιλόσοφου, uti hoc appellat Carm. Jambico XI. p. 178 operum; de quo & ad carmen primum non nihil dictum est. Eo enim peccata post mortem exuri

- Perterrefacias: istos vero extollito, domine,
 Qui te laudibus celebrant.
- 95 Tuere, tuere te amantes. Viximus, actum est.
 Dignare cura tua, & adspice,
 Qui ad te solum porrigere norunt manus.
 Rident nequissimi illi
 Tuam providentiam, neque sane iudicium se subituros
- 100 Tuum umquam putant præ fastu.
 Parvulum tuum augeto gregem, simul & pastorem,
 Parvulum nunc illum ex maximo.
 Te vero cum volente e parvulo rursus magnus
 Tuis fiam cœlestibus in foliis.

Carm. I. Jambico:

Νῦν ταῦτα μικρὸν ὑπερὸν καινοὶ θρόνοι,

Πρῶτον τε, δευτέρων τε τάξις ἕτοιμος.

In Invidos. Carm. III.

- E**X quo relicta vita ad Deum me contuli,
 Permultis jactor & gravibus procellis.
 Adversum spirat invidia, procul a numine
 Pellere fatagens, suas ut rapiat in tenebras.
- 5 Unde mihi quæso mutati amici, bonique evasere improbi?
 Idem sane omnes sunt, pariter malefici.
 Unde hunc tantum è longinquo sermonem fero
 Tantam ad urbem, quidve inde plus facio lucri,
 Qua nulla prior sub radiis exstat solis?
- 10 Urgeor morbo, simul & adstitibus malis.
 Hæc mihi puto examinis fornax. Euge. Tantummodo
 Tua carente invidia me bea, Christe, gloria.

Aliud.

exuri Patrum nonnulli veteris ecclesiæ crediderunt. Sic apud Tertullianum legimus de Anima cap. ult. creditam animam *aliquid pensare penes inferos, salva resurrectionis plenitudine, per carnem quoque*: qui & eodem libro c. LV, & de Resurrect. c. XLIII nullas nisi martyrum animas statim post mortem in paradysum devehî affirmat. Quod sine dubio e S. Brigitte revelationibus accepit. Contra ea Origenes, ubi agit de Engastrimytho, id nos eximium præ V. T. patribus habere ait, quod

nullis onerati peccatis recta in cælum transi-
 turi simus. Adeatur & D. Augustinus l. XIII
 de Civ. D. c. VIII. Noster vero priorem sen-
 tentiam amplexus fuit; & unde & c. xxx Jam-
 bico eodem alludens ait:

Ἐγὼ μὲν οἶδα τῆ νόσω πυρέθρη.

12. Τῆς ἀφθόνου] simpliciter hic, & prout
 prima vocis est significatio, accipitur, oppo-
 niturque *invidiosa* sedi Constantinopolitane.
 Alias plerumque copiam, abundantiamque in-
 dicat.

L 2

Καγ

UB

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
 Frankfurt am Main

Ἄλλο.

Τεῖς, σὰς με· καὶ πάλιν καλῶ, τρεῖς.
Σὲ γὰρ προφαίνων ἡμπολοσάμην Φθόνον·

Λαὸς, νόμοι, τραπέζα, βήματα, θρόνοι,
Λόγοι τ' ἀληθῶν δοξμάτων συνηγοροί.

5 Πὰς πάντα, καὶ τί πάντα; καὶ πόθεν ῥέων

Ταῖς τῶ θεῶ με τὸ κρατίζε πνεύματι

Ρ'οαῖς, ξένον τε λαὸν ἐντρέφω καλῶς,

Ἐπειτὰ σάρκα ἐνθάκεις ἀγλήμασι

Πολλοῖς ἀπιλθόν; ὦ σκοποὶ, κροτήτατε.

10 Τέθνηχ' ὅ τ' ἄρδαν, οἱ τε πείνοντες λόγον

Εἰ μὲν τι τέταν ἀνιδάσεις, Χελτέ με,

Μεγ' ἀνιδόεις· εἰ δὲ μὴ, καὶ τῷ χείεις.

Καὶ πάλιν καλῶ] ut ut ringerentur ad-
sarii, se numquam non Triadem prædi-
caturum indicat. Sic & Carm. i Jambico ad
S. S. divinitatem negantes:

Τὸ πνεῦμα (ἀκούσθ) ὡς θεός, πάλιν λέγω.

2. Ἠμπολοσάμην] in margine prioris Flo-
rentini legebatur, προσεκτεσάμην. Quod ab
interprete est: id est, lucrifeci, contraxi mihi
invidiam.

3. Τραπέζα] mensa sacra; quam & ἄστυ-

λον fuisse oratione xx Gregorius exponit.
Carm. Jamb. x:

Ἐγὼ τραπέζης μουσικῆς ὡραίουτης, &c.

& Carm Jamb. xiii:

Οἱ συνθῆται με διδραμῆς ἐχθρῶν πίερα,
Οὐδὲ τραπέζαν μουσικῆν δεδουκότες.

7. Ρ'οαῖς] ut Carm. i. Πνεύματος ῥοῆ. Ali-
bi, ῥεῦμα πνεύματος appellat. Ζείος λαὸς hic
est populus Constantinopolitanus, Gregorio
peregrinus, nec patrius, ut plebs erat, sive

Ἄλλο.

Φθῆγοιδ' ἅπαντες· βύδρομῆτε τοῖς λόγοις.

Στροφὰς πλέκοιτε· ἰχθυοῖτ' ἀραχνηοῖς

Δεζμεῖν τὰ κῦφα, καὶ πεπλανώμενα.

Βροντῶτε βύρσαις· ἀτραπὰς ἐλλυχνίαις

5 Πέμποιτ'· ἐγὼ ἔδησα καὶ πάντῃ λόγον

Κόρον λάβοιτε, ὦ σκοποὶ, καὶ σὺ Φθόνα.

Ἐνδον λαλήσω, νῦν θεῶ μουσικῆοῖς

Τραπέζαν

Φθῆγοιδε ἅπαντες] capistrum ori suo im-
positum, præreptamque docendi publi-
ce facultatem Gregorius gravissime tulit, &
Carm. i. tum & in illis, quæ de Anastasie tem-
plo composuit, acerbis quæstibus deplorat.
Ergo nunc in adversarios suos, qui ipsum ma-
lis artibus ad Episcopatus abdicationem com-
pulerant, Satyricè invehitur, eosque ad præ-
standum, quod ipsi eripuerant, populum do-

cendi munus provocat.

4. Βροντῶτε βύρσαις] facetum sane hoc. In-
flate pelles, & vesicæ, si capitibus, ut fit, in-
ter ludendum a pueris incutiantur, bombum
edunt: sed ad vera tonitrua ejusdem efficaciam,
atque aranearum texta sunt catenis ferreis
comparata. Memini tamen apud Oppianum
me legisse de leonum per inflatos utres vena-
tione: quam sane voluptatis venatoriam eupi-
dis

Aliud. Carm. IV.

TRinitas, ferva me obsecro. Iterumque clamo, Trinitas.
 Nam te dum prædio, invidiam memet implico.
 Plebs, leges, mensa, suggestus, throni,
 Et veri præco dogmatis sermo testis est.
 5 Qui hoc? & quid hoc? aut unde fluens
 Dei mei pollentis, rivo spiritus,
 Populumque pulchre nutriens extraneum,
 Postilla dlurimis tabefactum corpus aufero
 Laboribus? vos speculores, plaudite.
 10 Et qui rigavit periit, & qui irrigati sunt.
 Quod si quid horum, Christe, reddes præmium,
 Da grande quid: sin minus, & hoc gratum erit.

ecclesia Nazianzi Quomodo vero illum elo-
 qui sui lacte ac melle nutrierit, supra vidi-
 mus.

9. Ὁ σκοπὸς] multum sane discriminis est
 inter σκοπὸς & ἐπισκόπους. Ergo pravos illos &
 inimicos sibi Episcopos acerbo hoc convitio
 noster perstringit, quippe qui omnia ejus dicta
 factaque specularentur, & indagarent. Sic &
 Carm. sequenti:

Καθὼν λάβοιτε, ὦ σκοποὶ, καὶ σὺ, Φθόνε.

10. Τιδνηζ' &c.] hinc & Φονίς Episcopos

illos appellat, c. primo, ut illic indicavimus:
 passimque se νεκρὸν dicit, & cum mortuis com-
 parat, ut paulo ante Carm. 11: ubi eisdem E-
 piscopos vulturibus confert ad cadaveris fec-
 torem advolantibus.

12. Καὶ τῶν χάρις] id est, καὶ ταῦτα εἶρηξον.
 Ero & his contentus: & hæc mihi grata erunt,
 quæcunqde dederis, utut tenuia, & infra vo-
 tum. Malim tamen in singulari legere, καὶ τῆ
 χάρις.

Aliud. Carm. V.

LOquimini omnes: felici vester feratur sermo cursu.
 Nectite strophas: sit vestrum aranearum telis,
 Quidquid leve est, & vagabundum, innectere.
 Tonate pellibus, & lucernarum fulmina
 5 Jaculamini: ego namque omnino obseravi vocem.
 Satiare vosmet, ὁ speculatores, tuque invidia.
 Intus loquar; Deique mentem mysteriis

dis non inviderim. Ceterum de Salmoeni in-
 vento. & devolutis in scena tonitribus, alias di-
 cendi locus erit. Par fulminum Lucernalium
 ratio est, atque æque extimescenda. Græco-
 rum vetus adagium est: ἀσφαλὸς ὑπομολύττωται,
 de iis, qui inani percellantur metu, item
 ἀσφαλιὴ ἐκ πυλῶν, de fulmine vano & imbe-
 cilli

7. Εἶδον λαλήσω] προσλαλήσω ἑμυνηζ'

Alludit ad vetus illud de Aspendio Citharista
 dictum, qui omnia intus canere dicebatur: de
 quo Cicero l. 1 in Verrem c. xx: Atque etiam
 illum Aspendium Citharistam, de quo sæpe au-
 distis id, quod est Græcis hominibus in prover-
 bio, quem omnia intus canere dicebant, suspi-
 lit. Apud nostrum epist. 1 ad Celsium hi-
 rundines cygnis obijciunt, αὐτὸν καὶ ἄλλοις, ὡς δὲ
 ἐν σφίσι αὐτοῖς.

L 3

Con-

8. Πλά-

Γράφων, σπύλων τε καὶ πλάνων αἰδιόσεων,
Σμήξας ἔσοπρον τῷ λόγῳ ὡδρατήσομαι.

10 Ἐὼς τελείας ἐμφάσεις εἴσω λάβη·

Καὶ ταῦτα σῆς γραμματ'· εἰ δὲ μὴ θέλεις

Πολλοῖς λαλεῖν με, Νῦν μέγας, πὶ ληθ' δεῦρα;

8. Πλάνων αἰδιόσεων] Sicorat. i, & xxxix ait; Οὐδὲν γὰρ μοι δοκεῖ τοῦτον, οἷον μύσαντα τὰς αἰδιόσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενον, μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθόμενον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἑαυτῷ προσλαλῶντα καὶ τῷ θεῷ, ζῆν ὡς τὰ ὀραμένα, καὶ αἰετὰς θείας ἐμφάσεις καθαρώς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, ἀμύγῃ τῶν κάτω χαρακτηριστῶν καὶ πλανημάτων, οἷον ἴσοπρον ἀκηλιδωτῶν θεῶν, καὶ τῶν θεῶν· ἐμφάσεις hic sunt illuminationes, seu infusiones cognitionis divinae, quibus menti mysteria divina patefiunt: ipse post paulo ἀπαγωγίματα vocat. Fufius hoc explicat orat. xxxiv, ubi de cognitione Dei ita loquitur: Εὐρήσει δὲ Θεὸν (ὅτι ποτε μὲν ἐς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐσῖαν) ὡς ἐμὸς λόγος, ἐπειδὴν τὸ θεοειδὲς τὸ καὶ θεῖον, (λίγω δὲ τὸν ἡμέτερον γὰρ τε καὶ λόγον) τῷ οἰκείῳ προσ-

μῆξ, καὶ ἡ ἐκείνῃ ἀνέλθῃ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ἃ νῦν ἐχει τὴν ἴφεισιν· καὶ τὸτο εἶναι μοι δοκεῖ τὸ πάνυ φιλοσοφησάντων, ἐπιγνώσεσθαι ποτε ἡμᾶς, ὅσον ἰγνώσκουσθα. Τὸ δὲ τῶν ἐνῶν βαρυστά τις ἀπορροὴ πάντων τὸ εἰς ἡμᾶς φθάνον, καὶ οἷον μεγάλη φαντασία μικρῶν ἀπαγωγίματα, ὡς καὶ εἰ τις ἐγγὺς θεῶν, ἢ ἐγγωκίῳ μνημαρτύραται, τοσῶτον ἴγνων, ὅσον ἄλλῃ μὴ τὸ ἴσον ἐλλαμφθέντος φανήσκει φωτοειδότερος. Et aliquanto post de Apostolo Paulo ait: διὸ καὶ πᾶσαν τὴν κάτω γνῶσιν ἐδὲν ὡς τὰ ἴσοπρον, καὶ τὰ ἀνίματα τίθεται, ὡς ἐν μικροῖς τῆς ἀληθείας ἰσαμῶν ἰδύλλμασιν. Et mox: πᾶσα μὲν ἐν ἀλήθεια, καὶ πᾶς λόγος δυσέκματός τε καὶ δυσδιάρητος, καὶ οἷον ὄργανα μικρῶν μεγάλα δημοσιεύματα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τῶν ὄντων γνῶσιν ἔφρουόντες, καὶ τοῖς ἰοητοῖς προσβάλλοντες μὲν τῶν αἰδιόσεων, ἢ ἐν αὐτοῖς αἰδιό-

Ἄλλο.

Ὁ ὕμ' ἔθ' ἀμαρτίας εἶλεν, ἔτε τις νόμος
Τέκνων, πόνων τε τῆς ἐμῆς διέπασε·

Τελείας τὸ δ' οἶδεν, ἑὸν ἐκήρυξα πόλη,

Σπυτήρ' ἀνάψας τ' πρὶν ἐκκεκρυμμένον·

5 Φθόνος δὲ, καὶ γλώσσω ἔδνησαν οἱ σοφοί.

Τί γ' μάταιε, καὶ περ ἐκκοιλιώδης

Νόσω βαρεία, πόσον ἡγέμενος κλέος;

Οὐκ οἶδ', ὅσον νῦν τῆς ἀπαιδύτων κρέτος;

Οἷς συγγενὲς θεός τε καὶ μοχθηρία·

10 Χορεύετ', ὑδρομεῖτε, δυσεβῆς ἅπας.

Βάλλοιτε, ποξέουτε μὴ πεφραδύνας.

Σιγῇ βαθεῖα, Γρηγορεῖ πορρωτάτω.

Ἄλλο.

Φθόνος δὲ] in Florentino priore erat:

Φθόνος δὲ σπυτὴ καὶ γλώσσω ἔδνησαν, καὶ σοφοί.

Malim:

Φθόνος δὲ γλώσσω ἔδνησαν ἔδνησαν, καὶ σοφοί.

nisi quis potius legendum putarit:

Φθόνος δὲ γλώσσω ἔδνησαν ἔδνησαν οἱ σοφοί.

invidia vero hæc orta a gloria, quam Gregorio lapidatio, de qua mox, contulerat. Hinc Carm Jamb. primo:

Ἀγῶσι βασκαίνουσι, καὶ λίθοις ἐρωῖς.

6. Ἐσκοτιζόμενος] elegans hæc translatio est. Morbi namque corporis & animæ lumen obnubilant, & homines luci publicæ subtrahunt. Alias ipsum per se corpus σκοτῶ συνιζουμένον Gregorio dicitur orat. xxix, cui opponitur τὸ τῆς ψυχῆς φωτεινός.

7. Τόσον ἡγεμενος κλέος] πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται, ut est apud Apollodorum Comi-

Conscribillabo, maculisque, & vagis sensibus
Deterfis repurgatum obvertam rationi speculum,

10 Donec perfectas recipiat intus imagines.

Et hæ silentii literæ sunt. At si tu nolis,

Multis me loqui, Mens magna, quid faciendum est?

σεων, ὑφ' ἧν περιφρονεῖται, καὶ πληθαίνει. Hæc eo lubentius adscripsi, quo minus a plerisque hominibus ipsam etiam ad cognoscendum Deum viam cognitam esse video, quam nos- ter alibi erudite & vere exponit: nimirum, πρὸ πάντων διὰ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα κεκαθα- ρισθῆναι ἔχον· μὴ καθαροῦ ἢ ἀπίστου καθαροῦ, τυχόν ἐσθ' εὐφραδίας. Et hoc ex Platone. Illa Purgatio vero ab igne proficitur amoris divini, vitia animi & corporis exurentem. Plura adderem, ni crabrones metuerem. Notissima vero Ægyptio- rum, aliorumque omnium sacerdotum, sunt in- stituta, qui sacris & mysteriis initiari cupientes variis modis, atque ritibus a vitæ labibus repur- gabant. Sic inter cetera σώφρονι εὐδελιχῶς διαί- τη, καὶ βρωμάτων πολλῶν, καὶ ἀφροδισίων ἀποχαιῖς

καλυψάσαι τὸ ἀκόλαστον, καὶ φιλήδονον ἀτρέπ- τως καὶ τήρῳ ἐν ἱεροῖς λειτουργίας ὑποβάλλειν suos Isis assuefecit, quorum finis erat ἡ τῆς πρώτης, καὶ κυρίας, καὶ νεότητος γνώσις, ut est apud Plu- tarchum de Iside & Osir. in initio.

9 Προσήσομαι] Florentinus prior, ὡς προ- σήσομαι.

10. Εἰμφάσεις] simulacra, imagines:

Quandoquidem speculum quocumque ob- vertimus, omnis

Res tibi respondent simili forma atque figura:

ut est apud Lucret. l. 1v. Sic & Plutarchus εἰμφάσεις & εἰδῶλα ἀλλάμπυσαν εἰκόνα Apol- linis commendat commentariolo de El apud Delphos.

Aliud. Carm. VI.

Nec me peccatum rapuit, nec ulla lex
A liberis, ac laboribus avulsit meis.

Hoc novit conscia Trinitas, quam predicavi populo,
Scintillam ante absconsam rursus exfuscitans.

5 Invidia hinc: & lingua alligata ab sapientibus.

Quid enim, stulte, licet obnubilatus insuper
Morbo difficili, tantum excitasti splendorem nominis?

Ergo ignorabas, quæ nunc potestas ignorantium?

Cognata quibus confidentia est & improbitas.

10 Exsultate: feliciter agite. Quin omnis impius

In me lapides, in me sagittas inermum mittite,

Altum jam hic silentium est. Gregorius abest longissime.

Aliud.

Comicum. Sic & Pindarus Pyth. Ode XI: φθονεῖ δ' ἀμύνοται ἄτα, εἴτις ἄκρον ἔλει· ἀσυχρίαν δὲ νεμεῖστος ἀνὴρ ἕσθ' ἀπίφουγεν. Ita enim illic legendum, pro ἔλων, ἡσυχρίας τε νε- μέστω &c.

9. Οἷς συγγενὲς] prior Florentinus, ὃ συγγενὲς, ut ad τὸ κρατὸς referatur: quod tamen minus probō.

11. Βάλλετε] Vid not. ad Carmen pri- mum de lapidatione, v. 31. & Carm. Jamb.

XIII:

Ἄλλοις ἐδέχθη, ὡς τις ἀλλοῦ ἄλλου.

12. Γρηγορεῖται παρρησιῶν] sic alibi ad eof- dem, p. 251:

Οἱ ἀνύσταται, τίθησθε τῷ φθόνῳ νόμισ.

Ἐῖτα λήξει, καὶ δῖοι, φθόνῳ τ' ἑμῆς.

Ἐχθροὶ, φίλοι, ἀπύλλου ἐυφημῆσατε.

ita enim illic legendum, pro ἐχθροῖς, φί- λους. Sicut & superius contra vulgat. edit. p. 73. edidimus.

Δ. Γ. Γ.

Ἄλλο.

- Μετῆλθον, ἦλθον, ἔρχομαι· μίξις μ' ἔχῃ
 Τρόμος, χαρῆς τε· τέμνον ἑτάζω βάθῳ,
 Μήτι ληρωτῶ, Χεῖτε μὲ· πλὴν ἔρχομαι
 Ζάον διαχθέν ἐν βίῳ, μάλιστα δὴ
 5 Ἐχθροῖς, Φίλοις τε, σωφύταις, ἀνιστάταις.
 Τὰς σὰς πεσεῖν εἰς χεῖρας αἰρετώτερον,
 Ἡ' τῆδε μοχθεῖν τοῖς Φθόνος παλαίμασι.
 Τὰν μὲν καλῶν γὰρ ὕδεν ἐλπίζεν ἔχω.
 Τοῖς δ' αὖ κακίοις συνθαεῖν κέρδῳ μέγα·
 10 Χαίροιτε, γαστρίζοιτε, τοῖς εὐτυπίοις
 Μεγαφρονεῖτε· μικρὰ γὰρ χεῖρετε·
 Κἀγὼ μετέχον τῷ πλάνης· ἀλλ' οἴχομαι.

Ἀνιστάται] Arianis, & Apollinaristis.
 quos, ut supra ostensum, habuit infestif-
 simos. Nisi potius de Episcopis invidis & ad-
 versantibus accipiendum est, quia mox de in-
 vidia παλαίμασιν agit.

10. Γαστρίζοιτε] χεῖρετέ. Diximus ali-

bi, Gregorium valdequam in cibis abstinen-
 tem fuisse, & solo pane cum sale pro obsonio
 contentum. Hæc vita tam austera non placuit
 Episcopis aliis: & hinc iræ. Noster vero Carm.
 ad animam suam Anacreonteo:

Θελεῖς φαγεῖν; ἔχ' ἄροτο.

Ἄλλο.

- Τεῖχη, πυλῶνες, κλεῖτρα συνκλείοιτέ με·
 Μήτις παρελθῶν ἢ λόγῳ Φῶς, ἢ βίῳ,
 Κλέψῃ λαθῶν τι τῷ ἐμῷ κειμηλίῳ,
 Ἡ' καὶ τύραννῳ ἀρωάση βία χερός.
 5 Θεὸς τὸ θησαύρισμα· καὶ θεῶ Φόβῳ,
 Ἐλπίς τε κερφίσσα πᾶς ἀκηδίας·
 Αἶ' πολλά πολλά δὴ με καὶ παρ' ἄξιαν
 Δεδήχασίν τε, καὶ σωφραξέσσι πλέον,
 Ἡ'ν μὴ σὺ τοῖς κέρκωψιν ἠρεμεῖν Φερίσσης.
 10 Καίπερ δὲ πάχων δεινὰ, καὶ δεινὰν πέτρα,
 Τῶ δ' ἐν δέδοικα, μὴ τι τοῖς πολλοῖς κακοῖς
 Χείρων γενοίμην· καὶ τὸ γὰρ βλάπτῃ Φερίνας.

Πρὸς

Ταῖς ἀκηδίας] Florentinus prior, ἀηδίας. | σοσι, minus bene.

8. Σπασφάξοσι] Flor. alter, σπασφάξ-

9. Κέρκωψιν] simiis, quippe qui gestibus.
 vestitu,

Aliud. Carm. VII.

Accessi, veni, venio. Pavor me simul
 Tenet & gaudium. Profunda exploro pectoris,
 Ecquid tibi debeam, mi Christe. Attamen venio
 Vexatum in vita animal, sed maxime ab
 5 Inimicis, amicis, collegis, adversariis.
 In tuas incidisse manus quanto fatius,
 Quam hisce invidiæ conflictari cum præstigiis
 Bonæ certe nil mihi jam superest spei.
 At pessimis hisce commori voluptas fiet maxima.
 10 Valete, ventri servite, & vanis somniis
 Age intumescite. Sed breve erit hoc vobis gaudium.
 Et ego erroris hujus quondam fui particeps. Sed abeo.

Ἐχ' ἄλφιν, εἰ παρῆν.
 Ἄλεις δὲ σοὶ τὸ πῆμα.
 Καὶ θυμὸν ἢ μετρέμην, &c.
 ubi & aquam illi, cui aliquando nonnihil aceti admixtum ad potum concedit. His sane delicii nemo sibi Phisconis cognomen metuat.

Ibid. Τοῖς οὐπνίοις] Vana & inani specie exteriore, seu dignitatis, seu vitæ, & morum: qui videri mavultis, quam esse boni, atque ita insomnia potius quam rem veram representatis. Τὸ δὲ δοκεῖν, inquit noster orat. xxvii, ἔδην πρὸς ἡμᾶς, ὡσπερ ἐδὲ ὄναρ ἀλλότριον.

Aliud. Carm. VIII.

VOs muri, portæ, claustra, vos me concludite.
 Ne quis subrepens vel sermo furax, vel vita,
 Mei quid mihi thesauri clam furripiat,
 Aut vi tyrannus aperta auferat.
 5 Deus meus thesaurus est, & Dei timor,
 Et spes, meas mihi levans molestias,
 Quæ me immerentem non parum jam plurimæ
 Et morficarunt, & lacerabunt amplius:
 Ni tu quietem simiis dehinc imperes.
 10 Quamquam & gravia patiens, & plusquam gravia,
 Id unum metuo, multis ne pejor fiam malis.
 Superingesta namque sibi mala mentem solent lædere.

Ad

vestitu, & exteriori specie Episcopos referent, quum revera nil minus essent.

p. 178 operum:

10. Καί τις δὲ πάγων.] sic in lamentatione

Πεπονθα δὲνὰ πλοῖρα, καὶ δεινὴν πύρα.

M

πὸ 5 ᾄ,

Πρὸς τὸ Ἅναστασίας λαόν.

Ποθῶ, ποθῶ σε, Φίλιτατ', ὅσκι ζηνήσομαι.
 Ποθῶ λόγων γέννημα τῷ ἐμῷ τέκνων,
 Ἄναστασίας ὡ λαὸς τῷ ἐμοὶ Φίλης,
 Ἡ τὴν πάλαι φανέσαν ἐν νεκροῖς λόγοις
 5 Πίστην παλαιὰν ἐξανέστησεν νέοις.
 Ὄθεν παρελθὼν ἐμὸς ὡς ἀπινθήρ λόγῳ
 Πάσας κατέχευε φωτὶ τὰς ἐκκλησίας.
 Τίς σε τὸ καλῶ, τίς θρόνος ἐμὸς ἔχει;
 Πᾶς ἐμὸν ἄτεκνῳ; Ζῶσι δ' οἱ παῖδες, πάτερ;
 10 Σοὶ δόξα, κἄν τι τῶνδε χεῖρον συμπέσοι.
 Ἰσως κολάζεις τὴν ἐμὴν παρρησίαν,
 Τίς ἐκβοήσῃ γνησίως τὸ σὸν, Γειάς.

Ποθῶ, ποθῶ σε] Carmen hoc desiderium Gregorii testatur, quo templum, seu potius populum Anastasix, a se velut conditum, proferebatur. Atque id quidem tantum fuit, ut non modo interdiu, sed & noctu menti ejus obversaretur. Ergo egregium nostrum exstat Carmen ix de infomnio, quo in eo templo sibi versatus fuisse videbatur, & sacris ibidem operatus, sermonem ad populum habuisset, &c. Verba ejus extrema sunt:

Γρηγορίου γῶος ἔτῳ Ἄναστασίῳ ποθέοντος,
 Τῆς ποτὲ μιν φθονηρῆ νόσφισιν ἀδυναμί.
 Sic & in orat. xxxii ita illam valedicens compellat: Ἄναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπαύνημι.

ἐν τῷ τὸν λόγον ἡμῶν ἐξανέστησας ἔτι καταφρονέμενοι, τὸ τῆς κοινῆς νίκης χωρίον, ἢ Σηλωμ, ἐν ἡ πρώτον τὴν σκηνὴν ἐπέξαμεν, τισσαροκόνα ἐπὶ ἀξιφρομένη ἐν τῇ ἐρημίᾳ, καὶ πλανημένη. σὺ τε ὁ μέγας γὰρ ἔτος καὶ ἀδύνατος, ἢ τὰ κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι ὡρῶν τῆ λόγῳ λαῶν, ὅς Ἰσως πρότερον ἄντα Γερουσαλιμ πεποιήκαμεν, &c. Vide & Cedrenum de hoc templo in Historiar. Compendio.

2. Τῶν ἐμῶν τέκνων] aut egregie ego fallor, aut legendum est τέκος: ut sit, ὁ λαὸς τέκος τῆς Ἄναστασίας, & γέννημα τῶν λόγων.

4. Ἐν νεκροῖς λόγοις] mortualibus, seu potius mortiferis Arianorum doctrinis, qui sub

Ἄλλο.

Σιῶν ὁδοὶ πενθῶσι, τὸ νόμος λάτρευ
 Λαὸν ποθῶσαι ἡμέρας ἑορτίοις.
 Πειθῶ δ' ἔγωγε λαὸν ἔχ' ὀρώμενον
 Ἐμὸς ῥέοντα πρὸς λόγους ὡς λὺ ὅτε
 Κωνσταντίνος πόλις τε, καὶ ξένων ὅσον
 Ἐνδημον, οἷς ἤτραπεν ἢ φίλην Γειάς.
 Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ὡς λέων βρυχάμεν
 Μακρὰ φωνάζω. Τῶν δ' ἐμῶν τέκνων τυχὼν
 Ἄλλοι χαίρουσιν ἄσπετος, πηφανοῖς λόγοις

Συναρ-

Ἡ μῆσις ἑορτίοις] Florentinus alter: ἡμέρας ἑορτίοις. Earum vero caput, seu κεφάλαιον erat μνήμη Θεῶ, ut alibi loquitur.

4. Ὡς ἡν ὅτι] Ut accurrebat aliquando. Florentin.

Ad Plebem Anastasix. Carm. IX.

TE desidero, carissima, non diffitebor, te desidero:
 Desidero te natorum ex me sermonum suboles,
 O dilectæ mihi plebs Anastasix:
 Quæ mortuis jamdudum sermonibus commortuam
 5 Antiquam refuscitavit novis fidem:
 Unde mea velut scintilla prodiens oratio
 Ecclesias implevit omnes lumine.
 Quis tuam speciem, quis meas sedes tenet?
 Quid ego ita orbis liberis? vivitne proles, pater?
 10 Tibi sit gloria, etiam si quid acciderit tristius.
 Fortasse proterviam in loquendo punis meam.
 Quis digne fatiis tuum, ô Trinitas, consilium prædicet?

Valente totam ferme occupaverant Constanti-
 nopolin.

7. Φωτισίας] prætuli, quod in duobus erat
 Florentinis, Φωτι τας.

11. Γσως καλαξεις] potest & aliter per in-
 terrogationem accipi; ita ut vertendum sit: An
 fortasse, quod tanto cum fervore doctrinam
 Triadis defenderim, me plebs? utitur enim
 noster hoc modo voce παρησιας. Sic Carm.
 de vita sua:

Ταυτ' οιδεν η τελας τε, και το συν λιθοις
 Κηρυγμα λαμπρον της ημης παρησιας,
 Ο και μι εθηκε τοις κακοις επιφθον.

De hac autem sua παρησιας Carm. Jamb.

XVIII ait:

Εγω ηδ, δε ρηδ' εχον ου
 Ζειη πολει πωδας
 Λογα πισοντι συμμαχος
 Γλωσαν φερων ημην,
 Αλλας λεγοντας ανισου.
 Πολλοι λεγουσι δε,
 Ζειναι, φιλοι τε πιστως
 Εμοι σπουδαιως
 Ουδεν ηδ ετως αποτε
 Ολην εσεισε ηην,
 Ως πνευματος, παρησιας
 Ου βουληρη, &c.

Aliud. Carm. X.

L Ugent Sionis viae, legis cultorem tuæ
 Festis diebus desiderantes populum.
 Et ipse lugeo non jam populum conspici
 Meos ad sermones confluentem, ut olim solebat
 5 Constantinopolis, & quidquid exterum
 Illic agitabat, quibus amica allucebat Trinitas.
 At nunc ego ut leo rugiens
 Magnopere ingemisco: & meam forsan prolem
 Insultant alii, sermoneque illam probabili

Ab-

rentinus prior, εις ην τότε.

7. Ως λεων βρυχουμεν] alter Flor. βρυχι-

μασι: qui tamen in margine habebat, ut
 Viennensis in contextu, βρυχουμενος.

M 2

10. Συ-

- 10 Συναρπάσαντες· εἰ γὰρ ἔλθοι μοι δένου,
 Δὶς πέν, Τριὰς, σὸν, καὶ βρυχισαίμην πάλιν
 Ἐν σοι, τάχ' ἂν πὶ θῆρες εἴξειαν πάλιν.

10. Συναρπάσαντες] Flor. prior, συνι- | Ibid. Εἰ γὰρ ἔλθοι μοι δένος.] Sic Carm.
 πάζοντες. | Jamb. primo:

Ἄλλο.

- Δὶς, οἶδα τὸτο, Φεῦ! δις ἐπλεονεξίῃ,
 Εἰ μὲν δικαίως, προσδέχοιθ' ὑμᾶς θεός,
 Εἰ δ' ἔδικαίως, προσδέχοιθ' ὅμως θεός.
 Οὐδέν γὰρ ὑμῶν ἔδὲ ὡς κεθέξομαι.
- 5 Πλὴν ἐκλέλοιπα, καὶ ποῦ λύσιν κεκῶν.
 Τῶν μὲν παρόντων εἰμι πάντων ἐμπλεως,
 Πλέττε, πειρίας, χαρμονῶν, ἔχαρμονῶν,
 Δόξης, ἀπμίας τε, δυσμῶν, Φίλων.
 Τῶν δ' ἔπαρόντων εὐχομαι πᾶσαν λαβεῖν.
- 10 Πέρας λόγος πολὺν δὲ, καὶ δέχσ λόγος.
 Εἰ μηδέν εἰμι, Χειτέ με, τίς ἢ πλάσις;
 Εἰ πμῖός σοι, πῶς πόσις ἐλαίνομαι;

Δὶς οἶδα] Carm. Jam. xxxiii:
 Δὶς ἐμπέπαιμαι. τὸτο καὶ
 Παθὼν ἐπίσταμαι.
 Εἰπίε τι κῆμοι τῷ φρονεῖν
 Μίτεςιν ἐν θεῷ.

Sic & Epist. xv ad Bosporium Coloniz Episcopum:
 Δὶς ἢ ἢ τὸτο ἐπλεονεξίῃ παρ' ὑμῶν,
 καὶ ἠπάτημα· οἶδας, ὃ λέγω· καὶ εἰ μὲν δι-
 καίως, ἐφρονθεῖσθε κύριος ὑμῶν ὁ Κύριος ἰουδαίας;

εἰ δὲ αἰδίας, συζητήσθε κύριος. Iterata hæc fal-
 lacia Episcoporum fuit, qui per speciem ami-
 citiæ ipsū secundo fefellerunt; primum Con-
 stantinopoli: dein Nazianzi, quum Eulalium
 illic Episcopum constituere vellet, quem ipsi
 probare videbantur, revera autem omni arte
 repellabant: λέγω μὲν ὅτις ὡς φίλοις, inquit,
 ψήφιστε τῆς ἐμῆς, ὡς ἀρπαγῆς τε καὶ φίλης, Εἰ-
 πὶε τινεσ λόγος. Ἐξέγω δὲ ὅτι νεουκότες, λέγειν

Ἐπίκλησις αἰετῶν.

- Κλύθι πάτερ Χειτῶ πανεπίσκοπε τῶνδε λιταῶν
 Ἡμετέρων. μολπὴν δὲ χαρίζεο σὺ θεράποντι
 Θεασεῖν. Ζαθέλω γὰρ ἐς ἀτραπὴν ἵχου ἐλαίωσιν
 Οὐτῶ, ὅς αὐτογένεθλον ἐν ζωῆς θεὸν ἔγω,
 5 Καὶ Χειτῶν θηπιῶν ἀλεξίκακον βασιλῆα.
 Ὅς ποτ' ἐποικείρας μερόπων γένου ἀνά παθόντων
 Πατρὸς ἑπ' ἐνεσίησιν ἐκὼν ἠλλάξατο μορφῆν.
 Γείτονα δὲ θηπὸς θεὸς ἀφθίτου, εἰς ὅκε πᾶσι

Ταρτα-

Ἐπίκλησις] Carmen instar præfationis est, tagmati Carminum Heroïcorum, pag. xxxi
 præfigendum, seu præmittendum syn- | operum: cujusmodi est illud e scenariis con-
 stans

10 Abreptam auferunt. Redeat sed si robur mihi
Ut ante, Trinitas, tuum, & in te denuo rugiam,
Brevi ut hinc rursus recedant, faxo, feræ.

Λάμπτοιμι λυχνος λυχνίας ὑπερτιθείς,
Ὅλην κατασφραπίοιμι τὴν οἰκηθῆν.

παλι Flor. 1. habebat *μύγα*; & mox pro *ει-*
ξίαν, Flor. alter *εἰξίαν*.

11. Βρυχισαίμων] alii, βρυχισομαι. pro

Aliud. Carm. XI.

BIs, non latet me, fucus est factus mihi:
Si jure, admittat vos, velim, audiatque Deus:
Sin autem inique, sic quoque audiat tamen.
Neque enim vel sic vobis quidquam imprecabor mali.

5 At malis fractus malorum finem expeto.
Omnium quippe rerum sum fatur præsentium,
Census, inopiæ, gaudii, molestiæ,
Famæ, dedecoris, hostium, & chari gregis.
Jam capere gustum cupio rerum absentium.

10 Audacter istud eloquar, & audias, rogo:
Si, Christe, nil sum, quæ tua est hæc fictio?
Sin charus ipse sum tibi, cur tantis premor malis?

τὸδε ἐκ ἐμῶν. Apollinaristæ scilicet Nazianze-
nam plebem infestabant, & callidis sermoni-
bus in suam pertrahebant opinionem, seu hæ-
resin: sic ut Episcopus quoque in Cappadocia
passim crearent. Quibus Gregorius se oppo-
suit, eorumque conatus per Cleodionum e-
vertit.

Ibid. Ἐπίτηρι (ἄδικος) πλεσιζέων in lucta est,
quum pes subtrahitur, & ita adversarius in

terram dejecit. Qua de re vid. Fabrum de Re
Athletica, & Mercurialem de arte Gymna-
stica.

3. Προ(δύχοι θ' ὀμιλεῖ θεός.] deerat vox ul-
tima in codice Viennensi, deestque in editio-
ne Lambecii, qui hoc ipsum carmen in Biblio-
theca Cæsarea publici juris fecit. Ego, quod con-
jectura hæc certa esset, addendam existimavi.

5. Παθῶ] al. ζῆτῶ.

Invocatio, Carmine Heroïco. Carm. XII.

Audi, Pater Christi, qui cuncta inspicis, hæcce meas preces,
Et famulo tuo cantum indulge
Divinum. Ad sacram namque semitam vestigia dirigit
Ille, qui ex se genitum in vivis cognovit Deum,
5 Christumque mortalibus averruncum malorum regem:
Qui generis aliquando misertus humani gravia passi
Volente volens patre mutavit formam,
Factusque est Deus immortalis mortalis homo, donec omnes

stans p. CCXLVIII, quod Jambica ducere
oportuerat.

3. Ἐλαύνων] malim ἐλαύνοι, scil. poeta.

8. Γένετον] manifestum mendum.
ne igitur γένετο, pro ἐγένετο.

M 3

Tar-

Repo-

γινώσκω

Ταρταρέων μογέοντα, ὕφ' αἵματι λύσσατο δεξιῶν.

- 10 Δεῦρ' ἴθι νῦν ἱερῆς καὶ ἀκχεασίης Σπό βίβλου
 Ψυχῶ σὺν ἀπίταλλε θεοπνεύτοις οὐκ μύθοις.
 Ἐνθα γὰρ ἀθήσειας ἀληθείης θεράποντας
 Ζωῶν ἀγγελίωντας ἕω' ἔρανομήκει Φωνῇ.

Προσευχὴ ἠρωϊκὴ.

- Σοὶ χεῖρι, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητῆ.
 Οὐρανὸς ἐπλήσθη δόξης σεο, πᾶσά τε γαῖα
 Σῆς σοφίης. Θεὸς ὑὸς ὁ σὸς λόγῳ ἐκίχσε πάντα.
 Σὸν ἅγιον πνεῦμα ζῶν πάντεσσι χορηγεῖ.
 5 Ἰλίοις κόσμῳ θεῖα Γειάς· Ἰλαθι δ' ἡμῖν,
 Υἱὲ θεῶν καὶ πνεῦμα, καὶ ἀνθρώπων καὶ σάρκα,
 ὅσῃς ὅπλ' αὐροῖο μόνον τέτληκας ἔπιπαιν,
 Οἷα βροτῶν· τελευτῆ δὲ πύλας λίπες αἰδονῶν,
 Οἷα θεῶν· θανάτῳ γὰρ ἔλυσας δεξιῶν ἀνασῆς,
 10 Καὶ βροτῆ γενεῇ φύσιν ἅπασας, οἷα καὶ ἡμῶν
 Ζῶεν ἡμάχα πάντα, σὲ δ' ἄμβροτον αἰὲν αἰδεῖν.

Υ^{μῶν} corrige, ἡμῶν. Nam ἡμῶν hic ni- | cat, ἄμμοις autem nos. Sed hic Doricæ Dia-
 hili est. ἡμμοις, Aeol. & Dor. nos signifi- | lecto nullus locus est.

Προσευχὴ 2^η ἠρωϊκῆ.

- Σοὶ χεῖρι, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητῆ.
 Σοὶ χεῖρι. ὅς τε νοητῆ λόγῳ, ταῦθ' ὄρατῆ κελεύσῃ
 Στιπας ἔπειν ἔοντα, καὶ ἐξ ἀφανῆς κατέδειξας.
 Σὸν θεόν ἀμφιέπασιν ἀκχεασι ὑμνητῆρες,
 5 Ἐνθεν μυριάδες, καὶ χιλιάδες πάλιν ἔθεν,
 Ἀγγελικῆς γραπῆς πυρόεις χορὸς, ἀφῆτοι δερῶν
 Λαοὶ παρωτόκων, καὶ λαμπομῶν χορὸς ἄφρων·
 Πνεύμαχα θεσπεσίων ἀνδρῶν, ψυχῆ τε δικαίων,
 Πάντες ὁμηγερέες, καὶ σὸν θεόν ἀμφιέποντες,
 10 Γηθοσύνῃ τε, φόβῳ τε, δικηκῆς αἰδέσσει
 Ὑμνον ἀνυμνεῖοντες ἀκχεασι, ἢ καὶ ἄπαυστον·
 Σοὶ χεῖρι, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητῆ·
 Οὗτος ἀκχεασι ἡμῶν ἕω' ἔρανοῖο χοροῖο.
 Ναὶ λίπωμα καὶ γὰρ, πάτερ ἀφθιτε, καὶ γόνυ καὶ μπιω
 15 Ἡμετέρης κραδίης, πάτερ ἄμβροτε, καὶ νότον ἔνδον
 Πρηγῆς σε παρῆραϊθε· κάρη δὲ μοι ἐς χθόνα ἰδύθ

Λισα.

- Tartareis sub sanguine gementes exfolveret vinculis.
 10 Huc adesto nunc, & sacro puroque ex Codice
 Animum tuum fagina sermonibus divinis.
 Hic enim veritatis licet cernere ministros
 Cælesti vitam voce nuntiantes.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIII.

- T**ibi gratiæ, ô Rex omnium, omniumque conditor.
 Cælum omne tua gloria plenum est, plena omnis terra
 Tua sapientia. Deus filius, tuum verbum, cuncta creavit:
 Tuusque sanctus Spiritus vitam cunctis subministrat.
 5 Propitia sis mundo divina Trinitas. Sis & propitius nobis,
 O fili Dei secundum spiritum, & hominis secundum carnem,
 Qui in cruce mortem subire sustinisti
 Qua mortalis: tertio vero die portas liquisti Acherontis,
 Qua Deus. Mortis enim solvisti resurgens vincula:
 10 Mortalique generi naturam contulisti, qua & nos
 Æternum viveremus, teque immortalem immortaliter ca-
 neremus.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIV.

- T**ibi gratiæ, ô Rex cunctorum, conditorque cunctorum
 Tibi gratiæ, qui cognoscenda mente, visibiliaque, jussu,
 Cum ante non essent, ut essent fecisti, & ex obscuro in lu-
 cem edidisti.
 Tuum circumstant thronum immortales tuæ laudis cantores.
 5 Hinc millia multa, & inde rursus millia multa,
 Igneus Angelicæ militiæ chorus, perennis ab initio
 Populus primogenitorum, lucentiumque chorus astrorum:
 Virorum etiam Divinorum spiritus, animæque iustorum,
 Confertim simul omnes thronum tuum circumstipantes,
 10 Lætitiâ, pavoreque perpetuum te canunt,
 Perennem accinentes hymnum, & incessabilem,
 Tibi gratiæ, ô rex cunctorum, cunctorumque conditor.
 Hic est perpetuus ille in choro cælesti cantus.
 Sed & ego tibi supplico, pater æterne, & genu flecto
 15 Mei cordis, pater immortalis: mensque intus
 Ad pedes tibi accidit; vultus autem in terram demittitur

Te .

Λιοσομδία· κείμην δ' ἰκέτης, καὶ δάκρυα χέω.

Οὐδὲ γὰρ ἀξίός εἰμι πρὸς ἕβανον ἀντία λεύσσειν.

Ἀλλὰ σὺ μ' οἰκτεῖς, ἑλέες πάτερ, ἴλασθε ἕσσο

20 Σὼ κινυρά θεράποντι· Σάς δὲ με χεῖρα πένθοςας

Ἐξ ὀνύχων θανάτιο, νόημα τὰ πάντα καθήσας.

Μὴ μ' ἀπογυμνάσῃς σὺ πινθίμασθε, ἀλλ' ἐπι μᾶλλον

Χθῆε μὲνσθε καὶ θάστος ἐπὶ γήθεσιν ἐμοῖσιν·

Ὄφρα σε καὶ κεραδίη, καὶ χεῖλεσι καλὸν αἴσιο.

25 Ὡσπερ ἐμῷ γενετῆρι, σὴ θεράποντι παρέστις,

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρὸν βίον, καθαρὸν τε τελευταίω,

Ἐλπιεῖν τε τυχεῖν ἀγαθῶν, ἔλεον τε, χάριεν τε·

Πάντα δ' ἀμαλδύνη, ὅσα ἤλιτον ἐκ νεότησθε,

Ὡς ἀγαθὸς βασιλεύς· ὅτι σοὶ χεῖρας ἤματα πάντα.

30 Σοὶ χεῖρας ἤματα πάντα, καὶ εἰς αἰῶνας ἀπάντας.

28. Ἀμαλδύνη] malim, ἐμαλδύνης, ὅσ' ἤλιτον. & paulo ante, γενετῆρ, αἰς σὴ.

Ἐξομολόγησις καὶ δοξολογία δι' ἠρωϊκῆς καὶ ἐλεγγείων.

Δόξα θεῷ τῷ πατρὶ, καὶ ἡμῶν παρβασιλεῖ.

Δόξα πανθυφῆμω πινθίμασθε παναγίω.

Ἡ Τριὰς εἰς θεὸς ἔστιν, ὃς ἔκτισε, πλησέ τε πάντα,

Οὐρανὸν ἕβανῶν, γαῖαν ὀπιχθονῶν·

5 Πόντον, καὶ πλάμης, καὶ πηγὰς πλησεν οὐδράων,

Πάντα ζωονῶν πινθίμασθε ἐξ ἰδῆς·

Ὄφρα σοφὸν κτίσῃν πᾶσα κτίσις ὑμνήσῃ,

Τῷ ζῆν, τῷ τε μῦθεν, αἴτιον ὄντα μόνον.

Ἡ λογικὴ δὲ μάλιστ' αὖ φύσις ἀφ' παντὸς αἴσιο

10 Ὡς βασιλεῖα μέγαν, ὡς ἀγαθὸν πατέρα,

Πινθίμασθε, καὶ ψυχῇ, καὶ γλώτῃ, καὶ ἀφρονεία,

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρὰς δοξολογεῖν σε, πάτερ.

Ως βασιλεῖα] videtur hoc nostro familia- | alias αἰς βασιλεῖα scribi, legive potuerit.
re fuisse, ut s addito s produceret

Υμῶνσθε ἑσπερινός.

Σε ἡνθὸν θιλογῆμδον,

Χεῖτέ με, λόγα θεῶ,

Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάρχου,

Καὶ πινθίμασθε ἀνάρχου,

5 Τριτῆς φωτὸς εἰς μίαν

Δόξαν ἀθροισμδῶν.

Ὡς ἔλυσας τὸ σκότσθε,

Ὡς ἐλάσθησας τὸ φῶς,

Φωτὸς ἀνάρχου] Florentinus Codex habe- | præferendum visum.
bat φωτὸς εἰς μίαν: quod absque dubio

- Te prece adeunti. Procumbo supplex, & fundo lacrymas:
 Nec enim dignus sum, ut in cælum oculos attollam.
 At tu miserere mei, pater misericordiæ, & esto propitius
- 20 Quæstibus te invocanti seruo tuo. Eripe me quæso extensa
 manu
 E mortis unguibus, cunctis animi mei perpurgatis sensibus.
 Ne me tuo priva spiritu; quin potius amplius
 Infunde robur, fiduciamque, pectoribus meis.
 Ut te & corde & labiis rite canam,
- 25 Non secus ac patri meo, tuo famulo, adfuiſti.
 Da mihi & sancte vivere, & sancte mori.
 Da spei potiri bonæ, da misericordiæ, da gratiæ.
 Cuncta vero mea a prima juventute delicta dele
 Ut pius rex. Nam in omne tibi debetur ævum gratia.
 30 In omne sit tibi ævum gratia, & in seculorum secula.

Confessio & Gratiarum actio, Carmine Elegiaco.
 Carm. XV.

- G**Loria Deo Patri, & filio Regi maximo:
 Gloria Spiritui maxime benedicto, sanctissimo.
 Trinitas unus Deus est, qui cuncta creavit, implevitque,
 Cælitibus cælum, terramque terrestribus;
- 5 Et mare, & fluvios, fontesque referſit aquatilibus.
 Cuncta vivificans proprii spiritus efficacia.
 Ut omnis creatura conditorem suum laudibus proſequeretur,
 Qui & vitæ, & constantiæ, unicus ipsis auctor est.
 Maxime vero ratione prædita natura omni eum laudet tempo-
 Ut magnum regem, ut patrem benignum, (re,
 Et spiritu, & anima, & lingua, menteque.
 Da, Pater, & mihi, ut & corde, & ore puro tuas
 laudes canam.

Hymnus Vespertinus. Carm. XVI.

T E nunc celebramus,	5	Trino lumine in unam	
Christe mi, verbum Dei,		Coëunte gloriam:	
Lumen de lumine æterno,		Qui tenebras solvisti,	
Ut Spiritus ab æterno,		Qui lucem produxisti,	
		N	Ut

- Ἴν' ἐν φωτὶ πάντα κτίσης, 30 Φθάσωμεν εἰς ἡμέραν,
 10 Καὶ τ' ἀγαθοὶ ὕλην ἡμέραν τ' μὴ νυκτὴ
 Στήσης μορφῶν εἰς κόσμον, Τῇ τυγῆ λυομενῆ.
 Καὶ τ' νῦν δυκομίαν. Σὺ μὲν βάλοις ἐλαφρόν,
 Ὅς νῦν ἐφώπασας ἀνθρώπων ὕπνον ἐμαῖς βλεφάροις,
 Λόγω τε καὶ σοφίᾳ, 35 Ὡς μὴ γλώσσαν ὑμνωδῶν
 15 Λαμψρότητ' ἢ ἄνω ἔπι πολὺ νεκρῶσθαι.
 Καὶ κάθω θεῖς εἰκόνα. Μητ' ἀντίφωνοι ἀγγέλων
 Ἴνα φωτὶ βλέπῃ ἡ Φῶς, Πλάσμα σὸν ἡσυχαίσειν.
 Καὶ γένῃ) Φῶς ὅλος. Σὺν σοὶ δὲ κοίτη θυσσεύεις
 Σὺ φωτῆσον ἕρατόν 40 Ἐνοίας ἐταζέτω,
 20 Κατηύγασας ποικίλοις. Μήδ' εἰ τ' ἔβ' εὐπαρεῶν
 Σὺ νύκτα καὶ ἡμέραν ἡμέραν νύξ ἐλεγεξῆ.
 Ἀλλήλαις εἰκεῖν ἠπίως Μηδὲ παίγνια νυκτὸς
 Ἐταξας, νόμον πμῶν Ἐνύπνια θροείτω.
 Ἀδελφότητ' καὶ Φιλίας. 45 Νῆς δὲ καὶ σάματ' ἴδχα
 25 Καὶ πῆ μὲν ἔπαυσας κόπας Σοὶ, θεε, προσλαλείτω,
 Τῆς πολυμέτρ' σαρκός. Τῶ πατεῖ, καὶ τῶ υἱῶ,
 Τῆ δ' ἡγεῖρας εἰς ἔργον, Καὶ τῶ ἀγία Πνεύματι.
 Καὶ πράξεις τὰς σοὶ Φίλας. Ὡτ' πμῆ, θεῖσα, κρατ' ἔ,
 Ἴνα ἡ σκότ' ἔφυγοντες 50 Εἰς τὰς αἰῶνας. ἀμην.

9. Πάντα κτίσι] ita Viennensis: Florentinus autem, ἰν' ἐν φωτὶ κτίσις τὰ πάντα. τὸ κτίσις pro κτίσι admisi: nec displicent cetera.

13. Καὶ γένῃται Φῶς ὅλος] Oratione quadragesima hominem tertium lumen esse dicit post Divinum & angelicum: ubi & hominem Φῶς appellari docet Δὲ τὸν τὸ ἐν ἡμῶν λόγος δὲ ναμν. Mox autem subjicit: Οἶδα καὶ ἄλλο

Φῶς, ὃ τὸ ἀρχέγονοι ἠλάθη σκότ' ἔ, &c. Ubi plura lumina recenset, legis Adamo data, item Israelitis; & quod in facie Moysis erat, &c. Tandem & baptismi, quo illuminantur baptizati. Verum hic lumen est perfectionis divinæ, quo homo totus deterfis peccatricibus maculis, & vitiorum innatorum tenebris discuffis, ita illustratur, ut aliis etiam praelu-

Ε'νόδια.

Εν σοὶ μὲν ἡρεμῶμεν, ὦ θεῖ λόγε,
 Μέγοντες οἶκοι, σοὶ δ' ἀνάπνομεν οχολῆν.
 Σὴ μὲν κεδέδρα, σὴ δ' ἔγερσις, καὶ γαῖσις.
 Σὴ δ' αὖ πορεία, σοὶς δὲ καὶ νῦν ρεύμασιν
 5 Εὐθυπορέμεν. ἀλλά μοί πν' ἀγγέλων
 Πέμποις ὀδηγῶν δεξιῶν ὡς αἰσῆτιν,

Παιπε:] mutavi in πμμοις. & mox | ut & τρεφῆ in τρεφῆι.
 τμμοις in τμμοις, sententia id exigente: | 11. Εξ ἑσῶ] ἴσγε, ἴσγε; Diaboli. In enim
 semper

10 Ut cuncta in luce conderes, 30 Festinaremus ad diem;
 Et mobilem materiam Diem, quam nulla tristior
 In mundi hanc speciem si- Nox umquam solvere pote-
 steres, (nem: rit.
 Et hunc concinnum in ordi- Infunde sed tu palpebris
 Qui mentem humanam illu- Levem somnum meis:
 minasti 35 Ut ne laudatrix lingua
 Ratione & sapientia; Longo sopore taceat,
 15 Splendoris superi & inferi Nec angelorum vox tibi
 Imaginem eum constituens. Quiescat responsoria.
 Ut lumen lumine cerneret, Simul tibi lectulus pias
 Et totus lumen evaderet. 40 Cogitationes deferat.
 Tu cælum luminibus Nec amplius nox fordium
 20 Illustre fecisti variis. Diem coarguat.
 Tu noctis & diei Neque noctis me ludibria
 Placidas vicissitudines Vana perturbent somnia.
 Jussisti, legem statuens 45 Sed mens & absque corpore
 Fraternitatis mutuæ. Tecum, Deus, loquatur,
 25 Illa modum laboribus Et Patre, & Filio,
 Posuisti carnis variæ: Et Spiritu Sancto:
 Hac excitasti illam ad opus, Cui sit honos, gloria, &
 Et amica tibi negotia: potentia
 Ut declinatis tenebris 50 In omne sæculum, amen.

cere luculenter possit. Distinguendum vero
 inter φῶς, lumen, a φῶ, luceo, & φῶς, ho-
 mo, a φῶ, loquor.

24. Αδελφότητι] Florent. ἀδελφότητι. Quod rectius.

25. Καὶ τὸ μὴ ἔπαυσας κόπων, τὸ δ' ἤγε-
 ρας] Flor.

Καὶ τῆ μὴ ἔπαυσας κόπων

Τῆς πολυμύχου σαρκός,
 Τῆ δ' ἠγερέας εἰς ἔργον.

Quæ lectio illa altera multis partibus præstat.
 38. Ἡσυχάζει] Flor. ἠσυχάζει. Mox pro
 var. lectioe ἠσυχάζει in margine Codicis Vienn.
 habebatur pro ἠσυχάζει: quod & admisi. Sic &
 ibidem ἐξετάζεται legebatur pro ἐταξέται. Nec
 non postpaullo ἡσυχάζει pro ἡσυχάζει.

Carmen Itinerarium. Carm. XVI.

IN te quiescimus, o Dei Verbum,
 Domi manentes. Tibi acceptum referimus otium.
 Tua est confessio: tua exsurrectio, & statio:
 Tua rursus est profectio. Tuo & nunc numine
 5 Iter ingredimur. At mihi aliquem angelum
 Mitte ducem, benivolum custodem,

N 2

Qui

- Ὅς με γύλω πυρός τε καὶ νέφους ἄγρι,
 Τέμνοι δὲ πότον, ρείθεα δ' ἰσάη λόγῳ,
 Τρέφοι δ' ἄνωθεν καὶ κατώθεν πλοσίως.
- 10 Σπαιρὸς δὲ χερσὶν ἐκτυπέμεν **Θ** θρασέ **Θ**
 ἘΨρᾶ κατειργή· μηδ' οἱ ἡμέρα μέση
 Καύσων Φλέγρι με, μηδὲ νύξ Φόβοι Φέροι.
 Τὴν δὲ τραχέαια καὶ τροσαντη μοι τείβον
 Λείαν πιθείη, ὄυπορόν τε σῶ λάτρη.
- 15 Ὡς πολλάκις με καὶ τὸ ἄρι χεῖρὶ σκέπτω
 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐξέωσας κινδύνων,
 Νόστων τε δεινῶν, δυσμενῶν τε τραγματίων.
 Ὡς δεξιᾶς ἀπασα, καὶ κατ' ἐλπίδας,
 Πράξαντες, αἰσιόν τε τ' ὄδ᾽ τέλ **Θ**
- 20 Εὐρόντες, αὐθὶς παρὸς Φίλους καὶ συγγενεῖς
 Παλινδραμῶμεν, ἀσμένιοισιν ἄσμενοι
 Φανέντες οἴκοι, καὶ πόνων πεπωκαμένοι.
 Σὲ παροσκυνῶμεν, τ' ἐπλυταίας ὄδ᾽
 Χρῆζοντες θυμένῃς τε, καὶ ῥάγης τυχεῖν.

semper sensit sancta mater Ecclesia. Quare τίς ἀναπνέει τὸ κακόν, θρασύνεται πάλιν, αὐθὶς
 noster Investiva priore in Julianum appari- ὄρη, καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι, καὶ ἡ σφραγὶς πάλιν,
 tione illum Dæmonis perterritum munisse καὶ ἰρημῶντες οἱ δαίμονες, καὶ ἡ μύσθς οἱ ἀπορία,
 se signo crucis refert. Tum vero ἔχουσαν ἡ σφρα- &c. Et hinc in templis, ubi non modo tam
 γίς, ἠτλήνται οἱ δαίμονες, λύονται οἱ φόβοι· εἴτα multiplicia, frequentiaque crucis signacula

Εἰς τὸ ποτηρόν.

- Ἀρπασσον, ἀρπασσον, ἀφθιτέ με Ἀγχοὶ τειρόμενον.
 Χειρὸς ἀπὸ ἀλλοτείας. Ἐν νῆῳ δὲ μένομι τεῶ
- Μηδ' ἐργοῖς μογέοιμι κακοῖς, 10 Ἐμπεδ **Θ**, ὕμνοπάλ **Θ**,
 Καὶ Φαραῶ με πρυχοῖ,
 5 Μηδὲ με δεριαλῆ κατέχει, Ὄμβρ **Θ** ὕπερθε βάλοι,
 Χειρὲ, σὸς ἀντίπαλ **Θ**,
 Εἰς Βαβυλῶνα τ' ἄγρι κραναὴν Πήμα **Θ** πάντ' ἐλάων.

Φαραῶ] Pharaο hic spiritualis est, uti & appellet, cum tam facilis ad eam fit adi-
 mox Babylon: quam miror cur καταναν tus.

Εἰς τὸ νόστον.

ΗΝ, ἦν, ὅτ' ἦνθην. ἀλλὰ νῦν εἰμὶ ἀχλο **Θ**.
 Οὔτε ἄρι ἦσθην, ἔτε νῦν κατεσάλην.

Αὔθειν,

- Qui me columna ignis & nubis ducat,
 Et mare dividat, & flumina verbo sistat;
 Ubertimque me cibo calite & infero nutriat.
- 10 Crux manibus signata audaciam
 Inimici abarceat: nec medio me die
 Sirius urat, neque nox terrorem adferat.
 Asperam & difficilem mihi viam
 Planam faciat, facilemque tuo famulo.
- 15 Ut jam ante persæpe me dextra tegens
 Terra marique periculis eripuisti,
 Morbisque gravibus, & rebus difficilibus.
 Quo feliciter omnibus & pro spe
 Peractis negotiis prosperum viæ finem
- 20 Inveniamus, & ad amicos ac cognatos salvi
 Revertamur, cupidi cupidos
 Domi revisentes, jam laborum liberi.
 Te prece supplici quæsumus, ut viam ultimam
 Paratam liceat facilemque nancisci.

fiunt, sed & ἡ ἀναιµαντὸς ἄνοια quotidie Sed omnia tuta, omnia sacrosancta sunt, &
 pluries repetitur, nullus Diabolus, nulla ten- inviolabilia. Vid. Tertullian. de Corona Mil.
 tatio occurrit. Nullus illic expavescendus, ut c. 111. D. Hieron. ad Demetriadem, D. Chry-
 mox c. xviii ait, πυρὸς Σοδωµῶν ἄνοια, solum de Cruce, &c.
 igneus Sodomorum imber; ne in Italia quidem.

In Diabolum. Carm. XVIII.

ERipe me, Deus immor- talis, eripe me Ex aliena manu (bus: 10 Nec pravis afflicter operi- Pharao nec me vexet, (sarius 5 Aut tuus me, Christe, adver- Manu captum possideat, Ac Babylonem abducat aspe- ram	Domitum criminibus. At tua morer in æde, Perpeti te celebrans laude. Neque me igneus desu- per Sodomorum quatiat imber. Manu me sed valida obum- brans Cuncta averrunces mala.

In morbum. Carm. XIX.

Fuit, fuit, quum vigui: at nunc exarui.
 Neque tunc sublatus, neque nunc fractus animo sum!
 N 3 Fto-

Αἰνεῖν, ἀπαυθεῖν, ἄλλο. ἔκ ἀλλ' ὃ δ' ἔχω.

Ἄλλα.

- Ἐξ ἰατρῶν πάρειμι τῶν κερδαίνας,
5 Τὸ μήτι, Χειρῆ, σε φέρειν ἀνώτερον.
Παρ' ἔ' ἔ' πάντα, καὶ τὸ Φαρμακῶν τέν' ὦ.

Ἄλλα.

Ἰδὲ τὰ θερμά. ἢ κολυμβήθεραν ἔχω.
Πῶ δ' ἄγγελός μοι; δῦρο, Φαρμάκοις ὕδωρ.
Ἐἶδ' ἔν, σὺ σῶτερ εἶπέ, καὶ παγήσομαι.

Ἄλλα.

- 10 Πέπληγμ', ἔχω πὶ κέντρον εἰς θεῶν φόβον.
Οἶδ' ὅ πεποιθῆάς. ἀλλ' ἐπίχες ἢ νόσον.
Ἐἶδ' ἔ φίλον σοι. δὲς γε καρτερὰς φέρεν.

Ἄλλα.

- Ἐξηπόρημα, Χεῖρε με. καὶ πὶ δράστο;
Κριτῆς μὲν εἶ δίκαι' ὦ, ἀλλὰ καὶ πρᾶ' ὦ.
15 Πῶ σε τὸ χρηστὸν; ἢ μόνου λελήσμεθα;

Ἄλλα.

Ἐρρίψεν, ἔρριψεν με συκώφας Σαταν.
Σὺ δ' ἐνδεδάκας τῷ κακῷ. πῶς ἀντία;
Οὐχὶ πάτησιν σκορπίων ἐλπίζομεν;

Ἄλλα.

- Τί πῶτα, Χειρῆ; τὰς κακὰς ἀιοχίνομαι,
20 Καὶ τὰς ἀεὶστας, ἐκ ἔχων τῶν κακῶν
Οἱ μὲν γελῶσι. τοῖς δ' ὀλάλασ' ἐλπίδες.

Ἄλλα.

Καθ' ἡμέραν θνήσκα τε, καὶ λείπω βίον.
Εἶ μὲν διχῶς ὡς κακὸς, πῶς ληστότης;
Εἶ δ' ἔ διχῶς, πῶς ποτ' ἐνομ' ὦ κείσις;

Ἄλλα.

- 25 Σκοπὸς τέθειμα πᾶσι, καὶ τοξόβομα.
Στήτω ποθ' ἡμῖν ὁ Φθόν' ὦ; σήτω ποτέ.
Χρόνω, νόσῳ, κέκμηκα, τοῖς φίλων κακοῖς.
Ἄλλ' ἔ θέλεις; προσέερχομαι. Δίδε χεῖρα.

Ἄλλα.

5. Τὸ μὴ τι] rectius Flor. τὸ μὴ τι. Quam lectionem secutus sum, & expressi in interpretatione.

17. Τῶ κακῷ] Flor. μ' εἰς κακόν.

18. Ἐλπίζομεν] vid. Lucae cap. x, 19.

28. Προσέερχομαι] Flor. πρὸς σ' ἔρχομαι.

Florere, deflorescere, diversa: ego sed idem sum.

Aliud.

A medicis hoc fero commodi,

- 5 Ut ne quid, Christe, te superius existimem:
Unde & omnia, & medicamentorum efficacia est.

Aliud.

En calidas. piscinam jam quidem habeo:
Sed unde mihi angelus? Huc descende, & aquas tempera.

Sin minus: verbum, Servator, loquere, & restituar.

Aliud.

- 10 Percussus sum. Habeo ad timorem Dei stimulum.
Agnosco beneficium. Sed pelle, quaeso, morbum.
Quod si displicet, fac feram fortiter.

Aliud.

Succumbo malis, Christe; & quid faciam?
Iustus tu quidem iudex es: sed & mitis.

- 15 Ubi tua clementia? an vero soli negligimur?

Aliud.

Dejecit, dejecit me concisum Satan.
Tu vero me illi tradidisti. Quæ ratio?
Numquid non scorpiones calcare speramus?

Aliud.

- 20 Quid hoc, Christe? & ad malos erubescō,
Et ad bonos, nulla cum sit malorum quies.
Et illi quidem rident: at his spes bona perit.

Aliud.

Quotidie morior, & vitam inquo.
Si merito, ut malus, ubi tuâ clementia est?
Sin immerito: ubi tandem iustum tuum est iudicium?

Aliud.

- 25 Scopus omnibus positus sum; sagittis impetor.
Cesset tandem nobis invidia; tandem cesset.
Tempore; morbo deficio, & amicorum malis.
At non vis? Ad te accedo: porrige manum.

Aliud.

Ἄλλα.

- 30 Ὀλωλ', ὄλωλα συμφοραῖς. σοὶ δ' ὄλλυμαι.
 Σὺ γὰρ θεὸς με. σὺ ζῶφον λύσις χακῶν
 Νεκρὰ πνεόντι μικρὸν, ἢ λυτῶν βίον.

Ἄλλα.

Τί τῆδε μοχθῶ τοῖς χακῶς ἐσφιγμένῳ,
 Φθόνος πάλαισμα, καὶ γέλωτος πλείωσιν;
 Ἄλλοις τὰ λαμπρὰ τῶν βίος, λύσις δ' ἐμοί.

Ἄλλα.

- 35 Καλεῖς, καλεῖς με. προστρέχω· δέδοικα δὲ
 Τὸ πῦρ, τὸ χάσμα, τὴν ζέσιν τῶν πλυσίς.
 Τίς Ἀβραάμ δάσῃ με πῆς κόλποις Φέρων;

Ἄλλα.

- 40 Ἡ' πολλ' ἀγέτλιον εἰ βίω· τὰ δ' ἐλπομαι.
 Εἰ μ' αὐτόθεν λύσειας, οἶτά μοι ταῦδε.
 Εἰ δ' ἐλύσειας, Φθὺ βίος, Φθὺ ἐξόδα.

Ἄλλα.

Τί με κρατεῖς, δεσμώτα, τὴν ἐλεύθερον;
 Χειρὶς καλεῖ με. Κεῖσο τῆδ' ἐρριμμένῳ.
 Δέχ με, σῶτερ. πλιὸν κάθαρος ἐνδεής.

Ἄλλα.

- 45 Τεῖος λαλείτω, καὶ καταρπίζοι λόγον
 Ἄλλ' ἄλλ' πῆς, ὅσων ἀξίῳ. Ἐρόνων δ' ἐγὼ
 Εἶξω. Θεῶν γὰρ προσλαλῶν εἰ παύσομαι.

34. Τὰ λαμπρὰ] ab interpretibus sunt illa, quae in Florentino, & in margine Viennensis Codicis pro varia lectione existant, καλὰ, & τερπνά. Mox in Florentino λύσιν pro λύσις legitur: quod perplacet, subintellecto δός.

Id est, da alius vita frui splendoribus, mihi vero concede abutim. 43. Πλὴν καθαροῦ οὐδὲς] pro eo in Florentino erat, μὴ πρὸς σὴν εἰκόνα, ne tuam prode imaginem. Verum in margine corre-

Τὸ Θεολόγος πρὸς τὸ ἀναπνεῖν αὐτὸν τὰ τελευταῖα ῥηθέντα.

Ἄγγελοι αἰγλήεντες ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον
 Τελοσφάξος θεότητος, ὃ μὴ σέλας, ἀμφιέποντες,
 Γρηγόριον δέξαθ' ἀνάξιον, ἀλλ' ἱερῶν.

Δέξαθ'] ita erat in Viennensi: in Florentino Quamquam non ignoro infinitivum apud vero δέξαοι. Malim, δέξαοι, vel δέξαοι. Græcos sæpe pro imperativo poni.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Ἐλεγχῶ

Aliud.

Pereo, pereo malis. Tibi sed pereo.

- 30 Tu namque Deus meus. Tu libera ærumnarum caligine
Mortuum, qui vel tenuem, vel mœstum spiritum trahit.

Aliud.

Quid hic laboro constrictus malis,
Invidiæ luctamen, & plurimis ludibrium?
Alii splendorem vitæ optent: at ego abitum.

Aliud.

- 35 Vocas, vocas me. accurro. Metuo tamen
Ignem, hiatum, ardoremque divitis.
Quis in Abrahami me finum vehens deferet?

Aliud.

Permulta fane in vita pertuli. Alia sed spero,
Quod si me his exsolveris, tolerabilia adhuc sunt.

- 40 Quod si non exsolveris, hei mihi! quæ vita? hei quis exitus!

Aliud.

Quid me retines, Commentariensis, qui liber sum?
Christus me vocat. Isthic abjectus jace.
Recipe me, Servator: sed necdum plene purgatus sum.

Aliud.

Trinitas prædicetur: vices loquendi meas suscipiat

- 45 Alius aliquis, qui dignus videbitur. Sede sed ego
Cedam. Nec sic tamen cum Deo cessabo loqui.

legebatur, ita ut in Codice fuit Viennensi.

44. Τριῶς λαλεῖτω] versus hi Carmini sex-
to in MS. subiecti erant; verum quod car-
mina hæc ternis singula versibus constarent,
huc illos referre satius duxi: licet nec hic
commodus iis locus sit. Ceterum Tetraſti-

chis Jambicis Operum p. 156 in MS. præfixum
hoc distichon fuit:

Γρηγορίου πόνος εἰμί. τετραστιχίῳ δὲ φυ-
λάσσει

Γνώμῃς ποικιλικαῖς, μνημόσυνοι σο-
φίης.

Ultima Theologi verba, quum animam exspiraret.

Carm. XX.

ANGeli fulgentes in immenso cœli gyro
Trilucidæ Trinitatis, quod meum jubar est, ministri,
Recipe Gregorium indignum quidem, attamen sacerdotem.

F I N I S.

O

E Y.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ καὶ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

ἵ Τῆς βλασφημίας καὶ ἵ πολυειδῆς ἵ αἰρέσεως τῶν ἵ ἀγίων

ἵ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ, τῶν καὶ ἵ ΦΟΥΝΔΑΪΤΩΝ, καὶ ἵ ΒΟΓΟΜΙΛΩΝ καλεσμένων, καὶ ἵ ΕΥΧΙΤΩΝ, καὶ ἵ Ε'ΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΝ, καὶ ἵ Ε'ΓΚΡΑΤΗΤΩΝ, καὶ ἵ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

Τὸ κυρίως καὶ θεῶν καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀφ' ἧ ἀγίας αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καθαρόν ἡμῖν τὸ εὐπίστεως ὡσαύδοντ' μυστήριον, εἰρηκόως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλὰς ἐλεύ-

1. **Εὐθυμίου**] Vixit hic scriptor ac floruit in initio seculi duodecimi, sub Alexio Comneno, qui anno MCVIII diem suum obiit: ediditque Panopliam adversus haereticos praecipue sui temporis. Congessit aliquam multa huc pertinentia Lambecius in Bibliotheca Caesarea descriptione, qui respici poterit. Est & epistola hujus Euthymii adversus Phundagiagitas, seu Bogomilos, in Caesarea Bibliotheca Cod. 213, & 248, cujus haec est inscriptio: Ἐπιστολὴ Εὐθυμίου Μοναχοῦ τῆς ἀδελφότητος μονῆς εὐαγγελιστῶν τῆς αὐτῆς πατρίδος, ἐπιτεύουσα τὰς αἰρέσεις τῶν ἀδιοτάτων καὶ ἀσεβῶν πλάτων τῶν τε Φηδαγμαγιτῶν, ἡτοι Βογομιλῶν, καὶ Μασσαδικῶν λεγομένων, καὶ τῶν Ἀρμενίων βέλτολων καὶ βδελυρῶν αἰρέσει, καὶ τὰς λοιπὰς ἀπίστους καὶ πάντοτε βιβλικὰς αἰρέσεις: Epistola Euthymii Monachi Caenobii Illustris, missa Constantinopoli, e praedicto Caenobio ad patriam suam, confutans a Deo alienissimum & impiorum seductorum Phundagiagitarum, qui & Bogomili, & Massaliani appellantur, haereses, nec non profanam & abominabilem Armeniorum haeresin, atque item ceteras id genus alias non minus hisce impias atque execrandas.

2. **Εὐαγγελιστῶν** &c.] Appendix est haec Panoplicae Dogmaticae Euthymii Zigabeni, haec tenus quidem, quod sciam, nec Graece nec Latine unquam edita, multas tamen ob causas editu dignissima, qua continentur Anathematismi XIV contra Massalianorum & Bogomilorum haeresin, & Triumphus de eorundem repressione per Imperatorem Alexium Comnenum, cujus jussu Basilus ha-

resiarca, professione quidem medicus, habitu autem monachus, in Hippodromo Constantinopolitano vivus combustus est. Medicum illum fuisse testatur Euthymius in Panoplia his verbis: Βασίλειος ἦν ἔστος ὁ ἰατρός, ἀπὸρ δὲ λείθριος, μάλλον καὶ λοιμὸς, καὶ φθορὰς μισθός, καὶ πάσης κακίας ὄργανος: Hic Basilus medicus erat, seu mortiferus potius, immo pestis ipsa, & perniciosa plenus, omnisque malitiae instrumentum. Monachum Anna Comnena simulasse vestitu ait lib. XV Alexiados p. 487, edit. Gr. Lat. Paris. ubi eum Βασίλειος vocat τὸ εὐδύμα μοναχόν. Haec e Lambecio Comm. de Bibliotheca Caesarea lib. I tit. p. 170 excerptimus: uti & pauca alia, quae suo loco subjiciuntur. In alio codice initium hujus Appendixis ita se habebat: ἀπὸ τῆς βλασφημίας, &c.

3. **Τῆς βλασφημίας**] Vox haec abominabilem hic loci significat, & execrandam: sicut & apud Epiphanium βλάσφημος πρῶγμα dicitur, quum feminae in nomen B. V. sacris operantur. Psellus eorum mysteria ἐργαῖα κατὰ πύλα καὶ ἐξάγισα, μήτε Ἐκκλῆσιαν, μήτε βαρβάρην γῆν γινώσκοντα πάντοτε esse dicit lib. de demonibus, adeoque eadem describere μόνος τῆς τῆς Ἀρχιλόχου βδελυρίας ἔργον εἶναι.

4. **Πολυειδῆς**] ob varia, quibus denotatur, nomina, & propagines. Nam & *Martyriani*, sive *Euphemiana* his se postea adjunxerunt, quibus prius adhaesit nomen, quod illos in numerum Martyrum referebant, quos Lupicinus dux supplicio affecerat, & exstructis, ubi eos sepeliverant, oratoris ἑυφηνίου illic, sive preces & hymnos Deo concinebant: unde *Εὐφηνίται* dicti. Sic & *Adelphiani*

EUTHYMI ZIGABENI
VICTORIA & TRIUMPHUS

De impia & multiplici execrabilium

MASSALIANORUM Secta, qui & PHUNDAITÆ & BOGOMILI, nec non EUCHITÆ, ENTHUSIASTÆ, ENCRATITÆ, & MARCIONITÆ appellantur.

Tradidit nobis, Fratres dilectissimi, Dominus Deus ac Servator noster Jesus Christus per sanctos discipulos suos & Apostolos, purum sincerumque fidei mysterium, ac simul præmonuit fore, ut in diebus

phiani ex his orti sunt, ab Adelfio, de quo postpaulo, denominati. Et hinc mox πολυώνυμοι, & παμυριγείς dicuntur. Est & in Cod. 247. bibl. Cæf. Recensio variorum errorum, & capita falsorum dogmatum ejusdem hæreseos Massalianorum, ubi & Lampetiani vocantur. Addit hisce Epiphanius & Satanianos, qui Satanam, ne quid ipsis mali faceret, noceretve, venerabantur: quod & nunc in Africa, Indiaque gentes aliquot barbare factitant: sed hi tum meri gentiles fuere, nihilque ipsis cum Christianis commune fuit. Postea tamen omnia confusa nomina, & sectæ, Manichæi, Euchitæ, Sataniani, &c. ut e Psello de Dæmonibus liquet, cujus hæc sunt verba: Έχει μὲν τὸ παλαμναῖον τὴν τοῦ δόγματος τῆς Μανιῆ τῶ μανιῆτος τῆς αφορμῆς, ἐκείτην μὲν γὰρ αὐτοῖς αἱ πλείους ἀρχαί, κατὰ μέρος ἐκ πηγῆς τινὸς δυσωδῆς ἐρρησαν. Αὐτὰ μὲν ἑπαράτω Μανιῆτι δύο ἐπιτίθησαν τῶν ὄλων ἀρχῶν, θεῶ θεῶν, δημιουργῶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦργῶν κακίας, τῶ ἀγαθῶ ἀρχοῦσι τῶν ἑραίων τὸν τῆς κακίας ἀρχοῦσι τῶν ἐπιγείων πλημμελῶς ἀσπιτάτοισι. Εὐχίταις δὲ τῶτοις τοῖς κακοδαίμοσι καὶ ἑτέρῃ τις ἀρχὴ προσετέθη τρίτη. Πατὴρ ἢ αὐτοῖς, υἱοὶ τε δύο, πρεσβυτέρῳ καὶ νεώτερον αἱ ἀρχαί. Τῶν τῶ μὲν πατρὶ τῶ ἑαρκόσμῳ μόνῳ τῶ δὲ νεώτερον τῶν υἱῶν τὰ ἑραία. Θαλίῳ δὲ τῶ πρεσβυτέρῳ τῶν ἑγκοσμίων τὸ κράτος ἀπατέλλουσιν ὃ κατὰ μὲν ἐστὶ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀπολεπομῆνοι, κατὰ τὸ, τριχθὰ δὲ πάντα διδάσκῃ. (Vide de Trinitate hac Proclum fulissimè agentem libr. in Philosophiam Platonicam.) Ταύτην τὴν σαδραν ἰσοβαθραν ἰσοδύναμους οἱ σαδροὶ τὰς φένας, τὸ μὲν μίχρη ταύτης εἰσὶν ἀλλήλους ὁμοφρονεῖς. τὸ δ' ἐν

τῶν τριχθὰ τῆς γνάμῃς διδάσκει. οἱ μὲν ἢ τῶν ἑραίων ἑραίων τῶν υἱῶν τὸ σέας. Καὶ ἢ πρὸς ἀλλήλους διαφέρουσι φασὶ γὰρ, ἀλλ' ὁμοῦ ἀμφοῦ σέας, ὡς ἐκ πατρὸς ἑνὸς, κατὰ ἀλλοσησόμενος ἐπὶ τῶ μίχρη. οἱ δὲ θαλίῳ τῶ νεώτερον λατρεύουσιν, ὡς τῆς ὑπερκεμῆνης μίχρη κατὰ ἀρχοῦσι, τὸν πρεσβυτέρῳ ἐκ ἀτιμολογῆσαι μὲν, φυλαττόμενοι δ' αὐτὸν ὡς κακοποιεῖν (ita tum temporis loquebantur Greci pro κακοποιῖν) δυνάμενοι. οἱ δὲ χεῖρας αὐτῶν τῆν ἀσπίσαν τῶ μὲν ἑραίων διδάσκῃ ἑαυτοῦς ἐπὶ πᾶσαν. αὐτὸν δὲ μόνον τὸν ἑπίγειον Σατανανὴ (pro Σατανῶν) ἐνεργεῖσθαι. Ex his satis liquere existimo, errare Psellum, quod Euchitis originem sectæ a Manete repetat: quum hæc sectæ initio longe diversæ fuerint, sed postea in unum confluerint; hæc tamen sententiarum, seu dogmatum diversitate.

5. Αἰρείσιως] Prout Epiphanius hanc nobis sectam describit, eadem esse videtur, quæ Zingavorum, uti nunc Italis, vel Ægyptiacorum, & Bohemorum, uti Gallis: vel Echnicorum, & gentilium, quemadmodum Belgis appellantur. Germanis autem Zigainer nominantur. Horum in Transylvania frequens multitudo, imo & sedes est: in Hungaria Pestis e regione Budæ permultos ipse vidi, qui in istis locis sub pellibus habitant. Ortus hujusce hæreseos, & ut ita loquar, dies natalis in Constantii Imperatoris imperii tempora incidit. Hi primum gentiles cum essent, ne nomen quidem Christianorum præ se ferebant: verum post aucta multitudine, & imminente persecutionis ab ipsis Christianis periculo, (qui jam gentilibus potentia & armis superiores lege eos non Christianæ talionis

lionis vicissim opprimebant, eo speciosius, quod a falsa illos religione ad veram vi, & supplicii, traducere summa pietas videbatur) Christi nomen, quo tutiores essent, sibi adoptarunt. Vitæ genus sectabantur, quod & nunc Zingaris unitatum. Nihil enim e præcepto Christi, & ad exemplum Apostolorum possidentes, vagique per vicos, sibi petebant; quidquid sibi daretur nominis, *Prophetarum, Christorum, Patriarcharum*, admittentes. Noctu vero absque ullo sexus aut ætatis discrimine promiscue & conjunctim cubabant. Cibum, quum fames, aut alias libido stimulabat, quavis hora sumebant, nullis semet jejuniis macerantes; solis tantum precibus vacantes. Promiscuos autem eorum coitus, ac impudicum flagitiosumque commercium, incomperta sibi esse ait Epiphanius: quin contra eos profiteri solitos, nullam sibi cum mulieribus esse consuetudinem. Sic & *Abelouis*, teste Augustino de Hæres. mares & feminae sub continentia professione simul habitabant, nec uxoris mariti miscebantur, verum puerum & puellam sibi quisque adoptabant, in ejusdem conjunctionis pacto futuros successores. Verum vitam hanc, seu consuetudinem marium & feminarum promiscuam Epiphanius merito damnat: & quod ego me Labadiæ quondam Amstelredami tale *κοινωβίον* instituenti suggestisse memini, segregandas a virorum consortio mulieres censet, ne quam, licet in maxima continentia, scandali præbeant aliis occasionem, seque suamque sectam hoc impudicitia sub pietatis specie latentis nomine immerito traducant, *το τῆς ἀρετῆς πολιτεύμα* *ἂν τῆς ἀνεστίας ἐξουριστίας*, institutam ad virtutem vivendi rationem imprudentia sua infamantes.

Docebant autem hi hæretici, Unum tantum Deum omnipotentem colendum esse; cui & sub dio hymnos canebant, in proscenchiis, sive *ὀρχήστρῳ*, ea de causâ convenientes, quas extra urbes, non secus ac Judæi in Actis Apostolorum, ad instar fori, seu porticus, quales nunc mercatorum, ut appellantur, *Bursa* sunt, patente area extruebant. Habuere tamen & ædes in ecclesiarum, seu templorum formam constructas, in quibus multis accensis facibus ac luminibus divino cultui operabantur. Dogmata cetera præcipua a Theodoro l. iv fabular. Hæreticarum, enarrantur: multo vero accuratius a Constantino Armenopulo, cujus hic Excerpta damus: quibus & Excerpta alia huc facientia e Psello de Dæmonibus subjungimus.

EXCERPTA

E

CONSTANTINI HARMENOPULI,

Sebasti Nomophylacis,

& Judicis Thessalonicensis,

Libello

De Opinionibus Hæreticorum.

Masaliani Manichæorum erroribus infecti quædam insuper alia magis impura excogitarunt.

Quippe mentem hominum a dæmonibus occupatam dicunt.

Naturam humanam in dæmonum esse consortio: Nec baptismum, nec perceptionem sacramentorum hominem purificare, sed solum ipsis familiarem precationem.

Mala in nobis natura existere.

Sic animam sponfi communionem sentire, quemadmodum viri coitum mulier sentiat.

Crucem abominantur.

Deiparam nullo honore dignantur, neque præcursorem ac baptistam Joannem, neque sanctos, martyribus exceptis.

Qui volunt, castrantur.

Matrimonia solvunt.

Impune jurant, ac pejerant.

Sectam suam anathematizant.

Hac peste totus infectus Eleutherus ille Paphlago præterea se digna quædam adinvenit; debere Monachum cum duabus cubare mulierculis, unoque anno continenter exacto, posse deinceps impune cognatarum quoque consuetudine citra discrimen uti.

Nomen ipsum *Masalianorum*, Græcam in Linguam traductum, *Euchitas*, sive precum studiosos, significat. Nam precatio magno est apud ipsos in pretio, quam & in vulgus efferi vetant. Ex re quoque vocantur *Enthusiasta*. Nam dæmonis vi correpti eam sancti spiritus esse opinantur. Quos enim morbus iste invasit, omnem ii manuum laborem, ceu malum, avertantur, & somno plerumque dediti species illas infomniorum vocant *Enthusiasmum*.

Mala dicunt esse natura, & quovis in homine tam spiritum divinum, quam dæmona cohabitare Patres, qui nascuntur ex Adamo, primo parente generis humani, ut naturam trahere, sic etiam servitutem illam, qua dæmonibus obstringantur: adeoque consubstantiatum gestare dæmonem, singulis eorum cohabitantem, & potestatem in eos

ha.

habentem. Ac baptisma quidem illum expellere non posse, vel peccatorum radices evellere: solam eis præscriptam precationem & ejicere dæmonem, & radices ipsas expurgare. Postquam vero perfectiores ex ipsis statum expertem adfectionum consequuti sint, venire super eos Spiritum S. adspectabiliter, & corpus ab impulsu vitiorum adfectuumque liberare: ut amplius deinde nec jejuniæ corpus premente sit opus, nec doctrina frænum injiciente, quæque non insolenter incedere doceat.

Sanctam Trinitatem oculis se sensibilibus videre dicunt, indeque futura prospicere Mendicis nihil impertiendum lege quasi lata statuunt, sed sibi duntaxat: quum quidem se spiritu pauperes dicant, quos ipse Dominus beatos prædicaverit.

Vocantur iidem & *Valentiniani*, quod Valentinii & Valentis temporibus hæresis eorum pullulaverit. Appellantur & *Bogomili*.

Hæc Bogomilorum hæresis non multo ante nostram ætatem exorta fuit, pars sectæ Massalianorum, & cum eorum dogmatibus majori ex parte consentiens: excogitatis præterea nonnullis aliis, & aucta peste.

Significat autem *Bogomilus* juxta Mysorum linguam, qui *Dei misericordiam implorat*. (*Bog* Deus, *Mile* propitius lingua Hænetæ, quæ hodie Windorum, seu Wendorum dicitur, estque Slavonicæ linguæ dialectus.)

Hi veteris & N. T. libros repudiant, una cum expofito in eis Deo: quasi qui per afflatum Satanæ perscripti fuerint, septem duntaxat exceptis, in quorum numero & Evangelium est. Hos ipsos quoque libros falso interpretantur, & sacrilegis & execrandis sensibus ad ea, quæ ipsis videntur, detorquent. Ignominia crucem divinam adficiunt, veluti quæ dominum necaverit: itidemque reverentia dignum illud sacrificium divini corporis atque sanguinis, quod quidem inhabitantium templâ dæmonum sacrificium appellant. Nam in omnibus sacris ædibus habitare dæmones ajunt.

Nostrum baptisma Joannis; suum vero Seruatoris esse dicunt.

Solam vocant precationem *Pater noster*: ceteras repudiant: Battologiam nominant.

Deiparos dicunt eos, quotquot apud ipsos hoc consecuti sunt, ut Spiritus Sanctus in eis habitet; quasi qui τὸν λόγον, sermonem, in docendo gignant.

Non modo per somnum, sed vigilantes etiam videre se dicunt Patrem ut senem, cui proluxa barba sit admodum: filium ei si-

milem, qui recens lanuginem primam mutet: Sp. Sanctum instar juvenis, cui valde nudæ sint genæ: quod quidem ita fit, decipientibus eos dæmonibus, & inæqualem esse Trinitatem docentibus pro ipsarum formarum diversitate.

EXCERPTA

Ex

PSELLO

De Conviviis nocturnis Euchitarum.

Ἐσπίρας ἦν πρὸς λύχνων ἀφῶς, ὁποῦ ἡμῶν τὸ σάβηρον ἐξυμνεῖται πάντῃ, εἰς δόξα τετυγμένον δαιμονίων ἀγοράς τὰς παρ' αὐτοῖς οὐσηκλήνας (in codice Gaulmini erat *ἐνασκυμμένας*, forte fuit, *ἀποσκυμμένας*, id est, *delectas*, *exploratas*. Possit & εὐήσκυμμένας legi, id est, *pulchre ornatas*, vel ad hanc rem *instruētas*, & *edoctas*. Quod autem ille *σκυμμάδας πόρνας* λέπ' τῆ *σκυμμάδῃ*, quod femineum aliquando sulcum significat, dictas videri vult, in eo frustra est; quum illæ a caveis ludorum nomen acceperint, in quibus prostabant.) κόρας, τὰς τε λύχνος δόξα σβενύσεις, ἵνα μὴ τὸ φῶς τῆ γιγνομένης μύσας ἔχουσι μάρτυρος, ταῖς κόραις ἐνασεργαίνουσι, ὁποῖα ἂν ἕκαστῷ, καὶ ἀδελφῷ, καὶ ἰδία θυγατρὶ, ἐυλοχῇ. οἰοῦν γὰρ καὶ τὰς χαρίζεσθαι τοῖς δαίμοσιν, εἰ παραλούσαν τὰς θείας διατάξεις, ἐν οἷς τὰ πᾶσι τῶν ἐξ αἱμάτων ὁμογενῶν γάμων ἀπαγορεύουσι· καὶ τότε μὲν ταυτὲν τελέσαντες ἀπακατέλοισα. Τὴν δ' ἐννοούμενον πᾶσι δὸν ἀναμείναντες, ὅτε καιρὸς ἐπιτελεθῆσθαι τὰ ἐξ ἀδελφῶν σπέρματῶν ἀπέμνηται ἔργον, κατὰ ταυτὸν ἀπαντᾶσιν αὐτοῖς. καὶ δὴ τῇ μὲν τὸν τόκον τρίτῃ τὰ θυγῆρα τῶν μητέρων δόξα πάντες βρίζη, καὶ θυγῆρα τὰ τέτταν σαρκία πειραμύλλοντες, τὸ φυσκόμενον αἷμα φιάλαις λαλαμύσαντων. αὐτὰ δὲ ἐπὶ πυρᾶ βαλόντες ἔτ' ἐμπνεῖσθαι καίουσιν· εἴτα τὴν ἐπὶ τέτταν τέφραν τῶν ἐν φιάλαις αἱμάτων φέροντες, συνδέσαντες τι βδέλυγμα ἐξυλιθίσαντες, τῶν τὰ τε σιτὰ, καὶ τὰ ποτὰ λαθρῶν μολύνειν, καὶ θάπερ οἱ τῶν μελικράτων παραμυγνόντες τὸ δηλητήριον. αὐτοῖ τε τέτταν, καὶ τῶν ἀλλων οἱ τὸ κρυπτόμενον μὴ φωρασάσθαι, συμμείεσθαι: Id est interprete Morello: *Vesperis enim, cum lumina accendantur, quo tempore nos salutarem Domini celebramus passionem, puellis, quas sacrilegis sacris suis initiaverunt, in domum præscriptam deductis, luminibusque restinctis, ne lucem execrandi, quod designant, flagitii restem habeant, cum puellis libidinosè voluntantur, in quantumque tandem, seu soro-*

ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοχρίστους, καὶ ὡσαύτε γινώσκοντες ὡροσέχειν ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Πάυλου πρὸς τὸν Τιμόθεον ἀποστολικήν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως ὡροσέχειν πνεύμασι πλάνοισι, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηρασμένων τῷ ἴδιον συνείδησιν, καλυπτόντων

ζαμῆν,

rem, seu propriam filiam, quilibet inciderit. Si quidem & hac in re se demonibus rem gratiam facere arbitrantur, si leges divinas transgressi fuerint, in quibus cautum est, ne nuptia cum sanguine cognato contrahantur. Et hoc quidem sacro tunc peccato domum dimituntur. Novem autem mensium decurso spatio, instantique tempore, ut infandi factus ex infando semine procreati nascantur, eundem in locum denuo conveniunt, tertioque post partum die infelices a matribus infantes depellunt, eorumque carunculis novacula circumscarsificatis & incisus, desluentem sanguinem phialis excipiunt: ipsos autem adhuc spirantes in pyram conjectos exurunt. Tum postea eorum cinerem cum sanguine phialis contento miscent, phar-macumque abominandum componunt, quo cibos & pocula inficiunt, quemadmodum ii, qui melicrato venenum inspergunt. Et hac est ipsorum Communio, atque ceterorum, qui delitescens virus ignorant. Hac autem calumnia omnes promiscue aspersi olim fuere Christiani. Origenes lib. vi adversus Celsum, p. 301: Μὴ τὰ ταῦτα παραπλήσιον τι ποιῶν μοι δοκεῖ τοῖς ἄλλοις τὴν πολλὴν τὴν πρὸς χριστιανὸν ἀπίχθειαν ἀθεοδουκίαν πρὸς τὴν μηδαμῶς εἰδότες τὰ χριστιανῶν, ὅτι ἄρα τῆς πείρας κατελήφθη χριστιανὸν ἐπιόχθιας σάρκα παιδῶν, καὶ μίξισι ταῖς πρὸς τὰς παρ' αὐτοῖς γυναῖκας ἀπαιδῶν χρωμέναις: quemadmodum Judaeos fecisse scribit p. 293: καὶ δοκεῖ μοι ὡσαύτε πλῆσιον Ἰσραηλίοις πεποιθῆναι ταῖς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χριστιανισμῶς διδασκαλίαις κατακλιθεῖσιν δυσφημίαν τῆς λόγου, ὡς ἄρα καταδύσαντες παιδῶν μετ' ἀλαμῶσαν αὐτῶν τῶν σαρκῶν. Καὶ πάλιν, ὅτι οἱ δὲ τῆς λόγου τὰ τῆς σκότους πράξιον βυλομένοι σθένουσι μὴ τὸ φῶς, ἵκασθαι δὲ τῆς ὡσαύτε μίγνυσαι, ἥτις δυσφημία ὡσαύτως πάλαι μὴ πλείσαν ὅσαν σκάρται, πείσαν τὴν ἀπορίας τῆς λόγου, ὅτι ταῦτοι εἰσι χριστιανοί. καὶ νῦν δὲ εἰ ἀπατᾶ τινὰς, ἀπαιρημένους ἄλλο τὰ τοιαῦτα καὶ εἰς κοινῶν ἀπλησίαν λόγων ἵκει πρὸς χριστιανὸν. Videturque mihi fecisse idem, quod Judaei Christiana doctrina initio, sparsa tumore, quod ejus sectae homines mactati pueri vescerentur carnibus, & quod, quoties eis

libeat operam dare occultis libidinis, extincto lumine constipret, quam quisque primam nactus fuerit: quae falsa & iniqua opinio dudum valde multos a religione nostra alienos tenuit, persuasos, tales esse Christianos: & ad hoc temporis nonnullos fallit, qui ea de causa Christianos ita avergantur, ut ne quidem simplex colloquium cum homine Christiano habere velint. Quare Tertullianus quaestionem in hanc rem postulat in Apologetico, cap. 2: Cum aequo extorquere oporteret, quodcumque falso jactatur, quot quisque jam infanticidia degustasset, quot incesta contemprasset, qui coci, qui canes affuissent? Vide ejusdem scripti caput quoque sept. & octavum. Plura qui volet, Spencerum adeat in not. ad Origenem contra Celsum, & Ouzellium ad Minutium Felicem.

6. Ἀθεῖον] Athei non tantum illi appellantur, qui Deum tollunt, aut negant, sed & qui absurdo eum cultu offendunt magis, & irritant, quam conciliant, & placant. Ita Stoici apud Diogenem Laertium in Zenone Citico: διὰ τὸν εἶπα τὸν ἄθειον statuebant, τότε θραυτίως τῆς θεῖας λαγόμενοι, καὶ τὸν ἐξυθεῖσιν τῆς θεῖας.]

7. Μασσαλιανῶν] in v. c. alicubi Μασσαλιανοὶ appellantur, ab Hebraico מָסָא, precari. Unde & Turcis precatio Sala dicitur. Quare Petavius in notis ad Theodoretum relictus eos a Theodoro, aliique Messalianos appellari ait, ad Hebraicæ linguæ formam, qua מָסָא οἱ ἐυχόμενοι, sive orantes dicuntur, Esse cap. vi: reprehenditur suo more Scaligerum, qui eos ab Essenis deducebat in Triharsii Elencho, c. xxviii, quoniam Essenii Philoni ἱκίται vocantur. Gilbertus Gaulminus, in notis ad Pfellum, Chronologum ineditum ἀπὸ ἀίρεσων citat, qui eos ἢ ἀπὸ τῆς εὐχῆς, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπινοίας χώρος τῆς Περσίδος, denominationem traxisse tradit. Forte melius, inquit, si Assyriæ dixisset, quia Mosul Arabum Geographis Assyria est. Tamen prima nebulonum istorum origo Persicæ a Manete Persa. Christianismi speciem induit, & quasi de novo nata est hæc hæresis sub Imp. Valentiniano, Valente, & Gratiano,

no,

diebus ultimis multi falsi prophetæ & falsi Christi exurgerent, a quibus nobis summopere cavendum foret. Neque secus Apostolus Paulus in epistola ad Timotheum prædixit, *multos extremis temporibus a fide descuros, spiritibus auscultantes seductioribus, & doctrinis demonum, sub personis*

no, uti est apud Theodoretum l. iv, c. x. Hist. Eccles. κατά τῶν τῶν χρόνων καὶ ἡ τῶν Μασσαλιανῶν ἐβλάστησεν αἵρεσις. Εὐχίτας δὲ τέ- τες, &c. quæ mox adferentur.

Apud Photium Cod. LII Excerpta exstant e synodo Sidetana contra *Massalianos*, ut illic scribitur, (qui & *Μασσαλιανῶν* ibidem vocantur, & in indiculo hæreticorum D. Augustini ad QuodvultDeum, notante Lambecio, *Massiliani*) sive *Euchitas*, qui & Ἀδελφιανοὶ dicti. Præfedit in ea Amphilo- chius Iconii episcopus: adfuerunt autem episcopi xxv: qui & ad Flavianum Antiochiæ episcopum synodicam rerum in synodo gestarum epistolam scripsere. Ubi inter alia *Adelphius* laicus hujus sectæ auctor, & monachus quidam *Sabbas Ἀποκόπης*, sive *Exselmus*, quod ipse se castrasset, cognominatus, memoratur: nec non *Sabbas* alius, *Eustathius*, *Ædesmus*, *Dadoes*, & *Semesones*. Meminit ibidem Photius Synodicæ, præter illam Attici Constantinopolitani Patriarchæ, Sifinnii itidem Const. Patr. epistolæ; in qua notabilis Episcopi Neonis fervor, qui, si quis modo post anathematismum suspensionem illius morbi (id est hæreseos) incurreret, ut nulla ejus ratio haberetur, censebat, etiam si milles seseleges penitentium impleretur profiteretur. Quin & ei consentientem, faventemque, sive episcopus is foret, sive quis alius, eodem fulmine percutiebatur. Sunt & alia ibidem pluscula cognita non indigna: in quibus, quod is, qui *Massalianorum* dogmata continebat liber Ἀσκητικῶς inscriptus fuerit, quodque *Arche- laus* Cæsareæ Cappadocum episcopus viginti quatuor *Anathematismos* præcipuorum doctrinæ hujusce capitum scripserit, maxime animadvertenda sunt. Scripserunt adversus eos Flavianus Antiochiæ Patriarcha, Ἀγρίῳ sive *Letoio*, *Melitinæ* in Armenia episc. *Atticus* Patr. Const. *Sifinnius* P. C. una cum *Theodo- to* Antioch. sub *Theodosio*, in Syn. Const. *Joannes* Patriarcha Antioch. ad *Nestorium*, *Ἐφῆσῃ* Syn. 111; *Archelaus* Cæsareæ Capp. *Heracles* Nyssa, episc. *Gerontius* Presbyter; ut & *Amphilochius* Iconii, τοῖς ὑπ' ἐκείνου παρῆρθεῖσιν ἰσχωρήματιν ἐντεθεικῶς αὐτῶν τὰς Φωνίας, ἐναργῶς δηλώσας τὸ δόγμα τῆς

διαφορᾶν: Ἀτῆς suis ipsa illorum verba inferens; quibus eorum perspicue declaratur opinionum differentia.

8. *Φουιδαιτῶν*] Citata superius est Euthymii hujus *Zigabeni* in Cæsarea bibliotheca. Epistola adversus *Phundagiagitas*, ut illic nominatur, & *Bongomilos*.

9. *Βογομίλων*] sive, ut vidimus, *Βογομίλων*. In alio codice *Πογομίλοι* vocantur.

10. *Εὐχίτων*] *Theodoretus* lib. iv. c. x Hist. Eccl. Εὐχίτας δὲ τέτες προσαγορεύουσι οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα Φωνῆ τῶνομα μεταβάλλοντες. *Euchitas* autem eos appellant, qui nomen illud *Massalianorum* *Græce* interpretantur. *Psellus* de *daemon*. ubi de degustatione excrementorum apud ipsos usitata agit, *Euchitas* & *Gnosticos* ab Episcopis hujus sectæ distinguit, & hæc nomina Auditoribus tantum tribuere videtur. Verba ejus sunt: τοῦτον δὲ μὴ τῆς ἀνοίας αὐτῶν τὸ δόγμα καὶ κωνὸν ἔμνον τοῖς προτέροι τῷ δόγματι, εἰς ἑς καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων καταρραπτουσι προσηγορίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς Εὐχίτας, καὶ τοῖς Γνωστικῶς. Atque hic quidem *amentia* ipsorum effectus non modo hujusce dogmatis an- tesignanis communis est, quibus & *Apostolorum* tribuunt appellationem, verum & *Euchitis*, *Gnostici*que.

11. *Ἐνθουσιαστῶν*] *Theodoretus* citato loco Hist. Eccl. Ἐχουσι δὲ καὶ ἑτέραν προσηγορίαν ἐν τῷ πράγματι γενομένην. Ἐνθουσιαστὰ γὰρ καλεῖται δαίμονος τινος ἐπιρρησιν εἰσδεχόμενοι, καὶ πνεύματι ἁγίῳ παρῆρθεῖσιν αὐτῶν ὑπολαμβάνοντες: Sed & alio nomine denotantur, quod ipsis ab ipsa re impostum. *Enthoustitæ* enim vocantur; propterea quod *damonis* cujusdam instinctum atque operationem recipiant, quo afflatus *Spiritus Sancti* se presenti numine agitari existimant. *Ratio- nem* hujus neminis *Harmoniopolus* clarius exposuit, cui subscribit *Chronologus* ineditus a *Gaulmino* adductus: Καλεῖται δὲ ἐν τῷ πράγματι ἐνθουσιαστῶν. Δαίμονος γὰρ ἐπιρρησιν λαβόντες, πνεύματι ἁγίῳ ἐπιρρησιν ὑπολαμβάνουσι. Ὑπὸν δὲ πολλῶν σφῶς ἐκδιδότες Ἐνθουσιασμὸν τὰς τῶν ὀνείρων φαντασίας καλεῖται.

12. *Ἐγκρασιτῶν*] *Hæreseos* *Encratitarum* primus auctor *Tatianus* fuit, ut est apud Hist.

γαμῆν, καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μέγαλην μὲν εὐ-
 ρείας ἕως πρὸς καὶ ἐπεγνωκόσιν τῶν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κλίμα Θεὸς
 καλὸν μὲν εὐχαρείας λαμβανόμενον. ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγον Θεὸς,
 καὶ ἡ σιτεύεται. καὶ πάλιν: Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ἐσθύνοντες εἰς τὰς
 οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικεία σεσαρευμένα ἑπιθυμίαις ποι-
 κίλαις, πάντες μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
 θεῖν δυνάμενα. Ταῦτα τῶν σωτήριον καὶ Θεὸς ἡμῶν θεωρηκότων,
 καὶ τῶν ἀποστόλων κηρύξαντων, θεωρητικῶν ἀγαπητοί. Κατὰ γὰρ
 τὰς πρῶτας παρρησίας ἡν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς γενομένων ἡμῶν, ἡ
 πολυάνυμτος τῶν Μασσαλιανῶν, εἶτεν Βορομίλων, αἰρέσις ἐν πάσῃ πό-
 λει, καὶ χώρα, καὶ ἐπαρχία ἐπιπολάζει τῶν. καὶ οἱ ταύτης εἰσ-
 ηγητὰς καὶ παύοντα διὰ φθίροντες τὰς ἀπλετέρας τῶν ἀνθρώπων.
 17. Χρησιανὸς γὰρ εἰς τὴν ὀνομάζοντες οἱ μισοῦντες, τῶν εὐφημῶν τῶν
 ὀνομάτων ἀναμίνυται τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ ἀγνοῦντες, ὅτι τῶν
 καθ' ἑαυτὸν λόγον κρύπτει, ἔκ τῶν παρ' ἡμῶν τιμῶν γραφῶν τὰς ἀρχαῖς
 ποιῶνται τὴν κενοφανείας αὐτῶν. καὶ ἐπειδὴν εὐπαρεδέκτοι γίνονται διὰ
 τὰ θεωρητικῶν, καὶ ἀρξάνται θεωρητικῶν αὐτοῖς οἱ ἀκούοντες, ἕτε
 20. τῶν ἰσχυρῶν. καὶ ὡς ἡδη συνήθεις γινόμενοι τὰ ἐναγῆ τὰ σατα-
 τὰ ἐξερεύονται δόγματα ἃ δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῶν ἀναδέματι καθυπα-
 γομεν ὡς νόσα καὶ βέβηλα, καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλό-
 τεια.

Αἰα-

Hist. Eccl. scriptores, & inprimis Irenæum l. 1. Ita autem appellati sunt, quod a matrimo-
 nio, & feminarum consuetudine abstinerent,
 nec non ab animatis. Verum jam ante Ta-
 tianum Saturninus, sive Saturnilus, & Mar-
 cion conjugium damnaverant, corruptionem
 & stuprum illud nominantes: unde &
 Marcionita hic appellantur.

13. Μαρκιωνιστῶν] a Marcione, ut dixi, hæ-
 resiarcha, cujus in Historiâ Ecclesiastica nomen
 notissimum est: de quo & alibi nonnulla ad-
 notavimus.

14. Ἐπιτεύεται] Fictum hæc verbum, for-
 matumque a voce ἐπιτεύει, quæ inter alia apud
 scriptores ecclesiasticos preces illas significat,
 quibus panis in missâ consecratur. Ἐπιτεύ-
 εται igitur consecrari significat. Sic cibus
 apud Apost. 1. Timoth. c. iv, 5, ἀγιάζεται
 dicitur διὰ λόγον Θεὸς, καὶ σιτεύεται.

15. Ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς] durabunt illa
 tempora extrema usque ad consummationem
 sæculorum. Scripta vero hæc eorum
 confutatio imperante Alexio Comneno, ut
 jam vidimus. Ceterum sub Valentiniâ & Va-

lente nomen sibi Christianorum primum
 adscivisse videntur, quum antea gentiles
 essent.

16. Οἱ ταύτης εἰσηγήται] antesignani, seu
 doctores. Neque enim episcopus habuerant,
 ut hæreses alie complures, verum, uti nunc
 Anabaptistæ suos Monitores, ita illi suos ἀρχη-
 γούς.

17. Χρησιανὸς γὰρ εἰς τὴν] Ut omnes Hæ-
 retici. Justinus Martyr adv. Marcionem:
 καὶ πάντες οἱ διὰ τούτων ἀρρητιῶν, ὡς ἔφαμεν,
 χρησιανοὶ καλῶνται. ἂν τρόπον καὶ ἡ κοινὴ
 ὅταν δόγματων τοῖς φιλοσόφοις τὸ ἐπικαλε-
 μῆνον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας κοινὸν ἐστίν: Συ-
 βητικῆ ab his orti, Christiani, uti diximus, ap-
 pellantur; non secus ac in diversas abeuntibus
 sententiis philosophis communis hæc a Philoso-
 phia obtingit appellatio.

18. τῶν καθ' ἑαυτὸν λόγον] v. quæ ad Gr.
 Naz. Ἀνεκδοτὰ notavimus.

19. τὰς ἀρχαῖς] e verbis Christi scilicet,
 discipulis, ut bona in pauperes distribu-
 erent, & se sequerentur, jubentis, Matth. vi, &
 Joann. vi. Epiphanius cap. iv. Ἐχοι δὲ τὸ
 βλα-

sonis impostorum latentium, qui conscientiam suam cauterio exusti conjugis interdicant, & ciborum abstinentiam injungant, quos Deus ipse humano generi suppeditavit, ut eis fideles, & veritatis illustrati lumine, cum gratiarum actione fruere: siquidem omnis creatura bona est, dummodo cum gratiarum sumatur actione. Sanctificatur enim verbo Dei; atque ita ad sumendum apta est. Idem & alibi ait: Ex hisce sunt, qui in domos irrepentes mulierculas variis concupiscentiis oneratas captivas tenent, semper discentes, & nunquam ad cognitionem pervenire valentes veritatis. Quare æquum est, fratres, ut hisce Servatoris nostri Deique nos præmonentis, & Apostoli prædicentis verbis attentas aures præbeamus. Uti enim nobis prædictum, in extremis illis jam nunc versamur temporibus, & confusa illa ac multinominis Massalianorum, sive Bogomilorum secta per omnes urbes, omnesque regiones atque præfecturas latissime sparsa dominatur: ejusque antesignani simpliciores animas nusquam non corrumpere cessant, & in partes suas traducere. Quum enim isti Christi inimici Christianos sese nominent, specioso illo obtekti nomine facile recta sentientibus semet immiscant, ignoratique, quod sub agnina pelle rapaces lateant lupi, e sacris ac venerandis literis occasionem, viamque sibi aperiunt vanæ suæ & mendacis proferendæ, propalandæque doctrinæ. Ubi vero sub hac larva semel admissi sunt, & auditorum sibi animos auresque conciliarunt, tum denique virus suum evomunt, & jam familiares facti nefanda satanæ dogmata eructant: quæ nunc una cum ipsis ut falsa, ac impia, atque ab ecclesiæ Catholicæ sententia ac fide aliena, anathemati subijcimus.

βλαβερὸν τὸτο φρόνημα διὰ τῆς ἀμτείας τῶν ἀδελφῶν ἀφελείας. Τῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν καὶ ὀρθοδόξων, μὴ γινώσκοντες τὸ μέτρον τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας, τὸ κελύφος ἀποτάσσεται τῷ κόσμῳ, κλημάτων τε ἰδίων καὶ χρημάτων ἀποκινῶνται, πολλὰ τε τὰ ἴδια, καὶ μετὰ δόξαν πτωχοῖς, λαμβάνουσι δὲ τὸν φαροῦν, καὶ ἀκολουθεῖν ἐν ἀληθείᾳ μὴ ἀργόν, μήτε ἀργόν, ἀκαιοφάγον, μήτε ἰοκίνας τῷ κηρῷ τῶν μελισσῶν, &c. καὶ σατραπίντες τῶν διανοῶν, ἐξῆκειλαν τῇ ἀληθείᾳ: Acciperunt autem noxiam hanc sententiam a nimia quorundam fratrum simplicitate. Aliqui namque fratrum nostrorum, etiam recte sentientium, quum vita in Christo modum non intelligerent, quo mundo renuntiare imperantur, bonaque & opes suas derelinquere, vendere, qua possiderent, & ea dare pauperibus, accipere porro crucem, sequique in veritate, non ignaviam & otium sequentes, aut ciborum luxum, neque fucus similes esse apium operi insidiantes &c. veritate exciderunt, perverse hac interpretantes.

Ana-
20. Τὸν ἰὸν ἐξημῶσι.] Sic & de Adelphio Theodoretus: Τῶτοις ὁ πρῶτος ἐκείνῳ τοῖς λόγοις κατατελεχθεὶς ἐξημῶσεν ἅπαντα τὸν κεκρυμμένον ἰὸν: His senex ille verbis delinitus latens venenum totum evomuit.

21. Ἀ δὲ καὶ σὺν αὐτοῖς.] hoc est αὐτῶν δρας τὰς ναῦς καταβυθίζειν; naves una cum velitoribus demergere.

22. Τῷ ἀνάθεματι.] Hefychius: Ἀνάθεμα, ἐπάροχον, ἀκωνήθη. Multa de hac voce Petavius habet in miscellis Exercitationibus adversus Salmasium, p. 382, & seqq. part. II operum Juliani Imper. qui quidem recte Ἀνάθεμα & pro donario sumtum docet, & pro eo, quod in illum finem Deo consecratur, ut funditus deleteretur, ac profigeretur. Suidas: Ἀνάθεμα καὶ τὸ ἀνατιθέμενον τῷ θεῷ, καὶ τὸ εἰς ἀφαιρισμὸν ἱσομένον. Hic significatur execrabilis, detestabilisque; cui nulla cum Ecclesia salutis aut bonæ spei communio; ὁ ἀπότρεξέ τῷ θεῷ. Quales istiusmodi, qui Julio Cæsari in Comm. belli Gallici a Druidibus devoti leguntur.

Ἀναθεματισμὸς α΄.

Ἐπέτρῳ τῷ Ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιαῶν, ἧτοι Ἐυκοπετριανῷ, καὶ Φουνδαϊαῶν, καὶ Βορομίλων αἰρέσεως, τῷ Χειρὶν ἑαυτὸν ἄποκαλέσαντι, καὶ μὲν θάνατον ἀναστήσεσθαι ἐπαγγελιαμένῳ, Ἐυκοπέτρῳ δὲ ἄλλο τῆτο ἐπινομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως ἄλλο τὰς ἀπίστευαυτῶ μαθηταίας καταχωαθεὶς ὑπέχετο μὲν τρεῖς ἡμέρας τοῖς ποτηροῖς αὐτῶ συμμύταις ἀναστήσεσθαι, καὶ παροχρηθῆναι αὐτοῖς τῷ βδελυρῷ αὐτῶ λειψάνῳ μὲν τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος ἐν αὐτῶ δάμιμον ἐφάνη τῆς σαρῶ τῶν λίθων ἐξερχόμενῳ, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς β΄.

Ἐ Τυχηῷ τῷ τῆτο συμμύτῳ, καὶ μαθητῇ, τῷ τοῖς ἑτέροις μὲν θείας γραφῶς ἀφθεύσαντι, καὶ παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξαιρέτην δὲ ἅπαν τὸ χτ' Μαθητῶν Εὐαγγελίον, καὶ πάσας τοῖς τοῖς τῶ Θεῶ καὶ πατρός, ἐπὶ δὲ καὶ τοῖς τῶ ἀγία Πνεύματι ῥήσις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα παρερμηνεύσαντι, καὶ ἔπω τὴν τῶ Θεῶ δόξαν τοῖς τῶ τῆς βδελυρῶς αὐτῶ αἰρέσεως ἀρχηγούς μετελκύσαντι, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς γ΄.

Ἐ Δαδῶν, καὶ Σάββα, καὶ Ἀδελφειῶ, καὶ Ἐρμῶ, καὶ Συμεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις.

1. Πέτρῳ] singularis & valde notabilis est hic locus de Petro, sive Lycopetro, hæreticos Massalianorum primo auctore, utpote cuius nec apud S. Epiphanium in Panario omnium hæresium, nec apud Photium in Bibliotheca ipsius codice quinquagesimo secundo, nec apud Harmenopulum in libro de sectis, nec apud alios antiquos, vel recentes auctores, quos de Massalianorum hæresi consului, ulla fit mentio. LAMBECIUS.

2. Ἐυκοπετριανῷ] Notabilis locus de Lycopetrianis, & Phundaiatis, sive, ut supra legitur, Phundaitis hæreticis. LAMBECIUS.

3. Φουνδαϊαῶν] pro Φουνδαϊατῶν legitur supra in eodem codice Φουνδαϊατῶν. LAMBECIUS.

4. Τυχηῷ] notabilis locus de Tychico, Lyco-Petri hæresiarchæ discipulo, & de Evangelii S. Matthæi per illum falsatione. LAMBECIUS.

5. Δαδῶν] Hujus Dada, & Saba, & Adelphei, & Symeonis fit etiam mentio apud Photium in Bibliotheca ipsius codice LII, ubi agitur de Synodo Sidetana contra Massalianos celebrata. Notandum tamen est, Mas-

salianos ibi vocari & Μασσαλιανούς; & Symeonem perperam ibidem appellari Σημοσῶν. LAMBECIUS.

6. Ἀδελφειῶ] Hujus Adelphei meminit Euthymius in Panoplia sua nominatim his verbis: ταύτης ἐγένοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ μὲν καὶ ἄλλοι, ἐπὶ δὲ καὶ Ἀδελφοῦ, ὃν Φλαβιανὸς εἰς τὴν Ἀντιοχείαν μετακαλεσάμενῳ, &c. Vide etiam Card. Baronii Annal. Eccles. Tom. IV, an. 383, pag. 491. edition. Plantiniana. LAMBECIUS.

Ibid. Δαδῶν καὶ Σάββα &c.] Theodoretus I. IV, c. X, Eccl. Hist. ταύτης ἐγένοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ Δαδῶν τε, (qui male Λαυδῶν lib. IV, c. XI Hæret. fabb. tam in contextu Græco, quam in versione appellatur) καὶ Σάββα, καὶ Ἀδελφοῦ, καὶ Ἐρμῶ, καὶ Συμεῶν, καὶ ἄλλοι πρὸς τότε, &c. Hæresis autem hujus principes fuerunt Dadaes, & Sabbas, & Adelpheus, & Hermas, & Symeones, & alii præterea, &c.

Idem Theodoretus vocem Σάββα lingua Parthæorum, sive Osroenorum, senem significare ait, in Juliano, sive Religioisæ historisæ c. II; atque id honoris nomen esse.

Ibid.

Anathematismus I.

Petro *Massalianorum*, sive *Lucopetrianorum* (qui & *Phundaita*, & *Bogomili* dicti) hæreseos antesignano, qui se ipse Christum appellavit, & post obitum resurrecturum promisit, eaque propter *Lucopetrus* cognominatus fuit, quod, quum summo jure ob infinitas imposturas lapidibus obrutus esset, pessimis symmystis ejus, qui abominabili hujus cadaveri eam, quam post triduum ipsis pollicitus fuerat, resurrectionem expectantes assidebant, malus dæmon lupi specie acervo lapidum egredi visus sit, Anathema.

Anathematismus II.

Tychico ipsius symmystæ & discipulo, qui cum ceteras S. Scripturas corruptit, praveque interpretatus est, tum præcipue universum secundum Matthæum Evangelium, quique omnes de Deo patre, atque etiam de Spiritu S. sententias, sive dicta, ad spiritualement suum patrem traxit, & explicuit, & hoc pacto Dei gloriam in abominandæ suæ sectæ auctores transtulit, Anathema.

Anathematismus III.

Dadox, & Sabæ, & Adelphio, & Hermæ, & Symconi, ceterisque

Ibid. A' διλησῶ] sive A' δελφῶ. Exstat apud Theodoretum lib. 14 Hist. Eccl. c. x, non inutilis narratio, qua arte, & quibus blanditiis Adelphius hic per benivolentiam speciem ab Antiocheno Patriarcha Flaviano circumventus semet ipse, suasque opiniones prodiderit. Operæ pretium mihi videtur eandem hic describere, ut aliis exemplo sit: Φλαβιανὸς δὲ ὁ πολυτρόλῳ τῆς Ἀντιοχείας Ἀρχιερεὺς ἐν Ἐδίῳ τῆς Ἀλεξάνδρειας μαθὼν, τὸν οἰκίον τοῖς πελάξεσιν ἐγγρημπίομενος ἰόν, συμμοσίαν Μοναχῶν ὡπερτείας, ἠγάγετε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ τὴν νόσον ἐξακουμένους τοῖς τὸν τρόπον διηλιγθε. Τὸς μὲν ἦν καθ' ἑαυτοὺς ἴσθη συκοφαντεῖν, καὶ τὸς μάλιστα ψευδοῦσα. Τὸν δὲ Ἀδελφίον ἄγαν ὄντα προσβύτην ἠπίως καλέσας, καὶ πλοσίον κατιδοῦναι κελύσας, ἡμεῖς, ἴσθη, ὃ προσβύτα, τὸν πλείον βεβαιωκότις βίον ἀκριβέστερον καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἰμαδοῦναι φύσιν, καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων ἐγγραφομηχανήματα, πέρα δὲ καὶ τὴν τῆς χάριτος ἐδιδάχθημεν χορηγίαν. Οὗτοι δὲ νῆοι ὄντες, καὶ τῶν ἑνὲν ἀκριβῶς ἐπιστάτη, πνευματικωτέρων ἐπακῶσα λόγων ἢ φήσιν. Τοιγαρτοῖς ἐπιτέ μοι, ὅπως φατέ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ εὐαγγέλιον ἰσοχρησῆν, καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι τὴν χάριν ἐπιφοῖσάν. Τέτοις ὁ προσβύτης οὐκ

τοῖς λόγοις καταδελχθεῖς ἐξήμισεν ἅπαντα τὸν κεκρυμμένον ἰόν, καὶ ἴσθη, Μηδμίαν μὲν ἐν τῷ θεῷ βαπτίσματι ἀφίλειαν τοῖς ἀξιομένους γινάσθαι. μόνον δὲ τὴν σπαδαίαν εὐχὴν τὸν δαιμόνα τὸν ἰνοικον ἐξελάσεν. ἔλκεν ἦν ἕκαστον τῶν τιθεμένων ἔλεγειν ἐν τῷ ἀσπύατορ ὡσπερ τὴν φύσιν, ὅταν δὲ καὶ τὴν τῶν δαιμόνων δολείαν. Τέτοις δὲ ἰσθη τῆς σπαδαίας ἐλαυνομένην εὐχὴν, ἐπιφοῖτ᾽ αἰσθη τὸ παναγίον πνεῦμα, ἀισθησῶν καὶ ἐρατῶς τὴν οἰκίαν παρυσίαν σημάτιον, τότε σῶμα τῆς τῶν πατρῶν κινήσιος ἐλευθερῆν, καὶ τὴν ψυχὴν τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα ῥόπης πασιελῶς ἀπαλάττον, αἰς μικροῖς δόδοις λοιπὸν μῆτε νηστίας πιεζύσης τὸ σῶμα, μῆτε διδασκαλίας χαλινοσύνης, καὶ βαίνειν ἑτακτα παιδεύσης. Οὐ μόνον δὲ ὁ τότε τετυχηκῶς τῶν τῷ σῶματι ἀπαλάττεται σκιρτημάτων, ἀλλὰ καὶ σαφῶς τὰ μέγιστα ὡσπερ, καὶ τὴν τριάδα τὴν θεῖαν τοῖς ἀφθαλμοῖς θεωρεῖ.

Οὕτως ὁ θεῷ Φλαβιανὸς τὴν δυσάδη δολοφίας πηγήν, καὶ γυμνώσθαι παρασκευάσας τὰ νάματα, ὡς τοῖς δύσηνοι ἴσθη προσβύτην: πεταλαιαμένε ἡμερῶν κακῶν, ἐλιγξα σε τὸ σὸν σῶμα, καὶ ἐκ ἐγώ, τὰ δὲ χεῖλη σε καταμαρτυροῦσα σε. δῆλος δὲ ταύτης τῆς νόσου γυμνημένης, τῆς μὲν Σουρίας ἐξελάθησαν, εἰς δὲ

ἄλλοις, οἱ τὸν ἰὸν τῆς τοιαύτης αἰρέσεως ἐξεμέσαντες, καὶ τοὺς ἀρρο-
κοτέρως τῶν ἀνθρώπων, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξαπατήσαντες,
ὡς τὸ τῆς ἀπολείας κατέσπασαν βάρβαρον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς δ'.

Τοῖς λέγουσι πλὴν τῆς ἀγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, ἦρουν τῶν
Θεῶν καὶ Πατρὸς τῶν σαρκωθέντων λόγου, καὶ ἡσὶ τῶν Θεῶν τῶν κυρίως
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν παναγίων Πνεύματος, ἐτέραν τιὰ εἶναι
τριάδα, ἢ καὶ ὑπερκειμένην ἐξουσίαν, τὴν τῶν ὑπερτάτων τῶν ἐπιτὰ
οὐρανοῦ Ὀπτικημένην, καὶ τὴν βδελυρὰν ἰ ψευδεπίγραφον παρ' ἀ-
πίστους τῶν Ἡσαΐας Ὄρασον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς ε'.

Τοῖς παρεισάγουσι ἐτέρας γραφὰς, ἢ πᾶς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,
καὶ ὡς τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν ὁδοθεΐσας, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ς'.

Τοῖς λέγουσι, ὡς ὁ ἐν κυρίῳ γὰμ, καὶ ἡ καὶ Θεὸν κρεοφα-
γία

τὴν Πανφυλίαν ἐχώρησαν, καὶ ταύτην τῆς
λαῶν ἐπέλησαν. Id est: Flavianus quoque
celeberrimus Pontifex Antiochenus, cum hos
Edessa versari, venenumque suum vicinis in-
stillare didicisset, missa * Monachorum tur-
ba Antiochiam eos pertraxit, morbumque,
quo laborabant, inficiantes hoc modo revicit:
* Calumniari nempe accusatores, & mentiri
testes, dixit; Adelpiumque atate grandævum
benigne ad se vocans, & prope adsidere ju-
bens, Nos, inquit, o senex, qui vitam lon-
gius produximus, cum humanam naturam ex-
actius novimus, tum adversantium demonum
conatus perspectos habemus, usque ipso
gratiae dona edocti sumus. Isti vero juniores
cum sint, & horum accurate nihil norint,
spirituales audire sermones non sustinent. Qua-
propter expone mihi, qua ratione affirmit-
tis, & contrarium spiritum recedere, & Spi-
ritus Sancti gratiam advenire. His verbis se-
nex ille delirius latens venenum totum evo-
muit, dicens; sacrum baptismum nullam iis,
qui eum consequuntur, utilitatem asserre,
sed sola sedula oratione inhabitantem demo-
nem expelli. Omnes enim, qui eduntur in
lucem, ex primo parente trahere ajebat
quemadmodum naturam, sic & demonum
servitutem. His autem per sedulas preces
fugatis advenire deinceps Spiritum Sanctum,

praesentiaque sua sensibus & oculis significa-
tionem dare: tum corpus perturbationum
motibus liberando, tum animam ab inclina-
tione ad deteriora penitus avocando: ita ut
nec jejuni jam opus sit corpus coercente,
nec doctrina refranante, & ad modum ordi-
nemque instituyente. Nec protervis solum
corporis motibus eximi, qui hunc adeptus
sit, sed futura etiam aperte praevidere, & di-
vinam Trinitatem oculis contemplari.

Perfesso ad hunc modum foetido fonte,
aquisque impietatis elicitis, miserum senem sic
affatus est Flavianus: * Inveterate dierum
malorum, ipsum te os tuum coarguat, non
ego; & labia tua contra te testimonium di-
cant. Itaque haeresi patefacta, Syriamque ex-
pulsus in Pamphyliam concesserunt, eamque hac
peste impleverunt.

* Animadvertendum hic Flavianum illud
sine militibus, aut Praesidis provinciae cogniti-
one, sua Episcopali auctoritate factitasse: unde
liquet, quae potestas tum temporis Episco-
porum fuerit reducendi vi aberrantes a recta
fide in viam, (quod hic defectu draconario-
rum non factum) vel e provincia expellen-
di, ne contagio ipsorum integri laedantur,
itaque contacta livorem ducat ab una.

* Quod porro accusatores mentiri dixit Fla-
vianus, quo facilius Adelpium deciperet, non
hoc

que aliis, qui hæreseos hujus venenum evomuerunt, simplicisque homines cum viros, tum mulieres deceperunt, atque ita in pernicii barathrum præcipitaverunt, Anathema.

Anathematismus I V.

Iis, qui dicunt, præter sanctam, & salutiferam Trinitatem, Dei scilicet Patris Verbi, quod caro factum est, Filiique Dei & Domini nostri Jesu Christi, & Spiritus Sancti, aliam quandam esse Trinitatem, vel etiam superiorem potentiam, in supremo septem caelorum caelo sedem suam habentem, secundum execrandam, & falso ab ipsis Esaiæ tributam, ac inscriptam Visionem, Anathema.

Anath. V.

Iis, qui alias introducunt scripturas, seu libros sacros, quam quos Spiritus Sanctus pronuntiavit, & sancti nobis patres tradidere, Anathema.

Anath. V I.

Iis, qui dicunt, nuptias, quæ in nomine Domini contrahuntur,

hoc mendacium est; (Hercules tuam fidem!) sed pia fraus; cujusmodi illa medici scapellum spongia occultantis, ut extimescentis ferrum puellæ regis in mamma ulcus aperiret. Longe aliud quid veteratoria calliditas est. Hæc prudentia est, quam nobis Servator imperat; Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columba.

* Tandem infinitis partibus pejor est ac detestabilior hic error, quam vel turpissimum adulterium, vel peccatum a Casa tantopere laudatum, prædicatumque. Hæc enim cupiditatis labes est: illa rationis corruptela.

1. Πευδεπίγραφον τὸ Ἡσαΐαι ἔρασι] Multa istiusmodi conficta olim fuere scripta; cujusmodi mihi in Casarea Vindobonensi Bibliotheca visa Vita Moysis; qualis & Enochii liber, delirique alia Judæorum & Christianorum; de quibus consulendi Pseudepigraphorum Refutatores, & Critici Sacri, Bellarminus, Rivetus, Dalæus, &c.

2. Παρεσάρχοσι ἑτέρας γραφῆς] cujusmodi erant ὁ ἀσκητικός, de quo supra, qui Massalianorum dogmata continebat. Unaquæque namque ferme hæresis suos habebat libros, & scriptores. Sic Ebionitæ Evangelium Matthæi Hebraicum, quod D. Hieronymus in Latinum sermonem vertit: Basilidiani Evangelium Basilidis, Tatianus & Encratitæ Evangelium Ἀποτοσίμων, &c.

3 ὁ ἐν κυρίῳ γάμο] abstinere namque se a mulierum jactabant consuetudine ἐν

car-
ἀγνείᾳ ὄντες, καὶ ἐν ἐγκρατείᾳ, non secus ac Essænos fecisse Philo docet. Unde, quum ἐπιταυτὸ κοινῇ τὸ κοιτάζεν εἶχον ἅμα γυναῖξί καὶ ἀνδράσι, (χοίρων δὲ τὸ τοῖστον εἶδον, καὶ ἀνῶν ἢ τοιαύτη συνάφεια) εἰς ἐκπλήξην ἡμῶν, inquit Epiphanius, ἀνασκάζουσιν φέρειν, ἐπαγγελιομένον αὐτὸν ὡς γυναῖκας συνάφειαν μὴ ἔχειν, τὴν αὐτῶν μᾶλλον τῆν χλευῖν ἀπεργαζόμενοι, καὶ τὴν τέλειον αὐτῶν ἐνδεκνύμενοι αἰχρῶν.

Ibid. ὁ ἐν κυρίῳ γάμο] in hoc cum Electis Manichæorum consenserunt. Attamen sicut nec hi, teste Augustino de moribus Manichæorum, ingenitam humanæ naturæ in venerem propensionem vincere potuerunt, ita nec Massaliani: estque elegans illa apud Photium de Lampetio Presbytero (unde Lampetiani dicti) narratio, qui virgunculam amplexus os ejus fuisse suaviatum, item diaconissam quandam Hierosolymis familiaris cognovisse accusabatur; tum & morbi medelam petentibus, pulchram puellam prius adducerent justisse: ita demum se sacerum ipsis oleum impertiturum. Atqui hæc virtutum exempla si ignoraremus, quanta venustas ecclesiasticis abesset scriptoribus? Ergo hæc tristioris severiorisque historiarum quedam quasi condimenta sunt.

4. Κρεοφαγία] ex Pythagoræ sententia, qui abstinentiam ab animalibus docuit. Cui non dicitur Hylas? vide & quæ postea de Manichæis dicentur.

γία, βδελυκτοὶ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τούτου ἀμφοτέρω ἀνατρέψουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ζ'.

Τοῖς τὰς ᾠδαδοθείσας ἡμῖν ἑυχὰς π' καὶ ὑμνωδίας, πρώτῃ μὲν ᾠδῇ τῶν θείων ἀποστόλων, πληροῦσθε γάρ, Φισί ἐν πνεύματι λαλοῦντες, ἑαυτοῖς ψαλμοὺς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδαὶς πνευματικῆς. ἔπειτα δὲ καὶ καθεξῆς ᾠδῇ τῶν θείων καὶ μακαριῶν Ἐκκλησίας πατρῶν καὶ διδασκάλων. τοῖς ἔν ταύταις πάσαις ὡς βασιτολογίας ἀνατρέψουσιν, καὶ ἀθβάλλουσιν. ἐν δὲ τῆς ἑξῆς ἀπο τῶν Θεῶν ἀθβάσεως, μόνον ὁ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ἔρχοις, μετὰ τῆς εἰς γῆν κατακλίσεως ἐκπαυδεύσων ὁ ποιῆσθαι ἀνευ τῆς δεσποτικῆς σημείω τῶν παρῶν τρυφικῆς ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν, ὡς τῆς δεσποτικῆς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ποιαύτιον εὐχὴν ᾠδαδόντος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι κλήσει τὰ βδελυρῆ αὐτῶν πάλιν τῶ σατανᾶ τῆς γῆς χάριν καὶ τὴν τρυφικὴν σημείωσιν ἀποβάλλουσι, καὶ τὸ ᾠδῇ τῶν θείων Φωτῆρων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καθεξηλῶν ὡς περὶ ἀκροτελεύτιον ὅπι φάνημα, εἰς δόξαν τῆς ὁμοσιῆς καὶ ἀδιαρέτης τριάδος, τὸ ὅτι σὺ εἶσι ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δόξα τῶ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τῶ ἀγίου Πνεύματος, ἔδὲ ἀκῆσαι ἀνέχον. τοῖς ἔν ταύταις φρονῶσι καὶ διδάσκουσι, καὶ ἀλλοι τέλος τῆς ἑαυτῶν πνευρᾶ ὁ εἰσάσει ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. η'.

Τοῖς τοῖς ἐκκλησιαῖς συνάξεις βδελυτομένοις, καὶ ἐν ἰδιάξει τοῖς ποικίς φρουκαθημένοις, καὶ διδάσκουσι, προφάσει μὲν ἡσυχίας χαλεπῆ, τῇ δ' ἀληθείᾳ ὅτι τῶ τῆς βεβήλας αὐτῶν πλάτης ἀνεξέλεγκτα μένειν,

1. Εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας] quas & Paulus Samofatenus rejecit; ut est apud Euseb. l. vii Eccl. Hist. c. xxx, in epistola Synodica Antiochena: ψαλμοὺς δὲ τὰς μὲν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παύσας, ὡς δὲ νεωτέρους, καὶ πατρίων ἀνδρῶν συγγράμματα: Cantica quoque & hymnos in honorem domini nostri Jesu factos abrogavit, tamquam novitios, & a puperis hominibus compositos.

2. Καὶ ὑμνωδίας] Photius de Lampetio: καὶ ὅτι τὰς τὰς ἄρας ψάλλοντας ἐξοικονομῆσαι, καὶ διίστασαι, ὡς ὑπὸ νόμον ἐπιτοχάροντας. Καὶ ἄλλα αὐτῶ ἀθήματα διεβέβητο, ὅ τῶις Μισσαλινοῖς καὶ ποιῆται, καὶ λέγεται: Tum & horas cantantes irrississe: namque ad-

umco suspendisse, velut adhuc sub lege existentes, nec non alia multa commississe arguebatur, qua ab Massalianis fieri, dicitur solent.

3. Βασιτολογίας] sine dubio litanie hic designantur, quae ab haereticis, & Catholicae religionis elegantias irridentibus, pro meris & fatuis battologiis habentur. O insanos homines, & a vero Divinitatis sensu remotos!

4. Ἀπὸ τῶν Θεῶν διαβάσεως] non satis, quid hic auctor sibi velit, capio; nisi si haereticorum ad Deum per preces & sacra aditum διαβάσεως potius appellandam innuere vult, quam ᾠδαδοθῶν καὶ κοινωμάτων.

5. Εἰς γῆν κατακλίσεως] qui prolapsus totius

carniumque usum a Deo permissarum, Deo abominabilia esse, illaque propterea rejiciunt, & condemnant, Anathema.

Anath. VII.

Iis, qui traditas nobis preces, & cantiones sacras, ac primum quidem ab SS. Apostolis imperatas, (ut, quum D. Paulus ait: *Implemini spiritu, loquentes invicem in Psalmis, hymnis, & cantionibus spiritualibus*;) tum & quæ deinceps a divinis, beatisque Ecclesiæ patribus & doctoribus relictae sunt: his, inquam, qui eas omnes, ut futilem ac inanem repetita invocationis loquacitatem rejiciunt, & culpant: in principio autem suæ a Deo discessionis solummodo, *Pater noster, qui es in calis*, cum adoratione orare docent, absque dominico figuræ crucis in facie signaculo; dominum nostrum Jesum Christum orationem istam nobis tradidisse prætexentes; revera autem, ut execrandum patrem suum satanam invocent: (hujus enim gratia a S. crucis signaculo abhorrent, & illud a divinis ecclesiæ luminibus ac ducibus additum extremum, quod orationi dominicæ in gloriam consubstantialis, & individuae Trinitatis in precando subjicitur corollarium, *quia tuum est regnum, & potentia, & gloria, patris, & filii, & Spiritus Sancti*, ne audire quidem sustinent:;) Iis igitur, qui ita sentiunt, ac docent, & ad finem usque in istiusmodi prava inficitatione perseverant, Anathema.

Anath. VIII.

Iis, qui conventus in ecclesiis averfantur, & in privatis locis præfident, docentque, specie quidem majoris quietis causa, reapse autem, ut profani eorum erroris dogmata redargui nequeant, sed ignobilia de-

totius corporis est in terram: sicut Christus patrem suum adorasse legitur Matth. xxvi, 39. Alias etiam in terra confedisse precantes videri possint. Nam, ut Tertullianus ait de Oratione c. xii: *quidam adsignata oratione adslebant*. Et hæc proprie est *εἰς τὴν κατάκλισιν*.

6. *ποιεῖσθαι*] nescio an rectum sit. Si rectum, *ποιεῖσθαι τὸ πᾶτερ ἡμῶν* eodem modo dici existimandum est, ut *ποιεῖσθαι λόγον, verba facere*. mox legam, *ὡς τῷ προσώπῳ*.

7. *Ἐπικληθεῖ*] ita v. c. reposui, *ἐπὶ κλήσει*: i. e. *ad invocationem*: vel, *ut invocent*.

8. *Προσεδὴν ἀκροτελεύτιον*] multa olim istiusmodi ad dignoscendos hæreticos a Catholicis addita: ut vel ex Auctore commentarioli in Symbolum Apostolicum inter D. Cypriani opera constat: quæ postea Catholica Ecclesia abrogavit; sicut & nunc parti-

cula quoque illa, seu clausula Orationis Dominicæ, *Quia tuum est regnum &c.* de qua mox, apud Catholicos omitti solet, licet ab ipso Matthæo cap. vi tradita; efficacius existimantes ad liberationem a malo signaculum S. Crucis, quo se muniunt, ac satanam abigunt.

9. *Ἐνστάσει*] *ἔνστασις* hic contumax est adversus veritatem repugnantia: seu, pertinacia in errore, & corrupta de sacris sententia. Mox enim *πλάνη* vocat.

10. *Ἐν ἐκκλησίαις συνάξει*] Conquesti sunt ea de re jam ipsi statim Apostoli, & in primis Auctor epistolæ ad Hebræos, Ignatius deinde, Polycarpus, & alii.

11. *Ἡσυχίας χάριν*] Jam tum fuere Quietistæ, & qui loca sola peterent, quo liberrime & attentiore animo cum Deo loquerentur. Possint & D. Augustini huc referri *soliloquia*: sed horum alia ratio est.

νειν, καὶ ἀδιάγνωστα, ἵν' ἔσται ἐν ᾧ βούβη τ' ὄλον ἰὸν τῆς αὐτῶν αἰρέσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλαηθεῖσι ἐκλεῶσι, τῷ τοῖς πᾶσι ἀχει τέλει τῇ τοιαύτῃ πλάνῃ ἐμμένον, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. θ'.

Τοῖς τοῖς εἰς δόξαν Θεῶν ᾧ δοθεῖσας ἡμῖν ᾧ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἑκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι ὡς ἔργα χειρῶν ἀφβάλλουσιν, καὶ καποικητήριον δαιμονίων τοιαύτας λέγουσι, καὶ ἔσται ὁδῶ βαδίζουσιν ἀκολύτως, καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπτήν ἀνατήλωσιν, καὶ τὴν τῶν πμῶν, καὶ προσκύνουσιν ἀνατρέψουσιν, ὡς ὅπως διεφθαρμένοι καὶ σεσηπόσι μέλουσιν, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ι'.

Τοῖς ἀπειθεῖσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς κυρίας καὶ Θεῶν καὶ σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἀγίοις αὐτῶ μαθηταῖς ἐνετείλατο, ὅτε τὰς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῶ Πατρὸς, καὶ τῶ υἱοῦ, καὶ τῶ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ, εἰ μὴ τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, ἔ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶ Θεῶ: Τοῖς ἐν ᾧ τῶ τοιαῦτα πάντα τυφλώθησιν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ἐν αὐτοῖς σατανικῆς ἐνεργείας ἐλμῶσις Φλυαρεῖν, τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος εἰνὴ ψιλόν, ὡς ἔξω καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἔσι, καὶ τῆς ἑκκλησίας ἀλλοτριῶσι, καὶ καθάπαξ Θεοῦ, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ια'.

Τοῖς ἀκολύτως τῶ τοῖς ληρημάτων καὶ παραφρονημάτων καὶ τῶ πῖμον καὶ ζωοποιὸν τσαυρὸν φέλλαν ἀποκαλέουσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος ψιλόν, μὴδ' ἄφεσιν ἔχον ἀμαρτιῶν, μὴτε ἐν πνεύματι, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῶν ὑποχρησμένοις διδοῦσθαι τὸ ἐν πνεύματι ὅτε τοῖς ἑαυτῶν βδελυκτοῦς μύτας τὸ ψευδομοναχικὸν ἡμῶ ματαμφιάζουσι, καὶ τοιαύτω τμηθεῖσθαι

701-

1. Ἐκκλησίας ὡς ἔργα χειρῶν] eadem fere & Manichæi dicebant, qui Catholicis Paganorum, sive gentilium, objectabant ac Judæorum imitationem. Et hinc tumidus ille, ac superbiam spirans Faustus apud D. Augustinum, lib. xx adversus Faustum: Ego ab his (paganis) in hoc quoque multum diversus incedo, qui ipsum me, si modo sum dignus, rationabile Dei templum puto, vivum vivæ majestatis simulacrum: Christum filium ejus accipio: aram, mentem bonis artibus & disciplinis imbuitam; honores quoque divinos, ac sacrificia in solis orationibus, & ipsi puris ac simplicibus pono. Quomodo ergo schisma

sum paganorum?

2. Καὶ τὴν τῶν θείων, καὶ ἱερῶν εἰκόνων] Heraclides Nyssæ Episcopus epistolas duas adversus hanc scripsisse sectam a Photio memoratur, quarum altera sanctarum imaginum cultus vetustatem explicuerit. Paulo ante pro ἔσται ὁδῶ, legam lubens ταύτη, vel τῶν ὁδῶ.

3. Ἱερῶν εἰκόνων] Imago olim nulla, adeoque nullus imaginum cultus in ecclesia Catholica fuit, ut est apud Clementem Alex. in Parænesi p. 34: quod ipsum & Agobardus asserit toto volumine, De non adorandis imaginibus. Verum post Constantinum fen-

sim

litescant, adeoque ut in abdito omne sectæ suæ venenum animis a se in errorem deductorum eo facilius infundant; hisce, si ad vitæ extremum terminum in errore perseveraverint, Anathema.

Anath. IX.

Iis, qui ecclesias a Sanctis Apostolis nobis traditas in honorem Dei ædificari non debere sentiunt, easque ut opera manuum calumniantur, & dæmonum esse dicunt habitacula, atque ita prava via incedentes consequenter & divinarum sacrarumque imaginum venerandam rejiciunt erectionem atque cultum, velut omnino corruptis putridisque membris, Anathema.

Anath. X.

Iis, qui ad evertendam domini, ac Dei, & servatoris nostri Jesu Christi doctrinam properant, quam SS. discipulis suis commendavit, ut in se credentes in nomen Patris, & Filii, & Spiritus S. baptizarent; &, qui non per aquam & spiritum renasceretur, eum non introiturum regnum cœlorum, prædicarent; his igitur ad hæc omnia cœcutientibus, & qui ab operante in ipsis Diabolica efficacia agitati effutire non verentur, sacrum baptismum meram aquam esse, velut hominibus a nostra fide alienis, & ab ecclesia, atque ipso omnino Deo remotis, se junctisque, Anathema.

Anath. XI.

Iis, qui consimilibus itidem nugis & contemptibus indulgentes venerandam & vivificam crucem *furcam* appellant, & sacrum baptismum aquam meram esse existimant, quæ remissionem non adferat peccatorum: neque ex efficacia spiritus, sed ex se ipsis dare se promittunt, quod Spiritus S. est beneficium, quum abominandos suos sacerdotes veste falso dicta monachica induunt, ac deinceps per se ordinis nomen con-

firm in ecclesias admittæ sunt, traducto gentiliu cultu ad imaginum venerationem ac Sanctorum veræ religionis antistitum. Sed hæc, & quæ huc de Iconoclastis adferri poterant, omnia notissima sunt.

4. *Αναθήλων*] solebant imagines ac statuæ principum virorum columnis, & cippis imponi, quo conspectiores essent. Exempla in nummis Græcorum Latinorumque compluria passim occurrunt. Hinc ad Sanctorum imagines translatus honor est; quemadmodum nuper & SS. Trinitati istiusmodi columna Viennæ Austria a pientissimo Cæsare Leopoldo ere-

cta est.

5. *ὕδωρ εἶναι ψιλόν*] id est, sine efficacia spirituali; adeoque nec sacramentum ablu- tionis animæ per sanguinem Christi a peccatis.

6. *Τὸν τίμιον, καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν*] recte sane *ζωοποιός* appellatur: nam absque cruce fuisset, æternæ mancipati homines forent morti. Et hinc cruci tantus in ecclesia Catholica habetur honos. Videtis Tertullian. in Apologetico, c. xvi.

7. *Φύλλων*] *furcam*. v. Meursii Glossarium Græco-barbarum.

Q

ii μω

ποιχμένοις κατ' αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν καὶ ἀποντισμὸν, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιβ'.

Τοῖς λέγουσι, ὡς ⁸ ἡ μετάληψις τῶν τιμῶν σώματι καὶ αἵματι τῶν κυρίων καὶ σωτηρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ⁹ ἄριστος ψιλῶν καὶ οἴνου ἐστὶν μετάληψις, (ὡς καὶ εἰς τὸ τῆς ἐκ. λαϊκῶν μεταβληθέντας μετὰ προσφῶν προσέρχεσθαι, καὶ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν, καὶ τὴν λατρίαν ¹⁰ ὑποψυχῆς τῶν δὲ ἐκ. προσκυτῶν μεταπεφέντας, Φαγοῦσας) καὶ τὰ τῆς θείας καὶ Φρικτῆς ἱερουργίας ¹¹ ἐπιτέλεια ἑπιτρέψασιν, ὡς Φανεραῖς ἀντιλήξεσι, καὶ αὐτοὶ ¹² Χριστοπολίτας ἑαυτοὺς ὀνομάζουσι, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιγ'.

Τοῖς ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ὅλης εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἄλλα μὲν ποιεῖ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθλίως τελευμένοις τελεῖσι, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν ¹³ ἐμφυσημάτων, ὃ ὡς τῶν δεσποτῶν Χριστῶν παρελάβομεν, ἐπὶ τῆς τῆς ἀγίας Πνεύματι μυστικῆς ἐμπνεύσει, ἐμπύουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελευμένοις ἐμπύουσι, ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἄξιοι. Ταῦτα τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελευμένοις ποιῶσιν, ἃ καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῖς ποιῶσιν, προσέτι καὶ ὑδατι μεμασμένῳ κέτωθεν ἕως ἀνω ¹⁴ εἰς σπόγγον ἀναλεῖσθαι ἐπ' ἀνατροπῆν τῆς ἀγίας βαπτίσματι, καὶ τῆς τῆς Θεοῦ Πνεύματι Φωτιστικῆς παρουσίας, Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιδ'.

Ὅλοις τοῖς αἰρετικοῖς, ἀνάθεμα.

Πολλὰ καὶ ἔτη τῶν καλῶν ¹⁵ Βασιλέων. Τῶν Ὀρθοδόξων ἡμῶν ¹⁶ Βασιλέως πολλὰ καὶ ἔτη. Τῶν Ὀρθοδόξων ἡμῶν ¹⁷ Βασιλέως τῶν

Πορ-

8. ἡ μετάληψις] participatio, vulgo *communio*.

9. ἄριστος ψιλῶν] At quanto rectius Irenaeus, *Vir Apostolicorum fere temporum*, lib. iv, c. 34: *Qui est a terra panis, percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena, & caelesti.*

10. ὑποψυχῆς] delationes, sive indicia: seu potius emissarios delatores, qui ipsos, quid facerent, observarent, & ad episcopos Catholicos illud referrent: ὡς καὶ ὕπ.

11. ἐπιτέλεια] id est, perfectionem, & quasi ultimum opus, quo perfecto sacro

ritui nil deest, omniaque suis numeris absoluta sunt, ac rata preces. Alias simpliciter etiam ἐπιτελεῖν τὰ πάτρια, seu τὰς θυσίας dicuntur, qui rem sacram peragunt, ac ritus iohannes exsequuntur. Mox legendum puto, ἀνατρέψασιν, pro ἐπιτρέψασιν.

12. Χριστοπολίτας] Optime. Nisi quod efficacius ad devinciendum sibi arctius Servatorem, non a civitate Christi, sed a societate Jesu petito sibi nomen S. Ignatii induit, & hunc secuti Religionis Catholicae defensores acerrimi Jesuitae.

13. ἐμφυσημάτων] ter illa insufflatio in faciem & aures eorum, qui baptizabantur,

conferunt, seu potius animæ ipsi & corporis interitum adferunt, Anathema.

Anath. XII.

Iis, qui dicunt, communionem venerandi corporis & sanguinis Domini ac servatoris nostri Jesu Chr. meri panis & vini esse participationem, (sic ut eapropter & hi, qui e laicis transferint, cum cibo accedant, ac simulandi, latendique gratia delatoribus, illum pro S. cœna sumant; qui vero e presbyteris ad eos accesserint, revera comedant) atque ita Divini ac tremendi sacrificii institutionem evertunt, ut plane Christi hostibus, tametsi se ipsi *Christopolitas* vocitant, Anathema.

Anath. XIII.

Iis, qui ad universæ in Deum fidei subversionem cum multa alia pessima in his, qui ab ipsis infeliciter initiantur, observant, tum pro divina sacraque insufflatione, quam a Domino nostro Jesu Chr. in Spiritus Sancti inspiratione adhibitam accepimus, initiandis ab se sputa inspuunt, quibus sane ipsi maxime digni sunt: his igitur, qui hoc in initiandis a sese exsequuntur, quod nos adversus dæmones facimus: quique insuper aqua eos immunda ab infimo ad summum, sive a calce ad caput, spongiis illinunt, quo certe sacri baptismatis, & illuminatricis Dei Spiritus præsentia subversio efficitur, Anathema.

Anath. XIV.

Cunctis insimul hæreticis Anathema.

Deus optimis Imperatoribus vitam longævam largiatur. Vivat diu Rex noster Orthodoxus. Vivat diu Rex noster Orthodoxus Porphy-

ro-

repetebatur. Vide ea de re Canonem Eccles. universalis 170.

14. *ἡ ἀφ' ἀπολύτων*] in Ecclesia Catholica presbyteri baptismi candidatos exutis vestibus toto corpore inungebant, ut est apud Dionysium Areopagitam; postquam ter ab episcopo oleo signati erant. At hi hæretici totum hominem aqua, eaque polluta, a calce ad caput illinere solebant.

15. *βασιλείων*] intelliguntur hic conjunctim Imperatores duo Alexius Comnenus, & filius ipsius Joannes Comnenus Porphyrogenitus. LAMBECIUS.

16. *βασιλείων*] intelligitur solus Imp. Alexius Comnenus, qui A. C. 1081 cepit imperare, & A. 1118 obiit. LAMBECIUS.

17. *βασιλείων τῶν*] intelligitur solus Imp. Jo-

annes Comnenus Porphyrogenitus, qui jam a Patre suo Alexio successor imperii declaratus fuit, antequam Basilii Bogomilorum hæreticorum coryphæus Constantinopoli combustus est. Contigit enim hoc circa finem imperii Alexii Comneni, ideoque ab Anna Comnena Alexiados l. xv, p. 495, vocatur *ἔσχατον ἔργον ἢ ἄλλοι τῶν μακρῶν ἐπιπέπων πόνων ἢ καταρτημάτων τῷ Αυτοκράτορι*. *Ultimum opus ac labor diutinorum laborum & rerum præclare gestarum Imperatoris.* Quamvis autem historia combustionis Basilii a Cardinale Baronio Annal. Eccles. Tom. xii anno Chr. 1118, quo Imp. Alexius Comnenus obiit, inserta sit, revera tamen eo non pertinet, quippe quæ antecessit obitum Patriarchæ Nicolai, ut testatur Anna Comnena

Q 2

Ale,

Πορφυρογενήτε πολλά τὰ ἔτη. Ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν. Ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηνεύσει. Οὐράνιε βασιλεῦ τὸς ἑπιγείους φύλαξον. Τὸ ἀγαθὸν καὶ οἰκουμενικὸν ἱερωσύνη Πατριάρχου πολλά τὰ ἔτη. Ταῦτα τῆς ποιητικῆς ἀσθεσίας τὰ σπέρματα, ταῦτα τῆς ἀθείας τὰ ποιητικὰ Σαπῶν τὰ βλαπήματα. Ἡμεῖς δὲ ὁ τὸ Χριστὸν λαὸς ὁ ἐξαίρετος τῶν θείων καὶ Ἀποστολικῶν διδαγμάτων, καὶ τῶν πατρικῶν οὐλόγητος ἐλάμεθα ὡς ἀδύνατον, Φεύγοντες ὅλην ψυχὴν τὰ μυστήρια τῆς ἀσθεσίας διδάγματα, καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ὀλεθρίας γνώσεως θρησκείας, Θεῷ δὲ χαθαρῶς λατρεύοντες, τῷ ἐν τελευτῇ παρρησιῶν, εἴτεν ὑποτάσεων, γνωριζόμενα καὶ σεβομένα, ὧς ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

Alexiados lib. xv. p. 488, his verbis: Προῦκάθητο δ' αὖτε τὸ τρικαῦτον τῆς βασιλείας πόλιος θρόνος ὁ ἐν Πατριαρχίᾳ μακαριώτατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος, καὶ ἐπιγινώσκοντο τὰ θεοσυγῆ δόγματα, &c. Obtinēbat tum temporis regia civitatis episcopalem sedem beatissimus Patriarcha, Grammaticus Dominus Nicolaus, qui, ubi impia hac dogmata lecta ēre. Certo nempe constat, jam memoratum Patriarcham Nicolaum obiisse A. C. 1117. LAMBECIUS.

18 Πατριάρχου] intelligitur Nicolaus, tertius ejus nominis Patriarcha Constantinopolitanus, qui non multo post supra memorati hæresiarchoe Basilii combustionem obiit, A. C. 1117. vide Card. Baronii Annal. Eccles. tom. XII, an. 1117, num. 20. LAMBECIUS.

Et hæc quidem de notabili illa Panoplia

Euthymianæ Appendice in præfens obiter sufficiant. Integram autem eandem Appendicem posthac, volente Deo, Græce & Latine publicabo in Supplemento Corporis Historiæ Byzantinæ, ex Augustissima Bibliotheca Cæsarea deinceps separatim edendi: simul etiam tunc ibidem insignem illum locum libri decimiquinti Alexiados Annæ Comnenæ, ubi de Basilii Massalianorum, & Bogomilorum coryphæi, per Imp. Alexium Comnenum, inquisitione, condemnatione, & combustionē, satis prolixè agitur, necessaria explanatione illustrabo. LAMBECIUS.

Erat scilicet hoc Lambecio, Viro eruditissimo, & si quis alius industrio, propositum, quod nos nunc sumus cum volente ac favente Deo exsecuti. Illum quidem, quo minus hæc Appendicem ederet, fatum immaturum

rogenitus. Custodiat Deus imperium eorum. Pacem Deus regno eorum impertiatur. Rex caelestis, terrestres quæsumus reges custodi. Vivat diu Sanctissimus & Oecumenicus Patriarcha. Hæc sunt pravæ impietatis semina, hæc pessimi Satanæ Deo adversantis propagines. Nos autem Christi electus populus Divinas, & Apostolicas, ac a patribus ad nos transmissas toto animo teneamus traditiones, tota mente impura illa impietatis dogmata fugientes, longeque a perniciosâ eorum doctrina remoti ac puro pectore Deo servientes, qui nobis in personarum, sive substantiarum trinitate patefactus rite colitur: cui sit gloria, & potentia, in secula seculorum, Amen.

impedivit: nos vero, dum vita suppetet, excussa desidia semper aliquid in commune bonum moliemur novi. Ceterum quod in initio Ελεγχος, *Victoria* potius, quam *Confutatio*, verterim, splendori vocis datum est, quæ augustior mihi visa, & argumento convenientior, quod confutationem nullam, sed ipsam tantum damnationem continet. Επιφακή μωρον. Sed rectius *Damnatio*. Ελεγχος enim Græcis aliquando *tabella*, seu *periculum*, unde sententia in reos pronuntiabatur. Tum vero vox Οζίαμβος Latine commodius aliquando *Traductio* dicatur *Triumphalis*, qua velut in pompa celeberrima per omnium ora damnati trahuntur. Factum id præcipue in servis ad crucem damnatis, ut & in aliis noxiis, qui ad supplicium ducebantur. Vide inter alios Suetonium in Vitellio, cap. xvii, & notas ad eum Casauboni, item

Nicephori Breviarium, & Philonem Judæum in Flaccum. Heraclides περι πολιτ. moechos apud Lepreatas totum triduum ita per urbem traductos refert. Græci παραδειγματίζου hoc vocarunt. Quare & duo illa verba a Gregorio Nazianzeno in Orat. de Baptismo conjuncta, ubi de peccato ita loquitur: παραδειγματίσας αὐτην scil. την ἀμαρτίαν, ἢ δεξιμώσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως: *Ostentans illud & traducens, utpote alienum contumelia.* Exemplum clarissimum in pompa Hæreticorum triumphali, quum a S. Inquisitionis officio damnati ad ignis supplicium ducuntur: ubi, quemadmodum in triumphis olim captivi reges magnificentissimis ornari vestibus solebant, ita & hi picta malorum demonum imaginibus veste exculi populo ostentantur.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ἑπὶ τοῖς ἀπὸ ΜΑΝΙΧΑΪΩΝ καὶ
ΠΑΥΛΙΚΙΑΝΩΝ ἑπιπέφασσι πρὸς τὴν καθαρὰν
καὶ ἀληθῆ πίστιν ἡμῶν τῶν ΧΡΗΣΤΙΑΝΩΝ.

*** Δ Επὶ φέροντες ὑλῆς τῆς μηδέπω ἔσης, μήτε βυραῶν καὶ νεύρων,
καὶ σωματίων, καὶ ἰδρώτων, τῶν ποιητῶν ἀρχόντων, ἔς ὃ
Μάνης ἀνέπλασεν.

Α'να-

1. Τάξις γινόμενη] Fragmentum hoc impressum in Paris. editione: sed duplo auctius est hoc exemplar nostrum, & ac singularia multa ad Historiam Manichæismi pertinentia continet, quæ in editione Parisiensi omnino desiderantur. Cuiusmodi inter alia varia est Anathematizatio præcipuorum quinque librorum Manichæorum, nempe libri Epistolarum Manetis, Evangelii vicei, Thesauri vite, Libri Mysteriorum, Heptalogi, cuius auctor Agapius, & libri Sapientie compositi ab Aristocrito. Notandum porro est etiam Petri Siculi Historiam Hæreseos Manichæorum, a R. P. Matthæo Radero S. I. Ingolstadtii A. 1604, Gr. lat. editam, beneficio præstantissimi huius codicis plurimum posse emendari, illustrari, & augeri. LAMBECIUS.

Ibid. Τάξις γινόμενη] Hic titulus erat huic opusculo in indice, qui cuncta manuscripti Cæs. Bibl. codicis, unde hæc petita sunt, contenta complectebatur. Ceterum tres erant ordines eorum, qui ad Ecclesiam Catholicam accedebant. Primus eorum, qui baptismo indigebant: secundus eorum, qui non baptizabantur, sed ungebantur sacro unguento: tertius tandem eorum, qui nec baptizabantur, nec ungebantur, sed solummodo suam omnemque aliam hæresin anathematizabant. Inter primos erant Manichæi. vide Timotheum Presbyterum CPolitani de iis, qui ad Ecclesiam Catholicam accedunt, in initio.

2. Μανιχαίων] Manichæis, uti notum, a Manete Persa nomen: quem origine Brachmanem fuisse Suidas affirmat. Vixit ille sub Aureliano Imperatore, cuius imperii anno quarto, sive anno Chr. 274, per Mesopotamiam, locaque contermina, hæreseos suæ venenum sparsit. Scythianum etiam, quum adhuc in servitute degeret, atque item Cucubricum, inque familiari sermone, Cucubricum (nisi hoc librarii vitium est) appellatum idem Suidas docet: pro quo male nunc Urbicus

apud D. Augustinum legitur lib. de Hæresibus. Nomen ejus Epiphanius Babylonicum, sive Persicum, esse & Vas significare ait. Immo & Hebræis מן Man, vas, item donum, seu munus significat. Quia vero Græcis, aut Græca intelligentibus adversarij vox illa Μάνης uborem irridendi ansam præbebat, quasi a Græco μανία, insania, seu μανίωμα, insano, derivata esset, & sic nomen & omen insanie Maneti obtigisset; tum quod & eadem vox Μάνης stupidum significaret, (ut apud Aristophanem, Μεγαίνεταί ὁ Μάνης) Manichæi Mannichæos se vocari volebant, quasi derivato nomine a מנחם manahath, requies. Næc apud Judæos iidem contumelia caruerunt, qui omnes impios Manetes appellarunt, ut Gaulminus ex Elia in Thesb. colligit in suis ad Pfellum notis.

Doctrinam suam Manes a Budda, cui antea Terebinthi nomen, accepit. Græcis hic Budda literis imbutus Empedoclis opinionem amplexus dicitur, duo rerum pugnantia inter se principia statuentis, Φιλίαν καὶ νεῖκος, Amicitiam & Contentionem. Verum rectius a Persis, seu Persarum Magis, id accepisse videtur, qui ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα, sive bonum & malum Deum statuebant, ut est apud Laërtium in proœmio ex Aristotelis l. 1 de Philosophia, & apud D. Augustinum, l. v de Civ. Dei, c. xx1: sive, ut Zoroaster, primus hujusce sententiæ auctor, eos appellabat, Ormazden, & Arimanium; Zafrada, sive Zarouam, Arabice Zarahou, id est, omnium satore, genitos: de quibus fuse Gaulminus ad Pfellum de Dæmon. & Vossius lib. 1. de Idol. c. v. Adeatur & Epistola Theodori Mopsueltiæ Episcopi de Persarum Magia apud Photium in Bibliotheca: item, quæ de duobus Principiis Celsus habet apud Origenem adv. Celsum lib. vi, p. 303. Collegit quoque nonnulla Eruditissimus Burnetus in Archæologia Cosmica part. II, p. 401.

Na-

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆORUM & PAULICIANORUM hæresi ad puram & veram nostram fidem CHRISTIANORUM convertuntur.

*** INVOCANTES materiam, quæ non exstat: uti neque pelles, nec nervi, neque corpora, neque sudores malorum istorum principum, quos Manes finxit.

Ex-

Natum sese impostor hic Budda e virgine ajebat, & in montibus educatum. Scripsit autem libros quatuor, *Mytheria*, *Euangelium*, *Theaurum*, & *Capita*. Perit, ut plerique omnes hæresiarchæ, morte dira & execrabili, ab impuro spiritu interfectus, ἰπὸ πνεύματ' ἀκαθάρτῃ συντεθείς. Heres bonorum ejus librorumque vidua quædam dives fuit, ad quam diverterat. Illa vero Manetem septennem puerulum mercata, literis postea eruditum, libertate donatum, heredem instituit. Atque hoc pacto ad Manetem Buddæ scripta transiere: quibus ille tamquam suis magnam deinde terrarum orbis partem pervertit, pestiferisque opinionibus infecit.

D: Augustinus hæreticos eum antiquos secutum ait lib. de Hæres. nimirum *Marcum* quendam, unde *Marcita*; & antiquiores his *Cerdonem*, atque *Gnosticos*, quorum auctor *Carpocrates*. Videtur autem hoc ab Eusebio accepisse, qui lib. VII Hist. Eccl. c. XXXI, ait: Δόγματα γὰρ μὴ ψευδῆ ἢ ἀθεῖα ἐκ μυρίων τῶν προτάων ἀποσβηνυμένων ἀρίστων συμπυκνωμένα κατ' ὅσας ἐκ τῶν Περσῶν ἐπὶ τὴν κατ' ἡμᾶς οἰκωμένην ὡσπὲρ τινα θανάτηφόρον ἰὸν ἐξαμύρῳατο: *Opiniones autem falsas, & Divina doctrina repugnantes, e quamplurimum jamdudum extinctis scētis collectas consarcinans, e Perside in nostrum orbem velut letale virus effudit.*

Quoniam vero, quæ mox damnabuntur, non ita commode intelligi possunt, nisi ipsa prius Manetis dogmata cognita fuerint, operæ pretium, remque iis gratam me facturum existimavi, quibus nec facultas, nec otium est veteres, qui de his egere, scriptores respiciendi, si Manetis errores ac doctrinam e variis auctoribus collectam breviter sub unum quasi subjicerem conspectum.

Hæc ergo præcipua pestifera Manetis doctrinæ fuere capita: Duo rerum esse Principia

contraria, æterna, & ingenita, quorum alterum bonum esset, alterum malum. Bonum Deum, sive Lucem: malum Materiam, sive Tenebras, appellabat. A bono Deo invisibilem, infinitum, ac divinum mundum creatum: a malo visibilem, ac malum, profunda ac immensa magnitudine: hosce vero duos mundos conjunctos bonæ malæque naturæ participare. Divinam partem ex omni mundi parte quotidie purgari, & in sua regna revocari: eandem per terram exhalantem, & ad cælum tendentem, incurrere in stirpes & plantas, &c. quæ in electis comedendo purgata, liberataque, in cælum redeant.

Mundi tenebrarum, seu terræ pestiferæ, quinque esse elementa, sive *antra* elementorum, aliud *tenebris*, aliud *aquis*, aliud *ventu*, aliud *igne*, aliud *fumo* plenum. Hæc elementa principes sibi proprios genuisse; quorum dux ac princeps summus in *fumo* moraretur. In *fumo* nata animalia bipedia, indeque homines originem ducere: in *tenebris* serpentina: in *igne* quadrupedia: in *aquis* natatilia: in *vento* volatilia.

His quinque elementis malis debellandis alia quinque elementa de regno & substantia Dei missa esse, & in illa pugna fuisse permixta, fumo aëra; tenebris lucem; igni malo ignem bonum; aquæ malæ aquam bonam; vento malo ventum bonum.

Animam hominis duplicem esse: harum alteram bonam, a Luce creatam, partem esse Dei: adventitiam alteram, malam, de gente tenebrarum, quam non condiderit Deus, sed quæ tamen Deo sit coæterna. Hanc propriam corporis esse. Nam & corpus productum a tenebris.

Rationalem animam, seu divinam, brutis quoque animalibus inesse, ut & plantis: ab adversario vero Dei correptam in spurcum corporis fuisse carcerem conjectam. Ab ani-

ma

ma bona omnia homini bona provenire : contra , ab anima mala , quidquid illi accidat mali.

Animas transire in alia corpora ; item in pecora , & plantas. Auditorum vero suorum animas in Electos revolvi , aut feliciore compendio in escas electorum , ut jam inde purgatæ in nulla corpora revertantur.

Animas in arboribus & plantis divina non posse percipere præcepta , nec sapientiores fieri : veruntamen vivere , & audire voces nostras , & verba intelligere , & corpora , motusque corporum intueri ; cogitationes denique ipsas perspicere : sentire etiam , & dolere , cum lædantur , nec sine cruciatiu evelli carpire posse.

Solem & Lunam *Navigia* esse , quibus tam hominum , quam brutorum animæ , jam repurgatæ , ac lucidæ , in cœlum subvehantur. Lunam minus esse navigium ex *aqua bona* factum ; quod acceptas primum animas post quintumdecimum diem Soli , seu majori navigio , ex *igni bono* facto , tradat. Ab hoc beatorum animas in cœlum transvehit : cujus vitæ cœlestis nulla fiat anima particeps , quæ non Manetis imbuta fuerit disciplina. In his *navibus* sanctas inesse virtutes , quæ se in masculos transfigurent , ut feminas adverte gentis illiciant , & per has illecebras commota earum concupiscentia lumen de illis fugiat , quod membris suis permixtum teneat , quo purgetur susceptum ab angelis lucis , purgatumque illis *navibus* imponatur ad regna propria reportandum.

Adamum & Evam commota adversa parte animæ malæ , a tenebrarum principibus generatæ , ad concubitus declinasse : ita eos lapsos esse , & peccasse ; sed postea sanctius vixisse.

Legem Mosaicam a Principe tenebrarum datam : inde quoque Prophetas sua accepisse ; omneque adeo Vetus Testamentum esse rejiciendum.

Christum de massa lucidissima molis Divinæ profectum ad salutem humanam , non natum de Maria Virgine , quia carni concerni nequibat , nisi simul inquinaretur , ut ait D. Augustin. l. v. Confess.

Apparuisse illum κατά φυσικὴν καὶ διανοητικὴν , specie tantum , non revera : caruisse enim humana natura , sola præditum divina : atque ita quoque non reapse passum , sed pati visum , exteriore homines specie fefelisse.

Fuisse eundem Serpentem in Paradiso : ab eoque illuminatos Adamum & Evam , ut

cognitionis oculos aperirent , & bonum a malo dignoscerent.

Venisse Christum ad animas liberandas , non autem ad servanda corpora.

Promissionem Christi de Paraceto , seu Spiritu S. in Manete fuisse completam : sese enim esse Spiritum Sanctum ajebat ; seque eapropter *Apostolum Christi* vocabat.

Fatum omnia regere ; fato fieri omnia.

Atque hæc de præcipuis Manetis dogmatibus sufficiant. In quibus illud mihi animadversione singulari dignum videtur , multa e veterum Græcorum Latinorumque superstitione antiquioris esse , quam censentur , originis , & ad præscam Orientalium disciplinam referenda : unde & Ægyptii nonnulla acceperunt ; ut quæ de *navigio Solis & Lunæ* dicuntur. In *Fortuitis* meis c. xxiiii , pag. 171 , de *navigio Jovis Hammonis* , ac *Solis Ori* , item *Isidis* , aliisque compluribus , aliqua adnotavi : nec non cap. v , pag. 43 , de *navigio* , seu *poculo* , ac *lebete Herculis* : quo & referri potest , quod apud Albricum de Imag. Deor. legitur , *naviculam* cum homine navigante & velificante in medio mari , Dianæ imagini affingi solitam. Inprimis autem cognoscenda sunt , quæ de *poculo Solis & scapha Brizomantis* Athenæus l. viii , & xi : deque *navigio Isidis* Plutarchus habet , lib. de Is. & Osiride. Nec enim probo Vossii opinionem lib. ii de Idol. c. xxvii , non tam ob humidam naturam , (quod ferri poterat) quam quod Luna corniculata navigium referret , navigio illam vehi veteres finxisse. Non enim corniculatum illud navigium fuit , sed rotundum : cujusmodi *aureum* illud *cymbium Isidis* apud Apulejum l. xi. Miles. *medio sui patris flammulas suscitans largiores* ; ut & *lebes Herculis* , de quo paulo ante.

Præterea notanda & illa , quæ de *aqua & igni* dicuntur ; unde *lustratio per aquam & ignem* derivata : deque *quintodecimo die lune* : de *vitis Dryadum & Hamadryadum* ; & inprimis de *Antris* : de quibus omnibus & nos aliqua in *Fortuitis* , loco supra indicato , diximus : & multo plura de specu , seu *antro Mithriaco* , de *antris Samothracis* , de *antro Jovis* in Ida monte Cretæ ; de *Pane Orphico* *ἀντροζαφῆ* , de *antro Attinis* in Arcto monte Cyziceno , multisque aliis , dici possunt. Multa sane huc facientia habet *Porphyrius* de *antro Nympharum* , qui in antro illo *Zoroastris* *Mithræ* consecrato symbola elementorum & climatum mundi disposita fuisse refert : & *Dis* quidem cœlestibus

templa, & delubra, & altaria posita, terrestribus & heroibus aras, subterraneis scrobes, & adiculas; at mundo (qui cuncta continet elementa) antra, & specus. Et priora quidem Sallustius Philoſophus c. xv de Diis explicat, cum ait: *οἱ ναοὶ μὲν τῶν ἑσπερίων, οἱ δὲ βωμοὶ μὲν τῶν ἡμετέρων*. Veterum enim templa temporibus antiquissimis rotunda fuerunt, uti Romæ postea templum Vestæ, & Pantheon: Aræ vero cubicæ, quod stabilitatis symbolum, Telluri Stabili conveniens. Explicatis dogmatum præcipuis, de ipsa secta nonnihil dicendum est. Divisa erat ea in *Catharistas, Macarios, & Manichæos* speciatim ita dictos. *Catharista*, seu *Purgatores*, a purgando nomen acceperunt. Exceptum namque farina semen virile in concubitu, ut id purgarent, divinamque partem liberarent, boni hi viri comedeant. Hosce tamen alii pudore moti a se repellebant. Non multum diversa alias significatione vox *καθαρίσθαι* in veteri ecclesia accipiebatur, de iis, qui a demone liberabantur: cujus ejectione *καθαρίσθαι* dictus. Vide Valesium ad Histor. Eccles. Eusebii l. v, p. 93. Rursus distinguendi in veteri ecclesia a *Catharistis* *καθαροὶ, Puri*. Ita enim appellari cupiebant, qui cum digamis, aut lapsis conversis, seu peccantibus, communicare volebant: ut ex Canone liquet Eccles. Univerf. v. 111. *Macarii* apud eos *illuminati* quoque dicebantur: de quibus videndus D. Augustinus p. 52 adversus Epistolam Testamenti. *Manichæi* porro e duabus professionibus ecclesiam suam constituerunt, hoc est *Electorum, & Auditorum*. *Electos* *redēss*, sive *perfectos*, vocabant, quod omni vitio carerent. D. Hieronymus adversus Pelagianos: *Manichæus Electos suos, quos inter animas Platonis in celestibus collocat, dicit omni carere peccato: nec, si velint, posse peccare. Ad tanta enim eos virtutum culmina transcendisse, ut carnis operibus illudant. Priscillianus in Hispania pars Manichæi de turpitudine, &c. Soti cum solis clauduntur mulierculis, & illud eia inter cœlitum, amplexusque decantant.* Ex his Electis duodecim erant, quos appellabant *Magistros*. Manes enim ad imitationem Christi xii Apostolos habuit. Hisce tertius decimus præerat *Magistorum Princeps*, uti Manes suorum erat discipulorum. Ab his *Magistris* e reliquo *Electorum* numero lxxii ordinabantur *Episcopi*: & hi suos rursus ordinabant *presbyteros*, ac *diaconos*, qui idonei videntur ad errorem hunc suum aliis in locis, in quæ mittebantur, tuendum, atque propa-

gandum. Secundi gradus *Auditores* erant; in quorum numero aliquamdiu fuit D. Augustinus, ut ipse de se fatetur c. xix de mor. Manichæor. *Novem annos totos magna cura & diligentia vos audivi.*

De his *Auditoribus* idem loquitur D. Augustinus epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum, de Victorino agens Mallianensi Subdiacono: *Auditorem sane Manichæorum, non Electum se esse confessus est.* *Auditores enim qui appellantur apud eos, & carnibus vescuntur, & agros colunt, & si voluerint, uxores habent: quorum nihil faciunt, qui vocantur Electi. Sed ipsi Auditores ante Electos genua figunt, ut eis manus suppliciter imponantur, non a solis episcopis, vel presbyteris, aut Diaconis eorum; sed a quibuslibet Electis.*

Præterea *Auditores Electis* sub pœna tardioris metempsychosis optima quæque de cibariis exhibere tenebantur; quum interim *Electi* nihil operis agerent, sed meditationibus vacarent: quibuscum scilicet omnia jam religionis arcana communicata erant, a quibus *Auditores* arcebantur. Gregorius Nazianz. Orat. lxi: *Ὅτι οἱ Μανιχαῖοι τοῖς ἐκλεκτοῖς λεγομένοις, ὅλην τὴν νοσον αὐτοῖς ἐκαλύπτουσι, &c. quemadmodum Manichæi illis, quos *Electos* appellant, quibusque omnem morbum, sive amentiam suam, revelant, &c.*

Porro tria *Signacula* apud *Manichæos* erant *Electorum*: *Oris, manuum, & sinus*, ut his tribus casti essent, & innocentes. *Os* continebat omnes sensus in capite: *manus* omnem operationem: *sinus* omnem libidinem feminalem. Tribus enim Deum offendimus: cogitationibus, verbis, factis. Quam vero parum observantes horum fuerint *signaculorum*, plurimis ostendit exemplis D. Augustinus libro de moribus *Manichæorum*.

3. *Καὶ Παυλικιανῶν*] *Pauliciani* pro *Manichæis* dicti a Paulo quodam *Samosateni*, &c. cujus hæreseos descriptio in eodem Cod. v. *Eucholog. Græcor.* p. 885, 886, 890, 891. p. 1 fol. 21. LAMBECIUS.

Ibid. *Καὶ Παυλικιανῶν*] Hos alii *Paulianos* appellant, a Paulo *Samosateno*, *Antiochiæ* Episcopo. Hic teste *Dionysio* Archiepiscopo *Alexandrino* in Epistola, quam ad Concilium *Antiochenum* adversus hunc Paulum scripsit, cum ipse propter senectutem adesse non posset, duas aiebat esse *Hypotheses*, & duas unius & solius Christi personas, duos *Christos*, duos filios, unum natura filium Dei, & qui fuit ante secula, & unum homonymum *Christum & filium David*, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & secundum beneplacitum

Ἀναθεματίζω τὰς λέγοντας, ὅτι τὸ σῶμα ἔκ τῆς ποικιλῆς ἀρ-
χῆς ὑπέστη, καὶ ὅτι φύσει ἐστὶ κακὰ.

Ἀναθεματίζω τὸν λιπῶδη Μάνεντ⁹ μύθον, ἐν ᾧ φησὶ, μὴ ὁ-
μοιον ἡμῖν ἀγαπεπλάσθαι τὸ πρῶτον ἀνθρώπον, τριτίη, τὸν Ἀδάμ.
⁹ ἀλλ' ὑπὸ τῆ Σακλᾶ, ¹⁰ τῆ τῆς ποικιλῆς ἀρχοντ⁹, καὶ ¹¹ τῆς Νε-
βρώδ, ἢ ἐν αὐτῇ τὴν ὕλην φησὶ, γενέσθαι τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Εὐάν. καὶ
τὸν μὲν θεόμορφον κτισθῆναι, τὴν δὲ ἀψυχον. καὶ τὸν μὲν Εὐάν ὑπὸ
τῆς

tum Dei accepit nomen filii: sicut civitas ac-
cepit nomen Domini, & domus nomen ejus,
qui eam edificavit. Aliquanto clarius Suidas
Paulum docuisse ait, Christum nudum, seu me-
rum hominem, ψιλὸν ἄνθρωπον, fuisse, non
autem Deum: ceterum Verbum Dei in eo,
ut in ceteris prophetis habitasse; adeo ut
duæ naturæ in eo diversæ fuerint, distinctæ-
que, & incommunicabiles, Divina & huma-
na; aliusque Christus, alius Deus Verbum
in Christo habitans. Exstant hujus Pauli x
quæstiones in Auctario Bibliothecæ Patrum,
parte II: quæ ibidem ab eodem Dionysio
refutantur. D. Augustinus lib. 11 de Hæ-
res. sententiam illam ab Artemonē prius fuisse
profectam dicit, sed, cum defecisset, a Paulo
ἐπιβουραναι, & postea sic a Photino confirma-
tam, ut Photiniani quam Pauliani celebrius
nuncupentur. Idem & Theodoretus ait: ve-
runtamen Artemon Christum hominem tan-
tum fuisse prædicabat, τσαῦτα δὲ καὶ τὰς
Ἀποστόλους ἔλεγε κηρυχθῆναι. Τῶν δὲ μὲν θεο-
ν ἰσχυροῦσθαι τὸν Χριστὸν ἐκ ὄντα θεόν: nec
aliter agebat, Apostolos prædicasse: qui vero hos
consecuti sint, Christum esse Deum, cum non esset,
docuisse: ut est apud Theodoret. l. 11 Hæres. fa-
bular. c. 14, & viii. At Cerinthus Christum
a Jesu filio Mariæ alium esse, & in specie
illum columbæ descendisse docebat, atque
tunc Deum, qui ignorabatur, prædicasse,
miraculaque omnia fecisse: tempore autem
passionis Christum recessisse, & Jesum pas-
sionem subiisse. Sic ut Suidas alios secutus
videatur. Theodoretus enim, Malachione cum
Paulo disputante, deprehensum tandem post
longam esse simulationem refert, Christum
hominem esse, a Paulo statui, Divina gratia in-
signiter ornatum. Unde & Episcopatu pri-
mum, deinde & Ecclesia expulsus, ejectus-
que est. Nicephorus in hunc illum errorem
delapsus refert, quod, cum Zenobiam Pal-
myrenorum Regiam, quæ non modo to-
tam sibi Syriam, sed & Ægyptum subjec-

rat, ad religionem Christianam pellicere vel-
let, ut ei Judaica religione imbutæ, atque
ita a SS. Trinitatis doctrina abhorrenti velifica-
retur, Christum hominem tantummodo fuisse
doceret. Plura videtis apud Eusebium lib.
vii Hist. Eccles. c. xxvii, & seqq. Præter
hosce Hebionai quoque Christum tantummo-
do merum hominem fuisse docuerunt.

4. Καθαρόν] puram, & impollutam ab
omni errore hæreticorum. Nam & ex Ma-
nichæis Catharistis, de quibus antea, qui
ἐκ καθαρῶν, id est Puros, dicerent, orti
sunt, a Catholicis multum diversi, sicut &
a Manichæis in quibusdam discrepabant.
Dogmata eorum Ebertus Schonaugiensis
Cœnobii Monachus tomo II Biblioth. Pa-
trum hæc fuisse memorat: Baptismum in-
fantium inutilem, quia fidem profiteri neque-
ant: ideoque suos rebaptizasse quasi quodam
Spiritus & ignis baptismum. Purgatorium hu-
manum signum esse: ideoque eos missas
pro defunctis irrississe. Eodem loco ac nume-
ro habuisse campanarum pulsationes: Ordinem
vero Sacerdotii, nisi in sua ecclesia, nusquam esse:
Eucharistiam non nisi a se rite celebrari: Ani-
mas humanas nil aliud esse, quam spiritus a-
postatas, in principio mundi regno calorum cre-
atos, eosque in corporibus humanis per bona
opera salutem promereri posse; &c.

5. Τῶν Χριστιανῶν] id est, Catholicorum.
Nam hi soli Christiani. Unaque est Eccle-
sia Christiana Catholica. Nec aliter etiam
nunc Itali Catholicos nisi Christianorum vo-
cabulo designant. Revocat ea vox mihi in
memoriam, quod mihi super ea re in
Italia altero itinere evenit. Narrabam Ab-
bati cuidam, rogatum me Montispelii a decu-
rione militari, quum illic Biblia a Majore
Arcis utenda peterem, illeque summopere
eapropter mihi irasceret, num Biblia liber
hæreticus esset? causæ id conjectans, cur ita
graviter Major mihi offensus fuisset. Hic
bonus Abbas nihilo militari homine erudi-
tior

Exsecror, & Anathemate devoveo eos omnes, qui dicunt, corpus c malo principio proditisse; & mala existere natura.

Exsecror nugacem ac fulem Manetis fabulam, quum ait, primum hominem nobis dissimilem formatum, Adamum scilicet: verum a Sacla, scortationis principe, & Nebroda, quam materiam esse ait, Adamum & Evam factos esse: & illum quidem ferino cultu creatum, hanc autem sine anima. Evam porro ab ea, quæ mascula dicitur, virgine

tior, *Signer mio*, quæsit, *la Bibbia è questo un libro Christiano? Domine, Bibbia estne liber Catholicus?* Ego vero composito ad severitatem vultu, esse affirmavi. Et credidit me verum dicere.

6. *Δημιότες*] ita incipit fragmentum hoc: in qua tamen voce vitium hæere videtur.

7. *Ἐκ τῆς πομπῆς ἀρχῆς*] a principio tenebrarum, Deo coæterno, ut supra exposuimus.

8. *ὅτι φύσει ἐστὶ τὰ κακά*] quæ opinio quondam Valentini fuit, ab tricesimo Æone diabolum genitum somniantis, & a diabolo diabolo alios procreatos, qui hunc mundum fecerint. Ideoque malitiam ille non arbitrio hominum tribuit, sed naturæ mundi, id est, generi diabolico: ut est apud D. Augustinum de Hæres. Idem de moribus Manichæorum: *Vos autem*, inquit, *asseritis quandam naturam atque substantiam malum esse.* Ubi porro ostendit, nihil natura malum esse, sed tantum inconvenientia corporalis temperamenti, qua panis homini cibum, accipitri venenum est; &c. quod argumentum pereleganter a Lucretio meo tractatur libro vi, vers 959. & seqq. ubi inter alia,

*Barbigeras oleaster eo jurat usque capellas,
Diffusas ambrosia quasi vero & nectare tinctus:
At nihil est homini, frunde hac quod amar-
rius existet:*

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne

*Unguentum: nam fetigeris subus acre ve-
nenum est,*

*Quod nos interdum tamquam recreare vide-
tur:*

*At contra nobis caenum terribima cum sit
Spurcities, eadem subus hac jucunda videtur:
Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.*

9. *Ἀλλ' ὅτι τῷ Σακλά*] D. Augustinus de Hæres. Adam & Evam ex parentibus sumi asserunt natos, cum pater eorum nomine Saclas sociorum suorum factus omnium devo-
rasset, & quidquid inde commixtum Divina substantia ceperat, cum uxore concumbens in carne prolis, tamquam tenacissimo vinculo, col-

ligasset. Saclam hunc cum Eva bis congressum fingebant, & e primo concubitu pu-
erum natum belluina forma; ut est apud Theodoretum lib. i, cap. xxvi Hæret. fabb. Occurrit autem hoc nomen apud Apulejum lib. x Miles. qui illud Ægyptio prophetæ tribuit. Significat autem *Φωνοτα*, five *vo-
calem*: sicut eam vocem Gaulminus inter-
pretatur in notis ad vitam Moysis.

10. *Τῆ τῆς πομπῆς*] five Auctor noster id vere dicat, five per contumeliam, ut gene-
rationis præsidem facultatem *πομπῆς* potius *ἀρχόντου* nominandum indicare velit, duo certe veterum Philosophorum principia hic exprimi videntur, quæ Platoni τὸ νοῦτον, καὶ ἡ ὕλη; Ægyptiis Osiris & Isis, mas & femina, Pater & Mater: Cælum & Terra: de quibus vid. Diodorum Siculum lib. i. p. 17, Cornutum de Natura Deor. Servium ad Virgilium de Hyla, Plutarchum in Iside & Osiride, & quæ nos supra adduximus.

11. *Τῆς Νεβροδῆ*] Theodoretus lib. i. cap. xxvi Hæret. fabb. de Manete: *Καὶ τὴν Ἐβαν ὁσαύτως καὶ τὴν Σακλά καὶ τῆς Νεβροδῆ ἡρώδου. Καὶ τὸν μὲν Ἀδάμ διηρώμενον κτισθέντα, τὴν δὲ Ἐβαν ἀψυχον καὶ ἀκίνητον: similiter & Evam a Sacla & Nebrode genitam. Adamum vero ferino vultu creatum; Evam autem absque anima & motu.*

12. *Τὴν ὕλην*] terram tenebrosam, quam Arimanius, five mens mala, pervagabatur. *Arimanius* Hebr. *Vas obscuritatis*; Græcis Ἀρ-
ιδης, ut est apud Diogenem Laert. de vitis Philof. in Proemio: Unde apud D. Gregorium Nazianzenum carm. de vita sua legas:

Οἱ τῷ Μανὶ χαίροντες ἀρχικῶς σκότῳ.
Idem Arcanor. carmine iv:

Καὶ τὸ Μανιχαῖο κακὸν σκότῳ, ἔπαρθη,

*Ἀριστοτελεῖο Φάος ἀντιθέρον, εἰ θεὸς ἦεν,
Οὐ σκότῳ; Οὐ γὰρ εἶνε θεῶ κακὸν ἀντιθε-
ρεῖον.*

*Εἰ σκότῳ, ἢ θεὸς αἶδας ὁμοφροῖεν μὲν
ἀσέβητος, &c.*

D. Augustinus lib. v Confess. Manichæos do-
cui-

τῆς ἁρρενικῆς λεγομένης παρθένου μεταλαβεῖν ζωῆς. Ἡ δὲ Ἄδὰμ δὲ ὑπὸ τῆς Εὐας ἀπαλλαγῆναι τῆς θηρώδους.

Ἀναθεματίζω τὸς λέγοντας ἢ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἰδοῦσα πεφανερωθῆναι τῷ κόσμῳ, καὶ μὴ ὁμολογῆντας αὐτὸν σεσαρκῶσθαι ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, τῆς ἐκ Δαβὶδ καταγομένης σαρκὰ ἢ ἀνθρωπίνην καὶ ἡμῖν ὁμοῦστον, καὶ τελείως ἑνανθρωπίσαι, καὶ πεχθῆναι ἐξ αὐτῆς δι' οἰνεαμνηταῖς χρόναις, καὶ ὅπι τελακοσὸν ἔτος ἀνθρώποις συναναστραφῆναι, καὶ βαπτισθῆναι ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀγιοπότητος πηδουλάου καὶ βαπτισθῆναι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἑρατῆ, καὶ ἀληθινῶς, καὶ ἀγαθῶς μαρτυρηθῆναι πατρὸς, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὁ ἦος αὐτῶν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ὁμοῦστον αὐτῷ, σαρκώσει τῇ ἐκ παρθένου γενόμενον ἀνθρώπον, μετὰ ἑμῶν μένει θεός.

Ἀναθεματίζω ἐν, ὡς εἶρηται, τὸς ὡςδε πάντες φρονῶντας, καὶ ἄλλοι μὲν λέγοντας εἶναι τὸ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας, καὶ βαπτισθέντα, μάλλον δὲ, ὡς αὐτοὶ ληῦσι, ἑβουδοθέντα. ἄλλοι δὲ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος ἀνεληθέντα, καὶ μαρτυρηθέντα, ὅτι καὶ ἀγέννητον ἦν, καὶ φέγγον ὀνομαζέσθαι, ὅτι ὁμοῦστον ἀνθρώπου φανέντα. καὶ τὸν μὲν εἶναι τὸ κακίως ἀρχῆς, τὸ δὲ τὸ ἀγαθῆς μυθολογῶσι.

Ἀναθεματίζω τὸς λέγοντας ἰδοῦσα δοκίσει παθεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι τὸν ἐν τῷ σαυρῷ, ἕτερον δὲ τὸν πόρρωθεν ἐστῶτα, καὶ γελῶντα, ὡς ἄλλοι ἀντ' αὐτῶν παθόντων.

Ἀναθεματίζω πίνον τὸς μὴ ὁμολογῶντας αὐτὸν εἶναι τὸν ἐκ τῆς ἀγίας τῆς θεοῦ καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἑνανθρωπέντα θεὸν λόγον, καὶ γεννηθέντα,

euisset, mali substantiam habere suam molem tetram & deformem, sive crassam, quam terram dicebant; sive tenuem atque subtilem, sicut est aeris corpus, quam malignam mentem per terram repentem imaginabantur.

13. Ἀρρενικῆς λεγομ.] Theodoretus loco supra allato: Ἡ δὲ φωτὸς ὀνομαζέσθαι διγατῆρα, καὶ ἰσὺν πηδουλάου: quam Luminis filiam nominant, & Jochem appellant. Nomen hoc contractum videtur ex Ἰωὴ Joha, vivificans, & ἑστ' El, Deus.

14. Δοκίσει πεφανερωθῆναι] supra hoc attigimus. videlicet D. Augustinum tomo ix, pag. 315, & tomo x, p. 151, & 369.

15. ἑνανθρωπίσαι] ἑνανθρωπίσαι.

16. ὁ ἀληθινὸς θεός] at hic noster de suo liberalis est, additque, quae in Evangelio Matthaei cap. 111, ceterorumque Evangelistarum

frustra queras. Concedendum hoc abundantiae fidei, quia ex praedictis illa quasi consequuntur.

17. ἑβουδοθέντα] id est, demersum in profundum, ita ut non amplius postea visus fuerit, sed in aquis interierit, & disparuerit; quandoquidem alius pro ipso Christus emerit, seu apparuit, ingenuus Dei filius.

18. φέγγον ὀνομαζέσθαι] sicut & e Luce genitus erat.

19. ἐν ἡμιματι ἀνθρώπου] Theodoretus: Τὸν δὲ κύριον ἔτε ψυχὴν ἀνεληφέναι φασίν, ἔτε σῶμα, ἀλλὰ φανέναι ὡς ἀνθρώπον, εἰ καὶ ἔδεν ἀνθρώπων ἔχοντα: Dominum vero dicebant nec animam assumpsisse, nec corpus; verum, cum nil luxuriantium haberet, speciem tantum hominis exhibuisse. Cerinthus ab his aliquantum distans teste Irenaeo l. 1, c. xxv, Jesum agebat

virgine vitæ participem factam : ceterum Adamum ab Eva ferina illa forma exsolutum.

Exsecror eos, qui dicunt, Dominum nostrum Jesum Christum specie tantum tenus mundo manifestatum esse: quique fateri nolunt, vere eum carnem e beata virgine Maria induisse, (quæ sicut, e Davidis profapia fuit, ita & humanam, ejusdemque, ac nostra est, naturæ carnem accepit) & perfecte hominem factum, & ex ea post novem mensium decursum natum esse: deinceps autem triginta annis inter homines versatum, & a Joanne Baptista, sanctissimo ejus præcurfore, in Jordane baptifatum, a cælesti, veroque, & optimo patre testimonium accepisse, esse eum scilicet filium ipsius verum, & ejusdem substantiæ, qui per indumentum carnis e virgine acceptum homo factus sit, salva tamen integraque divinitate.

Exsecror igitur, uti dictum, aliter sentientes, aliumque esse dicentes e Maria natum, baptizatumque; seu potius, ut ipsi nugantur, demersum: alium vero, qui ex aqua ascenderit, & testimonio illo ornatus fuerit, quem & *ingentum filium*, & *lumen* appellant, in specie solum humana apparuisse. Illum porro a pravo principio, hunc autem a bono generatum fabulantur.

Exsecror eos, qui dicunt, specie tenus dominum nostrum Jesum Christum passum esse: aliumque fuisse, qui in cruce pependerit, alium vero procul stantem risisse, quod alius vicariam pro ipso mortem subiret.

Exsecror itaque eos, qui non fatentur ipsum e sancta Dei genitrice, & semper virgine Maria natum, & carne indutum Deum Verbum, & vere in carne

bat Josephi & Mariæ filium excelluisse justitia: in eum post baptisma Christum descendisse sub columnæ figura, & in fine rursus avolasse, & impassibilem permanisse: Jesum autem passum esse, & resurrexisse. Eadem legem apud Tertulian. de Præscript. c. XLVIII.

20. Δοκίμοι πάντες] Dogmatis hujus primus inventor Simon Magus fuit, ultimus autem Manes defensor. Inter hosce medius Marcion: item Cerdo; uti supra habuimus. Irenæus lib. i. cap. xxiii: *Quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam angariatum portasse crucem pro eo; & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum, transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse esse Jesus: & ipsum autem Jesum Simonis accepisse formam, & stantem eminus irrississe eos.* Eadem fere habet Theodoretus lib. i. Hæret. fabular. c. iv. ubi Basilidem hujus opinionis auctorem fuisse tradit. S. Iguatius Martyr in epist. ad Smyr-

ναος ἀπίστως τινός ait fuisse tum temporis, qui Christum τῷ δουρί πεποιθέντα dicerent. Ipse vero in Epist. ad Trallianos Christum passum ait vere, *βλεπόντων ἐπουρανίων, ἐπιγείων, καὶ ἀσπυρδονίων, spectantibus qui in calo, in terra, & sub terra essent.* Et tamen epist. ad Ephesios idem Ignatius Diabolo arcanum hoc tertium, mortem scilicet Christi, latuisse affirmat: non secus ac mysteria duo priora, Virginitatis Mariæ, ac Nativitatis Christi. In epistola vero ad Philipenses Diabolum dicit somnium illud uxori Pilati immisisse, ne Christus crucifigeretur. Quam belle illa inter se conveniant, vel cæcus viderit.

21. σαρκοθέτη.] Negabant hoc Valentini; (quos hac in parte Anabaptistæ nostri sequuntur) qui Christum nihil de Maria Virgine assumisse docebant, *sed per illam, tamquam per rivum, aut per fistulam, sine ulla de illa assumta carne transisse.* D. Augustin. de Hæres.

νηθέντα, ἢ κατ' ἀλήθειαν γεννωθέντα σαρκί, ἢ ὀπορώντα ἀληθῶς σαρκί, ἢ ²² τελήμερον ἀναστάντα ὡς θεόν.

²³ Ἀναθεματίζω τὸς ²⁴ τὸν Χριστὸν λέγοντας εἶναι τὸ ἥλιον, καὶ ²⁵ εὐχομένους τῷ ἥλιῳ, ²⁶ ἢ τῇ σελήνῃ, ²⁷ ἢ τοῖς ἄστροις, ἢ ὅλον αὐτοῖς ὡς θεοῖς προσέχοντας, ἢ ²⁸ φανωτάτους θεῶς ὀπορεύοντας, ἢ τὸς μὴ ²⁹ πρὸς ἀναβάλας μόνον τὰ ἀληθεῖ θεῶ εὐχομένους, ἀλλὰ καὶ τῇ ἑῷ ἡλίῳ κινήσει ³⁰ συμπροφερομένους ἐν ταῖς μαρτυρίαις αὐτῶν προσευχαίς.

Ἀναθεματίζω τὸς ³¹ τὸν Ζαχαρίαν, ³² ἢ Βαδᾶν, ³³ ἢ τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν Μανιχαῖον, ἢ τὸν ἥλιον, εἶνα ἢ τὸν αὐτὸν εἶναι λέγοντας

Ἀνα-

22. *Τελήμερον ἀναστάντα*] Vide quæ de Lycopetro, sive Tycho, in Triumpho de Massilianis notata sunt. Augustinus eodem de Hæres. libro, non solum mortem verum etiam resurrectionem similiter mentitum Christum, secundum doctrinam Manetis, refert. Idem epist. LXXIV ad Deuterium Episcopum de Victorino Mallianensi subdiacono: Et omnes blasphemias cum illis credunt, quibus Manichæorum hæresis detestanda est, negantes scilicet Christum natum esse de Virgine, nec ejus carnem veram confitentes fuisse, sed falsam; ac per hoc et falsam ejus passionem; et nullam resurrectionem fuisse contendunt.

23. *Ἀναθεματίζω*] Socrates Histor. Eccles. lib. VII. cap. XXXIII: Κοινῇ μέρτοι ψήφῳ πάντες οἱ κληρικοί αὐτὸν ἀντιμαρτυροῦν. Οὕτω ἦν οἱ χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθεισαν τὴν κατὰ τὸ βλασφημῶν ψήφον, ὅταν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐν εὐαγγελίῳ ἀναστάντων φανερῶν τοῖς ἀπασὶ καταθέσταις: Clerici autem communibus suffragiis illi anathema dixerunt. Sic enim nos Christiani sententiam contra alicujus blasphemiam auctorem pronuntiatam solemus appellare, quando eam perinde notam omnibus facimus, ac si columella incisa in loco publico collocaretur.

24. *τὸν Χριστὸν εἶναι λέγ. τὸν ἥλιον*] D. Augustinus adversus Faustum, lib. XX, c. VIIII: *Vestra vanitati placuit, in sole ponere virtutem filii, et in luce sapientiam.* Ἰκανῶς τεκμηριώσθαι, ut ait Theodoretus, τῶν τὸν ἥλιον ἐκλιπῶν ἐν τῷ τῷ σαρκὶ καίρῳ. Idoneo illo usi argumento, quod Sol tempore passionis defecisset.

25. *Εὐχομένους τῷ ἥλιῳ*] nil notius, quam Perlas, & omnes fere orientis populos solem pro Deo coluisse. Vide Josephum de Abrahamo, & Vossium de Idolol. l. II, cap. III: unde unum tantum hunc Leonis Papæ locum

ferm. VII de Nativitate Christi excerptam, ubi & Priscillianitas hujus erroris arguit: *De talibus, inquit, instituit etiam illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo se religioso facere putant, ut priusquam ad Beati Petri Apostoli Basilicam, qua uni Deo vivo et vero est dedicata, perveniunt, superatis gradibus, quibus ad suggestum ara superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se solem reflectant, et curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod autem Leo hic de locis eminentioribus addit, e veteri superstitione est, excelsa ad Deorum cultum loca deligentium. Sic de culmine Idæ montis Phrygiæ Sol oriens salutari quondam solitus. Plura huc facientia et Fortunius nostris peti poterunt. Ceterum Manichæos Solem & Lunam adorasse ipse quoque D. Augustinus asserit epist. LXXIV ad Deuterium Episc.*

26. *ἢ τῇ σελήνῃ*] In hanc enim animas scientia dogmatis sui perfusus evehi, eamque suo lumine illustrem reddere, cum lucida sit animæ natura, Manichæorum antistes docebant. Plenam vero tum videri Lunam, cum eam animæ replevisset ex hac vita discedentes: a qua deinde tamquam e minore navigio exoneratæ intra solem reciperentur, indeque in ævum beatorum exponerentur. Ita Archelaus apud Epiphanium.

27. *ἢ τοῖς ἄστροις*] quia sunt lucis ἀρχὴματα, seu vehicula. Ceterum stellæ pro Diis olim habitæ: unde apud Horapollinem legas stellam Dei esse symbolum Hieroglyphicum. Plura de stellarum cultu videtis apud Moysem Maimonidem de Idololatria toto capite primo. Inprimis vero orientalibus Veneris stel-

la

carne passum, & verè in carne mortuum esse; tertio vero die resurrexisset, ut Deum.

Exsecror eos, qui Christum Solem esse dicunt, & Solem ac Lunam, ceteraque sidera venerantur, ac omnino veluti Deos colunt, & lucidissima numina nominant: item eos, qui non modo in orientem obversi vero Deo preces suas offerunt, sed & cum ipso Sole in profanis ipsorum comprecationibus circumaguntur.

Exsecror eos, qui Zaradam, & Budam, & Christum, & Manichæum, & Solem unum eundemque esse statuunt.

Ex-

la culta fuit, tam Luciferi quam Hesperii nomine nota. Secuti sunt illos Saraceni. D. Hieronymus in vita S. Hilarionis: *Pervenit Elusam eo forte die, quo anniversaria sollempnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est.*

28. Φανατάτης Θεός] 1. Φανατάτης, λαμπρότατης. Φάνης, lucidus. Hinc Φάνης Orpheo Dies apud Theonem Smyrnæum; & Phanes Osiris Bacchus, Sol apud Ausonium in Epigr. & Φάνης Apollo apud Photium p. 246. ac Suidam, & Plut. in ei: qui & Φαναίος Hefychio, ac Macrobio in Saturnalibus. Rursus Orpheus hymno in Protopogonum:

— Κατὰ κόσμον
Λαμπρόν ἄγων Φάνος ἄγων, ἀφ' ἧς Φανήτα.

Κικλήσκω. —

Plura de ea voce Bullialdus in notis ad Theonem p. 286.

29. Πρὸς ἀνατολὰς] sicut Christiani ceteri, quibus & hoc solemne, ut ad orientem conversi Deo preces suas offerrent: quod a gentibus acceptum. Sacrificaturi enim ad orientem solem se obvertebant. Servius ad Virg. sed & expiationes eodem modo fiebant. Scholiast. Sophoclis p. 287. vid. & Heinsium ad Sil. Italicum p. 123, l. xii, vers. 172. idem factitabant & simpliciter precaturi. Hinc elegans jocus est Plautinus Curcul. l. 1: ubi cum alter dixisset, *Quo me vertam nescio*; respondet alter,

Si Deos salutas, dextroorsum sentio.

Quia Oriens dextra manu, occidentalis caeli plaga sinistra denotatur: quod & in Gemma Abraxæ Leonardus Augustinus notavit. Hinc apud Romanos *sinistra* auguria prospera erant; ut apud Virgilium,

— si quem

Numina laeva sinunt.

Quia sinistra numinum, ut recte Servius ait ad lib. 11. Æn. v. 54, sunt dextera intuentibus. Contra laevum, seu sinistrum infelix, cum de humanis rebus sermo est. Quare sinistra stulta veteribus, dextera prudentia, ut est apud Suidam in Φερσίδων. Solus enim Deus sapit. Plura hoc de ritu infra dicentur.

30. συμπεριφορῆς] Augustinus contra Faustum l. xx, c. v: *Ad solis gyrum vestra oratio circumvolvitur. Idem de Hæres. Orationes faciunt de solem per diem, quaquaversum circumit; ad Lunam per noctem, si apparet: si autem non apparet, ad aquiloniam partem, qua Sol, cum occiderit, ad orientem revertitur, stant orantes.* A Persis, Sive Orientalibus Aegyptii acceperunt, & ab his Pythagoræi. Pythagoras enim suos συμπεριφορῆς ἀποκρίνεις volebat: de quo ritu videlicet commentatores Apuleji l. xi Miles. & Suetonii in Vitellio.

31. τὸν Ζαρόδαν] Zaradas, teste Theodoro serm. ix. de legibus, Persarum legislator fuit, qui primus conjugium parentum cum liberis, & fratrum cum sororibus instituisse fertur. Apud Photium Theodori de Magia Persica libri 111 recensentur, quorum primo profanum Persarum dogma a Zarada profectum refutavit; qui mihi idem hic Zaradas esse videtur. Rursus apud Plinium l. xxx Nat. Hist. c. 1 Zarati Magi mentio fit; & a Plutarcho Zaretas Chaldaus Pythagoræ præceptor fuisse memoratur, qui Porphyrio in vita Pythagoræ Chaldaus Zabratius vocatur, Clementi vero Alexandrino Strom. 1, ex Alexandri libro de Symbolis Pythagoricis, Nazarathus Assyrius; nisi illic Mazarathus potius legendum est; sic ut τὸ Μαῖ articuli speciem, sive usum obtinere videatur. Ita ut plures eodem nomine fuisse hinc liqueat, sicut

cut

Ἀναθεματίζω τὸς ἅ τ' ᾠδύκλιτον, ὃν ἐπηγήλατο πέμπειν ὁ
κύριος, ἑλμῶντας λέγειν τὸν δαίλιον Μάνεντα, καὶ μὴ ὁμολογούν-
τας τὸν ἀληθινὸν ᾠδύκλιτον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ τοῖς ἀγίοις
ἔχει μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἐπεφοίτησεν ὃν τῆ τῆς πεντηκο-
στῆς ἡμέρα, δι' ἧ καὶ πᾶς ὑπὸ τὸν ἕρπον ᾠδύκλιτος ἔγνωσαν,
καὶ νεκρὸς ἠγείραν, καὶ τὰ ἄλλα παραδοξα εἰργάσαντο.

Ἀναθεματίζω τὸς ἅς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς λέγοντας ὁμοσίως
εἶναι τῷ θεῷ. καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης καταποθῆναι, καὶ καθέξουσαν τὸν
θεόν,

cut & plures fuere Zoroastræ. Primum vero Zoroastrem eundem nonnulli ac Zaradam fuisse existimant; qua de re videlicet Seldenum de Diis Syris l. 11, 1: & De Jure Nat. & Gentium lib. 111, cap. 19; item Bochartum in Phaleg. lib. 14, cap. 1. Habuimus & superius Zarouam eodem Zafrade, seu Zarada nomine appellatum: & illud quidem nomen ab Arabico Zarabou ab aliis derivatum, quasi omnium sator esset ac genitor. Ego vero cuncta hæc libentius a voce Ζαρόν ἡ ὀριεν, vel orientalis, seu claritas, Gr. ἀόγη, derivaverim. Unde Ζαρόν, orientalis, & Ζαρόν Diana, Perfice, apud Hefychium. Quare apud Photium in Theodoro Mopsuestiæ Episcopo superius citato, ubi de Ζαράμ agitur, dicitur, ὃν καὶ ἀρχαῖοι πάντων εἰσαγῆ Ζαρόν, ὃν καὶ τὸν καλεῖ, Quem ἔτι universi ducem ac principem inducit Ζαράδης, quem ἔτι Fortunam nominat. Legere malim, ὃν καὶ ἀόγη καλεῖ, quem ἔτι splendorem nominat. Quamquam non me fugiunt illa Platonis lib. 14 de legibus: Ὡς θεός μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεῷ τύχη καὶ κατὰ τὴν ἀνθρώπων διακυβερῶσι ζῶντα πάντα: Deus enim, ἔτι post Deum Fortuna, atque Tempus humana cuncta moderantur. Nec non Lunam, sive Dianam, quam Ζαρόν paulo ante Persis dictam fuisse indicavimus, Fortunam veteres perhibuisse memini, quod pluribus Gallorum in his literis eruditissimus Huetius docet Not. in Originem, p. 109: quia Lunaris potestas in rerum ortu & interitu maxima est, & efficacissima. Unde ei & calathus in capite in nummo Victorini, apud Anton. Augustinum tab. LXII 3: qui in capite Dianæ, seu Lunæ novæ, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, ἢ ἀνατρέφει, i. e. fructuum productionis, quos educat ἔτι nutrit, symbolum est, teste Porphyrio apud Eusebium in Pr. Eu. l. 111. sicut non alia quoque in 14 Horarum, sive anni temporum,

Janique capite effictorum calathorum ratio est, prout in antiquis nummis & monumentis exhibentur. Præterea Fortuna nonnulli in sublunaria potestatem habet, ἐπεὶ ὡς σι- λῆνη εἶναι ἐν οὐρανῷ ἀνθρώποις: siquidem supra Lunam nihil omnino forte fortuna fieri potest, ut Sallustius ait c. 19 de Diis. Veruntatem, quia bonus Manetis Deus Lux fuit, etymon hoc mihi a luce, sive claritate, παρὰ τὴν ἀόγη, deductum videtur: adeoque hæc emendatio magis placet. Notatu hic dignus est locus Regum lib. cap. 1, vers. 31, ubi de Salomone lxx interpretes habent, καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ πάντας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐσοφίσατο ὡς Γαδαν τὸν Ζαρόν, καὶ τὸν Αἰνάν, &c. id est, ἔτι prudentior, seu sapientior erat cunctis hominibus, atque etiam Gatha Orientali (sive sapiente, seu Philosopho) ἔτι Ἐνανο, &c. Erant enim tum Orientales omnes sapientiæ laude clari Magistri, & Philosophi, Brachmanum appellatione notissimi. Dixerat autem scriptor præcedente versu, Salomonem omnem Orientalium & Ægyptiorum sapientiam sua superasse. Hoc autem sequente speciatim celeberrimos ea ætate sapientiæ antilites nomine designat. Possit & de Chaldeis, vel etiam de Persarum Magis hæc vox Orientalis accipi, quia Persæ Judæis ab oriente. Et hinc in N. T. ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ex oriente, venisse Magi dicuntur. Familiare vero hoc istis gentibus nomen fuisse a variis S. S. locis liquet. Sic filius Zarā Symeonis, atque item alius Judæ, Numeri cap. xxvi, vers. 13, & 20 nominatur. Et Zarē Rex Æthiopum Paralipom. l. xiv, vers. 9. multique passim alii: nec non Zaraias filius Ozi Esdr. vii, 4: a splendore scilicet. Unde & Augeias Solis filius, cujus Hercules stabulum purgavit: & ipse Sol Αἰγύπτου, ut est apud Photium, p. 456, & Hefychium in voce Αἰγύπτου. & Αἰγύπτου Nympha Solis & Νεραῖα filia; sive ea vox Νεραῖα a verbo νεῖν deducta est,

Exsecror eos, qui Spiritum Sanctum, quem Dominus se missurum promiserat, infelicem esse *Manetem* dicere sustinent, neque verum Paracletum veritatis Spiritum confitentur, aut agnoscunt, qui sanctis Christi discipulis & apostolis die quinquagesima supervenit, per quem & omnes sub cœlo linguas cognorunt, & mortuos excitarunt, & cetera miracula pararunt.

Exsecror eos, qui animas humanas unius ac Deum esse substantiæ dicunt, & a materia absorptas; Deum vero confidentem inde eas

cx

est, quæ ratione Lunam significare possit, in quam *vis*, descendit, ac proficiscitur e sole lumen; sive a voce *vis*, *notus*; item *Αἰγλαῖος* Æsculapius apud Helychium, Solis Apollinis filius. Quin etiam nunc *Perfex argentum Zar* vocant, eadem splendoris de causa: & *Zarduxt* ipsis *amicus ignis* est. Ejusdem originis est *Zariaspes* fl. Bactrianæ, *Zarnana*, civitas Armeniæ, & *Zarangai*, Indiæ populus.

32. Καὶ Βυδῶν] alius est Βεσλας ille, sive *Budda*, ut est apud Suidam, quem Brachmanem fuisse Clemens Alexandrinus refert lib. 1 Strom. & ab Indis tanquam Deum cultum. Verba Clementis sunt: Εἰσι δὲ τῶν Ἰνδῶν, οἱ τοῖς Βεσλα πειθόμενοι ἐπαγγελμασιν, οἱ δὲ ὑπερβολῶν σμυνοῦντες ὡς θεῶν τετιμωμένοι. Sunt autem ex Indis, qui Buitæ præceptis obsequuntur, quem ob sanctitatis excellentiam pro Deo colunt. Tempora namque non conveniunt. Manes enim sub Valeriano vixit; Clemens vero sub Commodò & Pertinace. De nostro loquitur D. Hieronymus lib. 1 adversus Jovinianum, ubi ait, quem e latere suo virgo dicitur generasse: ne scilicet per immunda transiens loca corporis impuritatis aliquid contraheret.

33. Καὶ τὸν χειρὸν] Eusebius lib. vi Hist. Eccles. c. xxxi, de Manete: εἰκόλεθα τῆτοι ἐγχειρῶν χειρὸν ἑαυτοῦ μορφήσδαι ἐπειροῦτο. Τότε μὲν τὸν Παροῦκλητον, καὶ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀνακρούσων, καὶ τυφελὸν ἦν ἐπὶ τῇ ματιᾷ. Τότε δὲ οἷα χειρὸς μαθητῆος δαδῆκα κοινοῦς τῆς καρποτομίας, αἰσθησάμενος: Et his quidem consimilia aggressus Christi simulare ac induere personam conatus est. Et aliquando quidem Paracletum & Spiritum Sanctum se esse ipse predicabat, infania turgidus; quandoque vero ac si Christus esset, duodecim discipulos nova doctrina sua participes futuros ac præcones eligebat. Exemplum hujus erroris a Menandro Samarite petiit, qui se eum esse, qui missus foret ab invisibilibus, asserbat, salvatorem pro salute hominum; ut est apud Ire-

næum lib. 1, c. xxi. Sed ut inconstans erat Manes, ita nonnunquam se a Christo missum, & Christi discipulum agebat. Unde Clementianus Manichæus in femore scriptum habebat, *Manichæus discipulus Jesu Christi*; ut est apud Victorem Uticensem, seu potius Vitensem, lib. 11, p. xi.

34. Τὸν Παροῦκλητον] ad exemplum Montani, qui & ipse se Spiritum Sanctum esse jactabat a Christo promissum: seu potius Spiritum Sanctum in se primum, & Priscam, ac Maximillam descendisse ferebat. D. Hieronymus ad Marcellam adv. Montanum.

35. Ομοιωσῖς εἶναι] D. Augustinus Epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum; *Animas non solum hominum, sed etiam pecorum, de Dei esse substantia; & omnino partes Dei esse arbitrantur. Deum denique bonum & verum dicunt cum tenebrarum gente pugnasse, & partem suam tenebrarum principibus miscuisse, eamque toto mundo inquinatam & ligatam per cibos Elefhorum suorum, ac per Solem & Lunam purgari asseverant: & quod purgari de ipsa parte Dei non poterit, in fine sæculi æterno ac poenali vinculo colligari: ut non solum violabilis & corruptibilis, & contaminabilis credatur Deus, cujus pars potuit ad mala tanta perducī, sed non possit saltem totus a tanta coinquinatione, & immunditia, & miseria, vel in fine sæculi purgari.* D. Hieronymus adv. Joannem Hieros. Dicit animas hominum non partem Dei esse natura: quasi Manichæus nunc ab Epiphanio sit vocatus. Idem ad Marcellinum & Anaplychiam: *suter anima statu memini vestra quasiuncula, immo maxime ecclesiastica questionis: utrum lapsa de calo sit, ut Philosophus, omnesque Platonicæ, & Origenes putant: an a propria Dei substantia, ut Stoici, Manichæus, & Hispania Priscilliani hereses suspicantur: an in thesauro habeantur Dei, olim condita, ut quidam Ecclesiastici stulta persuasionem confidunt: an quotidie a Deo fiant, & mittantur in corpora, secundum illud, quod in Evangelio scriptum est: pater*

S

meus

θεόν, καὶ ταύτας ἔξαντλεῖν, καί τωθεν δὲ ¹⁶ ἀφ' ἧς ἡλίας καὶ τῆς
σελήνης, ¹⁷ ἃ καὶ πλοῖα καλεῖσιν.

Ἀναδεμαπίζω τῆς ¹⁸ τὴν μετεμψύχωσιν δοξάζοντας, ἢν καὶ αὐ-
τοὶ καλεῖσιν ¹⁹ μεταγισμοὶ ψυχῶν, καὶ πᾶς βοῶνας, καὶ τὰ φύτα,
²⁰ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ²¹ ἔμψυχα εἶναι ὑπολαμβάνον-
τας. καὶ τῆς πᾶσι κόπιθις, ἢ πύλοντας, εἰς ἐκείνα μεταβλη-
θήσε-

meus usque modo operatur, & ego operor: an certe ex traduce, ut Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars occidentalium autumant: ut, quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cum brutis conditione subsistat.

36. ἀφ' ἧς ἡλίας] Verbum εἶναι hic deesse videtur. Porro Veterum hæc Phrygum, & Attinis ac Cybeles sacra colentium opinio fuit, quemadmodum ex his Juliani Imp. liquet, Orat. v, p. 322: Ἐξω ἡδὲ τῆς αἰτίας, ἢ φασὶ τοῖς θεοῖς εἶναι τὸ φῶς σύνδρομοι, ἔχον αἰεὶ πρὸς τοῖς ἀφιδῶναι τῆς ἡμέρας σπινδασί τὰς ἀναγωγὰς αἰτίας ἡλίου. σκοπεῖ δὲ ἡμερῶν. Ἐλκεν ἡδὲ τῆς γῆς ἅπαντα, ἢ ἀποκαλεῖται, ἢ βλαστᾷ, ποιεῖ τῆς ζυγοῦσι ἢ θανάτω ἢ ἰσχυρῶν, ἀφαιρῶν, εἰρημῶν, ἀφαιρῶν λεπτοτήτων τὰ σώματα, καὶ τὰ φύσει φροῦδρα κατὰ καφίλα. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἀφανῶν αὐτῆς δυνάμεων ποιητῶν τεκμήριον. Ὅτι ἐν τοῖς σώμασι ἀφ' ἧς σωματοειδῶς ἴεμι, ἔτω τὸ τοῦ ἀπιδῶναι τῆς πᾶσι ἢ διὰ τῆς ἀφανῶς καὶ ἀσώματος πάντη, καὶ θείας, καὶ καθαρῆς ἐν ταῖς ἀκρίτοις ἰδρυμένης ὁσίας ἔλκεν, καὶ ἀνάξει τὰς ἐπιτοχὰς ψυχῶν, & μοχ: διδασκῶν δὲ καὶ ἀνάγωγος φύσει τὸ τῶν ἀκρίτων τῶν θεῶν ἀφ' ἧς τῆς φανερῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς ἀφανῶς, ἢ ἢ παρὰ τῆς ἀναγωγῆς ψυχῶν. Id est, Extra illam causam, qua Deos comitari semper lumen ajunt, iis, qui ex hac vi-za dimitti festinant, favere, ac velut occurrere, attractivos solis radios existimo. Liquido hoc ita perspice. Protrahit enim cuncta e terra, elicitque, ac germinare facit vivifico suo & admirabili calore, ad extremam usque, ut arbitror, tenuitatem corpora diducens, eaque, qua deorsum feruntur, allevat. Et ex his sane, qua visu percipiuntur, de iis, qua videri nequeunt, Solis facultatibus ac potentis conjectura facienda est. Nam qui in corporibus corporeo tantum valet, & efficit calore, quæ non invisibili illa, & incorporea plane, ac divina, puraque in radiis ipsius collocata essentia attrahere, & ad se evehere felices animas censetur? Et post paulo: τίς αὐτὴν naturὰ ἀ-

tractiva Dei hujus radiorum jam ostensa est cum per visibilem ejus efficaciam, tum per invisibilem, qua plurima sursum elata sunt anima. Alias, quia Saturnus planetarum maxime sublimis est, animaque e caelo supremo in corpora mitti credebantur, vim iis descenditibus intelligendi & contemplandi sublimia a Saturno inferi veteres credebant, præsertim Platonicæ, easque ab eodem innumeris angustiis liberatas ad cælum, & ad originis suæ primordia revocari; ut est apud Julium Firmicum Maternum de Errorum profanæ relig. Verum Plato soli quoque eam vim tribuit: & accepit hoc a Pythagora; Pythagoras autem ab Ægyptiis, vel etiam a Chalæis, & Persis, habuisse videtur. Vehiculum enim quoddam animarum tradit, quo ad terreni corporis commercium a Deo descendebant, purgatæque deinde Mathematicis disciplinis, & vinculis corporis exsolutæ, eodem ad Deum revehebantur. Qua de re plura Holstenius de vita & scriptis Porphyrii cap. viii. Quin & ipse Porphyrius de Antro Nympharum Theologorum eam esse sententiam dicit, Solem & Lunam animarum portas esse, easque per Lunam descendere, per Solem vero ascendere.

37. ἃ καὶ πλοῖα καλεῖσιν] D. Augustinus de hæresibus: Quidquid undique purgatur luminis, per quasdam naves, quas esse Lunam & Solem voluit, regno Dei tamquam propriis sedibus reddi. Quas itidem naves de substantia Dei pura perhibent fabricatas: lucemque istam corpoream, animantium mortalium oculis adjacentem non solum in his navibus, ubi eam purissimam credunt, verum etiam in aliis quibusque lucidis rebus, ubi secundum ipsos tenetur admixta, crediturque purganda, Dei dicunt esse naturam. Heraclitus sidera, ut & Solem ac Lunam, collectos in convexis scaphis ignes esse statuit, ut est apud Hesyechium Illustr. in Heraclito. Ægyptii autem Deos suos in navigiis stantebant, significantes Dæmones, seu spiritus ferri super aquas, & ad generationem pronos esse. Porphyrius de Antro

exhaurire, & ope Solis ac Lunæ *deorsum* mittere, quos & *navigia* vocitant.

Exsecror eos, qui transmigrationem animarum statuunt, quam & *animarum de vase in vas defusionem* appellant; herbasque, & plantas, & aquam, ceteraque alia omnia animalia esse existimant; quique illa lædunt, velluntve, in ea mutatum iri tradunt: nos autem Christianos, qui

tro Nymphar. Martianus Capella lib. 11 extremo. Clemens Alex. Strom. v. Suevorum aliqui, ut est apud Tacitum de Mor. Germ. (cui, *unde causa & origo peregrino sacro, parum compertum*) Iliidem, sive Lunam *in modum liburnæ figurato signo*, quod navigii genus, coluere.

38. Τὴν Μεταμύθωσιν] quæ toti Orienti fere afferta: ita ut & Judæos in partes suas traxerit: quorum Rabbini multa de Revolutione habent animarum. Eandem Simon quoque magus asseruit, Helenamque suam Græcam illam Helenam fuisse finxit, Trojani belli causam. De qua videtis Irenæum l. 1, c. xx. Docebant eandem & Gnostici.

39. Μεταγίσιμον] D. Augustinus de Hæres. aliam hanc, & diversam a Manichæis fuisse sectam docet, quibus *Metangismonitarum* inde nomen datum. Hi enim Metangismon asserentes dicebant, sic esse in Patre filium, quomodo vas in vase: quasi duo corpora carnaliter opinantes, ita ut filius intret in patrem, tamquam vas minus in vas majus. Unde & tale nomen hic error accepit, ut μεταγίσιμος Græce diceretur. Ἀγείων quippe illa lingua vas dicitur.

40. καὶ τὸ ὕδωρ] Hinc Naiades, Crenides, Epipotamides, Limnæ, Puteales, & omne fontium, fluminum, ac maris præfidum Nympharum genus ortum: de quibus aliqua apud Homeri Scholiasten legere est in Iliad. ὅ, nec non apud Porphyrium de Antro Nympharum. Omnium vero aquarum Rex φιλβάν in antiquo Ms. Gr. Cod. apud Gaulminum appellatur, in not. ad PSELLUM, qui libro de Dæmon. p. 82, postquam inter sex Dæmonum genera Aqueum & Marinum numerasset, ita de his loquitur: ὅσοι μὲν γὰρ εἰς ὕδατος βίωσι, καὶ τὸν μάλθ' ἀκατάστατον ἐστὶν ὡς ἀγγυρῶν, ὄρνιθι τε, καὶ γυναιξίν ἐμφερέως ἑαυτοὺς ποίωσι. διὸ καὶ Ναιδάς τίνες, καὶ Νερηίδας, καὶ Δρυάδας θηλοκῶς καλεῖσιν Ἕλληνας παῖδες: Quicumque vero ex his in humido degunt, ii & molliorem vivendi sectantur rationem, & avium ac mulierum formas induunt. Unde & Naiades illos, ac Nereides, & Dryades feminino Græci nomine appellant.

41. Ἐμφύχη εἶναι] inter Dogmata Manichæorum & hoc erat, animam rationalem non hominibus tantum, sed & brutis animalibus, & plantis inesse, sicut supra indicavi: Huc mihi Origenes respicere videtur l. 1. adv. Celsum, p. 16: ἦσαν εἶναι παρὰ Κέλσῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν, λογίζεται τὸ μὴ εἰς λογικὰ μόνον καὶ θνητὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀλόγα κατὰ γένος τὴν θείότητα, ἐπὶ τὴν μεθικτὸν μεταστροφάτων τὴν περὶ τῆς πίπτουσης διὰ τῶν ἀφίδων τὴν κατὰ ψυχῆς, καὶ εἰς τῶν ἀλόγων ζῶων &c. καταβασίσης. Sic ut jam vetus, & sine dubio, ut alia reliqua, ab oriente petatum hoc Manetis dogma videatur. Quare tam auditoribus quam Electis suis carnis abstinendam Manes imperabat, & plantarum atque arborum custodiam & curam. Quod si quis carnem comedisset, in istiusmodi animal animam ejus transfiguram affirmabat: ita & si quis plantam, aut arborem læsisset, aut convellisset, in eam post mortem animam illius inclusum, ejusque ramis illigatum iri, ita ut inde exire non posset, nec miseria liberari, nisi ea excideretur, aut interiret. Unde revolutio hominis in arborem pro ingenti pœna, non tamen summa, Manichæis habita. Quin & si quis Electorum sciens pomum, vel folium, ex arbore decerpisset, *stagnaculi corruptorem* esse dicebant: de quo suo loco. Ceterum fructus, aut herbas ab auditoribus lectas compensatione quædam expiari, dum sanctis, Electisque, ad manducandum data ab his purgarentur: atque ita peccatum illud aboleri. At in animalibus occidendis aliam rationem esse, nec id cuiquam permisillum, quod earum carnibus Electi abstinere, adeoque illas manducando non purgarent. Adeo ut si quis seu bubonem, seu murem, seu serpentem, vel qualecunque animal, (exceptis cimicibus, pediculis, & pulicibus, quibus & Benjani etiam nunc in India parcunt) occidisset, in idem animantis genus animam ejus post mortem migraturam assererent; quare & factum tale, sive arborem eruerent, seu animal necarent, *homicidium* appellabant.

ἴησονται φάσκοντας, καὶ ἡμᾶς τὸς χριστιανὸς, τὸς μὴ ἀδεχομένους τὰς θιαύτας μυθολογίας, καλέντας ⁴² Ἀπλαναεῖς.

Ἀναθεματίζω τὸς ἀρεμδύς ⁴¹ ἢ τὸ σαρκὸς ἀνάσσειν, καὶ τὸς ⁴⁴ ἀπανθρωπιᾷ διδάσκοντας, καὶ μὴ συγχωρῶντας ⁴⁵ δίδοσθαι πένητι. καὶ τὸς ⁴⁶ τὸ αὐπιξέσιον ἀναρῶντας, καὶ ⁴⁷ μὴ ἐφ' ἡμῶν εἶναι λέγοντας τὸ εἶναι καλὸς ἢ κακός. καὶ τὸς ⁴⁸ βρωμάτων ἀπέχεσθαι παρσιπτόντας, ἃ ὁ θεὸς ἐκπίσει εἰς μετάληψιν.

Ἀναθεματίζω τὸς ⁴⁹ τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἑαυτοῦς μιαινόντας, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὰς ρυπαρίας αὐτῶν. ⁵⁰ τῷ ὕδατι σποπλύνειν. ἵνα μὴ μολυνθῇ φασὶ τὸ ὕδωρ.

Ἀναθεματίζω τὸς ⁵¹ ἢ τὸ θεὸν φύσιν ἀρημοσύνην κατεργαζομένους, ἢ μόνον ἀνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. ⁵² ἢ δὲ γάμον σποβαλλομένους, καὶ τὸ νενομισμένους πρὸς τὰς γυναῖκας συνουσίας ἀπεχομένους, ⁵³ ἵνα μὴ παιδοποιήσωσι, φασὶ, καὶ ψυχὰς εἰς τὸ βόρβορον ⁵⁴ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καταγάγῃσι.

Ἀναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὸς Μανιχαίους, καὶ τὰ τέτων φρονήματα, καὶ δόγματα. ⁵⁵ σὺν αὐταῖς ψυχαῖς τε, καὶ σώμασι. καὶ

42. Ἀπλαναεῖς] Non vagantes; quorum animae non transirent in arbores, seu plantas, ac animalia: ab ἀπλανής, fixus, sine errore. Πλάνη, error, vagatio.

43. τὴν τὸς σαρκὸς ἀνάσσειν] negabant illam Marcionitæ, corpus non posse fieri particeps salutis dicentes. A Marcionitis Manes sententiam eam accepisse videtur, qui resurrectionem corporum veluti fabulam explodebat, εἶδεν τὸς ἄλλης μόριον ἄξιον ὑπερβολῆς σωτηρίας: nullam materia partem salute dignam presumens.

44. ἀπανθρωπιᾷ] etenim τὴν εἰς τὸς πάντας ἡμετέρας φιλανθρωπιᾶν τὸς ἄλλης εἶναι δεσπετιᾶν, benignitatem pauperibus exhibitam materia cultum esse, ajebant.

45. δίδοσθαι τι πένητι.] D. Augustin. cap. xvi de Mor. Manichæor. c. xvi: Panem mendicanti dare prohibetis: censetis tamen propter misericordiam, vel potius propter invidiam, nummos dari. Et postea: quid si nummis illis, quos dederis, panem emat? Nonne hoc in illo pars illa vestra divina, qui hanc sumit a venditore, passura est, quod passura erat, si te dante suscepisset? Involuit igitur sordibus peccator ille mendicis partem Dei revolare cupientem, tuis nummis ad tantum scelus adjuvans.

46. τὸ αὐπιξέσιον.] D. Hieronymus lib. 11

adversus Jovinianum: Liberi arbitrii nos condidit Deus: nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur. Idem adversus Pelagianos, (qui ita Dei gratiam ponebant, ut non per singula opera eius nitamur, & regamur auxilio: sed ad liberum referebant arbitrium, ad præcepta legis ponentes illud Esaiæ: Legem enim Deus in adiutorium posuit: ut in eo Deo referenda sint gratia, quod tales nos condiderit, qui nostro arbitrio possimus & eligere bona, & vitare mala) hæc regeat: Ceterum nos in eo differimus a brutis animantibus, quod liberi arbitrii conditi sumus: sed ipsam liberum, ut diximus, arbitrium Dei nititur auxilio, illiusque per singula ope indiget. Plura videtis apud Basil. Magnum Homil. vi in Hexaemeron. Theodoret. serm. v. de natura hominis, & in primis Origenem in Genesin sect. 11, & in Exodum, ubi doctrinam de Prædestinatione graviter oppugnat.

47. Μὴ ἐφ' ἡμῶν] non in nostra potestate esse, ut boni, malivo simus. Natura enim nos esse tales docebat.

48. βρωμάτων ἀπέχεσθαι] imo & vino. Ceterum ab animatis abstinere primus Saturnilus iussit: quem secuti sunt Tatianus, & Encratitæ. Sed & e Basilidis discipulis aliquos a carnibus abstinuisse tradit Irenæus l. 1. c.

qui fabulas istiusmodi non admittimus, *Aplanarios*, (id est, non vagantes) vocant.

Exsecror eos, qui carnis resurrectionem negant; quique inhumanam animi duritiam docent, neque pauperi quidquam dari permittunt; item qui liberum arbitrium tollunt, nec in nostra situm esse potestate dicunt, ut boni, malive simus: nec non, qui & a cibis quibusdam, quos Deus in usus nostros creavit, abstinere jubent.

Exsecror eos, qui propria sese urina inquinant, nec, ut fordes suæ aqua abluantur, sustinent, ne, ut inquit, aqua polluat.

Exsecror eos, qui inhonesta contra naturam committunt, non viri modo, sed & mulieres: conjugia autem rejiciunt, & a legitimo cum uxoribus congressu abstinere, ne liberos, ut ajunt, procreent, animasque in humanarum animarum lutum demergant.

Exsecror & devoveo omnes Manichæos, eorumque placita & sententias, una cum ipsis animabus & corporibus, nec non ipsorum abominanda,

xxii. vide & Origenem lib. viii adversus Celsum.

49. τοῖς οὐκ ἐκείνοις ἔποις] simile quid apud Theodoretum legitur l. i. Hæret. fabular. in Marcione: ubi nosse se quendam senem nonagenarium ait, qui mane, cum surgeret, sputi excremento faciem suam lavabat, causamque rogatus, respondit, sese nolle opus habere creatore, nec aquam, quæ ex illius operibus est, usurpare. Hic autem cum ceteris Marcionitis aquam, & cetera a Deo creatore, quem diversum a Deo Christi patre statuebant, condita, impura existimabat: Manichæi contra aquam nimis mundam, quam contaminare abluendo corpus suum volebant. Posit & huc referri Catullianum illud in Egnatium carmen, qui, ut albedinem dentibus conciliaret, eosdem Celtibera-urina defricabat. Celtiberos autem non dentes modo, sed & faciem, ac totum corpus, lotio sanitatis gratia lavasse, ex Diodoro & Strabone Vossius in notis ad hoc carmen indicat. Ceterum Pfellus lib. de Dæmonibus excrementa humida & sicca eos degustasse tradit, quo sibi benevola & affabilia fierent Dæmonia. Exemplum vero Dæmoniaci propria excrementa devorantis ex Athanasio in vita Antonii Eremitæ adfert Gaulminus in notis.

50. τῶν ἕδατι] Objicit tamen iis D. Augustinus hujus præcepti transgressionem lib. de moribus Manich. c. xix; *Multi* (Electorum) in vino & carnibus, multi lavantes in balneis inventi sunt.

51. τῶν πρὸς ὅσιν ἀρχιμοσόν] laudatam Casæ quondam, & Turcis, Italis, Gallis,

haud ignotam.

52. τὸν δὲ γάμον ἀπεβαλεῖ] primus Saturnilus, sive ut alii Saturninus, *Nubere & generare a Satana esse docuit*, & nuptias *Diaboli doctrinam* appellavit. Theodor. l. iii: Irenæus l. i, c. xxii: *Manes nuptias Diaboli legem esse dicebat*, τὴ διαβολῆ νομοθεσίαν. Idem dein senserunt Enekratitæ. D. Hieronymus l. i adv. Jovinianum: *Nec Tatiani principis Enekratitarum errore decepti omnem coitum spurcum putamus: qui non solum nuptias, sed & cibos, quos Deus creavit ad utendum, damnat.*

53. ἴνα μὴ παιδοποιήσωσι.] D. Augustinus de moribus Manich. c. xviii: *Nonne vos estis, qui filios gignere, eo quod anima ligetur in carne, gravius putatis esse peccatum, quam ipsum concubitum? Nonne vos estis, qui nos solebatis monere, ut, quantum fieri posset, observaremus tempus, quo ad conceptum mulier post genitalium viscerum purgationem apta esset, eoque tempore a concubitu temperaremus, ne carni anima implicaretur?*

54. τῶν ἀνθρώπων ψυχῶν] Duas enim in homine animas Manichæi statuebant. Qua de re plura Vossius de Idolol. l. iii. c. xl. p. 464, ubi & multos alios in eadem fuisse docet sententia, & in primis Jacobum Syrum, unde *Jacobitis* nomen. Vid. & D. Augustinum de duabus animabus contra Manichæos, c. xiv. Alias *σωμάτων* legere pro *ψυχῶν* malim.

55. τῶν αὐταῖς ψυχαῖς] vide eandem formulam in Anathematismis Massilianor.

ἢ πᾶ μυσῆρα, ἢ ἀκάθαρτα, ἢ ⁵⁶ γρητείας πλήρη μυστήρια, ἢ ⁵⁷ τὸ καλύμνον αὐτῶν βήμα. ἢ πάντα, ὅσα τελῶσιν ἀδείως. ἀταῖς Μανιχαϊκαῖς, μᾶλλον δὲ γρητικαῖς, αὐτῶν ἀείχεθ' βιβλοῖς.

Αναθεματίζω πάντα τὰ δόγματα, ἢ ⁵⁸ τὰ συγχεύματα τῶ Μάνεντ^ς, ἢ τὸ τῷ ἐπιτολῶν αὐτοῦ βιβλίον, ἢ πάσας ⁵⁹ πᾶς Μανιχαϊκῆς βίβλους, οἷον ἔ νεκροποιῶν αὐτῶν ⁶⁰ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ζῶν καλῶσι, ἢ ⁶¹ τὸ Θεσαυρὸν ἔ θανάτου, ὃν λέγουσι ⁶² Θεσαυρὸν ζωῆς, ἢ τὸ καλεσμένην Μυστηρίων βιβλον, ἐν ἣ ἀνατρέπειν πειρῶνται νόμον, ἢ ᾠσοφίας. ἢ τὸ τῷ Ἀποκρύφων, ἢ τὸ τῷ Ἀπομνημονευμάτων, καὶ τὸ γεγραμμένη ⁶³ Ἄδα, ἢ ⁶⁴ Ἀδείμαντον, ἢ πᾶ Μασέως, ἢ τὸ ἄλλων ᾠσοφιδῶν. ἢ τὴν λεγόμενην ⁶⁵ Ἐπίταλον Ἀγαπίς, καὶ τὸ Ἀεισκειῖτε βιβλον, ἢ ἐπεγράφη Θεοσοφίαν, ἐν ἣ πειρῶνται δεικνύειν τὸ Ἰσδαϊσμόν, καὶ τὸ Ἑλληνισμόν, καὶ τὸ Χριστιανισμόν ἐν εἶναι καὶ σὸ αὐτὸ δόγμα. καὶ ἵνα πιθανὰ δόξη λέγειν, καθάπτεται καὶ ἔ Μάνεντ^ς, ὡς πονηρῶ.

Αναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὰς Μανιχαῖς, καὶ πᾶσαν αὐτῶν βιβλον, καὶ πᾶσαν εὐχὴν, μᾶλλον δὲ γρητείας, καὶ πάντας ⁶⁶ τὰς ἀρχηγὰς αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ ὅπισθ' ὅπως, καὶ ᾠσοβυτέρως, καὶ ἐκλεκτῶς, καὶ ἐκλεκτῶς, καὶ ἀκρατῶς, καὶ μα-

56. γρητείας πλήρη μυστήρια] Theodore-tus: κίρηται δὲ ἢ γρητείας διαφείδωντας, τὰ δυσῆγη αὐτῶν ὀπιτέλις μυστήρια. Τάυηται καὶ δυσέκρηπτο αὐτῶν ἢ διδασκαλία, ἢ τὸν τῶν μυσῆρων ὀργίων μετεληφῶτα λίαν ἐστὶ δύσρηρὸς μετατιθίται τῆς τῶν ψυχοφθῶρων ἐπεργίας δαιμόνων, ταῖς τελῶντων ἐπιφῶν τὰς οἰεῖων καταθεμμένων ψυχῶς: Praestigis quoque admodum utuntur nefaria mysteria sua peragentes: eoque difficilinus elui potest illorum doctrina; ἔ, qui execrandis eorum orgiis fuerit inbutus, hunc arduum profus est dimovere a corruptentium animas Daemonum operatione, qui per initantium incarnationes eorum animas illigant. Hinc D. Augustinus, adversus Manichaeos alicubi, horum adhuc se mysteriorum expertem fuisse profitetur. Forte enim alias non ita facile eorum laqueis fuisset expeditus. Acceperunt illas artes pravas a Basilidianis & Gnosticis, quibus Phylacteria, & amuleta, philtrea, & ἐπιφῶν in quotidiano usu. Illis vero Simon magus praxivit.

57. τὸ καλύμνον αὐτῶν βήμα] Explicat hoc D. Augustinus libro contra Epist. Manichaei, cap. VIII: Cum saepe a vobis quarerem

illo tempore, quo vos audiebam, quae causa esset, quod Pascha Domini plerisque nulla, interdum a paucis tepidissima celebritate frequentaretur, nullis vigiliis, nullo prolixiore jejunio indicto auditoribus vestris, nullo denique festiviore apparatu, cum vestrum Bema, id est, diem, quo Manichaeus occisus est, quinque gradibus instructo tribunali, & pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito, & obiecto adorantibus, magnis honoribus prosequamini: Hoc ergo cum quarerem, respondebatur, ejus diem passionis celebrandum esse, qui vere passus est; Christum autem, qui natus non esset, neque veram, sed simulatam carnem humanis oculis ostendisset, non pertulisse, sed finxisse passionem.

58. τὰ συγχεύματα] Libri hi Palmyreno & Syriaco sermone scripti fuere; quorum unus viginti duas in partes divisus, quot literae sunt Alphabeti Syriaci, inscribatur Manichaei Mysteria. Erat & alius, cui titulus Theaurus, cujus hic mox fit mentio; cujusque librum septimum citat D. Augustinus de Natura Boni, cap. XLIV. item alius, Theaurus minor. item de Astrologia. Tum & Evangelium Vivum. Item Manetis Epistolatum liber.

da, & impura, & imposturæ plena mysteria; quodque ipsis appellatur Βῆμα, sive altare: & quæcunque porro ab illis impie in sacris fiunt atque celebrantur, Manichæicis, seu potius præstigiaticibus ipsorum libris convenientia.

Exsecror omnia placita, Commentariaque Manetis, ut & librum ejus *Epistolarum*, omnesque porro libros Manichæicos, cujusmodi est mortiferum eorum *Euangelium*, quod *vivum* vocant; & thesaurum mortis, quem ipsi *Theaurum* nominant *vita*; item *librum* ut appellatur, *Mysteriorum*, quo legem & prophetas subvertere conantur; nec non *Apocryphorum* librum, ac *Apomnemoneumatum*, (sive Manetis Dictorum factorumque memorabilem Commentarium) & librum inscriptum Adæ, ut & Adimanti, Moysisque, & aliorum prophetarum. Item, qui dicitur *Agapii Heptalogus*, & quæ ab *Aristocruto* conscripta est *Theosophia*: in qua demonstrare conatur, Judæorum religionem, ac Græcorum, & Christianorum, unam eademque doctrinam esse: utque verisimilia dicere videatur, Manetem quasi malum hominem incessit, ac traducit.

Exsecror & devoveo omnes Manichæos, & omnes eorum libros, & omnes preces, seu potius præstigias, omnesque eorum doctores, antesignanos, ac episcopos, & presbyteros, item *electos* & *electas*, *auditores*, &

ber. Atque hi seu Buddæ, seu Manetis, fuerunt. Ceteri a discipulis scripti sunt.

59. τὰς Μανιχαϊκὰς βίβλους] miror hic non recenseri τὸν γιγνάντειον βιβλον, quem librum ab Heracliano confutatum e Photio discimus.

60. Εὐαγγέλιον, ὡς τὸ ζῶν &c.] Inveniuntur apud Photium ex Heracliano Chalcedonensi Episcopo contra Manichæos Excerpta: ubi Diodori meminit viginti quinque libros Manichæorum errores confutantis, quorum septem primi in refellendo, evertendoque τὸ τῆ Μανιχαϊκῆς ζῶντι Εὐαγγελίου consumiti fuerint.

61. τὸν Θεσαυρὸν τῆ θανάτου] eodem modo, quo S. Ignatius Martyr, in Epist. ad Smyrnæos, Hæreticos συγκυβήτας appellat τὸ θανάτου μάχον, ἢ τῆς ἀληθείας.

62. Θεσαυρὸν ζῶντος] citat, uti diximus, D. Augustin. locum e lib. vii *Theauri*, de Natura boni, c. xi. iv. scripsit autem inter alios adversus hunc Heraclianum Chalcedonensis Episcopus, ut est apud Photium.

63. Ἀδὰ] Ἀδὰ eum appellat Theodoretus, primumque inter tres Manetis discipulos nominat, quorum hic in Syriam missus ad prædicandum, sicut Thomas ad Indos. Et fortasse Thomas iste Manetis Apostolus fuit, cujus apud Indos celebre nomen est; quem passim Europæi Thomam Christi fuisse

discipulum existimant. Sed de re obscura incerta conjectura est.

Ibid. Adæ] scripsit contra hunc, qui *Adæ* aliis appellatur, Titus, item Diodorus, teste Photio. Hic autem Adæ liber *Modis* inscriptionem præ se ferebat.

64. Ἀδείμαντρον] quem solum Manichæis post beatum patrem suum Manichæum stupendum ait Faustus apud Augustin. lib. i, adversus Faustum. Et exstat liber ejusdem Augustini contra hunc Adimantum, tom. vi; ubi inter cetera: *Quid? quod etiam insultare ausus est populo Israel Adimantus, unus ex discipulis Manichæi, quem magnum doctorem illius sectæ fuisse commemorant.*

65. Ἐπτάλογον Ἀγάπης] Timotheus Presbyter Constantinop. de iis, qui accedunt ad Ecclesiam, Ἀλόγιον nomen substituit: recensetque, quæ hic non memoratur, libros τῶν εὐχῶν, & τῶν κεφαλαιῶν: item, τὴν τῶν γιγνάντων πραγμάτων, & κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, nec non τὸ κατὰ Φιλιππον Εὐαγγέλιον, τὰς προφητείας Ἀνδρέου τῆ Ἀποστόλου, τὴν πεντηκαιδικάτην πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολήν, & τὰ παιδικὰ τῶν κρυβῶν: quem librum in Cæsarea Bibl. me legisse, sed mutilatum, memini.

66. τὰς ἀρχηγὰς] vide quæ supra p. 129 de his omnibus notata sunt.

μαθηταῖς, μετὰ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ τῶν σωματῶν, καὶ τῶν ἀφ' ἑαυτῶν ὡς ἀδούσας.

Ἀνάθεμα τῷ πατέρα Μάνεντῶ Πατέκιον, οἷα ψύχην, καὶ τῷ ψεύδεις πατέρα, καὶ τῷ αὐτῷ μητέρα Κάροσσαν, καὶ Γέρακα, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Ἀφθόνιον, τὰς ἰσομνηματιστὰς, καὶ ἐξηγητὰς τῆς τέτης συγγραμμάτων, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν μαθηταῖς τὰς ἀπαντας, Σισίνιον τὸν διάδοχον τῆς τέτης μαρίας, Θωμᾶν τὸν συναξαρχὸν τὸ κατ' αὐτῶν ⁶⁷ Εὐαγγέλιον, Βεδᾶν, Ἐρμᾶν, Ἀδαν, Ἀδείμαντον, Σαρύαν, Γαβριάβιον, Ἀγάποι, Ἰλάριον, Οὐλύμπιον, Ἀεφόκριπιν, Σαλμαῖον, Ἰναῖον, Πάαπιν, Βαριάαν, καὶ Περσέτι, τὰς ἐσχάτοις ὑπεροχέοις προσεδήσαντας τῆς ἀρέσεως, Παῦλον, καὶ Ἰωάννην, τὰς Καλλινίκας παῖδας, Κωνσταντῖνον, τὸν καὶ Σιλουανὸν, Συμεῶνα, τὸν καὶ Τίτον, Γενέσιον, καὶ Τιμόθεον, Ζαχαρίαν τὸν μισθωτὸν, Ἰωσήφ, τὸν καὶ Ἐπαφρόδιτον, Βαάνην τὸν ρύπαρον, Σέργιον, τὸν καὶ Τυχικὸν, καὶ τὰς τέτης μαθηταῖς, τὰς καὶ συνεκδήμους αὐτοῦ λεγομένους. μιχαὴλ Κανακίειον, Ἰωάννην, Θεόδωτον, Βασίλειον, καὶ Ζάσιμον. ὧν οἱ δὴθεν ⁶⁸ ἀροβαθμώτεροι Νωτάριοι κατονομαζόμενοι τὴν τῷ βδελυκτῶν ὀργίαν ἐνεργεῖζοντῶ ὀπιμέλειαι. ὡς δὲ τῶν ἀναθεματίζω τὸν τρισαλιτίειον Καρβέαν, καὶ τὸν ἐκ γένους μὲν αὐτῶ ἀνεψιόν, ὅπι παιδὶ καὶ γαμβρὸν, Χρυσόχειρα.

Ἀνάθεμα τῶν λεγομένων τῶ Μανιχαίων ἐκκλησίαις, ὡπνὲς εἰσιν αὐτῶ. Ἡ Μακεδονία, ἢ τῶ ἢ ἐν Κωλονία Κίβοσσα. ἢ Ἀραία, ἢ τοι ἢ ἐν Σαμοσάταις Μανάλις. ἢ Λαοδικαία, ἢ τοι ἢ κατὰ Λυκείαν Ἀργαῖς. ἢ Κολαοσαία, ἢ τῶ ἢ ἐν Κυνοχορητῶν, ἢ Ἐφεσίαν, ἢ ἐν Μοφυσία, καὶ ἢ Φιλιππισίαν.

Ἀνάθεμα τοῖς μὴ λέγουσι πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν ἕρηνδ καὶ γῆς, καὶ τῶ ἐν αὐτοῖς ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀσχετῶν, ἀλλὰ μόνον πατέρα ἐσπερόν, ἔχοντα μόνον τὴν τῶ μέλλοντῶ ἐξουσίαν αἰῶντῶ, ὡς τῶ παρόντῶ αἰῶντῶ, καὶ τῶ κόσμῳ παντός, ἐκ τῶ αὐτοῦ γινόμενων, ἀλλ' ἔτι τῶ ἐναντίῳ αὐτῶν τῶ ποιητῶ κοσμοκράτορτῶ.

Ἀνάθεμα τοῖς ὑβρίζουσι μὲν τὴν ἀγίαν θεοτόκον Μαρίαν, προσποιουμένοις δὲ τιμᾶν αὐτήν, καὶ νοῶσιν ἀντὶ τούτης τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰς ἣν, Φασὶ εἰσῆλθε, καὶ ἐξῆλθεν ὁ κύριος. καὶ τοῖς δυσφημοῦσι μὲν τὸν σεβάσμιον σαυρόν, ὑποκρινόμενοι δὲ σέβεισθαι τῶτον, καὶ νοῶσιν ἀντ' αὐτῶ τὸν Χριστὸν, ὡς ἐκτείνας, Φασὶ, τὰς χεῖρας τῶν σαυροῦν τῶτον διεχάραξε. ⁶⁹ καὶ τῶν ἀποτρεφομένων μὲν τὴν τῶ πρὸς σάμα-

67. Εὐαγγέλιον] Meminimus ejus paulo lius quoque Petrus Siculus. Fuit & aliud ante e Timotheo Presbytero. Meminit il- Scythiani, cujus mentio existat apud Cyrillum

& discipulos, una cum animabus & corporibus ipsorum, atque impiis traditionibus.

Exsecror Manetis patrem Patecium, quippe mendacem, & mendacii patrem; ut & matrem ejus Carossam: item Hieracem, Heraclidem, & Aphthonium, interpretes enarratoresque illius Commentariorum; ceterosque omnes illius discipulos, Sisinium infanix ipsius successorem: Thomam, qui ipsorum conscripsit Euangelium, Budam, Hermam, Adan, Adimantum, Zaruam, Gabriabion, Agapium, Hilarium, Olympium, Aristocritum, Salmaum, Innæum, Paapin, Baraiam; itemque qui extremis postea temporibus sectæ hujus propugnatores exstitere, Paulum & Joannem Callinices filios; Constantinum, qui & Silvanus; Symeonem, qui & Titus, Genesium, & Timotheum: Zachariam mercenarium, Josephum, qui & Epaphroditus; Baanem illum fordidum; Sergium, qui & Tychicus, ejusque discipulos, qui & *comperegrinatores*, sive *peregrinationis* ejus Socii vocantur: Michaellem Canacarium, Joannem, Theodotum, Basilium, & Zosimum. Quorum qui quasi gradu altiores sunt, & *Notarii* appellantur, abominabilium orgiorum curam gerunt. Præter eos & longe scelestissimum Carbeam exsecror, quique illi & genere consobrinus, & per filiam gener est, Chrysochira.

Anathema quoque Manichæorum, ut vocantur, Ecclesiis, quales sunt: Macedonia, sive quæ in Colonia, Cibossa: Achaia, sive quæ Samosatis Manalis: Laodicea, sive quæ in Lycia Argais: Colossensis, sive Cynochoretarum; Ephesiorum: item quæ Mopsuestiæ, & Philippenfis.

Anathema iis, qui non dicunt, Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, omniumque, quæ in ipsis visibilia sunt & invisibilia; verum tantummodo; Patrem cœlestem, habentem solum futuri seculi potestatem: ac si præsens seculum, totusque mundus ab eo factus non esset, verum ab adversario illorum malo mundi principe.

Anathema iis, qui sanctam Deiparam Mariam contumelia afficiunt; ipsam vero honore se afficere simulantes illam, quæ supra est, *ιδὴρ*, (limum) intelligunt, quam intrasse & exiisse dominum ferunt. Item, qui de veneranda cruce male loquuntur, ipsam autem venerari se simulant, & pro ea Christum sentiunt, qui manus, ut inquit, extendens figuram crucis expressit. Item, qui a communionem venerandi corporis ac sanguinis Christi abhorrent, ipsamque admittere fingentes,

pro

rillum in Catechesi vi.

68. *αὐθαδμιάριτοι*] dignitate excellentiores.

Hic enim vocula *βαδμῶς* dignitatem significat.

69. *καὶ τοῖς δόσεσιν*] jam diu ante Manetem fuere in Ecclesia, qui ab Eucharistia abhorrent S. Ignatius in Epist. ad Smyrnæos:

Ἐὐχαριστίας καὶ ὁσωνύχης ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ἀβ Εὐχαριστίας ἔσ' ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ab Eucharistia & precibus abstinent, quia concedere ac fatentur nolunt, Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi.

T

70. P.

σώματ[⊙] καὶ αἵματ[⊙] Ἐ Χειρῶ κοινῶν; ἀποδέχεται δὲ ταύτην
 χρηματίζομενοις, καὶ νοθῶν ἀντὶ ταύτης τὰ ῥήματα τῆ Χειρῶ δι-
 δασκαλίας, ὧν Φασὶ μετὰ διδόντες τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγε, λάβετε, φάγε-
 τε, καὶ πίετε ἢ μυσταγοῦντοὶς μὲν τὸ βάπτισμα, ὑποκεκομητοῦν
 δὲ πῦτο αὖτις πολλῶ πηροῦ, καὶ νοῦσιν ἀντ' αὐτοῦ τὸ Χειρῶν τὸ λέ-
 γοντα, Φασὶ, ὅτι ἐγὼ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, ἢ τοῖς ἐκτεροποῦντοῖς μὲν
 τὴ καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἡμῶν δὲ λέγουσι ταύτην, καὶ νοῦσιν ἀντ'
 αὐτῆς τάτε ἴδια συνέδρια, καὶ συνακτῆρια. καὶ Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ
 Παύλῃ, ἢ τὸ αἰρίστωσ αὐτῶν δέχοντες.

Ἀνάθεμα τοίνυν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοῖς πρὸ ὅμοια φρονῶσι,
 καὶ ἀπαβαλλομένοις μὲν τὰς ἐκκλησίας τῆς Χριστιανῶν, οὓς αὐτοὶ
 καλῶσιν ⁷⁰ ῥωμαῖοις. καὶ ὑβερίζουσι μὲν τὴ ἀγίαν θεοτόκον Μαρίαν,
 ἢ τὸν πῆμον στυρόν, ⁷¹ ἢ πᾶς ἱερῆς εἰκόνας, ἢ τὸ σωτήριον
 βάπτισμα. ἢ ἀποτροφοῦντοῖς μὲν τὴν τῆς θείων μυστηρίων μετέλη-
 ψιν, ⁷² ὀμφαλοῖς δὲ βρεφῶν κεκαυμένοις εἰς κείραρον, μᾶλλον δὲ
 μολυσμῶν, ψυχῶν κετρημένοις, ἢ τὰ ἴδια βράματα τῶν κει-
 μιῶσιν.

Ἀνάθεμα πῖς τῆ βρώσει τῆς θείων ⁷³ τῆς ἡσιμαίων μολυνο-
 μένοις. ἢ τοῖς πᾶσιν μὲν ἐκτεροπομένοις ⁷⁴ Χριστιανικὴν ἡστέαν, καὶ δὲ
 τὸ κειρὸν τὸ δοκίμοις αὐτοῖς πτωσαρκοῦς ⁷⁵ τυροῦ τε καὶ γαλακτ[⊙]
 ἐμφορομένοις.

Ἀνάθεμα ⁷⁶ πῖς ἀνεκτένοις, ἢ νοθεύουσι τὰ πτωσαρῃ ἢ Χειρῶ
 θαγγελία, ἢ ⁷⁷ πᾶς ἢ ἀγίος Παύλῃ τῷ ἀποστόλῃ ἑπιτολάς. ἢ ἀντὶ
 μὲν τῷ δημηργοῦ τὸ ἀπάντων θεῶ σεβομένοις τὸν λεγόμενον ἄρχοντα τῷ
 κόσμῃ τῶν. ἀντὶ δὲ τῷ ἀποστόλῃ Παύλῃ τὸν τῆς Καλλινίκης υἱὸν
 Παύλον ἡμῶσι, ἢ τῶς μὲν πτωσαρῃ αὐτοῦ μαθητῶς εἰς τύπον τὸ πω-
 στέρων

70. ῥωμαῖοις] uti etiam nunc Catholici
 Romani a Reformatis ac Lutheran sappel-
 lantur, quo & ipsi se Catholicos ostendant, sed
 Apostolicos.

71. καὶ τὰς ἱερῆς εἰκόνας] quas & Arme-
 nii repudiarunt. Isaacus Catholicus Invecti-
 va secunda in Armenios, hæresi 19: ὅτι τὰς
 σπιτάς καὶ ἀγίας εἰκόνας τῆ Χειρῶ, καὶ τῆς
 θεοτόκου, καὶ τῶν ἀγίων ἢ ἀποστολῶν: & mox
 καὶ στυρόν ἢ ἀποστολῶν: Venerabiles ἢ
 sanctas imagines Christi ἢ Deiparæ, ac san-
 ctorum non adorant; uti nec Crucem. Un-
 de & ab eodem Manichæis comparantur.

72. ὀμφαλοῖς] exsiccatos scilicet, vel com-
 bustos in pulverem. infantium umbilicos ci-

bis inspergebant. Dii boni! quid superstitio
 non suggerit?

73. τῶν ἡσιμαίων] quod in veteri lege
 prohibitum, & a Christianis observatum.

74. Χριστιανικὴν ἡστέαν] sicut illud quadra-
 gesimæ apud Catholicos observabatur. Nam
 suum quoque Manichæi habebant quadrage-
 simale jejunium; at in illo nec læste, nec
 caseo abstinebant, ut Græci solent etiam nunc.
 At in veteri ecclesia a vino tantum & carne
 abstinebatur; uti Tertullianustradidit de Cul-
 tu feminarum, c. 1x; & Ildorus lib. vi Ori-
 ginum, cap. 1x1. Ceterum jejuniis vacare so-
 litos Manichæos vel hinc liquet, quod virgi-
 nes illæ viduæ sæpe ante quam nuptæ, apud

D. Hiero-

pro ea verba institutionis Christi mente agitant, quæ cum Apostolis communicans dixit, *Accipite, edite, & bibite*. Quique Baptismum aspernantes, maximi se illum facere præ se ferunt, & interim pro eo Christum dicentem animo agitant, *Ego sum aqua viva*. Item, qui Catholicam Ecclesiam averfati, honorare se illam jactant, proque ea propria intelligunt conventicula, & confessus; ut & Joanni, Pauli sectæ ipsorum Antesignani fratri.

Anathema itaque omnibus hisce, quos diximus; quique simili in sententia sunt, ecclesiasque Christianorum rejiciunt ac damnant, quos ipsi *Romanos* vocant: quique beatam virginem Deiparam Mariam, & venerandam crucem, sacrasque imagines, ac salutare baptismi sacramentum contumeliose spernunt: item, qui divinorum mysteriorum participationem aspernati combustis infantium umbilicis ad purgationem, seu potius pollutionem, utuntur animarum, ipsosque etiam cibos suos iis conspurcant.

Anathema iis, qui se ferarum edendis morticinis inquinant: quique omni damnato Christiano jejunio tempore illius, quæ ab ipsis observatur, quadragesimæ caseo semet & lacte implent.

Anathema iis, qui quatuor Christi Evangelia rejiciunt, aut adulterant, nec non Sancti Pauli Apostoli epistolas, & pro rerum omnium opifice Deo Principem, ut eum appellant, hujus mundi colunt: proque Apostolo Paulo Paulum Callinices filium venerantur, quatuorque ejus discipulos ad instar quatuor Evangeliorum

D. Hieronymum ad Eustochium de custodia virginitatis, festive lepideque viventes, vinoque se inpurgitantes, si quam viderent palentem atque tristem, *miseram, & Manichæam*, vocarent. Idem ad Lucinum: *de Sabbatho, quod queris, utrum jejunandum sit, &c: utinam omni tempore jejunare possimus: quod in Actis Apostolicis diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichæa hereseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spiritali, Manichæi enim die Dominico jejunabant, ut D. Augustinus testatur epist. lxxxiv, contra Ecclesie Catholice morem & instituta. vide Canonem Eccles. univers. lxxxvii, Hieron. adversus Luciferianos, & Lucinum; ubi multa egregia: Nicephorum Callist. l. ix, c. xvi. Quare Eustathius Sebastienfis Episcopus exauctoratus fuit, quod, ut Dominicis diebus jejunaretur, stata jejunia averfatus, constituisset, conjugiumque & carnem prohibuisset; idem Nicephorus Call. l. ix. Hist. Eccl. c. xlv.*

75. τὴν τε καὶ γάλακτι.] Ita & Arme-

nii τρώγουσι τὴν ἁγίαν πεντακοστήν, σάββατον, καὶ κυριακὴν τυρόν: vescuntur caseo in quadragesima, Sabbatho, & Dominica, ut est apud Isaacum Catholicum, ut supra.

76. τοῖς ἀρνυμένοις] Marcion Lucæ Evangelium rejiciebat, omniaque de Christi generatione, quem a Deo Patre, qui esset super mundi fabricatorem Deum, in hominis forma manifestatum legem, omniaque illius Dei, qui mundum creasset, dissolvisse negabatur. Ebionæi vero solo Matthæi Evangelio utebantur, Paulum ut Apostatam rejicientes, ritusque Judaicos observantes. Irenæus lib. i, cap. xxvi, & xxxix.

77. τῆ ἁγίᾳ Παύλῳ] ab Helcesaitis hanc opinionem mutuatus est hæresiarcha, qui Pauli scripta rejiciebant, & abnegare Christum rem esse indifferentem ceniebant; ut est apud Origenem in Psalmum lxxxvii. Sed & a Marcione hoc accepisse videri possit. Ille enim multa ex epistolis Pauli amputavit, omnibus se veraciorem esse dicens, multoque Apostolis fide digniorem. Supra e Græco codice Καλλιπὴς pro τῆς Καλλιπῆς expressum.

T 2

78. Αἱ

σάραν εὐαγγελίαν δεχόμενοι, πῶς δὲ ἑτέροις τρισὶ τὸ τῆς τριάδος ὅπτι
Φημίζουσιν ὄνομα.

Ἀνάθεμα ⁷⁸ τοῖς συμφθερομένοις ἀδελφῇ, ἢ πεντηεῶ, καὶ νόμφη, καὶ
τοῖς ⁷⁹ χε' τῶν παρώτων Γαββαεὶς μινὸς εἰς εὐρωπῶ δῆθεν ἀθροίζο-
μένοις. ⁸⁰ μὲν δὲ ἢ ἐσπερινὴν μέθην ἀποσβενύσκει τὰ Φάλα, σαρκικῶς
τε ἀλλήλοις ἐπασσελαίνεσι, καὶ μηδεμιᾶς ὄλον φειδομένοις φύσεως, ἢ
συγγενείας, ἢ ἡλικίας.

Ἀνάθεμα ⁸¹ τοῖς μηδέποτε δι' ὄρκου ἀληθῶς εἰσιν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες
ἀεὶ ψευδομένοις, καὶ ὅτι προκούσι, χε' τὴν ἢ τρισκαταρῶτα Μάνεντος
διδασκαλίαν, ἢ τὸν λέγοντ', ⁸² Οὐκ εἰμι ἀσπλαγχνῶ, ὡσπερ
ὁ Χριστός. ἢ γὰρ ζήσομεν τὸν ζήσομένον με ἐμπαροφέν τ' ἀνθρώ-
πων. ἀλλὰ καὶ τὸν ψευδομένον ἀφ' ἑαυτοῦ οἰκίας σωτηρίαν, καὶ τὸν
ἀφ' ὀφίον ζήσομένον τῶν ἰδίων πίπιν, μὲν χρεῶς παροσδοξομεν.

Ἐὰν δὲ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς ταῦτα φρονῶ, καὶ λέγω, ἐγὼ ὁ δέσνα,
ἀλλὰ μετ' ὑποκρίσεως ἐποίησα τὰς προκειμένους ἀναθεματισμούς,
ἀνάθεμά μοι εἴη καὶ καταθεμα, ἐν τῷ τῶν αἰδῶν, καὶ ἐν τῶν μέλλοντι,
καὶ κατακρυβεῖν, καὶ ἀπόλοιτο ἡ ψυχή μου, καὶ ⁸³ κατακρυβεῖν.

Ταῦτα τὰ προσηρχόμενα λέγοντος ἐπ' ἐκκλησίας, ἢ δι' ἑαυτῶ,
ἢ δι' ἐρμηνείας, ἐὰν αὐτὸς μὴ γρηγορήσῃ, ἢ ⁸⁴ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀναδόχου αὐ-
τοῦ, εἰ παιδίον ἐστὶ, πάλιν ὁ ἱερθεὺς ὅπι φέρει τὰ ἀκόλουθα, καὶ Φη-
σὶ

78. Ἀνάθ. τοῖς συμφθερομένοις] Προσηρχόμε-
νους appellat Suidas, & ἀρρητοποιούς.

79. κατὰ τὴν πρώτην] e ritu gentium hoc,
quod hunc diem sibi, tanquam auspiciū
anni, sacris impendendum existimarent.

80. μετὰ δὲ τὴν ἐσπερινὴν μέθην] Prodi-
cus, Adamitarum sectæ conditor, uxores
communes esse sanxit, ut Theodoretus e
Clem. Alexandrino refert: Οὐ δὲ χάρις ἢ
ἐν τοῖς κοινοῖς δειπνοῖς μόνον τὸ λυχνιαῖον φῶς
ἐκ ποδῶν ποιούμεν, ἢ πῶς ἂν ἕκαστος ἐπέτυχῃ
συνεμίγνυται. v. Minut. Felicem in Octavio.

Eadem & Gnostici factitarunt. Eusebius,
l. ix Hist. Eccl. c. v, a Maximo quodam du-
ce Damasci quasdam e foro mulierculas ab-
reptas, & tormentis adactas scribit, ut fateren-
tur huiusmodi se flagitiorum conscias esse, mul-
taque in ædibus etiam sacris obscœna ab iis
dem perpetrari, quo religio Christiana infama-
retur; actis ac monumentis hæc publice
in singulis urbibus jussu Imperatoris proposi-
tis. Idem lib. v, c. i, epistolam Ecclesiar.
Lugdunenſis & Viennensis profert, ubi multo
adhuc sceleratiora Christianis objecta referun-

tur. Verba ejus epistolæ sunt: συνελαμβάνο-
ντο δὲ καὶ ἰθὺκαί τινες οἰκίαι τῶν ἡμετέ-
ρων, ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐπέλιπον ὁ ἡγεμῶν ἀναζη-
τῆσθαι πάντας ἡμᾶς. οἱ καὶ κατ' ἐπίδοξον τῶ
σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους, ὡς τὰς ἀ-
γίας ἐβλεπον πάχοντας, τῶν τραχιῶν ἐπὶ τῶ
το παρεμῶντων αὐτῶν, κατεψόσαντο ἡμῶν
θύσεις διπλά, καὶ οἰδιποδίνης μίξας, καὶ
ὅσα μῆτε λαλεῖν, μῆτε νοεῖν θύμεις ἡμῶν, ἀλλὰ
μηδὲ πίπιν, ἢ τὶ τοῦτο πάποτε παρ' ἀνθρώ-
ποις ἰγένιτο. τῶν δὲ φημιδέντων πάντες ἀ-
πειρησώθησαν εἰς ἡμᾶς. ὡς καὶ τινες, οἱ τὸ ἀθῆ-
τιρον δι' οἰκειότητα ἐμῆς ἐλάσαν, τότε μεγάλως
ἐχαλέπαινον, καὶ διεπρόσθε κατ' ἡμῶν: id est,
vertente Valesio: Capti sunt etiam quidam
nostrorum servi, qui gentiles erant, quando-
quidem Præses nos omnes requiri palam jussit.
Qui Damonis impulsu, cum tormenta
reformidarent, que sanctos perpeti videbant,
militibus ad hoc ipsum eos incitantibus Thy-
estes quasdam coenas, & incestos Oedipi con-
cubitus, & alia, que nec proloqui nobis, nec
cogitare fas est, ac ne credere quidem sustine-
mus apud homines unquam gesta fuisse, ad-
versus

rum recipiunt: tribus autem reliquis SS. Trinitatis nomen imponunt, & adaptant.

Anathema iis, qui sorori miscentur, aut socru, nuruive: quique a. d. Kalendas Januarias per festi diei causam in unum convenientes post vespertinam computationem lumina extinguunt, promiscuoque stupri commercio in illicitam venerem ruentes nec naturæ leges reverentur, nec cognationis, ætatifve intuitu moventur.

Anathema iis, quibus nulla jurisjurandi religio est; verum qui studio semper, ac dedita opera mentiuntur, & quotidiana perjuriam committunt, Manetis illius sui execrandissimi doctrinæ obsequentes, cujus hæc sunt verba: *Non ego adeo immisericors & durus sum, ac Christus. Non enim abnegabo, qui me coram hominibus abnegaverit; sed & pro salute domus sue mentientem, fidemque suam per metum abnegantem, blande hilareque recipiam.*

Nisi vero ego talis toto hæc animo sentio, dicoque, verum si simulate prædictas hæc execrationes facio, execrabilis ipse & devotus sim, cum in hoc, tum in futuro seculo; condemneturque, & pereat anima mea; diabolique addicatur.

Ubi hæc vel ipse dixerit, qui ad ecclesiam accesserit, vel per interpretem, si Græce loqui nescierit: vel per susceptorem suum, si puer fuerit, sacerdos iterum convenientia adhibet: atque Diaconus, *Ore-*

mus

versus nos ementiti sunt. His in vulgus sparsis omnes continuo in nos adeo esferati sunt, ut si qui forte cognationis causa moderati erga nos hæcenus existissent, tunc acerbissima indignatione commoti adversus nostros infremerent. Clemens Alex. Strom. 111, de Carpocratianis: Τῆς φασί, καὶ τινὰς ἀπὸς ἑλλήνων τῶν ομοίων κακῶν, οὐς τὰ δυνάμει ἀθεοφοβίαν, ἀνδρας ὁμοῦ καὶ γυναικας, μετὰ δὲ τὸ κορεθῆναι ἐν πληρωσῆι (locus hic affectus videtur; cui ita medeor: ἡδὴ κατερίζοντας, καὶ τὸ κατακρίνον, &c.) τῆ κηρείσει φασί, τὸ καλαίονον αὐτῶν τῆ πορνικῆ ταύτη δικαιόσιν ἐν ποδῶν ποισαμῶν φῶς τῆ τὸ λυχνε πεετροπῆ, μίγνυδα, ὅπως ἐδίλοιον, αἷς βέλωντο, &c. Quæ quidem eorum pessima vivendi ratio ab Epiphane Carpocratis filio libro de Justitia Dei ita defendebatur, ut illum in æquali rerum communione dicere consisteret; quam leges postea contra naturæ præscripta sustulissent. Sic Coelum, Solem, aquam, &c. omnibus esse communia. Et ad hoc exemplum eodundi promiscue libertatem & propensionem hominibus & animantibus ceteris a natura ingentam esse; quam nulla lex, aut consuetudo extinguere, aut delere queat. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ δόγμα. Ita ille apud Cle-

mentem Alexandr. vide quæ nos supra e Pselo de Dæmonibus fufe hanc Massalianorum impietatem exponente excerptimus; item quæ Justinus Martyr habet Apologia 11, p. 54: ubi tota ejusdem sceleris, & plena descriptio.

81. τοῖς μηδέποτε δι' ἑσῶν] hoc ab Elcesaitis Manes accepit: qui fidem in persecutione negandam docebant, ac eode servandam.

Ibid. τοῖς μηδέποτε] Scilicet, ubi de religione interrogarentur. Abnegare namque Christum licitum agebat primus auctor Simon Magus. vid. Origenem lib. vi adv. Celsum.

82. Οὐκ ἐμὶ ἀσπλαγχνῶ] vide de simili Simonis Magi indulgentia Origenem lib. eodem adv. Celsum.

83. καταρωδῆν] a καταρῶμα, devoto, exsecror. non displicuisset, καταταραταρῶν.

84. διὰ τὸ ἀναδοχῆ] Susceptor idem & sponsor. Tertullianus de Baptismo cap. xviii, Dionysius Areopagita cviii de Hierarchia Eccles. Sermo Catholicus in notis ad Bedæ Historiam Ecclesiasticam Anglor. l. 111, c. vii. Ceterum argumentum hoc de Susceptoribus absolutissime tractavit Collega quondam meus Teutoburgi Cliviorum, nunc Syndicus Brementis, V. Cl. Philippus van Maestricht; ad quem plura volentem remitto.

σι ὁ διάκονος. Τῷ κυρίῳ δέομαι. ὁ λαός, Κύριε ἐλέησον. καὶ κλίνοντ' ἑνὴν κεφαλὴν τῷ ἐπιστρέφοντι, ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὴν βίβλιν αὐτῆν.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλάνυμος, ὃς τὸ πρῶτον σκότος φωτίσας τῷ λόγῳ τῶν σφραγισμάτων αὐτοῦ, ὁ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἐξαποστείλας εἰς τὸν κόσμον, ἰλασμόν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῖς χερσίν, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν στραφίμων. ὃ πάντων γόνυ κέμπει ἐπεραγίων καὶ ἐπιγείων, καὶ κεχαριστοῦν. καὶ πάντα γλώσσα ἐξομολογίσηται. βασιλεὺς τῶν αἰώνων. ὁ ἐπισυνάξας τὸ πεπλανημένον πρῶτον εἰς τὴν ποιμνὴν τῶν σωτῆρων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐπιστρέφων ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδῆς αὐτοῦ, αὐτὸς ἐπιστρέφον καὶ τέτον τὸν δοῦλόν σου ὑπὸ τοῦ πτότους τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ φῶς τὸ αἰώνιον. ἀναχέλευσαι αὐτὸν ὑπὸ τῆς πλάνης τῆς διαβόλου εἰς τὴν θεογνωσίαν τῆς μονογενῆς σου υἱῆς. ἐδρασίωσον αὐτὸν ἐν τῇ πίστει. κρείττονος αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν πίστει, ἐν ἀγάπῃ τῆς Χριστοῦ σου. μελέδα καὶ κληρον αὐτῶν χείριστον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σου. σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν. ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν. τὸ ὄνομά σου ὀνομαζόμενον, ἵνα πάντοτε, καὶ πάντων εἰς βίβλοιοι ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενῆς σου υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἅγιον νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Μετὰ δὲ τὸ ἀμήν σφραγίζων αὐτὸν ὁ ἀπολύει, καὶ λοιπὸν ὁ ἀναθεματίσας γίνεται Χριστιανός, εἶπεν λογίζεται ὡς Χριστιανός ἀβάπτιστος, οἷα τυχόν εἴσι τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια τὰ μέλλοντα βαπτίζονται. τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ συναεθιμείται τῶν κατηχησμένων. ὁ δὲ αὐτὸν καὶ ὁ ἀπολύει εἰσάγει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἵστησιν ἐνδοθεν τῶν ναῶν πυλῶν κατ' ἀναβάλας, καὶ ἐμ-

85. ὁ τὸ πρῶτον σκότος φωτίσας] respiciunt hęc cognomen baptismi, qui φωτισμὸς ἐκ φωτισμοῦ dictus, ὡς φωτιζόμενον τὴν διανοίαν τῶν ταῦτα μαθητῶν, ut est apud Justinum Martyrem Apol. 11. vid. & Dionys. Areopagitam in Ecclesiastica Hierarchia cap. 111. & Gregorium Nazianz. oratione xi. Confer & cap. iv Matth. comm. 16, unde hujus phraseos origo. Sic & φωτισόμενον apud sacros scriptores baptismum Græce dictum.

86. τῶν σφραγισμάτων αὐτοῦ] legendum hic initio putabam, τῶν σφραγισμάτων σου, ut & in seq. quia vocativus ὁ βασιλεῦς, &c. sequebatur. Sed nil mutandum.

87. σφραγίζων αὐτὸν] dupliciter potest ac-

cipi, & de signo crucis, & de inunctione. Rectius tamen de signaculo crucis, quo episcopus utebatur post impositionem manus in caput baptizandi.

88. ἀπολύει] jam in eo eram, ut reponendum dicerem, ἀπολύει. Sed non opus est. Hinc dictum hoc Sabbathum τῆς ἀπολύσεως: quia tum sacerdos solvebat cingulum neophyti, eumque candida veste exuebat. Fiebat hoc ipsa nocte Resurrectionis, seu Paschatis.

89. τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια] infantes esse baptizandos nunc statuit Ecclesia: olim non ita. Gregorius Nazianz. Orat. xi baptizandos suadet, ἵνα τὸ ἐπείγει κίνδυνος, id est quod urgens periculum. Κρείσσον γὰρ ἀντιδοῦναι

mus dominum, &c. Populus autem: Kyrie eleison, (Domine miserere) flectenteque caput, qui ad ecclesiam convertitur, sacerdos hæc præces dicit:

O Deus vere magnus, magnique nominis, qui eas, quæ fuerunt olim, tenebras oris tui verbo illuminasti; qui unicum filium in mundum misisti, ut peccatorum nostrorum expiator esset; qui super Cherubim sedes, & cujus Sera- phim laudes canunt, cui genus omne flectitur eorum, qui in cælo, qui in terra, & qui sub terra sunt; quem omnis lingua confitetur: o rex omnium seculorum, qui aberrantem oviculam ad Servatoris nostri Jesu Christi gre- gem compellis, qui peccatorem e via erroris ipsius convertis ac reducis: Quasumus te, hunc quoque servum tuum ab adversarii tenebris ad æternam lucem tuam convertere digneris. Revoca illum ab errore diaboli ad divinam unigeniti filii tui agnitionem, confirma eum in fide; cor ejus per fidem in dilectione filii tui corrobora, & indulge ei partem sortemque in ecclesia tua. Tu enim Deus noster es: & præter te alium nullum novimus. Tuum nomen invocamus, ut perfectum, ut in omnibus benedictus sis tu Deus nos- ter, & filius tuus unigenitus, & Spiritus Sanctus, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Postquam Amen proclamatum est, signatum illum discingit: fitque is, qui exsecrationes illas dixit, Christianus: sive inter Christianos non baptizatos refertur, cujusmodi Christianorum liberi habentur, qui necdum loti sunt. Sequenti vero die inter Catechumenos nume- ratur. Detractis enim vestibus ablutum inducit eum sacerdos, sta- tuitque

τες ἀγιαθύναι, ἢ ἀπελθῆναι ἀσφραγίστα καὶ ἀτίλισα: Præstat enim sanctificari eos absque sensu, quam non signatos atque non initiatos ex hac vita discedere. Si quidem sine baptismo morientes nec cælesti gloria donantur, nec suppliciiis a Deo afficiuntur, ut idem ibidem ait Gregorius. Quare nunc & ab obstetricibus sæpe apud Catholicos baptizantur: quamquam olim id feminis illicitum. Tertul- lian. de Baptismo, c. xvii. Cogente vero necessitate Laicis etiam baptizare licitum fuit. Tertullian. de Castitate, c. vii. & id ipsum de- fectu aquæ a Laicis arena factum in Judæo in Syrtibus Africa animam agente, & baptizari cupiente. Cedrenus refert p. 206.

90. τοῖς κατηχημένοις] qui duplicis gene- ris. Scholiastes Synodi Cæsariensis: δύο τῶν κατηχημένων ἦσαν τῆς αἰτίας, ἢ ἰδρὶ τὸ γόνυ κλι- νόντων, ἢ τελειωτικῶν. ἢ δὲ τῶν ἀκροαθῶν, ἢ ἀτίλιστοι: Duo erant Catechumenorum or- dines: genu flectentium, qui perfectior, & audientium, qui inferior.

91. ἐδοθέν τῶν τῆ καὶ πύλων] id est, in vestibulo templi, non in ipso templi adyto.

Imitati sunt Christiani in his ritibus gentiles Cereris sacra Eleusinia tractantes, ubi, qui mystæ minoribus sacris ad ἐπιπέλειον præ- parabantur, in vestibulo consistebant, quum majoribus initiati intra adytum reciperen- tur.

92. κατ' ἀνατολῆς] de more veteri: quia Christus Sol justitiæ, qui tunc ipsis quasi orie- batur. Vide plura apud Clementem Alex. l. viii Strom. p. 724: qui hanc rationem ad- fert, quod oriens natalis diei imago sit, & lucis pellentis tenebras ignorantia. Basi- lius Magnus l. de Spiritu S. c. xxvii, tradi- tionem esse ait Apostolicam, ut precantes ad orientem se converterent, profertque aliam rationem, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἐπιπέλειον πατέ- ρα τὸν παραδείσον, ὅν ἐφύτισεν ὁ θεὸς ἐν Ἐ- δῆμ, κατ' ἀνατολῆς: Quia antiquam rur- sus quarimus patriam, Paradisum, quem Deus in Edem plantavit versus orientem. vide & Tertullianum in Apologet. c. xvi. Ea de caussa Christiani Solem adorare crediti. Non- nulla & supra n. 8 attulimus. Juæi vero semper versus illam mundi plagam se ob- vertere

91 ἐμφυσήσας αὐτῶ 94 τρεῖς, 95 σφραγίσει πὲρ μεταπον αὐτῶ, καὶ τὸ ρῆμα, καὶ τὸ πῆϑ, καὶ 96 ὀπιπθεῖς τὴν χεῖρα τῆ τῆτε κεφαλῆ, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ἐπὶ τῶ ὀνόματί σε, κύριε ὁ θεὸς ὁ ἀληθείας, καὶ τῶ μονογενῆς σε υἱῶ, καὶ τῶ ἁγίῳ Πνεύματι ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου ὅτι ἡ δόξα σου πάνδε, τὸν κατὰ ζωθέντα καταφυγεῖν ὅτι τὸ ἅγιον ὄνομά σε, καὶ ὑπὸ τῆ σκέπης τῆς πτερυγῶν σε διαφυλαχθῆναι. ἀπόστησον ἀπ' αὐτῶ τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην, καὶ ἐμπλήσον αὐτὸν τῆς σῆς πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, ἵνα γνῶ, ὅτι σὺ εἶ μόνος θεὸς ἀληθινός, καὶ ὁ μονογενῆς σε υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ δὲς αὐτῶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιτολαῖς σε πορευ-

vertere soliti, in qua templum esset situm: in monte vero templi ad Sancta Sanctorum. Qua de re plura Seldenus ad Eutythii Originis Alexandrinas p. 41. Ceterum in renuntiatione, quæ fiebat a Baptifimi candidato Diabolo & Angelis ejus, ad occidentem se convertibat, quæ cæli plaga Diabolo adversario Dei maxime convenire videbatur, quippe contraria Orientali, ut infra prolixius exponemus.

93. Ἐμφυσήσας] ita reposui pro ἐμφύσας. Insufflationis ritus petitus ab exemplo Christi, Joann. xx, 22. Pagani vero, & pessimi hereticorum, si resipiscerent, primo die Christiani designabantur, altero Catechumeni, tertio adjurabantur: ter simul in faciem eorum aureisque insufflabatur. At non ita statim baptizabantur. Vide Canonem c. lxx Eccles. Univerf. Quemadmodum autem insufflando S. Sanctus cum baptizandis communicabatur; ita contra *exsufflando* Dæmon prius expellebatur. D. Augustin. c. xxxi Dogm. Ecclesiasticor. & lib. v. Hypost. extremo; Tertullianus de Spectaculis; Isidorus lib. v, c. xix. Orig. & hæc utraque erat Sacerdotum. Contra baptizandus Diabolo insufflabat in renuntiatione, ut infra videbimus.

94. τρεῖς] propter SS. Trinitatem. Alias per se in his veterum ritibus ternarius sacer est, & sollempnis; quia primus numerus est perfectus, habens initium, medium, & finem. Plutarch. Sympof. lib. ix, probl. 411: Theon. Smyræus cap. xl. 11.

95. σφραγίσει τὸ μεταπον] Triplex hic signaculum frontis, oris, & pectoris. Habuit superius tria signacula Manichæorum,

&c, quid ea sibi voluerint, ostendimus. Non inepte igitur faciam, si & horum symbolicam dederim interpretationem. *Frons* mentis animi symbolum est, quia mens in cerebro sedem habere creditur. Ideoque & *Genio* sacra. Servius ad Eclog. vi Virgil. Q. Cicero ad Fratrem de petit. Consulatus: *Sed etiam vultu atque fronte aditus ad te pateant, quæ est animi janua: quæ si significant voluntatem abditam esse, ac retrusam, parvi refert patere ostium.* Eapropter olim in lustratione, quæ animi significabat purgationem, *frons* infantium spūto pulveri misto signata; vide Perlium Sat. 11, & notas ad eum Casauboni, p. 201. Eadem de causâ *Deum venerantes*, ait Servius ad Virg. iv Æn. *frontem tangimus*: ut animo toto id fieri significetur. Quin & Thracæ, quod in animi magnitudine vera consistat nobilitas, *frontem* notis inurebant, in signum nobilitatis, apud Herodot. lib. 11, & Ciceronem lib. 11 Officior. Artemidorus hinc illustrandus l. 1, c. 1x, ubi ait: *ἐξ ὧντα παρὰ Θεοῦ οἱ ἐργονίαι παιδῶν: notis signantur apud Thracas nobiles pueri.* scilicet in fronte. Contra, *stigmata in fronte notati* servi fugitivi, qui ea de causâ per jocum *literati* appellati: & ingratus ille hospes a Philippo Macedone, nec non in contumeliâ Samii ab Atheniensibus, & hi rursus a Samiis, & Syracusanis capti: non tam, ut eo conspectiores essent notæ (nam ita & genis eas imprimere potuissent,) quam ut animus eorum malus indicaretur. Hinc impudentes *frontis ferrea* esse dicti. Rursus *frontem cognatorum obvisorum* veteres *osculari* soliti, teste Plutarcho in Problem. quasi ipsum animum hoc pacto suaviarentur. In-

tuitque intra templi portas ad orientem versus, terque ei insufflans frontem ejus, & os, & pectus signat. Manuque capiti ejus imposta hæc preces dicit:

In nomine tuo, Domine Deus veritatis, & filii tui unigeniti, & Spiritus Sancti manum meam huic servo tuo impono, quem dignum censuisti, ut ad sanctum nomen tuum confugeret, & sub umbra alarum tuarum custodiretur. Remove ab eo veterem illum errorem, eumque fide tua & spe, ac dilectione imple, ut te verum esse Deum cognoscat, unicumque filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, & Spiritum Sanctum. Da, ut in omnibus tuis ambulet præceptis, & quæ tibi placita sunt, custodiat

aa

de & frontem in luctu ferendi mos ortus, Dionys. Halicarnass. lib. xi, pag. 717; Cicero ad Att. l. i, epist. i. Cedrenus pag. 262. Eodem referas licet frontem nubilam, vel serenam; mentis hoc vel illo modo affectæ speculum. Unde Plinius l. 11, c. 33, severitatis illam & clementiam indicem vocat. Signaculum igitur frontis hoc vult, compescendam mentis quasi luxuriam; quo respicit illud Apostoli, *Noli altum sapere.*

Oris signaculum linguæ continentiam significare vulgatus est, quam ut pluribus id probem. Adeatur Illustris Viri Gisberti Cuperi Harpocrates. Philostratus lib. 11 Imaginum Echo Dodonæ effictam tradit æream, manu ori apposta. Ut autem lustratam frontem ostendi, ita & linguam in Mithriacis Sacris melle ab omni peccato purgari solitam docet Porphyrius de Antro Mufar. Eandem a gentilibus in Deorum statuis expolitam Baruch in Epistola Hieremiæ tradit.

In Fortuitis meis pag. 219, ex Anthologia Græca de Nemeis adductum Distichon ita verti:

*His frenis, atque hæc norma Rhamnusia,
factis*

*Sit modus, & lingua sint tibi fræna,
monet.*

Pectoris signaculum moderamen affectuum denotat, qui vel ab ira, vel a cupiditate proficiscuntur. Animæ duæ partes sunt, *Ratio* & *Affectus*, apud Plutarchum de morali virtute, Ciceronemque Tusc. Qu. l. 11, c. 221: vel, ut alii non satis accurate, tres, *Ratio*, *ira*, *cupido*. Ratio vero, seu potius λόγος Græce, est duplex, εὐδαίμων sive εὐδαιμονιατικός, interna, quæ Latinis proprie *Ratio*; & ἀεφρονικός, sive externa, quæ *Oratio*, seu sermo dicitur. Donatus ad Terentii Adelph. a. 1, sc. 1. Utrique veteres Mercurium præesse sinxerunt, eique, qua rationem moderatur, in Sole se-

dem tribuerunt; qua orationem, in Luna; quia illa viri præpollent; hæc mulieres, garulorum genus, viros superant, ut est apud Porphyrium citante Eusebio lib. 111. Pr. Eu. cap. 111. Ergo inter affectus, qui in pectore, & mentem, qui in capite, os sermoni dicatum medium est, utriusque explicandæ animi parti inserviens. Hoc igitur symbolo Christiani caute de Deo loquendum, & arcana silentio tegenda, innuere volebant: nec vel animi errore, vel affectuum impetu abreptum quemquam debere labi. Multa in hæc ferme sententiam Plutarchus habet de Iside & Osiride, p. 373, ed. Paris.

96. Επιτίθεις τῶν χεῖρας] *Impositio manuum* in Ecclesia triplex est, *Benedictionis*, *Confirmationis*, & *Consecrationis*. Manavit autem ex institutione & imitatione Hebræorum: ut ex exemplis, quæ in S. S. passim obvia sunt, abunde liquet. Apud eosdem non solum Pontifices ad sacram dignitatem, sed & Presbyteri, seu Seniores ad potestatem judicariam impositione manuum evehebantur, ita ut deinde digni, seu idonei haberentur, qui in synedria possent cooptari. Ab his ad gentiles transit, & Christianos: eratque inter alia signum manumissionis apud illos e servitute corporali, apud hos autem e servitute animæ, quæ Diabolo erant addicti. Fusc de hoc ritu Seldenus agit in notis ad Eutychiei Origines Alexandrinas. Adiri quoque possit Tertullianus de Baptismo c. viii, Isidorus l. vi Orig. c. xix, Justellus ad Concil. Afr. p. 41, Balduinus ad Optatum Milevitan p. 92, Dionys. Areopagita cap. 11 Hier. Eccles. Sic & manuum impositione conferebatur poenitentibus, non secus ac recens baptizatis, Spiritus Sanctus. D. Hieron. adv. Luciferianos; nec non D. Cyprianus de Lapsis. Justellus ad Can. Eccl. Univ. p. 142. Nicephorus Callist. l. vi, c. 11. Et hæc dicebatur *Confirmatio*, ut illa prior *Consecratio*.

v

97. 69

πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρετὰ σε φυλάξαι. ὅπ, ἐὰν ποιῆσαι αὐτὰ
 ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν βίβλῳ
 ζωῆς σε. καὶ ἔνωσον αὐτὸν τῇ ποιμνῇ τῆς κληρονομίας σε. καὶ δοξαζῆ
 τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον σε ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἔ ἀγαπητὴ σὲ ἰδῆ, κυεῖς δὲ
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χειτῆ, καὶ ἔ ζωοποιῶ σου Πνεύματῳ. καὶ ἔγωσαν
 οἱ ὀφθαλμοὶ σε πάντες ἀπειζοντες εἰς αὐτὸν ⁹⁷ ἐν ἐλέει Δψ' παν-
 τός. καὶ τὰ ὠτὰ σε ἀκούειν τῆς φωνῆς τῆς δέησης αὐτῆ. καὶ θυ-
 φρανον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ γέ-
 νει αὐτῆ, ἵνα ἐξομολογήσῃ σέ σοι πατρὸς σου, καὶ δοξάζων τὸ ὄνομά
 σε τὸ ἅγιον, καὶ μέγα, καὶ ὑψίον. καὶ ἀνέση σε Δψ' πάντες
 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. σὲ γὰρ ὑμῶν πᾶσα ἡ δύναμις
 θεῶν.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν σφραγίζων αὐτὸν σπυλγεί, καὶ τὴν ὀπίσσω
⁹⁸ ἐξορκίζεται. πάλιν γὰρ ἄγων τῆτον ⁹⁹ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ναὸν, καὶ
 ἐμφυσήσας τρεῖς εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ τὰ ὠτὰ αὐτοῦ, ὀπιλέγει τὰς
¹⁰⁰ τῶν ἐξορκισμῶν δὴχάς.

Εὐχαὶ ἀφορκισμῶν. Α' φ. α.

¹ Ἐπίμα σοι κύριε, διάβολε, ὁ περιγνώμενος εἰς τὸν κόσμον, καὶ
 κατὰσκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, ἵνα τὴν σὴν κατὰ τὴν τυραννίδα, καὶ
 τὴν ἀνθρώπων ἐξέλη, ὅς ἐπὶ ξύλον τὰς ἀντικειμένης δυνάμεις
 ἐθελάμβευσεν, ἡλίς σκοποθέντος, καὶ γῆς σαλευομένης, καὶ μητρώ-
 των ἀνοιγομένων, καὶ σωματῶν ἁγίων ἀνταμμένων. ὅς ἔλυσε θανάτων
 τὸ θάνατον, καὶ κατήργησε τὸ κράτος ἔχοντα τὸ θανάτου, τῆ-
 πέτι, σὲ τὸ διάβολον. ὀρκίζω σε καὶ τὸ θεῶν καὶ δεῖξαντος τὸ ξύλον
 τῆς ζωῆς, καὶ τὰ ξύλον τῆς χερσὶν, καὶ τὸ φλογίνην ῥομφαίαν
² ἢν φρέποιεν ἔφραρειν αὐτό. ὀπιτιμηθη, καὶ ἀναχόρησον. κατ' ἐνείκη
 γὰρ σε ὀρκίζω τὸ ³ ἀπειπατήσαντος ὡς ἐπὶ ξύρον ἐπὶ τῷ ἁλάσσης,
 καὶ ὀπιτιμησαντος τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων. ἔ τὸ βλέμμα ἐξε-
 ρευτῶ ἀβύσσου, καὶ ἡ ἀπειλή τῆς ὄρη. αὐτὸς γὰρ καὶ νῦν ἐπιπίπτει
 σοι δὲ ἡμῶν. φοβήθη, ἔξελθε, καὶ ὑπαναχόρησον ἀπὸ τῶν πλασ-
 μάτων

97. ἐν ἐλίη] ita v. c. sine dubio per
 errorem describentis : reposui, ἐν ἰ-
 λίη.

98. ἐξορκίζεται] Optatus Milevitanus lib.
 iv de Schismate Donatistarum : Neminem
 fugit, quod omnis homo, qui nascitur, quam-
 vis de parentibus Christianis nascatur, sine
 spiritu mundi esse non possit ; quem necesse

sit ante salutare lavacrum ab homine excludi,
 & separari. Hoc exorcismus operatur. S. Leo
 Papa epist. iv ad Episcopos Siculos : Evi-
 denter agnoscitis, in baptizandis electis, qui
 secundum Apostolicam regulam & exorcismis
 servandi, & juniis sanctificandi, & frequen-
 tibus sunt predicationibus imbuedi, duo tan-
 tum tempora, &c.

ac servet: siquidem omnis homo, qui ea fecerit, per ea servabitur. Inscribe eum libro vite tuo, & aggrega ipsum gregi hereditatis tue: celebreturque nomen tuum super ipso, & dilecti filii tui, Domini nostri Jesis Christi, vivificique Spiritus tui. Oculi tui semper & perpetuum in ipsum intenti sint in misericordia. Aures tue vocem preceationis ejus exaudiant: & latifica eum in operibus manuum ejus, & in omni genere ejus, ut & adorans te confiteatur, & nomen tuum sanctum, & magnum, & altissimum pradicet, teque semper omnibus diebus vite sue laudet, & extollat. Te namque omnis cælorum exercitus perpetuis laudum carminibus concelebrat.

Ubi Amen dictum, signatum ipsum abluit, & sequenti die exorcismo eum purgat. Iterum enim ipsum in templum ducens sacerdos, ter in ejus faciem & aures insufflat, & has exorcismorum preces recitat:

Preces Exorcismorum. Exorc. I.

Dominus te increpet, Diabole, qui in mundum venit, & inter homines tabernaculum suum posuit, ut tyrannidem tuam exstirpet, & hominum genus ab ea liberet: qui in cruce potestates sibi adversantes triumphavit, quam sol obscuraretur, & terra moveretur, & sepulcra aperirentur, & sanctorum corpora resurgerent; qui vim mortis morte ipsam afficiens dissolvit, & eum, qui mortis habebat potestatem, id est, te Diabolum, enervavit. Adjuro te per Deum, qui lignum vite ostendit, quique Angelos Cherubim posuit, & gladium flammeum, quem ad illius custodiam ventilarent. Objurget te Deus, & hinc discede: per eum namque te adjuro, qui per dorsa maris, veluti per aridam obambulavit, qui ventorum turbines objurgavit: cujus oculus abyssos penetrat & explorat, & cujus comminatio montes liquefacit.

99. Ο ἱερεὺς] alias ordo erat singularis Exorcistarum inter Clericos, quartus ab infimo, uti eos recenset Isidorus, qui lib. vii Orig. c. xii, novem Cleri gradus numerat; ita ut infimi gradus fuerit Osiarius: tum Psalmista; dein Lector, Exorcista, Acoluthus, (Latine Ceroferarius, qui cereos fert in Lectione Evangelii, aut oblatione sacrificii) Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. Idem Episcoporum ordinem ibidem quadruplicem memorat: ut ex his infimus simpliciter Episcopus fuerit appellatus: tum Metropolitani, Archiepiscopus, & Patriarcha. Rursum inter Metropolitani pro dignitate provinciarum diversitas quedam erat honoris. Primates enim Metropolitanorum vocabantur, qui primarius erant Provinciarum Metropolitanorum. Sirmondus ad Sidonium Apollinar. l. vi, 5.

100. τῶν ἑξορισμῶν εὐχάρι] Has cum lego, non miror D. Gregorium Nazianzenum dixisse Orat. xl, Exorcismos longiores fuisse,

& quibusdam radio plenos.

1. Ἐπιτίμη σοι κύριε] verba sunt Michaelis Archangeli ad Diabolum de corpore Moyse secum contendentem, in epist. Jude vers. ix.

2. Τετίξην, ἢ τὸν Διάβολον] non intellexisset Diabolus, quem designaret exorcista hinc verbis, τὸν κερτα ἔχοντα τὴ θανάτη, nisi hæc interpretatio fuisset addita. Nam, ut est μυρολόγιον, ita sæpe præ stupore ingenii titulos, & cognomina sua, non statim agnoscit.

3. ἢ ἐρίφορον φερῶν αὐτῶ] locus est corruptus: quem ita corrigo: ἢ ἐρίφορον τὴ φερῶν αὐτό, sc. τὸ ζῶλον τῆς ζωῆς.

4. ἀειπατήσαντος ἐπὶ ἕρηῶ] lege, ἀειπατήσαντος ὡς ἐπὶ ἕρηῶ: ἢ ἕρηῶ, arida, pro terra, more Hebræorum.

5. Ἐξελθῆ] formula sollempnis exorcismi: Maledicte, exi foras. Optatus Milevit. l. iv.

μάτων τέτων, ἢ μὴ ὑποσρέψης, μηδὲ ὑποκυβῆς εἰς αὐτὰς, μηδὲ
 συνατήσης πινὴ αὐτῶν, ἢ ἐνεργήσης, ἢ ἐφραγῆς, μὴ ἐν νυκτὶ, μὴ
 ἐν ἡμέρᾳ, ἢ ἐν ἄρᾳ, ἢ ἐν μεσημβρίᾳ. ἀλλὰ ἀπελθε ἑῖς
 τὸ ἴδιον πᾶρσον, ἕως τῆς ἡτοιμασμένης μεγάλης ἡμέρας τῆς κεί-
 σεως. Φοβίθητι τὸ θεόν τὸ καθήμενον ἐπὶ θρόνον χειρῶν, ἢ ἐπι-
 βλέποντα τοὺς ἀβύσσους. ὃν τρέμουν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυ-
 ριότητες, δαίμονες, ἐξουσίαι, δυνάμεις, ἢ πᾶ πολύμομα χειρῶν.
 ὃν τρέμει ὁ ἕρως, ἢ ἡ γῆ, ἢ ἡ θάλασσα, ἢ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
 ἔξελθε ἢ ἀναχάρησον ὑπὸ τῆς σφραγισμένων νεολέκτων χειρῶν τῆ
 χειρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ ἔκείνη γὰρ σε ὀρκίζω τῶ ἑπιπα-
 τούντῳ ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων, τὰ ποιῶντῳ τὰς ἀγγέλους αὐτοῦ
 πνεύματα, ἢ τὰς λειτουργοὺς αὐτῶ πῶς φλέγον. ἔξελθε ἢ ἀνα-
 χάρησον ὑπὸ τῆς πλασμάτων τέτων ἢ σὺμ πάσῃ τῇ δυνάμει, ἢ
 τοῖς ἀγγέλοις σθ.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι δεδύξασαι τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἶψα.

Ἀφορισμὸς β.

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Φοβερός καὶ ἐνδοξός, ὁ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐξουσί-
 καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀκατάληπτος, καὶ ἀνεξιχνίατος ὑπάρχων,
 αὐτὸς παρορέσας σοι, διάβολε, τῆς αἰωνίου κολάσεως τῆς τιμα-
 ρίας, δι' ἡμῶν τῆς Χειρῶν αὐτοῦ δόλων κελθῆναι σοι, καὶ πάση
 τῇ συνεργῶ σθ δυνάμει, ὑποστῆναι ὑπὸ τῆς νεοτῆς σφραγισμένων
 ἐπὶ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ ἀληθινῶν ἡμῶν θεῶν.
 ὀρκίζω σε ἐν παντοπόρῳ, καὶ ἀκαθάρτῳ, καὶ μιᾶρον, καὶ ἐβδε-
 λυγιδῶν, καὶ ἀλλότριον πνεῦμα, καὶ τὴν δυνάμειν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 ἢ πᾶσαν ἐξουσίαν ἔχοντῳ ἐν ἕρῳ, καὶ ἐπὶ γῆς. ἢ εἰπόντῳ τῶ
 κωφῶ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι, ἔξελθε ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μηκέτι
 εἰσελθῆς εἰς αὐτόν. ἀναχάρησον, γίνωσκον τὴν σὴν ματαίαν δυνάμειν,
 πῶς μηδὲ χεῖραν ἐξουσίαν ἔχουσιν. ὑπομνήθητι τὸ ἐπιπέξαντός σοι
 καὶ πῶς σὴν αἴτησιν εἰς πῶς ἀγγέλου τῆς χεῖρας εἰσελθεῖν. Φοβί-
 θητι τὸ θεόν, ἢ τῶ παρορέσῳ ἢ ἡ γῆ καὶ ὑδάτων ἐστῆκετο. τὸ κτί-
 σαι τὰ ὄρη σαθρῶν, καὶ τοὺς νάπας ζυγῶν, καὶ θέντα ἄμμον θα-
 λάσσης

ἢ ἐν ἄρᾳ] puto legendum, καὶ ἐν ἄρᾳ, καὶ τῆς μεσημβρίας, dimidium diei
 καὶ μεσημβρίας. ut ὄνομα: hic totum diurnum fra-
 tium significet, καὶ μεσημβρίας, dimidium diei
 voruntamen. non satisfacit mihi, quia me-

facit. Etenim hic ipse & nunc tibi per nos imperat. Extimesce, exi, ac discede ab his figmentis manuum ejus, neque revertaris amplius, neque ea iterum clam subeas, neque occurras alicui eorum, neque in iis opereris, aut erumpas, ac vim tuam exseras, neque noctu, neque interdum, neque mane, neque media die: verum abi in destinatam ac propriam tibi inferorum sedem, in magnam usque illam judicio preparatam diem. Horre Deum illum, qui in throno Cherubim sedet, & abyssos perlustrat; quem angeli tremunt, & archangeli, & throni, & dominationes, & principatus, & potestates, & multoculos Cherubim: quem cœlam & terra tremunt, & mare, & omnia, qua in his reperiuntur. Exi, & discede ab his signatis Christi Dei nostri tironibus. Etenim per eum te adjuro, qui super alas ambulat ventorum, qui nuntios suos spiritus facit, & ministros suos ignem ardentem. Exi, & discede ab hisce manuum ejus figmentis cum omnibus potestatibus, & angelis tuis.

Exclamatio.

Exaltatum namque est nomen Patris, & filii, & Spiritus Sancti, nunc
& semper, &c.

Exorcismus I I.

Deus, qui sanctus, tremendus, gloriosus est, quique in omnibus operibus suis, ac potentia sua, incomprehensibilis & inexplorabilis est; ille, qui tibi, Diabole, aeterna punitonis poenam prestavit, per nos Christianos servos suos, tibi praecepit, & omni auxiliari tuo exercitui, ut hinc discedas ab hisce recens signatis in nomine Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri. Adjuro te igitur, scelestissime, impure, profane, abominande, & aliene spiritus, per potentiam Jesu Christi, cui omnis potestas data in caelo & in terra: qui surdo & muto demoni dixit, Exi ex hoc homine, neque umquam in illum revertare. Abi hinc, agnosce vanam tuam potentiam, qua ne in porcos quidem potestatem habet. Recordare jubentis tibi, uti petebas, ut in gregem porcorum intrares. Vere Deum, cujus imperio terra in aquis stabilita est: qui montes condidit ad perpendicularum, & fontes creavit ad libram, & arenam mari posuit pro limite, & tranquillam in vehementi fluctuum concitatione commorationem. Qui attingit montes, & ecce fumigant: qui lumen induit,

σημεία meridiem, seu medii diei tempus significat. Quare rectius videtur, μη ἠώδι, μη ἐν μεσημέρεια: Neve cum elisione erumpas, neque noctu, neque interdum, sive mane, sive meridie.

7. εἰς τὸν ἴδιον τὰς ἄστρον] id est, τὸν ὄφθαλμὸν. sic Judas Act. c. 1, 25, πορευθήσεται εἰς τὸν ἴδιον τόπον. & S. Ignatius in

epist. ad Magnethios: καὶ ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον τόπον μάχης χωρεῖν.

8. σὺν πάσῃ] hic ob sequentem litteram labialem π in μ vertitur, uti saepe in lapidibus factitatum monui in Fortuitis pag. 310.

9. Ἐχφώνησις] Clara hoc, quod sequitur, voce acclamabatur a succinente Diacono.

Y 3.

10. πᾶσι

λάσῃ ὕειον, καὶ ἐν ὕδατι σφοδρῶ τείβον ἀσφαλῆ. τὸν ἀπίομιμον
 τῷ ὀρέων, καὶ καπνίζοντα. τὸ ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον.
 τὸ ἐκτείνοντα τὸ ἔρανον ὡσεὶ δέριον, τὸ σφαλίζοντα ἐν ὕδασι τὰ ὑ-
 περῶα αὐτῆ. τὸ θεμελιῶντα τιμὴ γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς. ἔ-
 κληθήσετε εἰς τὸ αἰῶνα ἔ αἰῶνα. τὸν πρῶτον ἀσφαλόμενον τὸ ὕδαρ
 τὸ θαλάσσης, καὶ ἐκχέοντα αὐτὸ ἐπὶ πρῶτον πάσης τῆ γῆς.
 ἐξέλθε καὶ ἀναγάρησον ἀπὸ τῷ πρῶτον πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα διπτε-
 πιζομῶν. ὀρκίζω σε καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πάντας τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τῶ τιμῆς αὐτῆ σῶματος καὶ αἱματός, καὶ
 κατὰ τῆς ἐλπίσεως αὐτῆ τῆς φανερώσεως. ἡξεῖ γὰρ ἐπὶ τῶ νεφελῶν.
 ἡξεῖ, καὶ ἔ λησνῆ, κρινῶν πᾶσαν τὴ γῆν, καὶ σέ, καὶ τιμὴ συνέργον
 σε δύναμιν κολάσει, εἰς τιμὴ γενῆν τῶ πυρός φανερῶν, εἰς τὸ σκό-
 τῶ τὸ ἐξώτερον, ὅπως ὁ σκόληξ ὁ ἀκοίμητος, καὶ τὸ πῦρ ἔ
 σβέννυται.

Εκφάνσεις.

Ὅτι τὸ κατὰ Χριστὸν τῶ θεῷ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, &c.

Ἀφορισμὸς γ'.

Κύριε σαβαώθ, ὁ θεὸς τῶ ἰσραὴλ, ὁ ἰάμενος πᾶσαν νόσον, καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν, ἐπιβλέψον ἐπὶ τῆς δόξης σε, ἐκζητήσον,
 ἐξεργήσον, καὶ ἀπέλασον ἀπ' αὐτῶν πάντα τὰ ἐνεργήματα τῶ
 διαβόλου. ἐπιτίμισον τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ διώξον αὐτὰ, καὶ
 καθάρεισον τὰ ἔργα τῶ χειρῶν σε, καὶ τῶ δεξιῶν σε ἁγιοσύνης
 ἐνεργεία συντριψὸν τὸν σατανᾶ ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῶν ἐν τῶ
 χεῖ, καὶ δὸς αὐτοῖς νικᾶν κατ' αὐτῶ, καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτῶ πνευ-
 μάτων. ὡς τῶ φῶς σε ἐλέος τυγχάνοντες καταξιοθῶσι τῶν ἀθα-
 νάτων καὶ ἐπικρατίων σου μυτηρίων, καὶ δοξᾶν ἀναπέμψωσι τῷ
 Πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ,
 καὶ, &c.

Αὐτὸς σφραγίζει, καὶ σπολίζει. καὶ ἔτω ¹⁰ πάλιν καταχέμενος
 καὶ διδασκόμενος ¹¹ χρονίζει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ἀκροῶται τῶ γρα-
 φῶν. εἶτα τελειῶν πάντων τῶ ἐν τῷ βαπτίσματι νεομυστηρίων κα-
 ταξιοῦται τῆς θείας ἀναγενήσεως.

Εὐχὴ

¹⁰ πάλιν καταχέμενος] debebant enim strui. Immo per xl dies Doctrina de S. Tri-
 baptizandi prius in religione Christiana in- nitate ipsante baptismum tradi solebat, teste
 D. Hie-

induit, ut vestimentum; qui cælum extendit, uti pellem; qui in aquis cœnacula sua consignat: qui super instabilitatem ejus fundamenta terra inædificat. Non movebimini in secula seculorum. Qui aquam maris ad se evocat, & in totius terre faciem effundit. Exi & discede ab his, qui ad accipiendum Spiritum Sanctum preparati sunt. Adjuro te per salutarem Domini nostri Jesu Christi passionem, & per venerandum ejus corpus ac sanguinem, tremendumque ipsius adventum. Veniet enim super nubes. Veniet, & non tardabit, judicaturus omnem terram, & te, & auxiliarem tuum exercitum in gehennam ignis abjecturus, in tenebras exteriores, ubi vermis arequetus, ignisque est inextinctus.

Exclamatio.

Potentia nãmq; Dei nostri Jesu Christi cum Patre & Spiritu Sancto
& nunc est, & semper.

Exorcismus III.

Domine Sabaoth, Deus Israel, qui omni morbo, & omni imbecillitati medicaris, respice, quasumus, servos tuos, exquire, erue, & exige ex ipsis omnes Diaboli in us operationes. Increpa immundos spiritus, & expelle eos, ac repurga manuum tuarum opera, dextraque tua usus efficacia Satanam obtritum pedibus eorum subijce celeriter, & da ipsis victoriam de illo, omnibusque illius spiritibus impuris: ut hanc a te misericordiam consecuti immortalium quoque & celestium tuorum mysteriorum participatione digni habeantur, laudesque ac honorem tibi retribuant, Patri, & filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, &, &c.

Iterum signat eum sacerdos, & abluit. Atque ita rursus institutus, doctusque in ecclesia aliquantum commoratur, auditque scripturas. Tum vero, ubi omnia perfecta & impleta, quæ ad baptismi pertinent sollempnia, divinam percipit regenerationem.

Preca-

D. Hieronymo adv. errores Joannis Hierosol. Hinc Paulus Novatianorum Constantinop. episcopus Judæum ad baptismum admittere noluit. nisi prius inter Catechumenos in fide Christiana fuisset eruditus; εἰ μὴ κατηχηθεῖν τὸν πρὸς τῆς πίστεως λόγον, apud Socratem Hist. Eccl. lib VII, cap. XVII. Item cap. XXX Burgundiones baptizari cupientes septem diebus præparatos jejunando intruendoque, octavo tandem die ad S. lavacrum admittos scribit, baptizatosque.

II, χρονίζε[ι] Jejunis vacans & precibus hebdomadas tum temporis duas, olim, cum rigidior disciplina, plures. vide tomo VI B. Bibl. Patrum fragmentum Nicetæ de ordine in convertis ad fidelem Chr. Saracenis servato: ubi, ἀσχηγουμένως μὲρ ὁ ἄσχετων τῆ ἐσθῆ π[ι]στ[ε]ι, νηστει ἐπὶ ἑβδομάδας δύο, καὶ διδάσκου τῆ τῶν ἐν τοῖς θεοῖς καὶ ἁγίοις εὐαγγελίαις παραδοθείσαν ἡμῖν ὑπὸ τῶ κυρίου ἡμῶν I. X. ἁποστολῶν.

† τῶν

Εὐχὴ μετὰ τὸ * ποιῆσαι τὸν κατηχούμενον ὡς τὸ
ὡς ἄρα βαπτισόμενον.

Ὡς Δέσποτα κύριε, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σε καὶ ὁμοίωσιν, ¹² καὶ μετεδόνς αὐτῷ ζωῆς αἰώνιας. εἶτα ἐκπεσόντα διὰ τῆς ἁμαρτίας μὴ παρῆδόν, ἀλλ' ὀικονομήσας διὰ τῆς ἐνανθρωπίσεως τῆς Χειρὸς σε πλὴν σωτηρίαν τῆς κόσμου, αὐτὸς καὶ τὸ πλάσμα σε πῦθ' ἁπασάντων ἐν τῆς δεξιᾶς τῆς ἐχθροῦ, ὡς οὐδέξαι εἰς τὴ βασιλείαν σε τὴ ἔσχατον. διανοίξον αὐτῷ πρὸς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας εἰς τὸ ἐναυγᾶσαι αὐτὰ τὸν φασμὸν τῆς εὐαγγελίᾳ σε. συνζευξον αὐτῷ πλὴν ζωὴν ¹³ ἀγγέλω φωτεινῷ, ῥυομένη αὐτὸν ἀπὸ πάσις ὀπιβελῆς τῆς ἀντικειμένης, ἀπὸ συναντήματ' ὀπινηρῶ.

Καὶ ἐμφυσᾶ αὐτῷ τρεῖς, ἢ σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτῷ, καὶ τὸ σῆμα, ἢ τὸ σῆμα, ἢ λέγει.

Εξέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν ἢ ἀκαθάρτον πνεῦμα, κεκρυμμένον, ἢ ἐμφωλθὸν αὐτῷ τῆ καρδία, πνεῦμα πλάνης, πνεῦμα πονηρίας, πνεῦμα εἰδωλολατρίας, ἢ πάσης πλεονεξίας, πνεῦμα ψευδοῦς, ἢ πάσης ἀκαθαρσίας τῆς ἐνεργουμένης κατὰ πλὴν διδασκαλίαν τοῦ διαβόλου, ἢ ποίησον αὐτὸν ὡς βέλτερον λογικὸν τῆς ἀγίας ποιμένης τῆς Χειρὸς σε, μέλ' ἡμῶν τῆ ἐκκλησίας σε, σκευὴ ἡγιασμένων, ἢ ὄν φωτὸς, ἢ κληρονόμον τῆς βασιλείας σε. ἵνα κατὰ τὰς ἐντολάς σε πολιτευσάμενος, ἢ φυλάξας πλὴν σφραγίδα ἀθεραστον, ἢ διατηρήσας πᾶν χεῖρα ἀμόλυντον, τύχη τῆς μακαριότητος τῆς ἀγίας σε ἐν τῆ βασιλείᾳ σε.

Εὐκφώνησις.

Χάριτι, καὶ οἰκτιρῶν, ἢ φιλανθρωπία τῶν....

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, ¹⁴ ἀποδοιδίς ἢ ἀπολοιδίς τῆ βαπτισοιδίς, ἀποπρέφει αὐτὸν ¹⁵ ὁ ἱερεὺς ¹⁶ ἐπὶ δυσμῶν, ¹⁷ ἀνω τὰς χεῖρας ἐχούσας, ¹⁸ καὶ

* ποιῆσαι] locus corruptus, verti, ut potui.

12. καὶ δὸς αὐτῷ] reposui, ἢ μετεδόνς αὐτῷ.

13. ἀγγέλω φωτεινῷ] angelo lucis, angelo custodi; qualis ille, de quo Patriarcha Jacobus Genes. XLVIII, 16: Ὁ ἀγγέλω ὁ ῥυομένης με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, ἐλογήσαι τὰ παιδία ταῦτα: Angelus ille, qui me ex omnibus malis expedivit, pueris hisce benignus sit ac favens. Veteres enim tam Hebraei (qua de se videlicet Vossium de Idolol. lib. I, cap. VII, I) quam Gentiles, suum cuique angelum tutelarem adesse opinabantur, quem hi genium appellabant, ἐπίσκοπον τῆς τῆ βίβ' ἀγωγῆς,

ut Dio ait in vita Commodi; sive ut Menander apud Plutarchum de Tranq. animi, μυσταγωγὸν τῶ βίβ', vita ducem, & inspectorem. Sed nil notius. Verum Christiani quoque ab hac sententia non alieni, quippe qui non hominum tantum, sed & urbium custodes eos crediderunt, ut e Gregorio Nazianzeno liquet, orat. XXXI, pag. 516. & hinc eorum cultus natus, quem Origenes adv. Celsum l. VIII, p. 386, non improbat, colendi tantum significatione repurgata, ut & actionibus colentium. Plura idem, qui supra, Vossius de Idol. l. I, c. IX. Hebraei vero vete-

Precatio, postquam ea, quæ conveniunt, circa baptizandum absoluta fuerint;

O Domine Deus, qui hominem fecisti ad imaginem & similitudinem tuam, vitamque largitus es aternam: neque eum postea, quum per peccatum lapsus esset, neglexisti, verum salutem generis humani per Christi tui assumptionem carnis procurasti: qui & hoc manus tua figmentum a servitute inimici liberasti, recipe, & admitte eum in cœleste regnum tuum. Aperi ei mentis oculos, ut ei Evangelii tui lumen illuceat. Commenda vitam ejus lucenti angelo, qui eum liberet ab omnibus adversarii insidiis, & ab occursu malo.

Tum ter ei insufflat, frontemque ejus, & os, & pectus signat, ac deinceps subjicit:

Exige ab ipso omnem malum & impurum spiritum occultum, & in corde ejus latitantem, spiritum erroris, spiritum malitiae, spiritum idololatriæ, & omnis cupiditatis, spiritum mendacii, & omnis immunditiei, quam Diaboli doctrina operatur, & fac ex eo rationalem Sancti Christi tui gregis oviculam, honoratumque ecclesie tuae membrum, vas sanctificatum, filium lucis, & heredem regni tui: ut ad præscriptum præceptorum tuorum vitam suam instituens, sigillumque inviolatum custodiens, & unicam sine macula conservans, sanctorum tuorum in regno tuo beatitatem consequatur.

Exclam.

Per gratiam, misericordiamque, & dilectionem ejus, &c.

Postquam Amen dictum, denudato lotoque eo, qui baptizandus est, sacerdos sese ad occidentem versus convertit, manusque in cœlum tendens

res singulis provinciis singulos angelos à Deo præfectos crediderunt, qui Origeni *communis mundi Auriga* vocantur, Homil. xiv. Quo & a nonnullis vii illi angeli referuntur, quorum in Apocalypsi mentio, qui cap. iiii, *septem Dei Spiritus* vocantur: item illi, qui cap. vii, 2, memorantur coram Deo stare. Nam & Hebræis vii angeli *δωδεκαπαισι & φάρι* crediti. vide Gauminum in not. ad vitam Moyſis l. i, c. vi. qui & p. 228, 229 angelorum tutelarium ac præceptorum Moyſis, Adami, Semi, Jacobi, & Eliæ, e Rabinis nomina profert.

14. *δωδεκαπαισι*] per Diaconos prius superiore veste exuebantur baptizandi, & sic ad occidentem projectis manibus conversi ter Satanæ insufflare jubebantur.

15. *Ὁ ἱερεὺς*] Baptizandi enim *sub manu antiſtitis* renuntiabant Diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Tertullian. de spectaculis cap. iv.

16. *ἐπὶ δὲ πρὸς*] Diximus ea de re nonnulla

superius, ubi de conversione ad orientem versus sermo. Diabolus autem angelus tenebrarum & noctis. Quare & a gentilibus partes Orientales Diis, Occidentales Dæmonibus tributæ sunt. Porphyrius de Antro Nympharum. Quin & Diis inferis eapropter sole occidente sacra facta, superis oriente. Scholiast. Apollon. l. i, vers. 587.

17. *ἀνα τὰς χεῖρας ἔχοντα*] & hoc inter ritus baptismi, *χεῖρας ἀνα εἰς ἄνωρον*, apud Basilium M. in Protrept. ad Baptismum. Verum in renuntiatione, quæ Diabolo & Angelis ejus fiebat, convertendo se in Occidentem manus non in altum elevatae fuere, ut hic habetur, sed demissæ: Contra non, ut mox sequetur, in conversione versus orientem, demissæ, verum una cum oculis in cœlum sublatae, atque ita Christi & S. Trinitatis confessio peracta fuit: ut est apud Dionysium Areop. de Eccl. Hierarchia, cap. v. Sic & gentiles manibus *sursum elatis* Deos cœlestes comprecabantur, *protenſis*, mari-

18. καὶ λέγει τρεῖς, 19. Ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, 20. καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ λατείᾳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ. καὶ ἀποκρίνεται ὁ βαπτισόμενος ὡς ἐν ἕκαστῷ τούτων. εἰ δὲ ἐστὶ παιδίον, ἢ βάρβαρος, ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ. καὶ μὲν τὸ πρῶτον ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει. ἀπετάξω τῷ σατανᾷ; καὶ ἀποκρίνεται αὐτὸς, καὶ λέγει, ἀπετάξά μιν. καὶ ὅτε εἶπεν αὐτὸ τρίτον, λέγει ὡς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἐμφύσησον εἰς αὐτόν. καὶ μὲν τὸ ἐμφύσησαι, ἴσπιν αὐτόν 21. καὶ τοῖς ἀνατολάς κάτω τοῖς χεῖρας ἔχοντα. καὶ λέγει τρεῖς, 22. καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ. Καὶ, πτεῦμα εἰς ἕνα θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, μέγχει τέλος, ἀποκρηνομένη καὶ ἕκαστον ἐκ κτηχαιδύς, ἢ ἕ ἀνάδοχος αὐτοῦ, ὡς εἴρηται.

Καὶ ὅτε ἐπλήρωσα 23. τρεῖς, ἐπερωτᾷ πάλιν αὐτόν ὁ ἱερεὺς, λέγων, συνετάξω τῷ Χριστῷ; καὶ λέγει ὁ βαπτισόμενος, συνετάξά μιν. καὶ ὅτε εἶπε τὸ τρίτον, λέγει ὡς αὐτόν ὁ ἱερεὺς, Καὶ προσκύνησον αὐτόν. εἰθ' ἔπως ἐπέμνη) ὁ ἱερεὺς.

Δέσποτα ὁ θεός, προσκράλεισον τὸ δούλον σου τὸ δέμα ὡς τὸ ἄγιον σου Φάλομα, καὶ κατέξωσον αὐτόν 24. τὴν μεγάλην ταύτης χάριτος τῆς ἀγίας σου βαπτίσματος. ἀπόλαστον αὐτῷ τὴν παλαιότητα 25. καὶ ἀναγέννησον αὐτόν ἀπὸ τῆς ἀγίας πνεύματος δυνάμεως, εἰς ἕνωσιν τῆς Χριστοῦ σου, ἵνα μηκέτι τέκνον σατανᾶ εἴη, ἀλλὰ τέκνον τῆς οὐρανόβασιλείας:

Εὐχολόγησις.

Εὐδοκίαι καὶ χάριτι τῆς μονογενῆς σου υἱοῦ, μετ' οὐ βύλομητος εἶ:

Εἶθ.

nos, demissis vero terra pulsata in invocatione inferentur. Scholiast. Homer. lib. 1, vers. 564. Adeatur & Servius ad Virgil. l. 1 v. 205.

18. καὶ λέγει τρεῖς] Renuntiatio hæc triplici fiebat interrogatione & responsione. Sermo Catholicus Ecclesie Anglic. in notis ad Bedæ Hist. Eccl. Anglor. lib. 111. cap. 7: Presbyter puerum rogans ait: Renuntias Diabolo, necne? tum respondet patrinus pueri verbis usus, inquit: ego renuntio Diabolo. Tunc rogat denuo: Renuntiasne omnibus operibus ejus? ait: Renuntio. Rogat tertio: Renuntiasne pompis ejus omnibus? ait: Renuntio. Tunc tribus his responsis Diabolo omnibusque flagitiis suis renuntiavit.

19. Ἀποτάσσομαι] e formula sollempni vid. Canon. Eccles. Africanæ xxxvii, Ba-

fil. M. Protrept. ad Baptism. &c. Latini eam vocem interpretabantur. Renuntio. Vide Cyprianum de Oratione Domin. Salvanum Mafiliensem lib. vi, pag. 128, D. Hieronymum ad Demetriadem de servanda virg. Libr. 1. Cod. tit. iv, 234. §. 1, &c.

20. Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ] Latini, Renuntio Diabolo, & Pompa, & Angelis ejus. Tertullianus de spectac. cap. 14, de Corona Mil. cap. 111, &c.

21. κατὰ τὰς ἀνατολάς] jam bis superius aliqua de hoc ritu diximus. Licet tamen & illud addere, quare veteres gentiles id facerint; nimirum, quia τὰ ἰὼν τῷ κόσμῳ αἰθροῶπον, sive quod oriens mundi facies esset, apud Ægyptios; unde Græci & Rom. sua sacra & ritus accipere. Plutarch. de Iside & Osir. p. 363. Quare templa eorum & januas

&c

dens ter dicit: *Renuntio diabolo, & omnibus operibus ejus, & omni cultui ejus, & omnibus angelis ejus, & omni pompa ejus:* & respondet is, qui baptizabitur, ad ea singula. Quod si vero puer, vel barbarus fuerit, sponfor ejus, seu susceptor id facit. Postea rogat illum sacerdos, dicitque: *Renuntiavistine Diabolo?* respondet ille, dicitque, *Renuntiavi.* Quod ubi ter factum, ait ad eum sacerdos, *Suffla in eum:* & postquam insufflavit, statuit eum versus ortum manibus in terram demissis, aitque ter: *& addico me Christo.* Item, *Credo in unum Deum, patrem omnipotentem,* usque ad finem, respondente ad singula Catechumeno, seu sponfore ejus, uti diximus.

Ubi vero jam tertium id absolutum, sacerdos eum iterum rogat, dicens, *Addixistine te Christo?* respondet ille, *Addixi:* coque ter dicto, ait illi sacerdos, *Flectamus genua.* Tum vero sacerdos hæc preces dicit:

Domine Deus, advoca hunc servum tuum N. N. ad sacram illuminationem tuam, & magna hac eum sacri baptismatis tui gratia dignare. Ablue veterem in eo hominem: & regenera eum potentia tui Sancti Spiritus in unionem cum Christo tuo, ne amplius filius Sathana sit, sed filius regni tui.

Exclamatio.

Per benignitatem & gratiam filii tui, quicum benedictus es.

Deinde

& simulacra orienti obversa habebant, ut scilicet Dii orientem intuerentur. Lucianus de Dea Syria, Porphyrius de Antro Nympharum. Nec aliter Judæi, apud quos templum Hierosolymitarum, ut & Ezechielis, & tabernaculum ita posita fuere. Contra Christianorum templa ingressum ad occidentem habebant, ut ita ipsi introeuntes necessario ad orientem versus chorum, ut vocatur, se obvertere deberent.

22. *ἡ συντάσσειν*] sollempne & hoc verbum hæc in re. Dionys. Arcopagita cap. 11. Hier. Ecclesiast. Basilium M. Protrept. ad Baptismum, rem quam formulam magis respiciens, *συντάσσειν* dixit. Huic contrarium, quod paulo superius habuimus, *ἀντάσσειν τῷ Σατανᾷ.*

23. *τῆς ἐπιρωτῆς*] eodem modo, ut paulo ante in renuntiatione factum.

24. *τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος*] unde Baptisma inter alias appellationes *κατ' ἐξοχὴν* appellarum, item *χάρισμα*, apud Gregor. Naz. orat. xl.

25. *ἡ ἀνεργία*] stupendus stupor fuit Nicodemi, Joannis 111, v. 4, regeneratio-

nem ita plane ignorantis, ac si res apud Judæos olim inaudita fuisset: quum contra nihil in admittendis ad Judaïsmum Profelytis fuerit usitatus: ita ut ejusmodi profelytus tamquam novus homo, vel ut infans ex nova matre renatus, & anima nova cœlitus illapsa indutus existimaretur; habereturque pro vero Judæo, ex utraque cognatione, patria, nomine, &c. videlicet fusc hoc argumentum & eruditissime tractantem Marshamum in Chron. p. 200. Ceterum apud Christianos ea de causa post baptismum *Lactis & Mellis gustata concordia, ad infantia significationem.* Ita Hieron. adversus Luciferianos. & in Eusebium, Tertullianus de Corona Mil. c. 111, & l. 1 adv. Marcionem, Damascius apud Photium, alique plures. Qui ritus ex parte agentilibus acceptus; nam & hi cultores Isis & Cybeles post abstinentiam, & suscepta initia, quasi modo genitos lacte alebant. Unde apud Sallustium Philos. de Diis, cap. iv: *Ἐπὶ ταῖς γάλακτι τοῖσι, ὡς αἰεὶ ἀναρχοῦνται:* Post illa lactis alimentum, tamquam rursus natis. De Christiana regeneratione vide Justinum Martyrem Apol. 11.

Εἶδα ἕως ἴστανται ἐμπεραθεν τὸ ὕδατ[Ⓞ], καὶ λέγεται τὰ διακόνοι :

ὣν εἰρήνη τῶ κυεῖς δεηθ[᾿].

Υ^{π^ς}. Τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας : Υ^{π^ς}. Τῆς εἰρήνης τῶ σύμ-
παντ[Ⓞ]. Υ^{π^ς}. τῶ ἀγίῳ ὄικε τῆς :

Υ^{π^ς}. Τῶ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδαρ τῶτο τῆ δυνάμει, καὶ ἐργεία, καὶ ἔπι-
φοιτήσει τῶ ἀγίῳ Πνεύματ[Ⓞ] :

Υ^{π^ς}. Τῶ γενέσθαι αὐτὸ πρὸς καθάρημα ψυχῆς καὶ σώματ[Ⓞ]. τῶ κυ-
εῖς δεηθ[᾿].

Υ^{π^ς}. Τῶν προσεχομένων νυνὶ τῶ ἀγίῳ βαπτίσματι. τῶ κυεῖς δεηθ[᾿].

Υ^{π^ς}. Τῶ γενέσθαι αὐτοῖς τὸ ὕδαρ τῶτο ὕδαρ ἀναπλάσεως, λου-
τρον παλιγενεσίας, ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ἔνδυμα ἀφθαρσίας. τῶ κυ-
εῖς δεηθ[᾿]. Υ^{π^ς}. Τῶ ρυθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πλάνης.

Ἀ^{π^τ}ιλα. Σώσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀρχάντης. Υ^{π^ς}. εὐλογημέ-
νης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ αἰὶ παρθένου Μαρίας. τῶ
ἀγίῳ καὶ ὁδοῦν πρὸς φῆτα, πρὸς δρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάν-
νου, μετὰ.....

Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν τίω εὐχὴν ταύτην, καὶ τίω
ἐκφάνησιν αὐτῆς, καὶ τὸ ἀμὴν.

Ὁ εὐσπλαγχι[Ⓞ] καὶ ἐλέημων θεὸς, ὁ ἐπαίζων καρδίας, καὶ νε-
φροῦς, καὶ πᾶ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἔπιστάμεν[Ⓞ]. ἔ γάρ ἐστι περὶ γ-
μα ἀφανὲς ἐνώπιόν σε, ἀλλὰ πάντα γινῶκα καὶ ¹⁶ πετραχλισμένα
πῆς ὀφθαλμοῖς σε. ὁ γινώσκων τὰ κατ' ἐμὲ, μὴ βδέλυξή με, μη-
δὲ τὸ πρὸς σὸπὸν σε ἀποτρέψῃς ἀπ' ἐμοῦ. ἀλλὰ παρένεγκέ με τὰ
πρὸς πλάματα, καὶ ἐν τῆ ἄρᾳ ταύτῃ, ὁ παροράν ἀνθρώπων ἁ-
μαρτήματα εἰς μετάνοιαν. καὶ ἀπὸ πλυνόν με τῶ ῥύπον τῶ σώματ[Ⓞ],
καὶ τῶ σπύλου τῶ ψυχῆς, καὶ ὅλον με ἀγίασον ὀλοτελεῖ τῆ δυνάμει σε
τῆ ἀρετῶν, καὶ πνευματικῆ δεξιᾶ, ἵνα μὴ ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγ-
γελλόμεν[Ⓞ], καὶ ταύτην παρέχων πίπει τῆ ἠρητιμῆ ἐκ τῶ σπῆς ἀφά-
τα Φιλανθρωπίας, αὐτὸς ὡς δούλ[Ⓞ] ἁμαρτίας ἀδόκιμ[Ⓞ] γένομαι.
μὴ δεσποτᾶ ὁ μόν[Ⓞ] ἀγαθὸς καὶ Φιλάνθρωπ[Ⓞ], μὴ ἀπογραφῆναι
πεταπιωμαμέν[Ⓞ], καὶ κατηχυμέν[Ⓞ]. ἀλλ' ἐξαπότειλόν μοι δυνάμιν
ἐξ ὑψῆτα, καὶ ἐνίχυσόν με πρὸς τίω διακονίαν τῶ προκειμένης μυστη-
εῖς τῶ μεγάλα καὶ ἐσπεράνεις, καὶ μόρφωσόν σε τῶ Χειρὸν ὡς πῆς μέλ-
λασιν ἀναγενῆσθαι ἀπὸ τῶ ἐμῆς ἐλεεινότητ[Ⓞ], καὶ οἰκοδόμησον αὐ-
τῶς ὡς τῶ θεμελίω τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ μὴ κεί-
θελα.

Deinde ita ante aquam consistunt, aitque Diaconus: *in pace.*

Oremus Dominum.

Resp. *Ut compotes, fiamus pacis, qua supra in cœlis est, & salutis, Resp. Pa-*
cis universi. Resp. Sancta adis.

Resp. *Ut Sanctificetur aqua hac potentia, & efficacia, & superventu San-*
cti Spiritus.

Resp. *Ut id ad repurgationem animæ fiat & corporis. Oremus Do-*
minum.

Resp. *Accedentium nunc ad sacrum baptismum. Oremus Dominum.*
Resp. *Ut aqua hæc ipsis fiat aqua reformationis, lavacrum regene-*
rationis, remissio peccatorum, indumentum incorruptionis. Oremus
Dominum. Resp. Ut liberemur ab errore.

Antiph. *Serva, miserere. Sanctissima, immaculata. Resp. Benedicta Do-*
mina nostra Deipara, & semper virginis Mariæ. Sancti & gloriosi
propheta, præcursoris & Baptista Joannis. ...

Dicitque sacerdos tacite preces hæc, & Exclam. & Amen.

Deus benigne & misericors, qui corda & renes scrutaris, & abscondita
hominum nosti: non enim quidquam coram te occultum est: sed ante
oculos tuos omnia nuda jacent, & resupinata: qui mea omnia nosti, ne re-
jecias me, neque vultum tuum a me avertas: sed peccata mea etiam in
hac hora oblivione præteri, qui peccata hominum ad eorum conversionem
ignoscendo pervidere soles: ablue sordes corporis, & maculas animæ meæ,
& totum me sanctifica absoluta invisibili potentia tua, & spiritali dextera,
ne libertatem aliis prædicans, eamque per fidem, quæ abs tua pendet in-
effabili erga homines benivolentia, aliis præstans, ipse velut peccati servus
rejeciar. Non rejiciar Domine, qui solus bonus, & amicus homini es,
humiliatus, confususque: sed demitte mihi cœlium potentiam, & largire mihi
vires ad exsequendum ministerium præsentis hujus magni & cœlestis mysterii:
& efforma Christum tuum in his, qui per meam miseri hominis manum
regenerabuntur: edifica eos super Apostolorum ac Prophetarum tuorum fun-
damento, & ne destruas eos. Planta eos, ut planta, sint veritatis in Sancta
Ca-

26. τῆς ἐξουσίας] *petita hæc ex epist.*
ad Hebr. cap. iv, 13: ipsum vero verbum
τῆς ἐξουσίας a consuetudine veterum no-
xiorum, qui ita ducebantur, ut resupinato capi-
te conspectui omnium vultus suos subjicerent.
Unde de Vitellio Suetonius cap. xvi 11: Donec
religatis post terga manibus, injecto cervici-

bus laqueo, veste discissa seminudus in forum
tractus est, inter magna rerum verborumque
ludibria per totum via sacra spatium, reducto
coma-capite, ceu noxii solent, atque etiam
mento mucrone gladii subjecto, ut visendam
præberet faciem, neve submitteret.

θελε. καὶ φύτευσον αὐτὸς Φύτευμα ἀληθείας ἐν τῇ ἀγίᾳ σε καὶ
 ῥολικῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ μὴ ἐκπλε. ²⁷ ὅσῳ ἀσχοπιόντων αὐτῶν ἐν
 εὐσεβείᾳ δοξάζηται καὶ δι' αὐτῶν τὸ πανάγιον ὄνομα σε τῶ πατρὶ, ²⁸
 καὶ ἔψ, καὶ ἔψ ἀγίᾳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ.

Καθ' ἑαυτὴν δὲ λέγει καὶ τὴν ἐκφῶ. καὶ τὸ ἀμήν. εἶτα πληροῦνται
 τῶ διακόν, ²⁹ τῆ παναγίας ἀγγέλων, καὶ τῶ ἱερέως τὴν
 ἄλῃν, ἐν ἐκφωνήσει.

Μέγας εἶ κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σε, καὶ ἔδεις λόγῳ ἐξ-
 αρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σε. σὴ γὰρ βελήσει ἐξ ὅσῳ ὄν-
 τῶ εἰς τὸ εἶναι ὡς θαλασσῶν τὰ σύμπτωτα, τῶ σὴ κρατεῖ συνέ-
 χεις τὴν κτίσιν, καὶ τῇ σὴ φρονίᾳ διοικεῖς τὸν κόσμον. σὺ ἐκ πεσά-
 ρων τοιχείων τὴν κτίσιν συναρμόσας ²⁹ τέττασι καιροῖς τὸν κύκλον
 τῶ ὀριανθῶ ἐπεφάνωσας. σὲ τρέμωσιν αἱ νοεραὶ πᾶσι δυνάμεις. σὲ
 ὕμνεῖ ὁ ἥλιος. σὲ δοξολογεῖ ἡ σελήνη. σοὶ ἐπιτυγχάνει τὰ ἄστρα, σοὶ
 ὑπακχεῖ τὸ φῶς. σὲ φέουσιν αἱ ἄβυσσοι. σοὶ δουλεύουσιν αἱ πηγαί.
 σὺ ἐξέπεινας τὸν ἕρανον ὡσεὶ δῆρρον. ἐτερέωσας τὴν γῆν ἔπι τῆ ὑδά-
 των. σὺ ὡς ἐτείχισας τὴν θάλασσαν ἰσχύμω. σὺ πρὸς ἀναπνοῆς
 τὸν ἀέρα ἐξέχεας. ἀγγελικαὶ δυνάμεις σοὶ λειτουργοῦσιν. οἱ τῆ δεξαγ-
 γέλων χοροὶ σὲ προσκυνῶσι. τὰ ³⁰ πολυόμματα χερσίδιμ, καὶ τὰ
³¹ ἐξαπτερυγα σερραφίμ κύκλω ἐστῶτα, καὶ ἀειπίδαυρα φόβω τῆς
 ἀπροσίτου σου δόξης κατακαλύπτεται. σὺ γὰρ θεὸς ἐν ἀσείρηστος,
 ἀναρχὸς τε καὶ ἀνεκφραστῶ, ἦλθες ἔπι τῆς γῆς μορφὴν δούλου λα-
 βῶν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. ἔ γὰρ ἔφερες, δέσποτα,
 ἀπὸ σπλάγχνα ἐλέος σε φέασασθαι ὑπὸ τῶ διαβόλου τυραννέ-
 μδρον τὸ γένῳ τῆ ἀνθρώπων. ἀλλ' ἦλθες, καὶ ἔσωσας ἡμᾶς. ὁμο-
 λογούμεν τὴν χάριν. κηρύττομεν τὸν ἔλεον. ἔ κηρύττομεν τὴν δυνά-
 μειαν. πᾶς τῆς φύσεως ἡμῶν ἡμεῖς ἠλευθέρωσας. παρθενηκὴν ἡγία-
 σας μήτραν τῶ τόκῳ σε. πᾶσα ἡ κτίσις ὕμνησέ σε ἔπιφανέντα. σὺ γὰρ
 ὁ θεὸς ἡμῶν ἔπι τῆς γῆς ὤφθης, καὶ τῶ ἀνθρώποις συναεφρα-
 φης. σὺ καὶ τὰ Ἰορδάνια ρεῖθρα ἡγίασας ἕρανόθεν καταπέμψας τὸ
 ἅγιόν σου Πνεῦμα. καὶ πᾶς κεφαλὰς τῆ ἐκείσε ἐμφωλευόντων συνέ-
 τριψας δεσπότην. αὐτῶ ἐν, Φιλάνθρωπε βασιλεῦ, πάροσο καὶ
 νῦν

27. ὅσῳ ἀσχοπιόντων] pro ἰνα.

28. τῆς παναγίας ἀγγέλων] Vide supra.

29. τέττασι καιροῖς &c.] elegantissima est
 hęc. & fere poetica expressio. Possit autem
 ab Hebræis illa coronationis desumpta videri

translatio. Sic Maimonides de Idololatria, c. 1,
 §. xi: *Elegit Deus Israelom hereditatem sibi*
bi, enimque præcepit coronavit. Verum Græ-
 ci verbo illo pro *ambire*, & *circumvenire*,
 utuntur: unde apud Orphea in hymnis:
 ἔπιτα

Catholica ecclesia tua, & ne evellas eos: ut proficientibus hisce in pietate sanctissimum nomen tuum, & filii, & S. S. etiam per ipsos cum gloria celebretur, nunc, & semper, &c.

Tacite etiam Exclam. dicit, atque item Amen. Deinde, ubi Diaconus absolvit, Sanctissima immaculata &c. Sacerdos preces ordiens clara voce ait:

Magnus es Domine, & mirabilia sunt opera tua, nec sermo ullus decantandis mirabilibus tuis sufficiens. Tua enim voluntate cuncta ex nihilo creata sunt, produclaque: eaque omnia potentia tua tueris & conservas, mundumque tua providentia gubernas. Tu e quatuor elementis creationem compaginans anni circulum quatuor tempestatibus coronasti. Te metunt tremuntque potestates universe spirituales: te Sol predicat: te celebrat Luna. Tibi Astra voces fundunt laudum: tibi lux obtemperat: Abyssus ad tuam vocem exhorrescunt: fontes tibi serviunt. Tu cælum tamquam pellens extendisti: Tu terram super aquas stabilisti: Tu mare arena circumcœnisti: Tu ad respirandum aëra effudisti. Angelica tibi ministrant potestates: & archangelorum te chori adorant. Multoculi Cherubim, & sexalares Seraphim circumstant te, & circumvolvunt praehorroro inaccessibilis gloria tua vultus suos obvelant. Tu enim, quum incircumscripius Deus esses, sine initio, & inenarrabilis, in terras descendisti formam indutus servi, & humanam adsumens imaginem. Non enim sustinasti, Domine, propter misericordiam tua viscera, videre humanum genus sub Diaboli languens tyrannide: sed venisti, & servasti nos. Fatemur hanc nos tibi debere gratiam: predicamus misericordiam tuam; non occultamus tuam beneficentiam. Tu natura nostra subolem liberaisti: in partu tui alvum virgineam sanctificasti. Omnis te creatura in apparitione tua laudibus celebravit. Tu enim Deus noster in terris visus es, & cum hominibus vixisti. Tu & Jordanis fluentia demisso S. spiritum tuo sacraisti. Tu & delutescentium illic draconum capita contrivisti. Adesto igitur & nunc, o generis nostri amator

Rex,

ἐπὶ τὰ εἴδη εἰσφάνοις κοιλῆρμον.

30. πολυοὐμματα χερυβίμ] vel quia magistris, ac scientiæ, atque etiam providentiæ, symbolum; ait enim Deus Exod. xxv, 22: ἡ γυνώσκουσι σοὶ ἐκείθεν, ἢ λαλήσω σοὶ ἀναδὲν τῷ ἱλασθεῖν, ἀπὸ μέσων τῶν δύο χερυβίμ. Hinc oculi apud veteres Minervæ sacri; Fulgentius l. 111 Mythol. & hinc Orpheus Jovi quatuor oculos tribuit in hymnis: qui Trioculus in regia Priami, Patrius appellatus, apud Pausaniam in Corinth. oculum tertium in fronte habens. Vel quia ministri & exploratores Dei. Sic apud Persas oculi regum. Libanius Sophista in Basilic. pag 111, Xenophon Cyropæd. l. VIIII, ubi plura, Heliodor. p. 405

Æthiop. &c. Satrapas etiam Persarum ita appellatos Suidas tradit. Sic & oculus Phorcidum, earum ductor, apud Heraclitum de incredibilibus. Huc & Panopes Argus facit. Imo & oculi appellati apud Græcos modimperatores ac inspectores bibendi. Athenæus lib. x, p. 425: & Sol oculus mundi. Maqrob. l. 1 Sat.

31. ἑξαπτέρυγα σεραφίμ] Seraphim angeli iræ Divinæ ministri, ardentes, ignei, a ἑξήκων, Saraph. Elaias cap. vi, 2: ἡ σεραφίμ εἰσῆκισαν κύκλῳ αὐτοῦ. ἢ πτέρυγες τῶ ἐνὶ, &c. Et adstant, circum circa eum angeli Seraphim. Sena singulis ala, &c.

32. τοῖς

νῦν ἀφ' ἧς ἐπιφοιτήσεως τῆ ἀγίας σου Πνεύματι, καὶ ἀγια-
σον τὸ ὕδωρ τῆς. καὶ δὲς αὐτῷ τιτὸ χάριν τῆς Σπολυτρώσεως, ἢ
βιολογίαν τῆ Ιορδάνου. ποιήσον αὐτὸ ἀφ' ἧς πηγῆς, ἀγιασμῶ ὕ-
δωρ, ἀμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξήτηριον, δαίμονων
ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰαχύ-
πεπληρωμένον. Φυγέτωσαν ἀπ' αὐτῶ οἱ ἐπιβελθόντες τῷ πλά-
σματι σου. ὅτι τὸ ὄνομά σου, κύριε, ἐπεκαλέσαμεν τὸ θάυματόν, καὶ
ἐνδοξόν, καὶ φοβερόν τοῖς ἐναντίοις.

Καὶ ἐμφυσῶ εἰς τὸ ὕδωρ τρίτον, καὶ σφραγίζει ³² τοῖς
δακτύλοις τρίτον, καὶ λέγει.

Συνηβήτωσαν ἡμῶς τιτὸ σημεῖωσιν τῶ τύπε τῆ σαυρῶ σου πάσαι
σπλαγχαί δυνάμεις. Ἐσχωρησάτωσαν ἡμῖν πάντα τὰ ³³ εἰδέματα καὶ
ἀφανῆ εἶδωλα, καὶ μὴ κρυβήτω ἐν τῷ ὕδατι τῆ ³⁴ δαίμονιον σκο-
τεινόν, μηδὲ συγκαταβήτω τῷ βαπτίζομένῳ, δέομεθά σου, κύριε,
πνεῦμα πονηρὸν, σκόπτωσιν λογισμῶν, καὶ ἄραχην διανοίας ἐπάγων.
ἀλλὰ σὺ, δέσποτα τῶν ἀπάντων, ἀνάδειξον τὸ ὕδωρ τῆ τοῦ ὕδωρ
ἀναπαύσεως, ὕδωρ Σπολυτρώσεως, ὕδωρ ἀγιασμῶ, καθαρισμῶν
μολυσμῶ σαρκὸς καὶ πνεύματι, ἀνεσιν δεσμών, ἀφροσιν παρὰ πλά-
μάτων, φωτισμῶν ψυχῶν, καὶ λῆττον παλιγενεσίας, ὑποφασίας χά-
ρισμα, ἐνδύμα ἀφ' ἧς πηγῆς, ἀνακαινισμῶν πνεύματι, πηγῆς
ζωῆς. σὺ γὰρ εἶπας, κύριε, λούσατε καὶ καθαροὶ γένηθε, ἀφέλεθε
τοῖς πονηρίαις ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. σὺ ἐχαίρω ὑμῖν τιτὸ ἀνωθεν
ἀναγέννησιν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος. ἐπιφάνητι, κύριε, τῷ ὕδατι
τῆ ³⁵ τῆ, καὶ δὲς μετὰ ποιηθῆναι τῆς ἐν αὐτῷ βαπτίζομένου εἰς τὸ
Σποδέσθαι τὸ παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸ φθειρόμενον καὶ πᾶς ἐπιθυ-
μίας τῆς ἀπάτης. εἰδύσαθαι δὲ τὸ νέον, τὸ ἀνακαινίζομενον κατ'
εἰκόνα σου τῆ κτίσαντος αὐτὸν, ἵνα οἱ γενόμενοι σύμφυτοι τῷ ὁ-
μοίωματι τῆ θανάτου σου, ἀφ' ἧς βαπτίσματος κοινῶν καὶ τῆς ἀνα-
στάσεως γένωνται. καὶ φυλάξαντες τὸ δωρεάν τῆ ἀγίας σου πνεύματος,
καὶ αὐξήσαντες τὸ ὄρακα παθήκην τῆς χάριτος, δέξονται τὸ βρα-
βεῖον τῆς ἀνω κλήσεως. καὶ συγκαταειδησάσθαι τοῖς σωματοτόκοις Σπο-
γεγραμμένοις ἐν ἔρασι. ἐν σοὶ τῷ θεῷ, καὶ κρείω ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στῷ, ἀμα τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, δόξα, καὶ κράτος, σὺν τῷ
παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν, καὶ:

Ὁ ³⁵ λαός, Ἀμήν. ὁ ἱερεὺς, ³⁶ εἰρήνη πᾶσι. καὶ κλίνει ὁ ἱερεὺς τιτὸ

32. τοῖς δακτύλοις] in V. C. erat, τῆς δακ-
τύλους, vitiose, ni fallor. Puto vero aquam
ipsam in signando digitus ab episcopo fuisse
contactam: seu signum crucis digitis in aqua
ipsa ductum.

33. Εἰδέματα εἶδωλα] spectra in aëre ver-
fantia.

Rex, & Spiritus tui Sancti superventu hanc quoque aquam sanctifica; & largire illi absolutionis gratiam, Jordanis benedictionem. Effice eam incorruptionis fontem, aquam sanctificationis, Absolutionem peccatorum, morborum averruncationem, Damonibus perditionem, potestatibus inimicis inaccessibilem, vitium angelicarum plenam. Fugiant ab illa, qui figmento manuum tuarum insidias struunt. Tuum enim nomen, Domine, invocavimus, admirabile illud & gloriosum, & adversarius tuis terribile, & extimescendum.

Tum ter in aquam insufflat, terque eam digitis suis signat, ac dicit:

Conterantur sub signo imaginis crucis tue omnes potestates adverse. Cedant nobis cuncta in aere commorantia & invisibilia spectra, & non occulietur in aqua hac Daemonium aliquod tenebrosum, neque una cum baptizanda descendat, quasumus te, Domine, spiritus aliquis malus, obscuracionem rationis, mentisque perturbationem adferens. Verum tu noster omnium Domine, exhibeto aquam hanc aquam requietis, aquam absolutionis, aquam sanctificationis, repurgacionem contaminationis carnis & spiritus, vinculorum resolutionem, peccatorum dimissionem, animarum illuminationem, lavacrum regenerationis, donum adoptionis, indumentum incorruptionis, renovationem spiritus, & fontem vite. Tu enim dixisti, Domine, Lavamini, & mundamini, auferite malitias ab animabus vestris. Tu supernam nobis per aquam & spiritum regenerationem benigne indulxisti. Adestum, Domine, aqua huic, & concede, ut, qui hac tingentur, immutentur & deposito vetere homine, qui desideris fallacia corrumpitur, novum induant, qui ad imaginem conditoris sui innovatus sit: ut, qui similitudinis mortis tua fuere consortes, resurrectionis quoque tua per baptismum participes fiant: donumque Sancti Spiritus tui custodientes, ac depositum gratie adaugentes, superna tandem palmam vocationis accipiant, atque inter primogenitos in caelo descriptos accenseantur. Gloria & potentia sit tibi Deo & Domino nostro Jesu Christo, una cum principio carente Patre, & sanctissimo, benigno, & vivifico Spiritu tuo, nunc, & semper, &c.

Populus tum succlamat, Amen. Sacerdos, Pax omnibus. Reclinatque facer-

fantia. Nullum enim elementum sine inco-
lis spiritibus veteres credidere. Vide de spi-
ritibus fusc disputantem Vossium lib. 1, de
Idolol. cap. vi.

34. δαίμονιον σκοτεινόν] Dæmones enim
balneares nocivi. Eunapius in Porphyrio:
Ὅτι δὲ καὶ δαίμονιον τινὰ φύσιν ὄντι λούσσει
τινὸς δαίμονα, καὶ ἐπιβαλεῖν. Καὶ σάντα τέτοι
ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι. Ajunt ipsum etiam
genus quoddam Daemonum e balneo expulisse,
& abegisse. Causanta, i. urentem, eum in-
digena vocitabant.

35. Καὶ ὁ λαὸς, Ἀμήν] accinebatur hoc a

populo. Vide, quæ nos ad hunc Aufonii ver-
sum in Ephemeride,

Et responsuris ferit aera vocibus Amen,
Pag. 103. & in Omissis pag. 781, annotavimus.
Carolus M. in Libello de ritibus Vet. Ecclesiæ
pag. 37: AMEN vero confirmatio est oratio-
nis a populo. Interpretatur enim vere, sive,
fideliter: tamquam respondens populus dicat:
vere ita fideliter credimus, sicut dicis; &c.
immo & in benedictionibus in V. T. Num-
ror. vi, 23, is ritus usurpatus. Vide & Selde-
num ad Eutychiei Origines Alex. p. 37.

36. Εἰρήνη πᾶσι.] Attigi hanc formulam

κεφαλὴν εἰς ἀγλίον ἔ ἐλαίς βαπτίζομενος ὑπὸ ἑ διακόνου, ἢ ἀναγναστῶν, ³⁷ καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρίτον, ³⁸ καὶ σφραγίζει τρίτον, καὶ λέγει:

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς τῆς πατέρων ἡμεῶν, ὁ τοῖς ἐν τῇ κιβωτῷ τῆς Νωε ἀειτέρῳ ἰσχυρίῳ κερφῶ ἐλαίαι ἔχουσαν ὅπι τῆ σωματῶ, κατελλαγῆς σύμβολον, σωτηρίας τε τῆ ἀπὸ τῆ κατακλι-
σμεῖ, καὶ τὸ τῆ χερσῶ μυστήριον δι' ἐκεῖνο περτυπῶσας, ὁ καὶ τῆ ἐλαίαι τῆ καρπῶν εἰς ἰσχυρῶσιν τῆς ἀγλίον σε μυστήριον χρ-
ρηγῶσας, ὁ δι' αὐτῆ καὶ τῆς ἐν νόμῳ Πνεύματῶ ἀγίῳ πληρω-
θέντας, καὶ τῆς ἐν τῇ χερσῶ τελείας, ** αὐτὸς εὐλόγησον καὶ
τῆ τὸ ἐλαίον τῆ δυνάμει, καὶ ἐνεργείῳ, καὶ ἑπιφοιτήσῃ τῆ ἀγίῳ
σε Πνεύματῶ. ὥστε γενέσθαι αὐτὸ Χρῆσμα ἀφθαρσίας, ὅπλον δι-
καιουσύνης, ἀναγκαιισμόν ψυχῆς καὶ σωματῶ, πάσης διαβολικῆς
ἐνεργείας ἰσχυρῶσιν, εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων τοῖς χειρομῆσι
πίσει, ἢ καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆ.

Καὶ ἀνιστάμενος Ἐκφανεῖ.

Εἰς δόξαν σε καὶ τῆς μονογενῆς σε ἰσχυῆ, τῆς παναγίῳ, καὶ ἀγαθῆ, καὶ
ζωοποιῆ σε Πνεύματῶ, νῦν, καὶ αἰ, καὶ εἰς τῆς αἰῶνας:

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Ὁ διάκονος, προσχωρ. Ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τῶ
τροβλίῳ ἐκ τῆ ἀγίῳ ἐλαίαι, καὶ ποιεῖ ἐξ αὐτῆ εἰς τὸ ὕδωρ σαυρούς
τρεῖς, φάλλον ὅ, φωνῆ κυρίῳ ὅπι τῆς ὕδατων, καὶ τὸ Ἀλληλιμα
τρίτον, σὺν τῶ λαῶ, καὶ ἐκφανεῖ.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ φωτίζων καὶ ἀγιάζων πάντα ἀνθρώπων ἐργάμενος
εἰς τὸ κόσμον, νῦν, καὶ αἰ, καὶ εἰς τῆς αἰῶνας.

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτίζομενος ἐν τῆς πρεσ-
βυτέρων. καὶ λαμβάνων ἐκ ³⁹ τῆ ἀγίῳ ἐλαίαι τοῖς δακτύλοις αὐτῆ
ποιεῖ

in Fortuitis pag. 132, jocosumque hoc Graeci Poetae in episcopum carmen ex Anthologia attuli:

Εἰρήνη πάντοισιν, ἐπίσκοπος εἶπεν ἰ-
πελάων.

Πᾶς δυνατῶν πᾶσιν, ἢ μόνος ἔσθαι ἰ-
χθῆς;

id est, uti tum verti;

Nuper, Pax cunctis, ingressum Episcopus
inquit.

Quis potis est cunctis, quam sibi solus
habet?

Habebat autem concubinam, cui nomen Irenae: atque hinc ex ambiguo lusus. Formula haec sollemnis erat, qua peractis post impositum altari S. Panem & Calycem precibus, Episcopus omnibus sacramentum denuntiabat: quam S. Osculum, quo se invicem omnes excipiebant, statim subsequerebatur. Hinc osculum pacis Tertullianus eleganter signaculum orationis appellat, de Orat. cap. xiiii. At mysticum hoc osculum postea abrogatum, cum impudentia violaretur, Clemens Alex. lib. iiii. Paedagogi, c. xi. Kato-
solus

faceros caput in vas olei, quod Diaconus, aut lectorum aliquis, portat, eique ter insufflat, terque signat, & dicit:

Domine & Deus patrum nostrorum, qui illis, qui in Arca Noa erant, columbam, ore ramulum olea ferentem, pacis misisti symbolum, salutisque e diluvio restituta: qui eo ipso gratia tua mysterium prae-significasti; qui & oliva fructum ad consummationem sacrorum tuorum mysteriorum superpediasti, qui per ipsum & tempore legis Spiritu Sancto plenos, & tempore Gratiae perfectos. * *. Huic quoque oleo potentia, & efficacia, & superventu Spiritus tui Sancti benedicere dignare: ut sit unctio incorruptionis, arma iustitia, spiritus & corporis renovatio, omnis operationis Diabolica averruncatio, ad aversionem omnium malorum his, qui in fide unguuntur, ejusque sunt participes.

Et surgens Exclamat:

In gloriam tuam, & unigeniti filii tui, & sanctissimi, boni, & vivifici Spiritus tui, nunc & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Diaconus: *Accedite, &c.* Sacerdos acetabulo de Sancto oleo accipit, & ex eo in aquam tres cruces facit, accinens illud: *Vox Domini super aquas.* Et ter *Halleluja*, cum populo, & exclamat:

Benedictus Deus, qui illuminat & sanctificat omnem hominem venientem in mundum, nunc, & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Et adducitur Baptizandus ad Presbyterorum aliquem: hic autem digitis suis aliquantulum sacri olei capiens imaginem

rolus M. de rit. Vet. Eccles. pag. 80: *Ab his personis dantur oscula mutuo in Ecclesia, qui nulli titillationem libidinosam suggestionis coguntur excitare.* Theodoretus de Hæresi Gnosticorum: *Qui vero initiatus est, respondet: Firmatus sum, & redemptus, & redimo animam meam a seculo hoc, & ab omnibus, qui cum ipso sunt, nomine Iao, qui redemit animam meam in redemptionem in Christo vivente. Deinde acclamant omnes praesentes; Pax omnibus, super quos nomen hoc requiescit. Ceterum nemini licebat, nisi Episcopo, pacem populo precari. Unde apud Socratum lib. vi Eccles. Hist. cap. xvi legitur, accusatum Joannem Chrysostomum, quod iudicatus, condemnatusque a concilio, tamen ante decreti Synodici abolitionem, ac restitutionem, populum pace de more impertisset.*

37. *καὶ ἐμψύχῃ αὐτῶν*] Consecratio S. olei

εὐχέλαιον olim appellata, teste Possino in Lexico Pachymeriano. Fiebat autem illa consecratio vesperi in Theophaniis ex instituto Petri Cnaphei, episc. Antiocheni, ut est apud Cedrenum, p. 249. Basilium M. c. xxvii, de Spir. Sancto quovis id olim tempore factum ait e traditione Apostolorum.

38. *καὶ σφραγίζῃ*] eodem modo, sicut inspiratione, seu insufflatione, & signaculo crucis aqua consecrata fuit, ita & hic oleum sanctum; ut ita efficaciam Spiritus Sancti particeps fieret, Dæmonque abigeretur.

39. *τὸ ἅγιον ἔλαιον*] quod jam consecratum. Præcedebat ea lotionem, teste Dionys. Areopagita cap. 11, Hier. Eccl. Nicephoro Callisto lib. viii, Hist. Eccl. cap. 33. e traditione, ut est apud Basil. M. de Spir. Sancto cap. xxvii, & Gregorium Nazianz. Orat. xl, &c.

πιστὶ σταυρῶ τύπον ⁴⁰ ἔπι τῆ μετώπῃ, καὶ τῆ στήθεος, ⁴¹ καὶ τῶν μεταφρένων τῆ βαπτίζομενος, καὶ λέγει :

Κρίεται ὁ δεῖνα ἔλαιον ἀγαλλιόσεως, εἰς τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς,
καὶ τῆ Υἱῶ, καὶ τῆ ἁγίῃ Πνεύματι ☩ :

Καὶ τότε κρίεται ὑπὸ τῆ Διακόνου, ⁴² ἢ τῆ ἀναγνώστου, ἐκ τῆ ἐλαίας
⁴³ ὅλον τὸ σῶμα. Ἐν δὲ τῷ ἀλείφειν τῆτον, ὁ δεξιερὺς βάλλει
⁴⁴ τὸ λεπτίον ⁴⁵ καὶ τὰ μανίκια. καὶ μὲν τῆτο βαπτίζει, λέγων :

Βαπτίζεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς, καὶ τῆ Υἱῶ
καὶ τῆ ἁγίῃ Πνεύματι ☩.

⁴⁶ Ἐκάστη προσήσει ⁴⁷ χαπάγων αὐτὸν, καὶ ἀνάγων. καὶ μετὰ τὸ βαπτί-
σθῆναι πάντες, κίπτεται, καὶ ἐκβάλλει τὸ λεπτίον, καὶ τὰ μανίκια. καὶ
τῆ Διακόνου λέγοντι ☩, ⁴⁸ προσχωρ. ἀρχομαι ⁴⁹ οἱ φύλλοι τὸ Μακρό-
εμοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. Τῆτο τρίτον λέγει, καὶ δοξάζει, καὶ
εὐχεται ὁ δεξιερὺς :

Εὐ.

40. ἐπὶ τῆ μετώπῃ &c.] de fronte & pe-
store superius aliqua dicta sunt, quæ respici
poterunt.

41. καὶ τῶν μεταφρένων] quæ pectori a ter-
go obverte, ut ita undique S. Oleo unctus a
Diaboli tutus sit insidiis, omnibusque liber
animi infirmitatibus.

42. ἢ τῆ ἀναγνώστου] Lectōr in Ecclesia die-
bus Dominicis scripta Apostolorum, vel Pro-
phetarum, pro ratione temporis populo præ-
legebat. v. Justinum Martyrem Apolog. 11.
Quod munus & Imp. Julianus obiit, ut Con-
stantium tanto melius falleret.

43. ὅλον τὸ σῶμα] exutum vestibus omni-
bus per Diaconos, allato per presbyteros oleo
ter ipsum signabat episcopus, & reliquis
Presbyteris totum porro inungendum trade-
bat: ipse vero ad lavacrum accedens preci-
bus hoc consecrabat, ternaque S. Olei infu-
sione sanctificabat, & ter hymnum accinens
ex Pl. xxviii, Vox Domini super aquas, &
Hallelujah, jubebat hominem produci; pro-
clamatoque nomine tam baptizandi, quam
fufceptoris, eoque a presbytero ad Lavacrum
adducto, Episcopus de loco superiore, Pres-
byteris iterum nomen baptizandi ad Lava-
crum proclamantibus, ter ipsum baptizabat,
ter. ad ternas scilicet intinctiones, nomina
S. Trinitatis inclamans. Dionysius Areopa-
gita. Mirari autem subit, cum in V. T. adeo
accurate denudatio corporis vitata fuerit, ut

gradus ad altare nulli essent, ne eos ascen-
dens sacerdos aliqua ex parte corpus reve-
laret, Christianos non veritos totum corpus
in ecclesia denudare, cum baptizarentur; si-
quidem baptizatio e prisco instituto Joannis
& Apostolorum in fluminibus fiebat, & non
in templis, quæ tum nulla erant. Certe
gentiles nudare corpus in templis nefas du-
xere. Plutarch. in Quest. Rom. & Hesiodus
in Operibus.

44. τὸ λεπτίον] Sacrum cingulum; ἡβί-
ζομα ἱεροτικόν. Balsamon ad Marcum Pa-
triarcham responsi. xxxviii: τὸ δὲ ἐπιγονάτιον
εἰς τύπον τῆ λευκῆ; de quo Joannes in Evangel.
c. xiiii, v. 4.

45. καὶ τὰ μανίκια] Manicæ hodie Græcis
pro manicion dicitur, ut alia multa ejus ge-
neris diminutiva vetera in ἰόν, quæ recen-
tiores per; effrunt, Latinis chirotheca nunc
dicitur: nam veteribus ignota fuit. Aliud
enim est manica, Phrygum gestamen; de quo
Virgilius:

Et tunica manicas, & habent redimi-
cula mitra.

Apud Achmetem in Onirocritito legas, cap.
ccxxx: τὸ περιστῆν μαρικίον τῆ υποκαμί-
σου ἐν κατάσει καὶ συναξί τῆ βίβη κρη-
ται; Persica subucula manica, constitutionem
& congregationem videtur significat. Alius ver-
tit: Persica subucula manica refertur ad ra-
tionem & constitutionem vitæ. Verum vo-
cem

nem crucis in fronte & pectore, ac scapulis format baptizandi, dicitque;

Talis ungitur oleo exultationis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Et tunc ungitur oleo hoc a Diacono, vel lectore, per totum corpus. Dum vero ungitur, Episcopus cingulum linteum, & mantile sumit: ac postea eum baptizat, dicens:

Baptizatur talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Ad singulas pronuntiationes cum immergens & educens. Postquam vero omnes baptizati sunt, lavatur, & deponit cingulum cum mantili. Diacono vero dicente, *Accedite.* Cantores Psalmum auspicantur, *Beati, quorum remissa sunt iniquitates.* Hoc ter dicit: Episcopus autem laudat Deum, & precatur:

bene-

cem βίον hic victum significare e sequenti versu abunde liquet, ubi idem interpres recte eam explicuit, & vertit. Meursius pro *μανάκιον* reponit *μανίκιον*; codex vero Mf. Vienn. Cæsar. Bibliothecæ habet *μανάκιον. μανί- κης* autem torquis tenuior est. Sic *μανί- κια χρυσά ἀδεί τῶν τετραχίλων φορέοντα κορ- σισ* legas apud Jacobum Diaconum in vita S. Pelagii, citante Meursio in Glossario: & apud Basilium Magnum in Hexaem. *μανί- κας χρυσῆς ἀειφίροντες* magnates. A voce *μανίκιον* derivatur *μανικίλιον*, seu *μανικίλιον*. *Μανικία* Achmes, cap. CLVI, τὰς ἀεικη- ρίσιον adjungit, & quasi unius generis fascias & velamenta, illa brachiorum, hæc tibia- ram, utraque gaudium & stabilitatem ser- vis portendere ait. Scaliger in codice meo Gallice explicuit, vertitque *les gantelets*. Ac- cipitur & de inducto remis integumento ex corio, vel laceris linteis apud Meurs. in Glos- sario. Glossæ Basilicæ: *Μανικίλιον τὸ ταῖς κόκκισ ἀειφίροντον σκῆτον, ἢ βύσσιν, ἕμοιοι μανικία*. Hinc & compositum tractum *ἐπι- μανικίον*, sive *ἐπιμανικίον*, in quo effigies Christi intexta; quo soli utebantur episcopi in manu dextra, mystice manicas seu com- pedes Jesu Christi, quibus ille impeditus fuit, significans; at est apud Meursium in Glos- sar. Alias & Chirotheca venatoris sinistra ma- nu falconem sustentantis ita appellata fuit. Est & aliud inde formatum compositum, *σομομανικόν*, quod est velum muliebre, quo os obtegitur. Theophilus Protospatharius de Humani Corp. Fabrica lib. IV: *ἴσκει καὶ τὸ μνάδες πλάτυσμα γυνικικῆν φιάλην, τῆ κοι-*

νῶς λεγομένη σομομανικῆ: Musculosa hæc fascia muliebris velamento similis est, quod vulgo Stomomanicon appellatur. Puto id ipsum esse, quod Galli un masque vocant. Φιάλιον enim pro ἐφιάλιον positum videtur, ab ἐφιάλιον, id est, ἐπιβάλλον, quasi ἐπιβο- λαιοι.

46. *ἐκαστῶ ἀειφίροντες*] *Ter merguntur*, inquit Tertullianus de Coron. Mil. c. III. vide & Hieronymum adversus Luciferianos, Basili- um M. Dionysium Areop. &c.

47. *κατάγων αὐτόν* &c.] non enim tripla insperione aque in faciem, ut nunc, sed toto immerfo ter in aquam corpore baptismus olim celebratus.

48. *ἀποσχωρεῖτε*] post baptismum statim *ἄντ τὸ μέγαν βήματον* ante magnum sa- crarium, sive ante sacram mentam, sive altā- re magnum, in quo Eucharistiæ fiebat oblatio, constituebantur, quæ statio τῆς ἀειφίροντος δόξης erat *ἀποσχωρημα*; calistis gloria rudimentum. D. Gregor. Nazianzenus Orat. XL. vocatur hoc & *ἄγιον βήμα*. Justinus Martyr Apol. IY, ait baptizatos statim adductos ad illos, qui vocabantur fratres, id est, communicantes. Qui congregati preces & pro se, & pro bap- tizatis, ceterisque omnibus deinde ad Deum fundebant: quibus finitis, osculo se invicem sancto excipiebant, de quo supra, n. 36.

49. *οἱ ψάλλοντες*] post baptismum *Psalmo- dia* adhibebatur, *μὴ ἕς ἐδύξαντο, ὡς τῆς ἐκεί- νου ὑμνωδίας ἀπομυμῆς*: qua accipiebantur baptizati, tamquam *præudio futura in cœ- lis per hymnos gratulationis ab angelis.* Ita fere D. Gregorius Naz. orat. XL.

Εὐλόγητος εἶ κύριε ὁ πατριάρχης, ἡ πηγὴ τῆ ἀγαθοῦ, ὁ ἡλι-
 τῆς δικαιοσύνης, ὁ λάμπας ἐν σκότει Φῶς σωτηρίας Διὰ τῆς ὀπι-
 Φανείας τῆς μονογενοῦς σε ἡμεῖς καὶ θεοῦ ἡμεῖς, καὶ χειροσάμνου ἡμῖν
 τοῖς ἀναξίοις πλὴν μακαρίαν καθαροῦ ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι, καὶ τὸν
 θεῖον ἀγιασμὸν ἐν τῷ ζωοποιῷ χρίσματι, ὁ καὶ νῦν εὐδοκίῃσας ἀ-
 ναγενῆσαι τὰς δόξας σε τὰς νεοφωτίτας δι' ὕδατος καὶ πνεύ-
 ματος, καὶ πλὴν τῆς ἐκείνων καὶ ἀκείνων ἀμαρτημάτων ἀφε-
 σιν αὐτοῖς δωρησάμενος. Αὐτὸς ἐν, δέσποτα, βασιλεῦ εὐπλαγγε,
 χεῖρα αὐτοῖς καὶ πλὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τῆς ἀγίας, καὶ
 πανδυναμίας, καὶ πνευματικῆς σε Πνεύματος, καὶ πλὴν με-
 τάλληψιν τῆς ἀγίας σώματος, καὶ τῆς πνεύματος αἵματος τῆς Χει-
 ρὸς σε. Φύλαξον αὐτὸς ἐν τῷ ἀγιασμῷ. βεβαίωσον αὐτὸς ἐν τῇ
 ὀρθοδόξῳ πίστει. ῥῦσαι ἀπὸ τῆς ποτηρῆς, καὶ πάντων αὐτῶν τῆς ὀπι-
 τηδευμάτων, καὶ τῶ σωτηρίῳ σε φόβῳ, ἐν ἀγνείᾳ, καὶ δικαιο-
 σύνη, τὰς ψυχὰς αὐτῶν διατήρησον. ἵνα ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ
 διαρεγγυηθῆς σοὶ υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τῆς ἐπεσχίσεως σε γεννητῆ βα-
 σιλείας.

Εὐχὴν ὀνομασίου.

Ὅτι σὺ εἶ θεὸς ἡμεῖς, θεὸς τῶ ἐλεεῖν καὶ σώζειν,
 καὶ σοὶ τῆ δόξαν.

Καὶ μετὰ πλὴν εὐχὴν ταύτην ψάλλει, Ὅσοι εἰς Χεῖρὸν ἐβαπτίσθησαν ⁵⁰ καὶ
 χεῖρὸς τῆς βαπτισθέντας τῷ ἁγίῳ μύρω, ποιεῖν σαυρῶ τύπον ⁵¹ ὀπι-
 τῶ μετώπῳ ⁵² καὶ τῆς ὀφθαλμῶν, λέγων,

Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίας.

Καὶ μετὰ τῆτο ἄρχεται ⁵³ τῆς ἀγίας λειτουργίας. ⁵⁴ καὶ ἀξιοῦνται τῆ ἀγίας
 μετῶ-

50. Καὶ χεῖρὸς τῆς βαπτισθέντας] quem-
 admodum ante Baptismum, ita & jam bapti-
 zati S. Chrismate inungi soliti fuerunt. Ter-
 tullian. adversus Marcionem l. 1; & De Re-
 surg. carnis cap. ix, de Baptismo cap. vii:
 Canon Eccles. Univ. cl.ii, Isidorus lib. vi,
 c. xix, &c.

51. ἐπὶ τῷ μετώπῳ] Adeatur Prudentius
 in Psychomachia.

52. καὶ τῶν ὀφθαλμῶν] immo & nares,
 & os, & aures inungebantur. Canon Eccles.
 Univ. cxi, & clxx. de haereticis jam ante
 baptizatis: Καὶ σφραγίζομενος ἦτοι χεῖρα
 μύρων πρώτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τότε μετώπον,
 καὶ τὰς ὀφθαλμῶν, καὶ τὰς ῥίνας, καὶ τὸ
 στόμα, καὶ τὰ ὅσα. καὶ σφραγίζοντες αὐτὸς
 λόγῳ, Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίας:
 Signatusque, sive unctus primum oleo sancto
 frontem

Benedictus es Domine Deus omnipotens, fons omnis boni, sol justitiæ, lumen salutis in tenebris emittens per apparitionem unigeniti filii tui ac Dei nostri: qui indignis nobis beatam in aqua sacra purgationem largiris, divinamque sanctificationem in unguine vivifico; quique & nunc servos tuos recens illuminatos per aquam & spiritum regenerare dignatus es, ac peccatorum tam voluntariorum, quam involuntariorum ipsis concedere remissionem. Tu igitur, Domine Rex, benigne & misericors, imperti ipsis & sigillum doni sancti & omnipotentis, atque adorandi Spiritus tui, participationemque sancti corporis, & venerandi sanguinis Christi tui. Custodi & conserva ipsos in sanctificatione tua: confirma eos in vera fide: libera eos a malo, ab & omnibus artibus ac dolis ejus: salutarique tui timore in puritate, & justitia animas eorum retine, ut in omni opere ac sermone tibi bene placentes cœlestis regni tui filii fiant & heredes.

Exclamatio.

Quia tu es Deus noster, Deus misericordie & salutis;
& tibi gloriam.

Post has autem preces, psallit, Quicumque baptizati sunt: ungiturque baptizatos sacro oleo, signum crucis in fronte faciens & super oculos, dicens:

Signaculum Doni Spiritus Sancti.

Postilla incipit sacram liturgiam, & admittuntur baptizati ad sacram communionem.

frontem, oculos, nares, os, & aures. Signantes autem eos dicimus, Signaculum Doni Spiritus Sancti. Το μέτωπον, seu frons, hic pro simbolo tactus positum. Quinque enim sensus quasi sanctificabantur S. Chrismate: unde postea sequitur: ἀπολαύει τὰς πέντε αἰσθησεις αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ τῶ μύρου ἕξουσι: Abluit ejus quinque sensoria, qua unguento inunxerat. Miror autem hic de impositione manuum nihil dici, qua S. Spiritus baptizatis conferebatur, ut supra habuimus: nisi forte is ritus in hæreticis locum non habuit.

53. Ἁγίας λειτουργίας] Quod sacrum Eucharistiæ: vulgo missa vocatur.

54. Ἀξιώται τῆς ἁγίας μεταλήψεως] solebat enim episcopus, postquam inunctus S. oleo erat, dignum eum declarare, qui S. Eucharistiæ particeps fieret: atque ita se ipse ad celebrationem sacrorum conferebat; & S. Eu-

charistiam baptizato offerebat. Ita Dionysius Areop. ad quem Pachymeres notat, alium in Ecclesia suo tempore, & multo exactiorem, observatum fuisse ritum. Contra Tertullianus ætate sua nullos istiusmodi ritus agnovit. Ita enim ille de Baptismo cap. 11; Nil adeo est, quod obturet mentes hominum, quam simplicitas divinorum operum, qua in actu videtur, & magnificentia; qua in effectu re-promittitur. Ut hic quoque, (in baptismo) quoniam tanta simplicitate, sine apparatu novo aliquo, denique sine sumtu, homo in aquam demissus, & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior resurgit, eo incredibile existimatur consecutio æternitatis. Vide & Justinum Mart. Apol. 11. Ceterum in hac prima communione baptizati statim dicere solebant, ut D. Hieronymus testatur, Et remitte nobis debita nostra.

μετελήμμενος. τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἡ λύει τὸ σάβανον, ἡ τὸ κουκούλ. ἡ τὴν ζώνην, καὶ λέγει τὴν βίβλιν :

Ὁ λύτρωσιν ἁμαρτιῶν Διὰ τὸ βαπτίσματ' ἡ τῆς δόξης σε δωρησάμεν, καὶ ἀναγεννήσεως ζωὴν αὐτοῖς χειροτάμεν, αὐτὸς ἡ νῦν δέσποτα κύριε τὸ Φωτισμὸν ἡ παροσάπτει σε εἰσαγάσων εἰ τῆς καρδίας αὐτῶν Διὰ παντός. ἡ θυρεὸν τὸ πίστεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ σῆ πέτρᾳ θεμελίωσον. τὸ ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας παντός ῥύπτει ἁμαρτημάτων ἀμόλυτον διατήρησον. καὶ τὴν πνευματικὴν σφραγίδα τῆς Φοβεραῖς χρίσεως ἀνεξάρτητον διατήρησον. ἡλεως γενόμεν' αὐτῆς τε καὶ ἡμῖν χε' τὸ πλήτ' ἡ τὸ οἰκτιρῆσ' σε :

Εὐκφώνησις.

Ὁ π' ἀγαθὸς καὶ Φιλάνθρωπος Θεὸς ἡπάραχθεις, καὶ σοὶ τὸ δύξαι.

Εἰθ' ἔπος λαμβάνων ὁ ἱερεὺς ἡ βαμβάκιον, καὶ ὕδωρ εἰ σκιδύει, ἡ σπολύει τὰς πέντε ἀσθήσεις αὐτῶ, ἡς Διὰ τῶ μύρᾳ ἔχεισε, λέγων,

55. λύει τὸ σάβανον] a baptismo stola candida indui solita. vid. Photium epist. lxxiv, Lactantium in carm. de Paschate circa finem, Pontium Paulinum, &c. Unde ea septimana in albis olim dicta, quae proxime festum Paschatis sequebatur, Paschatis enim tempus baptizandis olim constitutum, ob resurrectionem Christi. Explicat hoc accurate Tertullianus cap. xix de Baptismo: duravitque ea consuetudo usque ad tempora Caroli M. Postea & toto Pentecostes tempore, ac tandem quovis. Recte vero Tertullianus loco memorato: Ceterum omnis dies Domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo. Si de sollemnitatem interest, de gratia nihil refert. Hic vero σάβανον vestem lineam significat, qua post balneum corpus desiccari solitum. Hierocles ἱππιατρ. lib. 1, cap. xxxiv: Εἰσαγαγόντες εἰς βαλανεῖον, καὶ ποιήσαντες ἰδρῶσαι, καταμάσσωσιν ἡνδον ξηροῖς σαβάνοις. Victor de Persecutione Vandalica, lib. 111: Illa, quibus eunt

inscipiens de fonte dudum texerat, sabana babilabat. Gregorius Papa l. 111 Dialog. Quem ex more lotum, vestimentis indutum, & sabano constrictum superveniente vespere sepelire nequiverunt. Hinc liquet cingulo sabana corpori adstricta fuisse: eaque de causa hic legimus λύει τὸ σάβανον. Apud eundem lib. iv Dialog. Sabana, ut supra, vestes sunt, quae balneo exeuntibus oblata.

56. τὸ κκελλιον] Galeam hic intelligi puto mysticam, qua baptizati induti, ut est apud Nicephorum Callisti lib. 111, cap. xxxvii. Alias κκελλιον σκίπασμα τῆς κεφαλῆς, integumentum capitis, ut Sozomenus illud interpretatur lib. 111. Hist. Eccles. cap. xiv. Certe mysticum fuit, & sicut baptismo regenerari dicti, ita velut infantes ac puelli, cucullo induti fuerunt baptizati. Hinc & postea Monachi cucullati, eodem intuitu. Dorotheus doctrina 1. λαμβάνομεν δὲ καὶ κκελλιον. τότε δὲ εἰς σύμβολον τῆς ταπεινώσεως, τὰ ἴπια ἡ

munionem. Octava vero die solvit fabanum, cucullum, & cingulum, & has dicit preces :

Domine, Deus noster, qui peccatorum solutionem per baptismum servis tuis largitus es, vitamque ipsis regenerationis benigne concessisti, nunc quoque illuminationem, quasumus, vultus tui in cordibus eorum in perpetuum infunde : & ostiarium fidei ipsorum lapidem peiræ tue firmiter inadifica. Indumentum incorruptionis ab omni peccatorum macula intaminatum conserva ; & hoc tremende unktionis spirituale signaculum indelebile custodi, & ipsis & nobis propitius factus secundum multitudinem miserationum tuarum.

Exclamatio :

Benignus enim & hominum amans Deus es, & tibi gloriam.

Deinde Episcopus vasculum capit, & aquam infundit pelvi : & abluit quinque sensus ejus, quos oleo inunxerat, dicens : * * *

τὰ μικρόν, τὰ ἀκκα, φορεῖ κικέλια. ἀν-
θρωπὸν δὲ τίλει κικέλιον ἢ φορεῖ. Ἡμεῖς
ἐν δὴ τῷτο φορεῖμεν, ἵνα νηπιῶμεν τῇ κα-
κίᾳ, ὡς λέγει ὁ ἀποστόλος : Sumimus & cu-
cullum. Hoc enim submissionis animi symbo-
lum est. Infantium enim parvulorum, & in-
noxiorum, id gestamen. Homo autem adulta-
tatis cucullum non gestat. Nos igitur ea de
caussa eo utimur, ut in re malitia infantium
representemus innocentiam, quemadmodum A-
postolus precipit. Ab hac voce deductum est
verbum ἀποκικελίζω. Sic in Euchologio
Græcorum : Ἐὐχὴ εἰς τὸ ἀποκικελίζω : Pre-
ces, quum cucullus exuitur. Ex his, quæ
allata, satis liquere puto, cur Telephorus,
infans cucullatus, Æsculapio & Hygiæ ad-
jungi soleat : nimirum, quod hi, qui e mor-
bo pristina restituantur valetudini, instar in-
fantium sint recens natorum, & quasi re-
generatorum : non lecus ac serpens iis ad-
dita, renovatæ vitæ symbolum est, quot-
annis veterem pellem abiciens. Multi ve-

ro sunt, qui hanc ignorant facti rationem.
Confer, quæ supra de regeneratione, & mel-
lis ac lactis prægustata concordia dicta sunt.

57. τῆν ζώνην] respectum ad Apostoli mo-
nitum, Ephes. vi, 14; sic ut, quod ad ga-
leam, ad vers. 17. Consulatur super his
Dionysius Areopagita, sæpiusculæ memorato
loco.

58. βαμβάκιον] vestis bombycina, qua
absterfum oleum. βαμβάκι, bombyx, in glos-
sariis. Achmetes Onirocrit. cap. 222 : Ἐάν
ἰδῃ τις, ὅτι φορεῖ ἰσώτιον ἔχει ἀντὶ βαμβάκιος
μετάξην, πληροῦσταται πλούτη ἰσχυρῶ ἀναλογίᾳ
τῆς πλεθῆος : Si quis se vestem sericam pro
gessypina gestare viderit, pro ratione copia se-
rici magnas acquireret divitias.

59. ἀπολείπει τὰς πέντε αἰθήσεις] Eapropter
ne sacrum oleum, sive unguentum, ante hanc
sollemnem abluitionem detergeretur, recens
baptizati lavacro quotidiano per totam hebdo-
madam abstinebant. Ita Tertullian. de Corona
mil. cap. 111.

*Hactenus MS. Codex Viennensis, & capite, & calce mu-
tilus : sed postrema facile ex Euchologio ac Rituali Græco-
rum suppleri poterunt.*

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ,

Ἡ πρὸς τὰς μαθητὰς αὐτῶ

Δ Ι Λ Θ Η Κ Η.

Ἀ' κίων ἔ γεις Δαβὶδ λέγοντ^ε, ἠτοιμάσθην, καὶ ἔκ ἐξελχθῆναι. καὶ πάλιν φάσκοντ^ε, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου. ἐπειδήπερ εἰς συνεχῆ ἀδένειαν τὴν τῆς δυστήνας μου σώματ^ε ἐμπεπλοκάς, ἔχ οἷός τέ εἰμι πάντας ὑμᾶς, τέκνα μου, καὶ ἀδελφοί, καὶ πατέρες, κατὰ πρῶτον μου ἀγαθῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐξόδου. Ὡς τὸ ἐν διαφόροις τόποις καθεστῆναι τὰ μοναστήρια, ἄλλως τε καὶ ὑποδημίας χρῆσαι ἀνάγκη, ὡς ἡδη ἐκλυθείας τῆς ὄρας τῆς ὑπὸ τῆδε βίβης μεταστάσιός μου, πρὸφθάνου διαφέσθαι ἡμῖν ταύτην τὴν διαθήκην, ἀρμόδιον καὶ ἀσφαλές τοῦτο ἠγασάμεν^ε πρὸς τὸ ἀκρίβειά μου τῆς τελευταίας φωνῆς, διεγνωσέναι, ὅπως τε πετρώ καὶ φρονῶ, καὶ οἷον ἀφίημι τὸ καθεγησόμενον μετ' ἐμέ. ἵνα ἐπιβῶθεν συμφωνίαν ἀγορεύετε καὶ εἰρήνην τὴν ἐν Χριστῶ, ἣν εἰς ὑμεῖς μέλλων ἀναφοιτῶν ἀφίησι^ε τοῖς ἁγίοις αὐτῶ μαθηταῖς, καὶ ἀποστόλοις, αὐτὸς ὁ κύριος^ε.

1 Πιστεύω ἵνα γὰρ εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. τὴν ἁγίαν, καὶ ὁμοῦσον, καὶ ὁμοῦσον τριάδα. καθὼς βεβάβησμαι, καὶ ἀναγεγέννησμαι, καὶ τετελείωσμαι. Θεὸν τὸν πατέρα ὁμολογῶ. Θεὸν τὸν Υἱόν. Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐν τῶ τρία τῆ Θεότητι. ὡς καὶ ἑμπαλιν τρία τὸ ἐν τοῖς ὑποστάσει, εἰς γὰρ Θεὸς ἡ τριάς ὡς τὸ ὁμοῦσον. εἰ καὶ διήρη^ε διὰ τὸ ἑτεροῦπύστατον.

2 Ἀυθὶς τε ὁμολογῶ τὸ ἕνα τῆς τριάδος^ε τὸ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἀμετρον ἐν σαρκὶ ἐκλυθέναι ἐπι σωτηρίας τῶ κατ' ἡμᾶς γένους. διλονότι ἐν τῆς ἁγίας καὶ παναμώμου Θεοτόκου τὴν σάρκα ἀνεληφόσα διχα ἀπορῆς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐκ γαστρός αὐτῆς καὶ τὸ Θεῖον λόγιον νόμου φύσεως γεγεννημένον. διπλῶν τε ἄντα τὸν αὐτὸν, ὅλον τέλειον τῆ Θεότητι, κατ' ὅ ἐκ ἐτέρας^ε τῶ^ε, ὅπερ ἦν. καὶ ὅλον τέλειον τῆ ἀνθρωπότητι. κατ' ὅ ἐκ ἐλέειπτό πι τῶ^ε, ὅπερ ἦν. ἠροσελήφε. τὸ αὐτὸν ἕνα κατ' ὑπόστασιν. ὡς περ ἐν δύο φύσει γνωριζόμενον, ἔτω θελήσει τε καὶ ἐνεργείαις, ἐν αἷς ἕδρασ καταλλήλως πετῶ^ε καὶ ἀνθρώπινα.

Πρὸς

T H E O D O R I

Ad Discipulos suos

T E S T A M E N T U M,

Interprete JACOBO SIRMONDO.

Dum Davidem audiens dicentem, *Paratus sum, & non sum turbatus*; iterumque, *Paratum cor meum, Deus, Paratum cor meum*, postquam in continuam miseri mei corporis ægritudinem illapsus, cunctos, filii, ac fratres, patresque, coram nequeo sub exitum adducere, quod variis in locis posita Monasteria sint, & alioquin abscesserint nonnulli, ceu præsentem ex hac vita discessus hora, *Testamentum* hoc vobis præverti condere, tutum id, ac conveniens ratus, quo suprema audita mea voce, sciretis, quemadmodum credam, atque sentiam, & qualem post me præfectum relinquam: unde concordiam porro, ac pacem in Christo ageretis, quam in cœlos abiturus sanctis suis discipulis, & Apostolis, Dominus dimisit.

Igitur credo in Patrem, ac Filium, Sanctumque Spiritum, sacram, unius naturæ, præpotentem Trinitatem, proinde ut regeneratus, tinctus, instauratus sum, Deum confitens Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, tria unum divinitate, ut unum tria vicissim personis. Una est enim Trinitas, pro uniusmodi natura, etli personis discreta est.

Rursumque unum e Trinitate, Dominum nostrum Jesum² Christum, incomparabili liberalitate corporatum venisse, incolumitando generi nostro, corpore nimirum e sacra, & irreprehensa Deipara citra virilem satum contracto, legeque naturæ secundum oraculum divinum ex ejus alvo progenitum, qui & duplex idem fuerit; totus perfectus divinitate, quatenus haud mutavit, quod erat; totusque perfectus humanitate, quatenus indefectum, quod assumpsit, fuit, & unus idem persona, ut in duabus agnitus naturis, ita & voluntatibus, ac functionibus, in quibus divina competenter, humanaque gessit.

Z 2

Ad

Ad hæc fraudem omnem hæreticæ versutiæ detestor; sacra, 3
& œcumenica sex Concilia secutus, ac Nicææ nuper iterum
coactum contra Christianorum accusatores.

Augustas atque venerandas Domini nostri Jesu Christi, Dei- 4
paræ, Apostolorum, Vatum, Martyrum, Sanctorum omnium,
justorumque imagines adorans, & approbans, quorum sine
macula preces expeto, Numinis propitias; fide, ac reverentia
sacratissimas Reliquias amplexus, velut divinæ plenas gratiæ. Præ-
terea cum sacros omnes novi, & antiqui fœderis libros recipio,
tum illustrium Patrum, Doctorum, Monachorum vitas, dia-
que monumenta, quod ob Pamphilum dico, vecordem, ab
Oriente profectum, qui eos sanctos insimulet: Marcum, inquam,
Esaïam, Barfanuphium, Dorotheum, Hefychium. Nec Barfanu-
phium, Esaïam, Dorotheum sentio gregarios Acephalorum; ac
Decicornium, qui vocatur, ejusque factionis socios, D. Sophronio
in libello diris divinctos, aliis scilicet prædictis, quam sint isti.
Quos Patrum traditione, sanctissimi Patriarchæ Tarasii, qui
Pontificatum proxime gessit, rogatu, & aliorum fide digno-
rum, qua indigenarum, qua Orientalium, admitto, (tumque
quod Barfanuphii in sacro Majoris Ecclesiæ vestiario simulacrum
cum sanctis Patribus sit erectum, Antonio, Esfraemo, aliisque,
tumque in eorum doctrinis impium nihil, quin magnam contra
animorum frugem deprnderim) dum in iis quoque per Syno-
di acquisitionem fraus aliqua detegatur. Nam si vel diris obli-
gati, vel alii ab iis hæresi capti parebunt, diris etiam atque etiam
multantor a Patre, & Filio, ac S. Spiritu.

Profiteor insuper & habitum Monasticum sublime quiddam,
præstansque, & Angelicum haberi, quo accurate degendo, ac
mirum ni ad leges Monasticas divini magnique Basilii exigen- 5
do, non dimidiatim obeundo, quod plerique faciunt, quæ-
dam adsciscentes, quædam repudiantes, cunctæ expientur noxæ,
ut citra terna ea, quæ in nobili Scala demonstrantur, laudabi-
lia instituta, aliud quod ineamus, legitimum studium sit nul-
lum. Quin nec mancipium parandum, nec jumentum* uterinum,
ut a professione alienum, conjunctumque cum animorum pe-
riculo.

Z 3

* In Græco est, feminei sexus. Di boni! etiamne intuta tum a Monachorum libidine bestia,
ut earum cœmitione interdendum iis hoc Testamento fuerit? forte veterinum Sirm. scriptum.

riculo. Atque hæc obiter dixi: neque enim est ea explicandi tempus; verum nequi sinistram de me opinionem conciperent, nec consentaneam iis, quæ sentire arbitrer recte. His sic habentibus, proximum est & de Præfecto disserere. Ergo inprimis, dum patremque meum juxta, ac vestrum, sanctissimum Clusium relinquo patrem, illustratorem, magistrum, qui vobis mihi & in Domino præfuit, & nunc caput est, quamlibet se subduxit, pro Christiana submissione, deditus quieti, cujus vos auspiciis, atque precibus servatum iri confido, si, quam oportet, obedientiam vicissim, ac obsequium, conferetis. Deinde quem communi suffragio duce paterno consilio diè præfeceritis. Nam, in quem universitas inclinat, eodem sequitur & mea voluntas. Sed ades vero, ô Pater, fraterque, quicumque es futurus. En coram Deo, ejusque Geniis electis, universam hanc Christianam Rempublicam tibi committo, quam capeffas. Atqui capeffes? quemadmodum reges, & tuebere? ut agnos Christi, ut tuapte carissima membra, fovens, defensans, procurans unumquemque pari benevolentia mensura, postquam par corporis membrorum studium cuique est. Visceribus pro affectione reclusis, cunctos liberaliter acceptos nutricator, fingito, perficito; ingenium prudentia deacuito, animi alacritatem fortitudine excitato: mentem fide, speque firmato: probitate omnibus præito: tectos contra imaginarios hostes propugnato, mactos in virtutis tanquam latifundium immittito, quasi quodam innocentia solo dividendo. Tibi hæc quidem præcepta scisco, quæ retinere necessitas cogat, neque ex omnibus, præter exemplum normamque, quam a me nihili acceperis, quicquam mutabis citra urgentem necessitatem.

Non mundanum aliquid parabis, aut in usum proprium 1 coges, nec teruncium solum.

Non studio, ac sollicitudine mentem, & ingenium distrahes 2 præ iis, quos, creditos divinitus, atque a me commissos, spirituales quosdam habeas natos, fratresque, in privatos humaniter quondam seu cognatos, seu amicos, seu æquales.

Non monasterii tui facultatibus utere nec vivus, nec post 3 mortem, quas eroges, aut hereditario leges prædictis, postquam non es ex mundo, ut mundanis fruarer: nisi qui transeant
inter-

Ἐ κοινικῆ βίῃ εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πάγμα. καὶ ἔτω Φροντίσεις κατὰ μίμνησιν τῶν ἁγίων πατέρων.

- 4 Οὐ κλῆση δδλον, ἔτε εἰς οἰκειὰν ληείαν, ἔτε εἰς ἣν ἐνεπιτεύθης μονήν, ἔτε εἰς ἀγρῶς, τ' κατ' εἰκόνα Θεῶ γεγνότα ἀνθρώπων. Τῶτ' γδ μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συνεκέρρηται, ὡς ὁ γὰμϑ. σοὶ δὲ ληείων παρεχέειν εαυτὸν δούλον τοῖς ὁμοφύχοις σε ἀδελφοῖς τῇ προσέσει, καὶ τῇ ἐξω ἔπιφανείᾳ ὡς δεσπότης λογίση, καὶ διδάσκαλϑ.
- 5 Οὐ οχοίης ζῶον τῶν ἐκ τῆ θήλεϑ γένεσ εἰς ληείαν ὑπεργικλήν, ὡς τὸ γήλυ παντάπασιν σποταζάμενϑ, ἔτε ἐν μοῆ, ἔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς, καθῶς ἔδει τ' ὁσίων καὶ ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐληήσατο, ἔτε ἡ φύσις αὐτῇ ἔπιτρέπει.
- 6 Οὐκ ἐποχόμενος ἔση ἔπι ἴπποις, καὶ ἡμίονοις, διχα ἀνάγκης. ἀλλὰ Χειρομμῆτως πεζοπορήσεις. εἰδὲν πάλός σοι τὸ ὑποζύγιον ἔτω.
- 7 Παραφυλάξεις πάντως τὸ πάντα τὰ ἐν τῇ ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι, καὶ ἀμέριστα. καὶ μηδὲν χτ' μέρϑ τ' κατέλαστον εἰς ἐξαυθέντιον μέχει καὶ ραφίδϑ. Σε δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ ψυχή, μήτιγε ἄλλο, ἔτασαν διαμεμελισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σε τέκνοις, καὶ ἀδελφοῖς.
- 8 Οὐ οχοίης μὲ κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεκνίας, ὁ Φυγὰς τῶ κόσμου, καὶ τῶ γάμου. εἰ γδ εὔρεται ἐν τοῖς πατράσιν. εἰ δὲ καὶ εὔρετ', σπανιάκισ. καὶ τῶτ' εἰ νόμϑ.
- 9 Οὐ συνεδιαθείση μὲ γυναικῶν, πλὴν τ' κατὰ σάρκα μητρός, καὶ ἀδελφῆς, καὶ τε κανονικῆς, καὶ τε κοσμικῆς, εἰ μή πῆ βία καὶ ἀνάγκη χαλόη, καθῶς ὡδρακελθόντ' οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 10 Οὐ οχοίης τὸ πολυπρόδοον καὶ πολυγύρετον ἀνευ ἀνάγκης, ἐγκαταλιμπάνων τὸ οἰκεῖον ποίμνιον. ἀγαπητὸν γδ καὶ οχολάζοντ' ἐν τῇ ποίμνι δυναθῆναι σε διασῶσαι πρὸ πολυτροπότατα, καὶ πολυεξόδευτα λογικὰ πρῆβατα.
- 11 Παραφυλάξεις πάντως τ' ποιέσθαι τρισάκισ πλὴν κατήχησιν τῇ ἐβδομάδι, καὶ καθ' ἑσπέραν, ἢ ἀφ' ἑσπέρων, ἢ δὲ ἄλλοις τ' τέκνοις. ἐπειδὴ πατροὶδραδότον τῶτ', καὶ σωθελιον.
- 12 Οὐ δοίης, ὅπερ λέγχοι, μικρὸν οχοῖμα. ἐπειτα ὡς μέγα. ἐν γδ τὸ οχοῖμα, ὡσπερ καὶ τὸ βιάπισμα. καθῶς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐχερήσατο.
- 13 Οὐ ὡδραβῆς τὰς νόμους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων, πρὸγε πάντων τ' θεῖς καὶ μεγάλα Βασιλεία. ἀλλὰ πᾶν ὅτι ἀν ποιῆς, ἢ λέγχοι, ὡς

interdum e communi vita ad hunc ordinem nostrum, ac tum cura defungere, ad Sanctorum Patrum exemplum.

Non hominem, factum ad imaginem divinam, servum parabis, neque usui privato, nec Monasterii, quod administras, nec agrorum: id enim solis mundanis permittitur, uti nuptiæ. Te quidem benevolentia servum unanimis fratribus præbeas oportet, quamlibet foris, in superficiem, ut herus, ac magister habere.

Non feminini generis animantem in jumentum habebis, qui feminis prorsum valedixeris, neque in Monasterio, neque in agris, quemadmodum nec divorum Patrum usus est quisquam, nec patitur natura.

Non mulis, & equis vestabere, citra necessitatem; sed Christiane pedes obis: sin usu veniat, pullus jungitor.

Plane operam dabis, quæ Collegii sint, communia teneri, atque indivisa cuncta, nihilque privatim a quoquam, ad licentiam, nec acum solam. Corpus quidem certe, animumque, præterea nihil, æquali amore in spiritales omnes filios, fratresque partitor.

Non mundanis utere fratribus, quasque consiliis habendis, exul mundi ac nuptiarum. Neque enim reperitur in Patribus: sin repertum est, rarius certe; neque id lex est.

Non epulabere cum feminis, matre & sorore secundum carnem exceptis, (regularibus an mundanis, nescio) nisi quæ vis ac necessitas vocet, ut jubent Patres.

Non frequens prodibis, palabundus, citra necessitatem, grege deserto, cui palmarium sit imprimis vel in caula vacanti flexiles, & errabundas, ut sic dixerim, oves catas sospitare.

Prorsum non omittes, quin ter hebdomadatim, atque appetente vespera, Catechesim dictes, seu per te, seu per alium e filiis: quod a majoribus traditum est, nec fruge caret.

Non habitum parvum, quem appellant, ac sic deinde conferes magnum: nam unus habitus est, uti & Tinctio, auctoribus sanctis Patribus.

Non leges ac scita majorum, in primisque magni, & divini filii, migrabis: quin, quodcunque ages, dicesve, ceu testimonium

ὡς μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν γραφῶν, πρῶτος, ἢ ἐκ πατερικῆς συνηθείας ἀνευ ὡς βλάβεισιν οὐθις Θεῶ.

- 14 Οὐ χαλεαίφεις τὸ πόμπιον σε, καὶ εἰς ἕτερον μετὰ βίης, ἢ πρὸς μείζονα ἀξίαν ἐπαναδραμόεις ἀνευ συγκαταθέσεως τῆς οἰκείας σε ἀδελφότητος.
- 15 Οὐ Φιλιάσεις μὲν κανονικῆς, ἔδδὲ ὡς βαλαίς ἐν γυναικείῳ σεμνείῳ. ἔδδὲ καὶ μόνως ὁμιλήσεις μοναζήσῃ, ἢ κοσμικῇ, εἰ μὴ πρὸς ἀνάγκη ἔλθοι. καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέρου μέρους πρὸς ὅσων. τὸ γὰρ ἐν, ὡς φησιν, ἐπιπράσσει.
- 16 Οὐκ ἀνοίξεις τιῶν θύραν τῆς μονῆς ἐπὶ εἰσόδῳ παιθίας γυναικὸς ἀνευ μεγάλης ἀνάγκης. εἰ δὲ δυνατὸς εἶ ἀσυμφανῶς δεχέσθαι, ἔδδὲ τὸ ἐπιβλητὸν.
- 17 Οὐ ποιήσεις σαυτῷ καταγάγιον, ἢ τοῖς πνευματικοῖς σε τέκνοις οἶκον κοσμικῶν, ἐν ᾧ εἰσὶ γυναῖκες, ἐπὶ συχνῷ ὡς βαλλῶν. ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς ἀνδρῶν θύλαβῶν πᾶς παροδικῆς, καὶ ἀναγκαίας χρείας ποιείσθαι.
- 18 Οὐ κτήσῃ μαθητῶν εἰς τὸ κελλίον σε προσπαθῶς. ἀλλ' ἐκ πρὸς ὅσων ἀνυπόπτα, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τῆς ὑπηρεσίας σε ποιήσεις.
- 19 Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλλαγιδίον, καὶ πολυτίμον, ἀνευ τῶν ἱερατικῶν. ἀλλὰ τοῖς πτωχοῖς πατρομιμῆτας καὶ ἐνδύσει, καὶ ὑποδήσει.
- 20 Οὐκ ἔσῃ ἀβροδίαιτος ἔπερ ἐν τῇ οἰκείῃ σε δαπάνῃ, ἔπερ ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων, ὡς καὶ τὸ πρὸς ἐπιστόμιον. ἔστι γὰρ τῆς μερίδος τῶν παρόντων βίος.
- 21 Οὐ φησαυρίσεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σε, ἀλλὰ τὸ καὶ πρὸς ἀείσεσιν ἐπὶ παντὸς εἶδους μετὰ δώσεως τοῖς πενιθροῖς, ἐν ἀνοίξει τῆς αὐλῆς σε, καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 22 Οὐ κρατήσεις πᾶσαν ἡσφαλισμὸν, καὶ τιῶν οἰκονομικῆν φροντίδα. ἀλλ' ἔσῃ σε κλειὸς ἢ μεγίστη τῶν ψυχῶν φροντίς τῆς λύειν καὶ δεσμεῖν κατὰ τὰ λόγια. τὸ χρυσίον δὲ, καὶ τὰ κατὰ χρείαν, ἐγχειρίσεις τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλαίταις, καὶ ὡς ἐπιβάλλοι καθ' ἑκάστην διακονίαν σε πρὸς ἅλως τῆς πάντων ἐξουσίαν ἔχοντος, καὶ μετὰ φέροντος, ὡς ἀνὰ βαλεὺν μὲν τῶν πρὸς ἐχόντων ἐν τῷ τυχερίῳ πρὸς ὅσων, ἀπολαμβάνων τῆς λόγον ἐκείνης διοικήσεως.
- 23 Οὐ πρὸς πρὸς τῆς συμφέροντος τῆς ἀδελφότητι πρὸς ὅσων παντὸς ἀνθρώπου ὑπερέχοντος, καὶ ἐξουσιάζοντος κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἔπερ ὑποσταλῆς μέχρῃ αἱματός ἐπὶ φυλακῇ τῆς γείων νόμων καὶ ἐντολῶν πρὸς τῆς τὴν ψυχὴν σε.

nium habens e sacris litteris, aut paterna tua consuetudine geres, divino præcepto minime violando.

Non grege relicto ad alium te conferes, aut majorem dignitatem invades, citra consensum collegii. 14

Non consuesces cum regulari, neque in muliebri sacrarium irrumpes, nec cum Monacha, aut mundana seorsim colloquere, ni necessitas trahat, duabus tum quidem utrimque præsentibus personis. *Tentabilis est enim solitudo*, ait ille. 15

Non intraturæ mulieri cuiquam Monasterii fores aperies, citra ingentem necessitatem: sin clam potesmittere, ne id quidem rejectaneum. 16

Non diversorium tibi, aut spiritalibus filiis, mundanas ædes habebis, ubi frequentes sint mulieres, diversatus: quin usui, ac necessitati peregrinæ religiosorum, quam legeris, domi satisfacies. 17

Non discipulum ad cellam molliculum libidinosè parabis: sed nec suspectæ personæ, & diversorum fratrum servitiis utere. 18

Non multitium vestitum, ac sumptuosum tenebis, excepto sacrifico, tenui, Patrum exemplo, & amictu, & calceamento adhibendo. 19

Non splendorem captabis neque in privatis expensis, neque hospitibus invitandis, ceu occupatus in eo: nam hujus vitæ voluptariorum hæ sunt partes. 20

Non aurum in Monasterio coges, sed e quavis, specie superfluum in pauperes erogabis, aula adaperta, proinde ut sancti Patres. 21

Non arces tenebis, ac procurationem mundanam: quin esto hæc potissima clavis, animorum procuratio, ligandorum, & solvendorum, ex oraculis. Aurum quidem, ac necessaria trades œconomis, cellariis, atque, ut cujusque postulat munus, te arbitrio palam cunctorum, & in quodlibet caput, transferente, prout cum antecessoribus consultatis, ac rationem cujusque administrationis habituro. 22

Neminem potentem, & eximium in hoc seculo Collegii commodis præhabebis, nec vel in necem retrectabis, quin divinis tuendis legibus ac præceptis vitam projicias. 23

24 - Οὐ ποιήσεις τι, ἢ πρᾶξεις κατ' οἰκίαν γνώμην ἐν παντὶ πρᾶγματι
 ἢ τε ψυχικῶν ἢ σωματικῶν, πρᾶξον μὲν ἀνευ βουλῆς ἢ βίχης τῆς κυρίας
 καὶ πατρὸς σοῦ, ἔπειτα ἢ πρᾶσόντων ἐν γνώσει καὶ βουλαβείᾳ καὶ πῶς
 ὑποκειμένην ὑποθέσιν. εἰς γὰρ χρεία τυχόν, ἢ δύο, ἢ τριῶν, ἢ ἢ πλειό-
 νων. ὡς περ εἰτε βέλμεθα πατρικῆς, ἢ διήξαμεν. ταῦτα πάντα ἢ ὅσα
 ἔτερα ἐξελάβη, ὡς φυλάξεις, ἢ φερέσεις, ἵνα εὖ σοι γένηται. ἢ ἔση
 κατευδόμενον ἐν κυρίῳ. τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπειρή ἢ λέγειν, ἢ εἰνοεῖν.

Δεῦρο ἢ ὑμῖς, τέκνα μὲν ἢ ἀδελφοί, ἀκίστατέ μὲν ἢ οἰκτωπάτης
 Φωῆς. δεῦραδε, ἢ ἀποδέξατε ἢ κύνον ἢ ἡγῶμενον, καθὼς ἐξελέξατε οἱ πάν-
 τες. Οὐδεὶ γὰρ ἔχει κατ' ἑδῆνα τρόπον εὐρήσασθαι ἄλλον πινὰ βίον, παρ' ὃ
 ὑπάρχει, ἢ ἔστ' ὁ δεσμός ὑπο κυρίας. Ἀσπάσαθε αὐτὸν ὡς διάδο-
 χόν μὲν δι' αὐτῶν ἢ πρῶτος προσβλέποντες αὐτὸν. ἢ ἢ τῆς ὑποταγῆς
 κανόνα νόμιμον ὡς ἐν ἐμοὶ ἢ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ καταφρο-
 νῆντες τῆς ἐν κυρίῳ νεαρῆς προβολῆς αὐτῆς. μηδὲ ἐκζητῆντες πλείον
 πὶ τῷ δωρηθέντων αὐτῷ ὑπο τῆς Πιθίματ' ἢ ἀγίης χειρισμάτων.
 ἀρκετὸν αὐτῷ διακρατήσῃ, ἄπειρ ὡς τῆς κατωτάσεώς μὲν ἐντέλα-
 ται. ἢ εἰ ἀγαπάτε με τὰ τέκνα μὲν, τὰς ἐντολάς μὲν φυλάξατε. ἢ τὴν
 εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε, ἢ τὸ ἀγγελικὸν ὑμῶν ἐπάγγελμα ἀδιάφουτον
 τηρήσετε, ἢ ἡραῖως πορευόμενοι. Τὸν κόσμον μισήσαντες μὴ ὀπίσθητε
 πρὸς τὰ τῆς κόσμου ἔργα. λυθέντες τῷ δεσμῶν τῆς πρᾶσασίας
 μὴ ἐνδιδῆτε αὐτῶν πρὸς τὰς σαρκικὰς σχέσεις. ἀπαρνησάμενοι πάντα
 τὰ τερπνὰ καὶ ὀπίσθητε τῆς παρόντ' βίης, μὴ δὲ ὀλιγωρία ἀπο-
 πηδῆσθε τῆς ἀσθητικῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, γενόμενοι ὀπίσθημα δαι-
 μόνων. πρὸς τὸν δεσμόν τῆς ὑποταγῆς μέλει τέλος ἐγκρατεῖσθε, ἵνα
 τῆς δικαιοσύνης ἀμαρτανίου γέφανον κομίσασθε. τῆς ὑποταγῆς ἀρνησά-
 μενοι, ἀρνησάτε ἢ οἰκίαις θελήματ' γενέσθε. πρὸς μόνον διατυπού-
 μενοι τὰ ὡς ἢ καθηγεμένους ὑμῶν ἐγκρατέσθε. καὶ εἰ ταῦτα οἶ-
 दाτε, μακάριοί ἐστε, ἐάν φυλάξατε αὐτὰ μέλει τέλος. Οὐ γὰρ χρὸς
 τῷ μαρτύρων ὑμῶν εἰσδέχεσθαι, καὶ γεφανηφορῶντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς
 ἡραῖων τῷ αἰώνιων ἀγαθῶν ἀπολάσσετε, καὶ λοιπὸν τέκνα σώζοισθε.
 ἀποδημίᾳ γὰρ γέλλομαι ἀνεπίτροφον, ἢ ἢ πάντες οἱ ἀπ' ἀνῶν δια-
 δευσαν, ἐφ' ἢ καὶ αὐτοὶ μικρὸν ὑπερον, λειτργήσαντες πρὸς βίαν,
 ἀποβιώσασθε. ὅσον οἶδα δὲ, ἀδελφοί μὲν, πρὸς ἀπέρχουσα, ἢ ὡς ἀ-
 παντήσαι μοι τὸ κείμενον. ἢ ὅποῖ ὑποδέχεται με τῶ. ἔργον γὰρ
 ἀγαθὸν ὅσον εἰργασάμενη ἐνώπιον Θεῶν ἐν καὶ μόνον. πάσης δὲ ἀμαρ-
 τίας ὑποθύνου ὑποάρα. πλὴν χαίρω, καὶ ἡδομαι, ὅτι ἀπὸ κό-
 σμου εἰς ἡραῖον παρβύομαι, ἀπὸ σκότους εἰς Φῶς, ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευ-
 θερίαν.

Nullo obeundo negotio, ceu animali, seu corporali, quicquam facies, agesve ex tua sententia, in primis citra domini, & patris consilium, ac voluntatem, deinde prudentia, pietateque præstantum pro argumento præsentis. Scilicet unus opus est forsan, aut duo, tresque, aut etiam plures, quemadmodum paterne sanximus, & statuimus. Cuncta hæc, inquam, quæque alia suscepisti, servabis, ac custodies, quo bene tibi sit, & in Domino prosperere: nam contrarium absit tum dicere, tum cogitare.

Adeste huc jam porro filii, fratresque, audienda tristissima mea voce. Excipitote, ac suscipitote Dominum Præfectum, quem frequentes elegistis, postquam nemini ullo modo aliam, quam quæ obeatur, vitam adsciscere licet, quod sub Deo vinculum est. Præfatore, ut successorem meum, reverenter, & honorifice tuentes, ac, quam in me, in eoque legitimam obedientiæ regulam tenetote, haud despiciati novitiam in Deo procurationem, nec plus tributis ab sancto Spiritu beneficiis exposcentes. Satis est retinere eum, quæ a nobis acceperit, mandata. Enimvero, si me amatis, filii, obitote mea præcepta, & inter vos pacem habetote. Angelicam vestram professionem genuinam servatote, vita ineunda cœlesti: neu mundum detestati, ad mundi opera reditote; neu vinculis soluti voluptatis, iterum carnis studiis ingenia revincitote, caducis omnibus præsentis vitæ deliciis abjuratis: neu per secordiam ab athletica secessione resilitote, triumphus futuri Dæmonum. Ad obedientiæ curriculum in metam duratote, quo probitatis lauream feratis, quæ minime marcescat. Ducti submissione, propriam quisque voluntatem abnegatote, solis deformati, quæ fanciat Præfectus. Hæc qui sciatis, felices eritis, si ad extremum conservabitis. Nam choro excepti Martyrum, ac coronis redimiti, in cœlesti regno æternis bonis fruemini. Quod superest, filii, valete, postquam irremeabile iter capesso, quod ab omni memoria cuncti peragrarunt, eoque post paulo defuncti vitæ muneribus pervadetis. Equidem fratres, quo iturus sum, nescio, aut quam sententiam laturus, quive excepturus me locus: neque enim præclarum coram Deo opus exegi, vel unicum duntaxat, scelerum omnium damnas. Quanquam gaudeo, lætorque, qui e terra in cœlum proficiscar, e tenebris

φερίαν, ἀπὸ παροικίας εἰς ἀληθινὴν κατοικίαν, ἀπὸ τῶν ξένων καὶ ἀλ-
 λοτρίων (παροικός εἰμι ἐγὼ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
 τέρες μᾶ) εἰς τὰ ἐμὰ οἰκεία. ἐτι τολμωρότερον φηγομαι, ὅτι πρὸς
 τὸν δεσπότην μᾶ ἀπειμι, πρὸς τὸ κύριον καὶ Θεὸν μᾶ. ὃν ἠγάπησεν
 ἡ ψυχὴ μᾶ. ὃν ἐγνώρισα πατέρα. εἰ καὶ οὐκ ἐφραπέυσα ὡς υἱός.
 ὃν ἐκτησάμην ἀντὶ πάντων, εἰ καὶ οὐκ ἐδέξασα, ὡς δὲ ληστὴ γνή-
 σις. ταῦτα ὡς φρονῶν εἰρηκα. δι' ὑμᾶς δὲ λέλεχα, ἵνα προθυμῶ-
 δέ μᾶ τῆς σωτηρίας. καὶ ἐὰν ἔπιτύχω ταύτης, ἰδέ λόγον δίδωμι ἐνώ-
 πιον τῆς ἀληθείας, ὅτι ἐ σιγήσω, τολμωρῶς δέεσθαι τὸ κύριον καὶ δεσπότην
 μου ἕπερ πάντων ὑμῶν, ἵνα σώζησθε, ἵνα θύρα γῆτε, ἵνα πληθύ-
 νησθε, εἰς δόξαν αὐτοῦ, προσδεχόμενοι ἕνα καὶ ἕνα ἀπὸ τῆς ἀπὸ
 τῆς κοσμοῦ ἀναχαρήσεως φερεῖν, καὶ προσλαμβάνειν, καὶ προσαπατάζεσθαι.
 πεποιήσιν γὰρ τοιαύτην ἔχω, ὅτι ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἐν
 ταῦτα διατηρήσει πάντας ἡμᾶς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πᾶσι ἐν ἁγίᾳ
 αὐτοῦ τετηρηκότας πρὸς τὸ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον αὐτοῦ κράτος. Μέμ-
 νησθε μᾶ τῶν ταπεινῶν λόγων, τέκνια, τὴν ὡς ἀγαθὴν φυλάξα-
 τε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν
 τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν
 αἰῶνων. ἀμήν.

in lucem, e servitute ad pileum: quasi quidam indigena ex inquilino futurus, atque ex alieno & extraneo solo (nam advena sum & peregrinus, quemadmodum cuncti majores) in meum proprium discessurus, quin ut audacius loquar, qui ad herum commigrem, Deum Dominumque meum, quem deamavi, quem patrem agnovi, etsi non ut filius colui, quem præ omnibus paravi, etsi non ut servus genuinus servii. Hæc cum amens dixi; tum vestraque causa disserui: quo instigaremini, pro meaque precaremini salute. Quam si consequar, en recipio sancte, ut minime reticebo, quin herum pro vobis omnibus audacter obsecrem, salvis, felicibus, mactis ad ejus gloriam futuris, singulos exspectans per abscessum e mundo intueri, excipere, complecti. Quippe hanc habeo fiduciam, clementem Deum, æque ut hic congreges universos, in futuro sæculo servaturum sua præcepta functos, ter sancto & præpotente Spiritu celebrando. Mementote meorum nauci verborum, filii: depositum servatote per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria & imperium cum Patre, ac S. Spiritu, nunc, & semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

Ε Π Ι Κ Ρ Ι Σ Ι Σ.

Magni in literis nominis JACOBUS SIRMONDUS fuit, magnæque apud me ab adolescentia, quum varia ejus legissem scripta, existimationis. Ea de causa ne contuli quidem cum Græco contextu versionem ejus, cujus elegantiam confidebam esse maximam. Postquam vero typis excudi, & atque ita, uti fit, a me cum Græcis Latina ejus comparari cœperunt, tanta me cepit perturbatio, ut vix oculis, vix judicio meo crederem. Tantum valet preconcepta mentis opinio. Nam nec Græca illum intellexisse, nec Latina scisse, nunc nimis sero didici. Certe nihil hæc versione purius est, nihil puerilius. Nolui tamen quidquam mutare, nisi unam vocem, ubi Græcum nomen retinui Acephalorum, quod bonus ille Vir Latine Incipitum verterat. Ejusdem generis sunt Clusius pro Enclisto, Decicornius, pro Decacerato, &c. Quid multa? dum tam affectate scribit, Græca me intelligere proficor, Latina quoadque ne conjectura quidem posse assequi. Tu tamen, lector Erudite, tuo mitior judicio, meumque, si displicet, contemnit.

Τῷ ἁγίῳ ΜΑΚΑΡΙΪΟΥ Τῷ Α' ΑΛΕΞΑΝΔΡΕ' ΩΣ

Λ Ο Γ Ο Σ

Περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν.

Τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος, καὶ πῶς εἰσὶν.

E Codice MS. papyr. Bibliothecae Acad. Lipsiensis.

ΠΟΤΕ διδεδυότων ἡμεῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἔειδον δύο ἀγγέλους συνακολουθεῖν τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ, ἓνα ἐξ δεξιῶν, καὶ ἓνα ἐξ ἐπιπέμων. καὶ ἐν τῷ συμπορεύεσθαι ἡμᾶς, θύρεθρον ἰησιμῶν κείμενον καὶ ὄζον πάνυ καὶ αἰδομένον ὁ ἅγιος Μακάριος τῷ δυσωδίας συνέκλεισε μετὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τῆς ἑαυτοῦ μυκτῆρας, ἕως ἃ παρήλθεν. ἐποίησαν δὲ οἱ ἀγγελοὶ ἕτως. καὶ ἰδὼν ὁ γέρον, εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ὑμεῖς ἕτως ὁσφραίνεσθε τὴν δυσωδίαν τοῦ κόσμου; οἱ δὲ εἶπον, ἔχι. ἀλλὰ σὺ ἰδόντες ἐποίησαμεν καὶ ἡμεῖς ἕτως. ἡμεῖς γὰρ τῆς δυσωδίας τοῦ κόσμου οὐκ αἰδοσόμεθα, ἀλλὰ τῆς ὀζομανίας τῆς ψυχῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ὁσφραίνόμεθα μόνον, ὃν τρόπον σὺ τὴν δυσωδίαν τοῦ ἰησιμαίε τέτα ἄποτρεψῃ. καὶ ὁ γέρον θαυμάσας λέγει αὐτοῖς, γινώσκωστέ μοι, πῶς χωρίζεσθε τῆς δυσωδίας. Τῶν ψυχῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ αἰδοσάμενοι, ἢ μετὰ θάνατον; καὶ πῶς τὰς ψυχὰς τῶν ἀμαρτωλῶν τῶν ἀσεβῶν, τῶν μὴ πεπιστευκότων, πῶς δὲ τῶν κυρίως πεπιστευκότων διακρίνεσθε; εἶπατέ μοι, εἰ ἔβρον χάριν ἐνώπιον ἡμεῖς. καὶ οἱ ἀγγελοὶ εἶπον, ἀκροσὶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἁγίου Μακαρίου. ἢ ἀμαρτωλὸς ψυχή καὶ ἐπὶ ἕσα ἐν τῷ σώματι τὴν τῶν κακῶν

Variae Lectiones Codicis Bibliothecae Caesareae Viennensis.

1. Τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ] Codex papyraceus Viennensis, quicum somnium hoc vigilantis Monachi contuli, habebat: Τῷ Α' βεῖα Μακαρίῳ. πῶς δὲ χωρίζεται ἡ ψυχή ἐκ τοῦ σώματος. Εὐλόγησεν δὲ σπαστα. Alius Codex membr. ejusdem Bibliothecae Caesareae hanc habebat inscriptionem: Διήγησις θαυμαστὴ πᾶσι τῶν ἐπιπέμων μετισταμένων ψυχῶν ἀγαθῶν καὶ φαύλων, καὶ πῶς εἰσὶν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, καὶ πῶς τῶν ὁσίων Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, τῷ Α' λεξανδρείῳ. Τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ

Α' λεξανδρείῳ ὁ μαθητὴς διηγήσατο, ὅτι ποτε, &c.

2. τὸ πῶς] malim πῶς.

3. ποτε διδεδυότων] ποτε in c. v. deest.

4. Εἶδον] c. v. ἔμειπον μὲν ἀσπάζοντα. ἐμῶν δὲ ἀκολουθεῖν διηγήσατο ἡμῖν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ τῷ Α' βεῖα Μακαρίῳ, ὅτι εἶδον δύο ἀγγέλους συνακολουθεῖν αὐτῶν, ἓνα ἐξ δεξιῶν &c. pro αὐτῶν L. αὐτῶν.

5. Καὶ ἐν τῷ συμπτ.] v. ἕτως πορευομένων αὐτῶν.

6. ὄζον

S. MACARII ALEXANDRINI
S E R M O

De excessu iustorum & peccatorum:

Quorsum scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quomodo se habeant.

QUUM forte in deserto nostro obambulemus, angelos vidi duos Sanctum Macarium comitantes, a dexteris alterum, alterum a sinistris. Accidit autem, ut in cadaver incideremus jam foetens. Cujus ubi foetorem S. Macarius persensit, nares repente digitis oppressit, donec transfisset. Idem & ab angelis factum, animadversumque Macario. Ergo igitur rogavit eos, num & ipsi foetore mundano tangerentur. Negarunt illi, dixeruntque, ad ipsius sese illud exemplum fecisse. Nos enim tetrum illum mundanum odorem nequaquam percipimus, illius tantum participes, quem peccatorum animæ exhalant. Hic enim ita nos afficit, quemadmodum ille e cadaveribus in putrorem euntibus vos male habet. Ad hæc, quæso, inquit noster senex, indicare ne gravemini, utrum hunc peccatricium animarum foetorem in hac vita sentiatis, an post hanc vitam: quidque inter impiarum, & fidelium animarum odorem sit discriminis, quo utrasque inter se dignoscatis, atque ita pias ab infidelibus distinguatis? Obsecro, vos si gratiam apud vos inveni, molestum ne sit hoc exponere. Et angeli quidem lubenter, Accipe, responderunt, Electe Dei Macari, quid hujusce rei sit. Anima peccatrix, etiam quum corpori adhuc suo alligata est, malorum operum

6. ὄζον] v. ὄζον πάνν.

7. ὁ ἅγιος] v. ὁ Ἀββᾶς.

8. συνεκλίσει usque ad ἐποίησαν] v. ἐσκέπασε τὴν εἴσα αὐτῆ δια τῆς ὀσμῆς.

9. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρον] v. ἰδὼν δὲ ὁ γέρον.

10. εἶπεν αὐτοῖς] v. αὐτοῖς λεγῆν. l. αὐτὸ λέγει.

11. οἱ δὲ εἶπον] v. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ.

12. ἰδόντες] v. ἰδοῦν καὶ ἴτι.

13. ὄσμῆς] v. δυσωδίας.

15. μόνον] abest a Viennensi.

16. ἀποσρέφῃ] v. hic recte avitior, addit: ἕτας καὶ ἡμεῖς τῶν ἁμαρτωλῶν τὰς ψυχὰς (lege τῶν ψυχῶν) τὴν δυσωδίαν.

17. ὁ γέρον] v. ὁ γέρον θαυμάσιας.

18. γνωρίσατέ μοι,] v. παρακαλῶ εἰ ὑμεῖς, γνωρίσατέ μοι &c.

19. ψυχῆς] v. τῶν ψυχῶν.

20. ἡ ἁμαρτωλός] v. ἡ μὲν ἁμαρτ.

κῶν ἀράξειον ὀζωδίαν ἀποδίδωσι. μὲν δὲ ²¹ θάνατον πλὴν ²² πλέον. Τῶν γὰρ ἀράξειον Φανεράς ὀπτικιδίων αὐτῇ ²³ σκοτούσι ἢ μελανίαν δίκην αὐτῇ ἀεισκέωσι. ἢ γὰρ ψυχὴ καὶ ἑαυτὴν Φωτεινὴ ἢ καθαρά ἐστιν, ὡς τῆ ἀθανάτη Φωτὸς ἐμφύσημα, ἀλλὰ ἐν τῷ σώματι ²⁴ γινομένη ἢ μὴ καλῶς αὐτῷ κυβερνώσα μολύνεται ἐκ τῆς κατὰ μέρος ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ἢ μὴ πλέον, ἢ δὲ ἔλαττον. τὸ δὲ πᾶς αἱ ψυχαὶ ἐκ τῶν σωμάτων ²⁵ λαμβάνονται πρῶτον τε ἢ ἀπίστων, ἄκιστον, ²⁶ καὶ πάντων ὡς ὀπίγεια ²⁷ ἢ κοινὰ ἐλαχίστων τῶν ἐπουραίων νόμιζε εἶναι, Μακάρει. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς ὀπίγειας βασιλείας ἀποτελλόμενοι φαιώται ὅπτι τῷ πῶδραστῆσαι πνα ἐλθόντες συνέχουσιν αὐτὸν καὶ μὴ θέλοντα, ὁδὲ καταπτήσκει μὴ τῷ φόβῳ, τρέμει δὲ καὶ τιμὴ παρυσίαν τῶν ἀσυμπαθῶς πρὸς τιμὴ ὁδοποιεῖαν ἐλκόντων, ἕτως καὶ ὅταν ἀποταλῶσιν ἄγγελοι πῶδραλαβεῖν τιμὴ ψυχὴν, εἴτε δικαίς, εἴτε ἀμαρτωλῶν, καθαρήσκει τῷ φόβῳ, καὶ τρέμει τιμὴ παρυσίαν τῶν φοβερῶν καὶ ἀποτόμων ἀγγέλων. Καθαρῶν γὰρ τότε ἢ ψυχὴ ἀπορον, καὶ ἀδενῆ, καὶ ἀνωφελῆ πάνθεν τιμὴ τῷ πλῆτε, καὶ συγγενῶν, καὶ φίλων παρυσίαν, πᾶ δάκρυα, καὶ τῆς θρήνης τῶν παρυσάτων αἰθάλλεται. καὶ λαλήσαι, καὶ ἀφίεναι φωτὴν ἢ δυναται, μηδέποτε πειραδῆσα θιαύτη κλείσει. δίδοικε δὲ καὶ τὸ ἀπειρον τῆς ὁδῆς, καὶ τιμὴ σιαλλαγὴν τῆς διαγωγῆς. συνέχεται δὲ καὶ τῇ τῶν ὀρωμῶν δρχόντων ἀσυμπαθεία. πρὸς πᾶσαι δὲ καὶ πρὸς πάντα, καὶ τῇ τῆς σώματι συμβιάσει. καὶ θρηνῆ τιμὴ τέττε ἀπίζωξιν, ὡς τῆ ἐν συνηθεία χωριζομένη. μίαν καὶ μόνην πῶδραμυθίαν μὴ δυναμένη ἔχειν ἐκ τῆς οἰκείας συνειδότη. εἰ μὴ ἔαν καλῶν ἔργων πρῶξιν ἑαυτῇ σίνοιδεν. ἢ τοιαύτη ψυχὴ καὶ πρὸς τῆς ἀποφάσεως τῆς κειτοῦ, ἀπὸ τῆς συνειδότη ἀδιαλείπως κρῖνεσαι. καὶ ὁ Ἀββᾶς Μακάρει λέγει πάλιν. Τί ἐν, κύριόι μῆ, δέομαι ὑμῶν, καὶ ἑὺ ἐρημύσατε. ἐπειδὴ ἐκ τῶν πατέρων πῶδραδέδοται ἐν τῇ τρίτῃ, ἡμέρα, καὶ τῇ θ, καὶ τῇ μ πρὸς φέρεται τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐκκλησία πρὸς φορεῖαν ὑπὲρ τῆς τελευτήσαντ, πὶ τὸ ὄφελ ἐκ τέττε τῇ ἐν μεταστάσει ψυχῇ γίνεται; καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη, Οὐδὲν ακαίρωσ, ἢ δὲ ἀνωφελῶς, ἐν τῇ ἐκκλησία αὐτῷ συνεκρήσεν ὁ θεὸς γίνεσται. ἀλλὰ

21. θάνατον] v. τῆ θανάτη. L. τὸν θάνατον.

22. πλέον] v. πλείονος.

23. σκοτούσι καὶ μελανίαν δίκην αὐτῇ] v.

σκοτός μελανίας δίκην αὐτῇ ἔσ.

24. γινομένη] v. γινομένη.

25. λαμβάνονται] v. τῶν ἀνθρώπων χωρί-

ζονται. lege, παραλαμβάνονται, ut mox infra.

rum foedum odorem spargit: post mortem vero multo etiam foediorem. Opera namque mala incubant illi, tenebrisque illam velut atra veste circumdant. Etenim anima natura sua lucida est & pura, quippe quæ e divino afflatu suam traxerit originem. Verum quamdiu in corpore hæret, & ab eo male habetur potius, ac regitur, quam id habet, & regit, a peccato ex parte contaminatur; hæc illa plus minus. Quomodo vero animæ e corporibus discedant, abducanturque, tam fidelium quam infidelium, audis Macari, & de mundanis, quomodo cœlestia tractentur, exemplum tibi capiendum existima. Quemadmodum enim, qui a terrestri rege mittuntur milites, uti quem sistant, illum etiam invitum ac reluctantem comprehendunt, ac tenent; ille vero timore percussus tremit, eorumque horretque præsentiam, a quibus absque ulla misericordia ad iter faciendum trahitur: sic &, quum angeli mittuntur, ut animam aliquam excipiant, sive illa probi hominis sit, sive improbi, pavet illa, & extimescit terribilium & severorum angelorum consortium. Tum enim demum, quam inutilis sibi & infirma sit, nulliusque opis, divitiarum, cognatorumque & amicorum copia, animadvertit: & horum quidem circumstantium undique lacrymas & lamenta audit, intelligitque: verum verbum proloqui nullum potest, nec vocem mittere: quippe quæ numquam istiusmodi evocationem fuerit experta. Sed & ad immensam viæ prolixitatem exhorrescit, ac commutatum vitæ genus: tum & eorum, quorum jam in potestate est, intuitu perterretur, quos nulla sui tangi videt misericordia. Adhæc & corporis eam afficit convictus, ab eoque se tamquam a familiari quodam contubernali divulsam, disjunctamque dolet, atque lamentatur. Neque vero vel unicum illud ipsi adest, aut succurrit solatium, quod a conscientia suppeditari solet, nisi si forte animus bonorum sibi operum conscius fuerit. Istiusmodi enim anima, etiam ante supremi judicis sententiam, a conscientia perpetim judicatur. Hic Abbas Macarius, Domini mei, inquit, rogo vos, ut & illud mihi exponere dignemini. Quandoquidem ita se res habet, quid commodi ad animam ex eo ritu redeat, qui a patribus nostris institutus est, uti tertia, & nona, atque item quadragesima die oblatio Deo fiat in ecclesia pro defuncto? dicam, inquit angelus; Nihil omnino Deus in ecclesia

sua

26. καὶ παντῶν] v. αἴς.

27. ἢ κοινὰ ἐλαχίστων] locus corruptus in

utroque codice. legam, εἰκόνα ἐλαχίστων, vel ἐλάχιστον adverbialiter.

ἀλλὰ τὰ ἑσπερία, καὶ τὰ ὀπίγεια αὐτοῦ μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι, καὶ ἐκέλευσε τελεῖσθαι.
 ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γνωριμῆς προσφορᾶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ᾠδὴ
 μυθία τῆς ἡλιφως, ὡς ἀπεχωρίσθη τὸ σῶμα, δεχέτω ἡ ψυχὴ μὲν
 ἴανθουσα ᾠδὴ τὸ συνέχοντα αὐτὴν ἀγγέλου. ὅτι θιλόμοις ἐ
 προσ-
 φορᾶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ προσκεκόμεται. ἐ
 διελ-
 πῖς γίνετω ἐν τούτῳ. Ἐς γὰρ δύο ἡμέρας συγχωρεῖται ἡ ψυχὴ ἅμα
 πῶς συνῶσιν αὐτῇ ἀγγέλοι πορεύεσθαι, ἔνθα βύβεται, ὅτι τῆς γῆς. ἢ ἐν
 φιλοσόματῳ ψυχὴ ἀπέρχεται, ποτὲ μὲν πρὸ τοῦ οἴκου, ἔνθα ἀπε-
 ζύχθη, ποτὲ δὲ πρὸ τοῦ μνήματος, ὅπως κατεπέθη τὸ σῶμα. καὶ
 ἄλλως ἐκτελεῖ πᾶς δύο ἡμέρας, ζητούσα ὡς περ ὀρέον τι πρὸς τὴν αὐ-
 τῆς. ἡ δὲ σιᾶρετῳ ψυχὴ ἀπέρχεται εἰς τόπων, ὅπως εἶχε συνήθειαν
 ἐργάζεσθαι πρὸ δικαιοσύνης. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνυψέσθαι κελεύει
 πᾶση ψυχῇ χειριανθῆν εἰς ἔραν ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέ-
 ρᾳ ὁ πάντων Θεός, καὶ μίμνησιν τὸ αὐτοῦ ἀναστάσεως, εἰς προσκύνησιν τῷ
 Θεῷ τῶν ἀπάντων. καλᾶς ἐν κατέχει ἡ ἐκκλησία τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 προσφορᾶν καὶ θύχην ποιέσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. μὲν ἐν τῷ προσκυ-
 νῆσαι τῷ Θεῷ, γίνεσθαι κέλευσις παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπιδειχθῆναι αὐτῇ τὰς
 διαφορὰς καὶ τερπνάς σικνάς τῶν ἁγίων, καὶ τιμὴ τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ
 ὁραϊότητα. καὶ πᾶντα πάντα καταμανθάνει ἡ ψυχὴ ἐν ἑξ ἡμέραις,
 ἴανθουσα καὶ δοξάζουσα τὸ θιτρεπιτῆν τύπων Θεόν. καὶ ταῦτα πάν-
 τα θεωρῶσα ἡ ψυχὴ μετὰβάλλεται, καὶ ὀπιλανθάνεται τῆς ἡλιφως,
 ὡς περ εἶχεν ἐν τῷ σῶματι ἔσα. ἐὰν δὲ ἐπὶ ἐν ἁμαρτίαις ὑπέβηται,
 θεωρῶσα τὰς σπολαύσεις τῶν ἁγίων, ἀρχεται λυπεῖσθαι, καὶ κα-
 ταγνώσκων ἑαυτὴν, λέγουσα, Οἶμοι πᾶς ἐμαυταίωθην ἐν τῷ κόσμῳ
 ἐκείνῳ, ἐν ταῖς ὀπιθυμίαις τῶν βίβων ἀχοληθεῖσα. τὸ πλεῖστον τῶν βίβων με
 ἔδαπάνησα ἐν ἀμελείᾳ, καὶ οὐκ ἔδύλευσα τῷ θεῷ καὶ τὸ πρῆπον,
 ὅπως κατὰ ἡζιώθην τῆς χάριτος, καὶ τῆς δόξης ταύτης. οἶμοι τῇ
 ἀθλίᾳ. ἐπὶ μοι νῦν συμβάλλονται αἱ φροντίδες, καὶ ὁ ἀκαρετῳ πει-
 σπασμός, ὃν εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ. πῶς δὲ μοι χροσιμεύσων οἱ ἀμ-
 πελάνες, οὓς ἐφύτευσα, καὶ οἱ ἐλααίνες; ποῖαν δὲ μοι ὀφέλειαν
 παρέξεται ὃν ἐκτισάμην ἀγρόν; τί δὲ μοι ὀφελεία τὸ ἐσθῆν ἐκεῖ
 χροσίον; ποῖον δὲ μοι ὀφελῳ παρέχει ὁ πλεῖστον ὁ ἐκεῖσε; τί δὲ
 μοι ὄνησε πᾶν τερπνόν τῶν βίβων, ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ; οἶμοι, εἰς μάτην
 ἐκοπίασα. οἶμοι, ὅτι ἀφρόνας ἐβίωσα. οἶμοι, τιμὴ ἐν ὀλίγῳ καυρᾷ δό-
 ξαν ἠγάπησα, τὴν δὲ αἰάνην πτωχῶν ἐκτισάμην. οἶμοι, τί πέπονθα; εἰ
 μοι, πᾶς ἐσκοπίσθην οὐκ οἶδα. εἰ μοι, εἰδῆς δυνήσεται νῦν βοκ-
 θῆσαι.

28. τὸ ἐσθῆν ἐκεῖ] v. τὸ ἐσθῆν ἐκεῖ.

fua aut frustra fieri permittit, aut inutiliter: verum cœlestia sua & terrena mysteria in ecclesia sua adhiberi concessit; iussitque peragi. Quum enim tertia die oblatio in ecclesia fit, levamen aliquod doloris, quem e corporis sejunctione sentit, anima defuncti ab angelo, cujus in potestate est, accipit; quandoquidem pro ea in ecclesia benedictio & oblatio Deo offeruntur. Ac tum spe etiam meliore impletur. Biduum enim illud animæ permittitur, ut una cum angelis, qui ei præsto sunt, quocumque animus tulerit, in terras descendat. Quæcunque igitur corporis sui amore ducitur, vel domum illam abit, ubi a corpore sejuncta fuit, vel circa sepulcrum versatur, in quo corpus suum conditum jacet. Atque ita quidem biduum illud infumit, haud fecus ac avicula solet nidum requirens. At pia anima, ac virtutis amans, ad illa loca proficiscitur, in quibus pietatem exercere solita fuit. Ceterum tertia die ille, qui a mortuis tertia die resurrexit, Christus, ille omnium Deus, omnes Christianorum animas attolli in cœlos jubet, ad imitationem resurrectionis suæ, ut omnium adorent Deum. Recte igitur mos ille ab Ecclesia observatur, ut tertia die pro anima defuncti oblatio, precesque fiant. Ergo ubi Deum venerata est, jubet ille, ut animæ illi variæ jucundæque Sanctorum sedes, totaque Paradisi voluptas atque elegantia ostendatur, & hæc ea omnia diebus sex cognoscit, admirans, laudibusque concelebrans ordinatorem horum Deum. Quæ ubi contuetur, ac perlustrat, immutatur, oblivisciturque ærumnarum omnium, & laborum, quos in corpore commorans fuerat perpeffa. At si peccatorum rea fuerit ac affinis, voluptates conspicata sanctorum, contristari incipit, seque ipsa damnare, Hei mihi, inquit, quam ego in terris desipui, quæ vitæ voluptatibus tempora mea tribuens maximam vitæ partem incuriæ me tradidi, nec, ut factum oportuit, Deo servivi, ut & ipsa hujusce gratiæ ac gloriæ essem particeps! Me miseram! etiamnum me curæ & inconsulta sollicitudo, queis in illo mundo tenebar, circumstare, ac circumfultare non cessant! Quid nunc me juvant aut vineta, quæ plantavi, aut oliveta, quæ colui? quid nunc ad me commodi ex agro redit, quem coëmi? quæ ex auro utilitas, quod amavi? quid divitiæ profunt, quas illic possedi? quid omnis vitæ voluptas, qua isthic fruitus sum? Hei mihi! quæ incassum me fatigavi! hei mihi, quæ insipienter vitam perdidi! hei mihi, quæ exigui temporis, quam desperibam, gloria perennem ac æternam mihi infamiam comparavi!

θῆσαί μοι, ὅπως κἀγὼ ἄθλιος τὴν τύχην τῆς δόξης κυεῖς. μὲν δὲ τὸ θεω-
 ρῆσαι πᾶσαν τὴν χεῖρην τῆς δικαίων ἐν ταῖς ἐξ ἡμέραις πάλιν ἀναφέρε-
 ται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς προσκύνησιν τῷ Θεῷ. Καλῶς ἔν προσφέ-
 ρει ἐν τῇ ἡμέρᾳ λειτουργίας καὶ προσφορᾶν ἐκτελεῖσα ὑπὲρ τῆς τε-
 λευτήσαντος. μὲν δὲ τὴν δευτέραν προσκύνησιν πάλιν γίνεται κέλευσις
 ὡς ἔστι πάντων δεσπότης καταλαγῆν αὐτὴν ἐν ταῖς ἁγίαις, καὶ δεῖξαι αὐ-
 τῇ πᾶν ἐκείσε κολασίαν, καὶ διάφορα ταμίαι τῶν ἁγίων, καὶ πᾶσι τῶν
 ἀσεβῶν διαφόρων κολάσεις, ἃς ὡδρακαθεζόμενοι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμαρτα-
 λῶν διπλοῦς θρηνοῖσι, καὶ βρύχουσι ²⁹ τῶν ὀδόντας. καὶ ἐν ταῖς τοιαύ-
 ταις διαφοραῖς τῆς κολάσεων ὡριεφέρεται ἡ ψυχὴ ἡμέρας ἅπασαν, καὶ
 μήπως ἄρα καὶ αὐτὴ ἐν τῷ ποίετω πότῳ κατακλιθῆν φυλάττεσθαι. καὶ τῇ
 μὲν ἡμέρᾳ ἀναφέρεται πάλιν προσκυνῆσαι ³⁰ τῷ κυρίῳ. καὶ τότε λοι-
 πὸν ὡρὸς πᾶν ἔργον ³¹ αὐτῆς κελεύει ὁ κριτὴς ³² τὸν τόπον τῆς πα-
 ραφυλακίης. ³³ καλῶς ἐκτελεῖται ἔν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταῖς μνησίαις τῆς
 μετισταμένων, καὶ πεφωτισμένων. ὅτι δὲ τῆς ψυχῶν τῆς μὴ ἔχουσῶν βάπτισμα
 τὸ ἅγιον ἔχ ἔτας. ἀλλὰ ³⁴ ἀπεινῶς ἀγγελοὶ σπύτομοι λαμβάνουσι
 ταῖς ἀφωτίστους ψυχὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, τίπτοντες, καὶ λέγοντες, Δεῦρο
³⁵ ἀσεβῆς ψυχὴ, ³⁶ τίς ὁ δεσπότης σε καὶ πάντων ³⁷ Χειρὸς. ὅν ἐκ
 ἐθέλησας γινῶναι, ἐν ἀνέσει διάγουσα ἐν τῷ κόσμῳ. Νῦν γινῶθι πι-
 μαρκευθῆν αἰωνίως. καὶ μέλει τῶν ὡρῶν ἔρανευ ἀνάγοντες ἰσταῖσι καὶ δέου-
 σιν ³⁸ αὐτῇ ἐκ μήκους τὴν δόξαν τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἔρα-
 νίων δυνάμεων, λέγοντες, Γέτων ἀπάντων κύριός ἐστιν Ἰησοῦς Χειρὸς,
 ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔστι ζῶντος, ὅν ὅσῳ ἠθέλησας γινῶναι καὶ προσκυνῆσαι,
 ἀλλὰ ³⁹ ἀπαχθεῖσα ὡρὸς τῆς ⁴⁰ ὁμοιοῦσας ἀσεβεῖς, καὶ τὸν ἑαυτῶν
 ἀρχόντα τῆς διάβολον, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡθιμασμένον τῷ
 διαβόλῳ, καὶ πᾶσι ἀγγελοῖς αὐτοῦ, ἔς ἐν τῷ βίῳ σε ἃς θεός
 προσεκύνησας. ⁴¹ Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἀγγελοὶ ἀφανεῖς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν.
⁴² ἡμεῖς δὲ δόξαν ἀναπέμφωμεν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

29. τῶν ὀδόντας] v. addit: ὑπὸ τῶ ἰδίοις
 συνιδίῳ κατακρινεται. Quod ab interpre-
 te, seu mala manu.

30. τῷ κυρίῳ] v. τῷ Θεῷ.

31. αὐτῆς κελύει] v. τῆς ψυχῆς ἀφίρει.

32. τὸν τόπον] v. τὴν ἀπόφασιν.

33. Καλῶς ἐκτελεῖται, usque ad ἐπὶ δε-
 τῶν] pro his C. Viennensis habet: καὶ ἀπο-
 κλείεται τισσαροκοσῆ ἡμέρα. καλὸν ἔν ἡ ἐκ-
 κλησίᾳ ἐκτελεῖ καὶ τὴν τισσαροκοσῆ ἡμέραν

τῶ τελευτήσαντος. μετὰ ταῦτα μόντοι ἐπὶ τῶν
 ψυχῶν τὸ βάπτισμα ἔχουσῶν ἐκτελεῖται. ἐπὶ
 δὲ τῶν, &c.

34. ἀπεινῶς] pro ἀπεινῶς v. μετὰ σφοδρῶς
 ἀπεινῶς. quod a scholiaste.

35. ἀσεβῆς] v. ἀσεβῆς.

36. τίς ὁ δεσπ.] v. γινῶθι, τίς ἐστιν ὁ δεσπ.

37. Χειρὸς] v. κύριος.

38. αὐτῇ ἐκ μήκους.] ita noster codex. v.
 autem αὐτῇ μικροῦτα restitui αὐτῇ ἐκ μήκους.

93. ἀπα-

hei mihi, quæ mala mens me pessum dedit! Væ mihi! quomodo ita excœcata fuerim, non capio. Væ mihi! nunc mihi auxilium ferre nemo potest, nec efficere quisquam, ut & ego infelix gloriæ Domini fiam particeps. Postquam vero diebus illis omne piorum gaudium contemplata est, fursum rursus ab angelis ad adorandum Deum evehitur. Recte igitur nona die Ecclesia pro vita functis preces & oblationes instituit. Post alteram vero adorationem, ille omnium arbiter Deus duci illam ad inferos jubet, ibique ipsi pœnas ostendi, variaque impiorum supplicia, quæ desidentes illic animæ jugiter lamentando deplorant, dentibusque infrendunt. In his autem suppliciorum diversis generibus perlustrandis triginta dies anima occupatur, tremens ac metuens, ne & ipsa ad tam diram & horribilem custodiam damnetur. Quadragesima vero die iterum fursum tollitur, quo Dominum adoret. Exin, prout ejus merita, locus illi custodiæ a judice assignatur. Præclare igitur in ecclesia commemoratio usurpatur defunctorum & baptizatorum. Sed non par ratio eorum, quibus sanctum baptisma non contigit. Has enim non illuminatas animas, ubi e corpore discessere, immites angeli duriter accipiunt, cædentes, ingerentesque, Huc huc, anima impia, vide, quis tuus & omnium Dominus Christus sit, & quem cognoscere in hac vita remisse ac negligenter agens noluisti. Hunc tandem cognosce perpetuis damnata suppliciiis. Et ad primum usque cœlum eam sublevantes statuunt ibidem, ut e longinquo angelorum, & omnium cœlestium potestatum gloriam intueatur, dicentes: Horum omnium Dominus est Jesus Christus, filius Dei vivi, quem nosse noluisti, nec adorare. Vade igitur ad tui similes impios, & ad eorum principem diabolum in ignem æternum, qui diabolo & angelis ejus præparatus est: quos, dum in vivis eras, tamquam Deos adorasti. Hæc ubi dicta, evanuerunt angeli ex oculis nostris. Nos autem laudes dicamus Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

39. ἀπαχθίστα] v. ἀσχαθίστα. adde & τώτερος τῷ ἄλλο, ὅτι καὶ αἱ λοιπὴ ψυχὰ τῶν ἀπίστων.

40. ὁμοιοσύς] malim, ὁμοίος σοι τὸς ἀσιβίς.

41. ταῦτα εἰπόντες] Viennensis Codex præmittit: καὶ λοιπὸν κατὰ γὰρ αὐτῶν εἰς τὸ κα-

42. Ἡμεῖς δὲ, usque ad finem.] v. Ἡμεῖς ὑπαρξάντων τὴν ὁδὸν ἡμῶν, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτῶ πρήπτει δόξα, τιμὴ, καὶ ἀσπ- κήσεις.

F I N I S.

A D D E N D A

Ad Gregor. Nazianz. e Lambecio l. III, p. 177, Bibl. Cæsar.

Titulus hic Ἐπισκόπου Ναζιανζῆ exstat etiam alias in eodem codice, itidem ut hic, aureis literis studiose exaratus. Quamvis autem hic error adeo sit antiquus, ut non solum Ruffinus Hist. Eccles. l. 2, c. 9, Socrates lib. 3. c. 35, Sozomenus lib. 6, c. 17, & Suidas in Lexico sub voce Γρηγόριος, verum etiam ipse S. Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 17, S. Gregorium Nazianzenum appellet Episcopum Urbis Nazianzi in Cappadocia, ipse tamen S. Gregorius in scriptis suis expresse reclamatur, & publice testatur, se numquam fuisse ordinatum Episcopum Nazianzi, sed tantummodo patrem suum, tamquam Episcopum jam decrepium, in administranda istius urbis Ecclesia ad breve tempus adjuvisse. Qua de re videtis plura apud Card. Baronium Annal. Ecclesiast. tom. IV, an. 371, & 372, 304, 305, & 331 edit. Plantin.

Operum Nazianzeni noviss. editioni Colonienfi, quatuor extremi versus desunt; quos hic addere visum.

Εἰκὼν κενῶται, πῶς βοηθήσει λόγῳ;
 Εἰκὼν κενῶται, δῶρον ἀχεράτης Θεῆ.
 Ὑβείζετ' εἰκὼν, αἰδομένῳ Φθόνε, Φθόνε.
 Ἄλλοτελοῖς λόγοις τε καὶ νόημασι.
 Πηγὴ χακῶν μὴ βλύζε, μὴ μάταια Φρήν.
 Εἰ δ' ἔν, σὺ γλώσσα μὴ δέχῃ τὸ βόρβορον.
 Εἰ δ' ἔν, σὺ χεῖρ μὴ δέχῃ τὴ χείρονα.
 Οὕτως ἂν ἡμῖν εἰκὼν ἀφάρτῳ μένοι.

Phila Epigramma in margine oper. Greg. exaratum,

Τὸν ἀσικὸν θόρυβον ἔ τέρων Πάτερ (male τέρων in Lambecio)
 Εἰς πόντον ἐκπλεῖς, ἀλλ' ἄποστρέφεις πάλιν
 Ἐκείθεν ἡμῖν ὄλβον ἔ Φαῦλον Φέρων.

Codicis Gr. Naz. margini adscriptum:

Νῆς πυρόεις καὶ μύθη ἢ βίβλη ἢ δε
 Τῆς ἀνόμης φλεγῆται, τῆς ἀεὶ θεσμὸν ἕει.

Carmen Tetrastichis editis Gregorii Naz. præfigendum:

Γρηγορίε πόντῳ εἰμί. τετραστιχὴν δὲ Φυλάσσω
 Γνώμαῖς πνευματικαῖς, μνημόσυνοι σοφίης.

I N.

V I N D I C E X

* *Ἀσκή μορμολύπειον*. 85. not. in vers. 4.
Ἀσμίνας προπέμπειν. 18. vers. 145. & not.
Ἀσπίδων αυτίμωστα. 28. not. in vers. 260.
Ars nulla, doctrina nulla absque longi
 temporis exercitatione addiscitur. 53.
 vers. 554.
Ἄσπις διόσι. 110. not. num. 6.
Ægyptii aliique sacerdotes initari sacris cu-
 pidos a vitæ labibus variis modis re-
 purgabant. 87. not. in vers. 8.

B.

Babylon Spiritualis. 101. vers. 7.
Βάδισμα ναίδειν. 58. not. in vers. 651.
Βαδίζειν κατά νόμους. 58. not. in vers. 651.
 — *τεταγμένα*. 59. not. in vers. 651.
Βιάνειν καθάβιδας, κορμολύπειον, βλακώ-
 δες, ἀβροφί. 60. not. in vers. 651.
Βαμβάκιον. 177.
Baptisma sacrum meram aquam esse cre-
 ditum Massalianis. 121. anath. X. &
 XI.
 per *Baptismi* lavacrum abolerentur quæ ante
 commisimus peccata, non sicubi deinde
 hallucinamur. 47. vers. 475.
Baptismi lustratio si mores & vitæ impro-
 bitatem mutaverit, illud re declaran-
 dum. 45. vers. 442.
 a *Baptismo* stola candida indui solita a
 baptizatis. 176. num. 55.
 post *Baptismum* peractum baptizati ante
 sacram mensam constituebantur. 173.
 not. num. 48.
 — psalmodia adhibita. 163. not. num.
 49.
Baptismus φωτισμὸς & φωτισμὸς dicitur.
 159. not. num. 85.
Baptizandi prius in religione Christiana
 instrui debebant. 158. not. num. 10.
Baptizandis olim paschatis tempus consti-
 tutum & quare. 176. not. num. 55.
Baptizandos aqua a calce ad caput spon-
 giis illinebant Massaliani. 123. anath.
 XIII.
Baptizati ad sacram communionem ad-
 milli. 175. & not. *ibid.*
 — ab Episcopo sacro chrismate inun-
 cti & quo ritu. 175. & not. num. 53.
 & 52.
Basilii leges Monasticæ. 181.

ὁ Βαδμὸς de Episcopali dignitate. 50 vers.
 528.
ὁ Βάσκαϊ. 58. vers. 640.
Βῆμα five altare Manichæorum quid. 142.
 not. in num. 56.
Bogomilorum hæresis. 109.
Bogomilus quid Mysoforum lingua. 109.
Βροντῶς βροταίς. 84. vers. 4.
Budda a quo doctrinam Manes hæresiar-
 cha accepit, quis fuerit, & ejus opi-
 niones. 126. not. & 137. not. num. 32.

C.

Callimachus & Calais pictores. 67. vers.
 744.
Carnium usus a Massalianis abominabilis
 habitus. 119. anath. VI.
Cedere foro de quibus dictum. 19. not. in
 vers. 156.
Cæus doctor alios manu ducere non po-
 test. 35. vers. 327.
Christianis Algeziram abductis in servitu-
 tem multa facultas pecuniam faciendi,
 qua se postea redimant. 21. not. in
 vers. 166.
 in *Christianos* calumnia de promiscuo con-
 cubitu. &c. 110. not. num. 5.
Christi patientis exemplum pariter fe-
 rendo imitandum. 5. vers. 1. &c. item
 15. vers. 104.
Christum specie tenus passum fuisse quo-
 rum dogma fuerit. 133. not. num. 20.
Christus specie tenus tantum mundo ma-
 nifestatus ex opinione Manichæorum.
 133.
Χειρὶν πολυμήματα quare dicta. 167. not.
 num. 30.
Χιτάριος Φαίδ. 62. vers. 686.
Χριστοπολίταις se ipsi vocabant Massaliani.
 123. anath. XII.
Civitatium maximarum, Constantinopolis
 & Antiochiæ, contentiones tempore
 Gregorii requirebant doctiores & præ-
 stantiores Episcopos. 22. not. in vers.
 185.
Communionem corporis ac sanguinis Do-
 mini meri panis ac vini participatio-
 nem esse dicebant Massaliani. 123.
 anath. XII.
Corpus mentem degravat. 55. vers. 579.
 Κοπ.

RERUM ET VERBORUM.

Concubitus illiciti Manichæorum & aliorum hæreticorum. 149. & not. num. 80.

Conjugia rejiciebant Manichæi. 141.

Consecratio sancti olei. 171. & not. *ibid.*

Convventus in Ecclesiis averfabantur Massaliani. 119. anath. VIII.

a *Conviciis* abhorrebat Gregorius. 5. 20.

Conviciis exagitare non fas est quemquam. 5. vers. 19.

Corpus totum baptizandi vestibus nudatum. 172. not. num. 43.

Crates philosophus opes in mare abiciens tacite reprehensus. 56. not. in vers. 597.

Cruce Hierosolymitana in brachio signantur, qui S. Sepulcrum visitant. 20. not. in vers. 160.

Crucem venerandam ac vivificam, furcam appellabant Massaliani. 121. anat. XI — venerandam sacrasque imagines spernebant Manichæi. 147.

Crucis signaculo non usi Massaliani in recitatione Dominicæ orationis. 119. anath. VII.

— signum ad diaboli audaciam arcendam. 100. vers. 11. & not. *ibid.*

Cruci unde tantus honos olim in Ecclesia Catholica. 121. not. num. 6.

Cruciata pectora quæ Ausonio. 10. not. in vers. 58.

Cucullus Monachorum quo intuitu adhibitus. 176. not. num. 56.

D.

Dæmones balneares nocivi. 169. not. num. 34.

Decipula ad circumveniendum vulgus. 27. vers. 226.

Dionysii bacchæ & bacchantes coronari soliti. 20. not. num. vers. 160.

Διαλοῖς Samuelis. 60. not. in vers. 653.

Discipuli Manetis & interpretes commentariorum ejus. 145.

Doloris remedium dolorem de corde promere. 9. vers. 45.

Δῶρα πῶποτεν Θεῷ quid. 18. vers. 149. & not.

E.

Ebrii sibi ipsi plerumque sobrii videntur, alios vero vino madidos existimant. 73. not. in vers. 829.

Ecclesias in honorem Dei ædificari non debere sentiebant Massaliani. 121. anath. IX.

Ecclesiæ Manichæorum. 145.

Ἐχθρὸς de diabolo. 98. not. in vers. 11.

Ἐὶ δ' ἔσ', saltē, si non. 8. not. in vers. 47.

Ἐὶ δὲ ἔσ'. 168. not. num. 33.

Ἐὶ δὲ ἔσ' formula solemnī & quando ab Episcopo adhibita. 170. not. num. 136.

Ἐκβαλὴν εἰργεν. 54. vers. 596.

Ἐκδραμῆν, ἑπὶ τοῦ δρόμου φερέσθαι. 6. not. vers. 23.

ὁ *Ἐκτός*, hæreticus vel gentilis. 50. vers. 531.

Ἐλεγχ rectius damnatio quam victoria vertitur. 125. in not.

Ἐμφάσεις. 86. vers. 10. & not. *ibid.*

Encratitarum hæresis, ejusque auctor & appellationis ratio. 111. not. num. 12.

Ἐνσῶσις. 119. not. num. 9.

Ἐντεῦθεν & *ἐντεῦθεν* quid. 112. not. num. 14.

Ἐφῶδ quid. 60. not. num. vers. 653.

Episcopi dissolutionis vitæ si melius se gerere voluerint, per ipsa solia impediuntur. 59. vers. 639.

— Gregorii tempore lecti ne exploratis quidem ipsorum moribus aut doctrina.

36. vers. 375.

de *Episcopi* indole ac moribus nemo sibi aliquid certi polliceri potest absque temporis aliquo spatio. 51. vers. 523.

— mali cautius vitandi quam ferocissima animalia. 7. v. 33. 34. 35.

— quales & quo ex genere hominum lecti tempore Gregorii. 19. vers. 151. &c.

— scelerati exemplum officina omnium malorum. 39. vers. 365.

Episcopis Gregorii tempore uxores habere licitum. 56. not. in vers. 611.

ab *Episcopo* quæ capita & quomodo præcipue docenda. 33. vers. 390.

- Episcoporum** Gregorii ævo inficitia turpis. 21. vers. 174. &c.
- Gregorii tempore pessimi ante electionem mores, sed simulata ac subita mutatio eorundem post electionem. 39. vers. 393.
- insolentia Gregorii ævo. 71. vers. 799.
- improborum ac rudium impudentia in invadendis passim sedibus sacris adulterio comparata. 63. vers. 682.
- proborum ac spectatæ severitatis, tum improborum ac voluptuariorum descriptio. 43. vers. 570. &c. item 57. vers. 610. &c.
- sui temporis improbi mores descripti & exagitati a Gregorio. 35. vers. 332.
- tempore Gregorii crassa rerum sacrarum ignorantia & imperitia alios docendi, cum ipsi discipuli essent. 53. vers. 550.
- tempore Gregorii dissidia. 73. vers. 825.
- vestitus de duplici materia contextus reprehensus. 61. vers. 667.
- Episcopum** electum potestas ipsa deteriorem facit. 41. vers. 382.
- non opus est facundiæ secularis ac philosophiæ studiosum esse, modo loquatur eorum more qui simplices doctrina sunt. 31. vers. 284.
- Episcopus** de præstantissimis primus eligendus, vel saltem non postremus, præsertim tempore Gregorii. 23. vers. 181.
- malus ramno comparatus, probus vero columnæ ignis populum Israëliticum præcedentis. 65. vers. 721.
- veterator unum quo se jactitet, habet, urbem splendidam scil. 69. vers. 781.
- τὰ Ἐπιτέμια τῆς θείας καὶ φερῆς ἱερωσίας. 122. anath. XII. & not. num. II.
- Ἐπιτέμια τὰ πάτεραι seu τὴν δουρίαν qui dicantur. 122. not. num. II.
- Equuleorum** effrenata vis fame domatur. II. not. in vers. 63.
- Elaiæ** ὀσμὴς ψυδική. 116. & not. num. I.
- Ἐσκατιοῦν νόσος βασιλεία. 86. vers. 6. & not.
- Ἐσιγῆσαι τὸ σῶμα de stigmati dei Martii. 19. not. in vers. 160.
- ab **Eucharistia** adhorrebant Manichæi. 145. & not. num. 69.
- Ἐυχίλατοι. 171. not. num. 37.
- Euchitarum** convivia nocturna descripta. 109.
- secta unde sic appellata. III. not. num. 10.
- Euphemita** unde dicti. 106. not. num. 4.
- Ἐυφρονὺν φησὶ κακοῖς. 18. vers. 147.
- Enthusiastæ** dicti Massaliani & unde III. not. num. II.
- Euthymius** quo tempore scripserit ac flourerit. 106. not.
- Exclamations** tragicis familiares. 16. vers. 134. & 135. & not. *ibid.*
- Exorcismorum** preces. 155.
- Exorcistarum** ordo singularis inter Clericos, & quartus ab infimo. 155. not. num. 99.
- Extraneus** bonitatem Christianæ fidei metitur honestate famæ. 51. vers. 531.
- non aliam opinionem de Episcopis admittit præter illam quam ex antea cta eorum vita concepit. 51. vers. 535.

F.

Fabula de fele sponsa. 63. vers. 701.

Felis in thalamo nuptiali collocata similis Episcopus hypocrita & adulterinus. 63. vers. 698.

Flagellationis sacræ usus tempore Gregorii nondum cognitus. 10. not. in vers. 58.

Formula ac ritus baptizandum oleo sancto inungendi. 171. & not. num. 43.

— anathematismi devoti hæretici ὀν ἀνταῖς ψυχαῖς τε καὶ σώμασι. 140.

— & ritus Episcopi in baptizando. 173.

— & ritus in consecratione sancti olei. 171.

— precum, cum recipiendus e Manichæismo omnibus & singulis Manichæi dogmatis anathema dixit. 150.

— precum, cum baptizati fabanum, cuculum & cingulum solvit Episcopus. 177.

— precum in manuum impositione. 153.

— precum post peractum baptismum. 175.

— precum sacerdotis ante baptismi aquana cum baptizando consistentis. 165.

— ejus

RERUM ET VERBORUM.

- ejus qui ordinabatur. 49. not. in vers. 505.
- sacerdotis ter in aquam baptismi infusantis. 169.
- Foro* cedere de quibus dictum. 19. not. in vers. 159.
- in *Foro* mensæ argentariæ. 19. not. in vers. 159.
- statuz & signa. 19. not. in vers. 166.

G.

- ὡς Γάλακτι εἶναι herbæ & frumenta quando dicantur. 15. not. in vers. 117.
- Galli* cognomen cur datum Ptolemæo Philopatori. 20. not. in vers. 160.
- Γιλωνίς* in nuptiis. 93. vers. 703.
- Gregorii* adversarii vulturibus & leonibus comparati. 81. vers. 71. & 86.
- carmen de se ipso. 74. carm. II.
- carmen in Diabolum. 101. carm. XVIII.
- carmina ad plebem Anastasiæ. 19. carm. IX. X. & XI.
- carmina in invidos. 83. carm. III. IV. V. VI. VII. VIII.
- carmina varia in morbum suum. 101. carm. XIX.
- confessio & gratiarum actio. 97. carm. XV.
- corpus aheneum curis maceratum e-languerat. 15. vers. 110.
- desiderium, quo populum Anastasiæ prosequeretur. 90. vers. I.
- eloquentia. 78. vers. 48. & not. *ibid.*
- gravitatem adversarii fastum & confidentiam appellabant. 75. vers. 15.
- hymnus vespertinus. 97. carm. XVI.
- in ferendis injuriis imbecillitas & in convitiis acerbitas. p. 5. v. I. &c.
- invocatio ad Christum. 93. carm. XII.
- labores, integritas, fidelis opera in obeundo munere. 13. vers. 99. &c. 15. vers. 115.
- monitum ad Presbyteros sui temporis. 71. vers. 812.
- *φιλαυρία* & jactantia de vitæ suæ severitate. 54. not. in vers. 575.
- precatio. 95. carm. XIII. & XIV.
- querela de corporis imbecillitate, cum

- ante strenuus fuisset. 79. vers. 53.
- ultima verba, cum animam expiraret. 105. carm. XX.
- Gregorio* ab invidis objecta superbia, quod ecclesiam dignitate inferiorem Constantinopolitana contemneret. 79. vers. 39.
- bis ab Episcopis fallacibus fucus factus. 93. vers. I. & not. *ibid.*
- in *Gregorio* vitæ purioris austeritas. 9. vers. 54. & not.
- Gregorium* quid impulerit, ut Sasimorum episcopus fieri voluerit. 13. vers. 81. &c.
- in *Gregorium* invidia & criminationes collegarum ad eum sede sua Constantinopolitana expellendum. 17. vers. 136. & not. *ibid.*
- virorum principum Romæ benevolentia. 17. vers. 125.
- Gregorius* a laboribus suis avulsus non peccato, non morbo, sed invidia. 87. vers. I.
- a matre Deo devotus, antequam in lucem ederetur. 71. vers. 805.
- a morbo instar Lazari resurgens. 81. vers. 75.
- dimissus ab urbe Constantinopoli & sede Episcopali non admodum repugnans. 19. vers. 150. 151.
- doloris cruciatibus ob peccatorum conscientiam, pro flagris usus. 10. vers. 58. & not.
- initio electionis a populo lapidibus impetitus. 7. vers. 31. & not. & 14. not. in vers. 103.
- malis fractus malorum finem expetens. 93. vers. 5.
- munere suo dejectus ab invidis Collegis tanquam onus de navî gravata. 19. vers. 146.
- omnium rerum presentium satur. 93. vers. 6.
- pluribus simul in urbibus episcopus esse arguebatur, ideoque non rite electus Constantinopoli. 5. vers. not. in vers. 51.
- supra res aspectabiles positus, rursus ab jucunda ista vita longe abductus. 11. vers. 71.

H

- Heresis* unaquæque suos habebat libros & scriptores. 117. not. num. 2.
Homo versutus descriptus. 67. vers. 746.
Honori sacra facientes capite aperto erant. 66. not. in vers. 748.
Hypocritæ elegans descriptio. 59. vers. 649.

I

- Ieiunium* Christianorum tempore quadragesimæ damnabant Manichæi. 147.
Imagines ac statuæ principum virorum columnis ac cippis impositæ. 121. not. num. 4.
Imaginum sacrarum cultus rejectus a Massalianis. 121. anath. IX.
Imago olim in Ecclesia Catholica multa, multus earum cultus, & quando ex in Ecclesias admittæ. 120. not. num. 3.
Impositio manuum in Ecclesia triplex. 153. not. in num. 96.
Improbis secundæ res sunt, virtutem colentes tristem agunt vitam. 71. vers. 790.
Incessus arte compositus, incessus immediatus. 59. not. in vers. 651.
Insufflatio in baptizandis ter repetita. 122. not. num. 13.
 pro *Insufflatione* sacra initiandis sputa inspuabant Massaliani. 122. anath. XIII.
Insufflationis ritus unde peritus. 152. not. num. 93.
Invidia affectionum justissima. 75. vers. 7. & not. *ibid.*
Fonæ historia. 81. vers. 63.
Jurisjurandi nulla religio Manichæis. 149.

K

- Kακὸφρων* de duro & immiti. 12. not. in vers. 92.
Κατηλοὶ πίστεως cur a Gregorio dicti Episcopi. 18. not. in vers. 153.
Κατηχέμενοι erant duplicis generis. 151. not. num. 90.
Καλιναί in navibus qui. 57. vers. 612.

- Κλέδο* πλίον formula laudantis probantifque. 23. not. in vers. 186.
Κέρματες de Episcopis exteriori specie tantum. 88. vers. 9.
Κλάσις αὐχίνου opponitur ὑψαυχίνου φρασηματι. 58. not. in vers. 649.
Κλίσις in ordinatione Episcopi quid. 48. not. in vers. 503.
τὸ κἀδὶον πᾶρελθε, τὸν λύκοι βλαπτε. pro verb. 8. vers. 38.
Κεκάθειον de galca mystica qua induebantur baptizati. 176. not. num. 56.
Κεκάθειον quid. 176. not. num. 56.
Κεστ de Principe. 16. not. in vers. 125.

L

- Labano* comparatus improbus Episcopus, probus Jacobo. 63. vers. 693.
Labor quorum perfectus est, eorum & præmium perfectius. 5. vers. 6.
Labores egregii sanctorum virorum non sunt araneis dandi. 31. vers. 294.
Liberum arbitrium tollebant Manichæi. 141. & not. num. 46.
Libri sacri a Manichæis rejecti. 147.
Λιβῆς quid. 60. not. in vers. 655.
Loca excelsa electa ad cultum deorum. 134. not. num. 25.
Λογιστὴς Ecclesiasticorum reddituum. 67. not. in vers. 749.
Λόγοι ἀπόστολοι qui. 23. not. in vers. 205.
Λογοὶ νεκροὶ de Arrianorum doctrina. 90. vers. 4.
Λόγοι νεκροὶ. 12. not. in vers. 86.
ὁ λόγος ἡμῶν διττός. 28. vers. 267.
Lotio manuum & digitorum in sacris. 18.
Λύσση de æstu libidinis. 57. not. in vers. 619.
Lycopetrus primus auctor Massalianorum hæresis & nominis ratio. 115. anath. I.

M

- Manes* a quo doctrinam acceperit. 126. not.
 — se Paracletum esse dicebat. 137. & in not.

— unde

RERUM ET VERBORUM.

— unde Manichæi, quis fuerit & nominis origo. 126. not. num. 2.
Manica Phrygum gestamen. 172. not. num. 45.
Μανικός quid. 172. not. num. 45.
Manuum impositio in consecratione Episcopi ablutionem peccatorum instar baptismi non præstat. 49. vers. 503.
 — impositio in veteri Ecclesia triplex. 48. not. in vers. 503.
 — lotio in sacris Christianorum. 18. not. in vers. 148.
Manus in sacris attolli solitæ a Christianis & in crucis imaginem expandi. 18. not. in vers. 148.
Mara fons aquæ gustatu amaræ. 61. vers. 663.
Mariam Deiparam spernebant Manichæi. 147.
Martyriani unde dicti. 106. not. num. 4
Μαρτυριανιστοι unde sic appellati. 110. not. num. 7.
Massalianorum dogmata hæretica & origo prima. 107. not. num. 5.
 — antesignani anathemate percussi. 115.
 — multiplex secta & multiplicia nomina. 107.
 — primus auctor Lycopetius. 115.
Μαστιγίαι quales servi. 21. not. in vers. 165.
Maximi coma exagitata. 6. not. vers. 21.
Maximus nominatum jambico carmine aculeatissimo a Gregorio perfrictus. 6. vers. 21. not.
Μάζα de omni cibo. 21. not. in vers. 168.
Mense argentariæ in foro. 19. not. in vers. 156.
Μεταγγομισμός Manichæorum quid. 139.
Μεταλλίς quid. 122. not. num. 8.
Μετεμψυχωσις Manichæis credita. 139.
Μικρόν λάδι quid. 26. not. in vers. 232.
Μοχθηρία de fordibus natalium. 24. not. in vers. 268.
Monasticus habitus sublimis quiddam & præstans & Angelicum habet. 181.
Mulierum facies apud Arabas, Turcas, Persas, velo tectæ. 77. not. in vers. 23.
Mystæ minores in sacris Eleusiniis in vestibulo templorum consistebant. 151. not. num. 91.

N.

Νηφάλιος πότος, *νηφάλιαι θυσιαι*. 10. not. in vers. 56.
Nomadum in Africa uxores & filiarum brachia elegantissime pictæ. 20. not. in vers. 160.
 sine *Nomine* si contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. 7. vers. 29. & not.
Νόμος de instituto vitæ. 50. not. in vers. 538.
Notarii qui inter Manichæos. 145.
Ναδρον βαδισμα. 58. vers. 651.
Novæ nuptæ caput velabant. 77. not. in vers. 23.
Nullum elementum sine incolis spiritibus creditum. 169. not. num. 33.
Nuptiæ a Massalianis abominabiles habitæ. 117. anath. VI
Nympharum aquaticarum & marinarum genera & origo. 139. not. num. 40.

O.

Oculi Minervæ sacri. 167. not. num. 30.
Oculi regum apud Persas qui dicti. 167. not. num. 30.
Oculus Phorcidum. 167. not. num. 30.
Opes non in profundum mare abjiciendæ, sed in pauperes. 57. vers. 598.
Oratio externa pluris faciendæ, an interna. 29. vers. 272.
 — omnis duplex. 29. vers. 267.
 — in Episcopo qualis esse debeat. 31. vers. 295.
Orationis dominicæ extremum a Catholicis additum rejectum a Massalianis, 119. anath. VII.
Orator vir bonus esse debet. 69. not. in vers. 772.
Oratoris probitate nil ad persuadendum efficacius. 69. vers. 775.
Ordines tres eorum qui ad Ecclesiam Catholicam accedebant. 126. in not. nu. I.
Oriens dextra manu, occidens sinistra denotatur. 135. not. num. 29.
 — mundi facies credita apud Ægyptios. 162. not. in num. 21.
 ad *Orientem* obvertabant se sacrificaturi, itcm

post-Monachos patet animus vid. Anaxima

itemque in expiationibus. 135. not. num. 29.
 — conversi Christiani Deo preces offerebant. 135. not. num. 29.
Osculum pacis. 170. not. num. 36.
Οὐδὲ τὸς πόδας ἠσθμεῖν εἶδότες de quibus dictum. 21. not. in vers. 174.

P.

ἡ Παλαιὰ γῆσι. 54. vers. 588.
Panis siccus cum sale pro pulmento vel obsonio cibus Gregorio. 9. not. in vers. 56.
Παραδειγματίζειν idem quod Latinis traducere. 115. in not.
Παραγγεῖλαι quid. 122. not. num. 10.
Παραγγράφειν πλῖον quid. 19. not. in vers. 155.
Patecius pater Manetis. 145.
Pauliciani, & Pauliani unde dicti Manichæi. 129. not. num. 3.
Pauperes qualia dona Deo offerant. 15. vers. 106. & not. *ibid.*
Peccator post baptismum lapsus nullum veniæ impetrandæ remedium habet præter lacrymas. 49. vers. 497.
Περα κακῶν, δεινῶν. 6. not. vers. 26.
Πεμφερομένους προσκυνεῖν suos volebat Pythagoras. 135. not. num. 30.
Πεμπτεχην quid. 68. not. in vers. 795.
Φάνης quid. 135. not. num. 28.
Pharao spiritualis. 101. vers. 4.
ἡ Φαρμά Φαρμακοί. 62. vers. 674.
Φέρεν τι τῶν σιμῶν de pallio nigro episcoporum gestamine. 25.
Φρεῖς dicti οἱ κεραινοῖτες ἔκτοπα. 4. vers. 15.
Φερογράφοι & *περάτορες φέρον* qui. 19. not. in vers. 153.
Φῶς & *φῶς* ut differant. 99. not. in vers. 13.
Pictor præstantissimus quis. 67. vers. 732.
Pictorum in Britannia corpora notandi ratio. 20. not. in vers. 160.
Πνίματῶ ροαί. 84. not. in vers. 7.
Ποίμνη ἀνυδῶ. not. in vers. 116.
Ποίω quid. 76. not. in vers. 116.
Πολύτροποι. 66. not. in vers. 742.
Ποίω κατ' ἐξοχήν de probe viventibus. 9. not. in vers. 49.

Præceptor optimus quis. 52. not. in vers. 552.
Preces ac cantiones sacræ a Massalianis rejectæ. 119. anath. VII.
Προβαδμιώτροποι qui. 145. not. num. 68.
Probi qui se affigunt hic divino incitati amore, nihilo felicius hic vitam degunt, quam impii. 9. vers. 49. &c. & not.
Procliviores ad mali imitationem sumus. 65. vers. 720.
Προσφοραὶ & *προσφίξεν* quid. 76. not. in vers. 757.
τὸ Πρῶτον ἡβῶ Romæ quid. p. 16. not. in vers. 126.
Πτεριζεν quid. 93. not. in vers. 1.
Pudicitia caput velatum in nummis & marmoribus. 66. not. in vers. 748.
Pulchritudo insignis ac decens est non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta. 31. vers. 300.
Purgatio ab igne amoris divini. 87. not. in vers. 8.
Πύρωσις de igne purgante & exurente peccata post mortem, patribus nonnullis credito. 82. not. in vers. 11.
τὸ Πῦρ τὸ τελευταῖον. 4. vers. 11.
Πυρῶν positum pro malis ærumnisve inflammare. 9. not. in vers. 52.

Q.

Quietistæ jam inter hæreticos veteris Ecclesiæ. 119. not. num. 11.
Quinque sensus baptizati qui oleo inuncti erant, ab Episcopo abluti & quando. 177.
 — sensus quasi sanctificabantur sacro chrismate. 175. not. num. 52.

R.

Ράμνῶ ἀρχὴ τῶν ἔυλων. 64. vers. 723.
Ranæ in palati delicias hamis & reticulis capiuntur. 25. not. in vers. 209.
Rebus ipsis, non verbis persuadendum. 9. vers. 39. & not.
Regenerationis dogma apud Judæos in admittendis ad sacra sua profelytis. 163. not. num. 25.

RERUM ET VERBORUM.

Renuntiaret Satanæ quo ritu quaque formula baptizandus. 161.
Resurrectio carnis negata a Manichæis. 141.

S.

Σάβανον quid. 176. not. num. 55.
Sacerdotis maximum & solum opus quale. 67. vers. 750.
a Sacla & Nebroda facti Adam & Eva ex doctrina Manetis. 131.
Sasimorum Ecclesiæ conditio, cum Gregorius ejus episcopus crearetur. 13. vers. 82. &c.
Satanianorum secta unde sic dicta. 107. not. num. 4.
Scarabæi in sinum Jovis volantis fabula. 21. not. in vers. 170.
Scripta & libri Manetis & Manichæorum. 143. & not. *ibid.*
τὰ Σιμωνά, 25. not. in vers. 225.
Σιμωνίον 25. not. in vers. 225.
τῶν Σιμωνῶν τι φέρει quid. 25. not. in vers. 225.
Σὴς ὁσέων, αἰδοθηκαὶ φέρει 14. vers. 108.
Septimana in albis quæ dicta. 176. not. num. 55.
Σεραφίμ ἑξαπτέρουμα, 167. not. num. 31.
per Sermonem externum mentis interna efferenda. 29. vers. 275.
Servi diurnam mercedem dominis conficere & conferre debebant. 21. not. in vers. 166.
 — pretium labore quæsitum heris numerabant ad parandam libertatem. 20. vers. 166.
Signaculum triplex Catholicorum frontis, oris & pectoris. 152. not. num. 95.
Silentium majus quiddam ac longæ ambages. 69. vers. 765.
Siloæ fluente. 61. vers. 663.
Simulatio gravitatis sanctitatisque in Episcopis nihil aliud quam decipula. in not. vers. 225.
Sinistra auguria quare ap. Rom. prospera. 135. not. num. 29.
Σκαμμιάδης πόρνη unde dicta. 109.
Σκίμπερ quid. 60. not. in vers. 654.
Σκοποι de episcopis pravis & Gregorio inimicis 85. not. in vers. 9.
Solitudo est tentabilis. 187.

Σφραγίς de signaculo crucis dictum. 171. not. num. 38.
Σπείρειν πίσιν elegantissima similitudine expressum. 15. not. in vers. 117.
Στάσις ἑυκαίρος dispicienda a pugile. 53. vers. 556.
 — *νυχθημερος, & εἰσὶν πάνυχος* 53. not. in vers. 556.
Σταυρὸς χρυσῆ ἐκτυπῆθη. 100. vers. 10.
ὁ Σταυρὸς ζωοπαῖς. 121. not. num. 6.
Stelle olim pro diis habitæ. 134. not. num. 27.
Στίγγειν τι pro a mare vel delectari aliqua re. 16. vers. 142. & *ibid.* not.
Stigmata in variorum Deorum sacris accepta ab illis qui eorum se cultui tradebant. 19. not. in vers. 160.
Stoicorum arrogantia. 27. not. in vers. 241.
Στοιμαίνικον. 173. not. num. 45.
Supercilia sedes superbiæ. 75. not. in vers. 14.
Supercilium Philosophicum. 27. not. in vers. 241.
Susceptor & sponsor in veteri ecclesia. 149.

T.

Tarasius Sanctissimus Patriarcha. 181.
Τίμωρον ὁδὸς ἀποπέλας. 75. not. in vers. 16.
Testamentum Theodori Confessoris. 178.
Τετραχλισμῶνα quæ dicantur. 165. not. num. 26.
Θάρατος & θεράτος ut differant. 68. not. in vers. 766.
Θεράμβος Latine commodius aliquando dicitur traductio triumphalis. in not. 125.
Τὸ πεφικὸς ἢ ταχίως μεδίσαται. 64. vers. 708.
Traductio triumphalis Græcis *θεράμβος* de damnatis. 125. in not.
Τεράπεζα de Episcopali sacra mensa; tum pro ipso Episcopatu. 69. not. in vers. 778.
 — de mensa sacra. 84. vers. 4.
Tributorum exactores & milites aliique quemadmodum violentiæ ac fraudis in alios exercitæ gratiam a Deo consequi possint. 45. vers. 457.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Vinitas alia credita a Massalianis. 117.
anath. IV.

— nunquam non a Gregorio prædicata.
85. vers. 1.

Τρεφὴ ἀγγέλου Θεοῦ. 54. vers. 594.

ὁ Τρόπος κάλυμμα τῆς μαχητικῆς. 24. vers.
208.

Τρεφὴ de ficta modestiæ specie & nigra
Episcoporum tunica. 60. not. in vers.
660.

τὸ Τυρανῆσαν πνεῦμα. 48. not. in vers.
503.

Τόποι σαρκῶν τίμιος. 54. vers. 586.

Τυπὲν quid. 78. not. in vers. 46.

Turpis est magnorum in parvis imitatio.
61. vers. 673.

V.

Umbilicis infantium combustis Manichæi

utebantur ad purgationem animarum,
147. & not.

Vite austeritas descripta. 55. vers. 576.

Urina propria se inquinabant, nec aqua
corpus abluebant Manichæi. 141. & in
not.

Y.

Υπερμαζῆν quid. 21. not. in vers. 468.

Z.

Zaradas quis. 135. num. 31.

Zingarorum, ut hodie Italis, seu Bohe-
morum, ut Gallis vocantur, secta ea-
dem videtur ac Massalianorum. 107.
not. num. 5.

Zurh in baptizatis. 177. not. num. 57.

F I N I S.

